

*Вероніка Городецька
Наталія Малюга*

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА

ISBN 978-617-7643-06-6

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Вероніка Городецька
Наталія Малюга

Українська мова *як іноземна*

Навчальний посібник для студентів-іноземців

Кривий Ріг
Видавець Роман Козлов
2018

УДК 811.161.2 (075.8)

Г70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Криворізького державного педагогічного університету
(протокол № 8 від 8 лютого 2018 р.).*

Рецензенти:

Амеліна С. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Мелкумова Т. В., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки Криворізького національного університету.

Городецька В.

Г70 Українська мова як іноземна : навчальний посібник для студентів-іноземців / Вероніка Городецька, Наталія Малюга. – Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. – 388 с.

ISBN 978-617-7643-06-6

Запропонована система подачі навчального матеріалу з української мови як іноземної дозволяє засвоїти орфоепічні, акцентуаційні, орфографічні, лексичні, стилістичні норми, основи української граматики, оволодіти паремійним багатством української мови, формує базисний словниковий запас, навички усного і писемного мовлення. Уміщені завдання, зокрема й пов'язані з компресією тексту (тези, анотування, реферування тощо), сприяють формуванню україномовної особистості (розвиток мовної, мовленнєвої, комунікативної та соціокультурної компетентностей).

Посібник розрахований на студентів-іноземців, а також викладачів української мови як іноземної.

УДК 811.161.2 (075.8)

ISBN 978-617-7643-06-6

© В. Городецька, 2018

© Н. Малюга, 2018

Зміст

Від авторів.....	4
Блок 1. Вступ	6
Тема 1.1. Алфавіт	6
Тема 1.2. Цифри. Геометричні фігури	14
Тема 1.3. Кольори	27
Тема 1.4. Час	39
Блок 2. Людина.....	55
Тема 2.1. Сім'я.....	55
Тема 2.2. Тілобудова. Предмети особистої гігієни.....	65
Тема 2.3. Їжа та напої.....	83
Тема 2.4. Одяг.....	95
Тема 2.5. Інтер'єр	112
Блок 3. Місто	127
Тема 3.1. Вокзал. Аеропорт	127
Тема 3.2. Дорога. Транспорт.....	134
Тема 3.3. Міста України	143
Блок 4. Сфера послуг	159
Тема 4.1. Професії.....	159
Тема 4.2. Здоров'я. Лікарня. Аптека	170
Тема 4.3. Магазин.....	178
Блок 5. Освіта, культура і спорт	186
Тема 5.1. Освіта	186
Тема 5.2. Бібліотека	198
Тема 5.3. Театр	204
Тема 5.4. Свята і традиції України.....	214
Тема 5.5. Спорт.....	235
Блок 6. Природа.....	246
Тема 6.1. Флора	246
Тема 6.2. Фауна	265
Тема 6.3. Людина і природа	288
Блок 7. Письменники України	310
Тема 7.1. Тарас Шевченко.....	310
Тема 7.2. Леся Українка	324
Тема 7.3. Іван Франко	332
Тема 7.4. Олександр Довженко	340
Тема 7.5. Олесь Гончар.....	350
Тема 7.6. Ліна Костенко	362
Література	373
Додатки.....	376

Від авторів

Викладання української мови як іноземної у ВНЗ України зумовлене стратегією розвитку мовної освіти, що ґрунтується на основних положеннях закону України «Про вищу освіту», Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, Загальноосвітніх стандартів з української мови як іноземної.

Навчальна дисципліна «Українська мова як іноземна» тісно пов'язана з такими курсами бакалаврського (першого) рівня вищої освіти, як-от: «Українська мова за професійним спрямуванням», «Історія України».

Посібник «Українська мова як іноземна» передбачає реалізацію процесу мовної підготовки іноземних громадян згідно з Концепцією мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України, у єдності трьох напрямів: комунікативного (мета – комунікативна компетенція), адаптаційного (мета – адаптація до реалій і завдань життєдіяльності в іншомовному середовищі) та загальнонаукового (мета – загальнонаукова / професійна компетенція).

Головними завданнями навчання української мови як іноземної визнаємо сприяння адаптації студентів-іноземців до життя й навчання в умовах українськомовного середовища; формування в іноземних студентів комунікативно-мовленнєвої, лінгвістичної, дискурсивної, соціокультурної та діяльнісної компетенцій, що сприятиме оволодінню спеціальністю; розвиток умінь міжкультурного спілкування, толерантного ставлення до репрезентантів інших культур і релігійних переконань; виховання поваги до українського народу, його традицій, звичаїв і цінностей, української національної культури й історії; виховання в інокомунікантів пізнавального інтересу й поваги до української мови як інструмента практичного використання набутих професійних знань.

Змістове наповнення посібника спрямоване на забезпечення комунікативних потреб студентів у побутовій, навчально-професійній, соціально-культурній і навчально-науковій сферах та формування комунікативної компетентності, що сприятиме становленню мовної особистості майбутнього фахівця. Увесь матеріал підібраний з урахуванням цілей і завдань, що визначені комунікативними і пізнавальними потребами іноземних студентів.

Автори навчального посібника пов'язують процес оволодіння комунікативною компетенцією з теорією мовленнєвої діяльності та комунікації, мовний матеріал розглядають як засіб реалізації відповідного виду мовленнєвої діяльності, а під час його відбору використовують функціонально-комунікативний підхід.

У посібнику враховано специфіку навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна», що має виразні інтегративні функції, здатність чинити різнобічний навчальний, розвивальний і виховний впливи на студентів, сприяти формуванню особистості, готової до активної, творчої діяльності в усіх сферах життя та міжкультурного спілкування; сучасні організаційні форми, методи і технології навчання української мови як іноземної.

Структурне вирішення посібника спирається на основні стратегічні

напрями – змістові лінії (мовленнєву, мовну, соціокультурну, стратегічну) навчання іноземців в українських ВНЗ. Реалізація стратегічних напрямів може варіюватися залежно від етапу, рівня і профілю навчання, відповідно до комунікативних потреб студентів. Саме ці лінії формують комунікативну компетентність інокомуніканта та сприяють формуванню вторинної мовної особистості.

Зміст навчального матеріалу розподілено на тематичні блоки, кожен з яких уміщує комунікативні теми. Комунікативні теми мають однакову структуру, супроводжуються ілюстративним матеріалом, перекладним українсько-англійським словником. Ураховано синтагматичні зв'язки між одиницями одного рівня (звуками в слові, словами в реченні тощо); парадигматичні (спеціальний розгляд одиниць одного рівня, наприклад, установлення смислових відношень між лексичними одиницями, граматичними категоріями, формами слова тощо) та ієрархічні (підпорядкування одиниць мови різних рівнів) відношення.

Завдання з розвитку зв'язного мовлення (особливо, що стосується опрацювання запропонованих тематичних діалогів і конструювання власних за зразком) забезпечують засвоєння етичних норм, прийнятих в українському суспільстві, що дозволяє іноземцям адаптуватися в чужому для них співтоваристві. Уривки текстів із періодичних видань, Інтернет-ресурсів, художньої літератури дають змогу не лише урізноманітнити викладений матеріал, але й сприяють розвитку практичних умінь і навичок вивчати, аналізувати «живу» сучасну українську літературну мову.

Система завдань ґрунтується на педагогічних і методичних принципах формування країнознавчих (історичні події, географічні дані, економічний розвиток, соціальні інститути, культура тощо) та лінгвокраїнознавчих знань.

Навчальні матеріали подано дозовано і в єдиній системі (у межах кожного блоку), відтак студент має можливість послідовно відпрацювати конкретні навички роботи під час вивчення певного розділу.

Структуру навчального посібника вважаємо логічною і виправданою, вона віддзеркалює оригінальне авторське бачення процесу навчання української мови як іноземної.

БЛОК 1. ВСТУП

Тема 1.1. Алфавіт

Тематичний мінімум

Алфавіт, азбука, абетка, буква, літера, склад.

Український алфавіт

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє	Жж	Зз
(а)	(бе)	(ве)	(ге)	(ґ)	(де)	(е)	(є)	(же)	(зе)
Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп
(и)	(і)	(ї)	(йот)	(ка)	(ел)	(ем)	(ен)	(о)	(пе)
Рр	Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
(ер)	(ес)	(те)	(у)	(еф)	(ха)	(це)	(ча)	(ша)	(ща)
Ь	Юю	Яя							
(м'який знак)	(ю)	(я)							

Назви букв українського алфавіту

А а	Б б	В в	Г г	Ґ ґ	Д д	Е е	Є є	Ж ж	З з	И и	І і
а	бэ	вэ	гэ	ґэ	дэ	э	йэ	жэ	зэ	ы	и
a	b	v	h	g	d	e	je/e	ž	z	y	i
[a]	[b]	[v]	[h]	[g]	[d]	[e]	[je/e]	[ʒ]	[z]	[ɪ]	[i]
Ї ї	Й й	К к	Л л	М м	Н н	О о	П п	Р р	С с	Т т	
йи	йот	ка	эл	эм	эн	о	пэ	эр	эс	тэ	
ji	j	k	l	m	n	o	p	r	s	t	
[ji]	[j]	[k]	[l]	[m]	[n]	[o]	[p]	[r]	[s]	[t]	
У у	Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч	Ш ш	Щ щ	Ю ю	Я я	Ь ь	'	’
у	эф	ха	цэ	чэ	ша	ща	ю	я			э
u	f	x	c	č	š	šč	ju	ja	'	’	
[u]	[f]	[x]	[ʦ]	[t͡ʃ]	[ʃ]	[ʂ]	[ju/ɯ]	[ja/a]	-		

Вимова українського алфавіту

- **Увага! Співаймо український алфавіт.** – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/IRMVsw2BNbc>.
- **Увага! Український алфавіт за 5 хвилин.** – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/d8zCIDLk8Lg>.
- **Увага! Зоологічний український алфавіт.** – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/YJjPer6fDfc>.

Вчимось читати складі української мови!

1. Вчимось читати складі з літерою **А**. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/OEdhVHXiZSk>.
2. Вчимось читати складі з літерою **Е**. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/d1TRRnt1iZM>.
3. Вчимось читати складі з літерою **И**. – Електронний ресурс. Режим доступу: https://youtu.be/_Yk2jQIzDzs.
4. Вчимось читати складі з літерою **І**. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/f7ixkznQ6c0>.
5. Вчимось читати складі з літерою **О**. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/78SzuYxxJyE>.
6. Вчимось читати складі з літерою **У**. – Електронний ресурс. Режим доступу: https://youtu.be/gbm0y_2SLvs.

Прочитайте таблиці-трéнiнги.

Таблиця складiв №1

	а	о	у	и	і	е
М	ма	мо	му	ми	мі	ме
Н	на	но	ну	ни	ні	не
В	ва	во	ву	ви	ві	ве
Л	ла	ло	лу	ли	лі	ле
С	са	со	су	си	сі	се
К	ка	ко	ку	ки	кі	ке
П	па	по	пу	пи	пі	пе
Р	ра	ро	ру	ри	рі	ре
Т	та	то	ту	ти	ті	те
Д	да	до	ду	ди	ді	де
З	за	зо	зу	зи	зі	зе
Б	ба	бо	бу	би	бі	бе
Г	га	го	гу	ги	гі	ге
Ґ	ґа	ґо	ґу	ґи	ґі	ґе
Ч	ча	чо	чу	чи	чі	че
Х	ха	хо	ху	хи	хі	хе
Ж	жа	жо	жу	жи	жі	же
Ш	ша	шо	шу	ши	ші	ше
Ц	ца	цо	цу	ци	ці	це
Щ	ща	що	щу	щи	щі	ще
Ф	фа	фо	фу	фи	фі	фе
ДЗ	дза	дзо	дзу	дзи	дзі	дзе
ДЖ	джа	джо	джу	джи	джі	дже

Табліця складів №2

	а	я	у	ю	е	є	і	ї	
Н	на ан	ня ян	ну ун	ню юн	не ен	не єн	ні ін	їн	Н
Л	ла ал	ля ял	лу ул	лю юл	ле ел	ле єл	лі іл	їл	Л
С	са ас	ся яс	су ус	сю юс	се ес	се єс	сі іс	їс	С
Р	ра ар	ря яр	ру ур	рю юр	ре ер	ре єр	рі ір	їр	Р
Т	та ат	тя ят	ту ут	тю ют	те ет	те єт	ті іт	їт	Т
Д	да ад	дя яд	ду уд	дю юд	де ед	де єд	ді ід	їд	Д
З	за аз	зя яз	зу уз	зю юз	зе ез	зе єз	зі із	їз	З
Ц	ца ац	ця яц	цу уц	цю юц	це ец	це єц	ці іц	їц	Ц
ДЗ	дза адз	дзя ядз	дзу удз	дзю юдз	дзе едз	дзе єдз	дзі ідз	їдз	ДЗ

Таблиця складів №3

	а	о	у	и	і	е	я	ю	є
КВ	ква	кво	кву	кви	кві	кве			
КЛ	кла	кло	клу	кли	клі	кле	кля	кдю	
КМ	кма	кмо	кму	кми	кмі	кме			
КН	кна	кно	кну	кни	кні	кне	кня	кню	кне
КР	кра	кро	кру	кри	крі	кре	кря	крю	
РВ	рва	рво	рву	рви	рві	рве			
ТВ	тва	тво	тву	тви	тві	тве			
ТК	тка	тко	тку	тки	ткі	тке			
ТЛ	тла	тло	тлу	тли	тлі	тле	тля	тлю	
ТН	тна	тно	тну	тни	тні	тне	тня	тню	тне
ТР	тра	тро	тру	три	трі	тре	тря	трю	
ПЛ	пла	пло	плу	пли	плі	пле	пля	плю	
ПР	пра	про	пру	при	прі	пре	пря	прю	
ПТ	пта	пто	пту	пти	пті	пте	птя	птю	
ПШ	пша	пшо	пшу	пши	пші	пше			
ВГ	вга	вго	вгу	вги	вгі	вге			
ВД	вда	вдо	вду	вди	вді	вде	вдя	вдю	
ВЖ	вжа	вжо	вжу	вжи	вжі	вже			
ВЛ	вла	vlo	влу	вли	влі	вле	вля	влю	
ВМ	вма	вмо	вму	вми	вмі	вме			
ВН	вна	вно	вну	вни	вні	вне	вня	вню	вне
ВР	вра	вро	вру	ври	врі	вре	вря	врю	
ВХ	вха	вхо	вху	вхи	вхі	вхе			
ВЧ	вча	вчо	вчу	вчи	вчі	вче			
ВШ	вша	вшо	вшу	вши	вші	вше			

Табліця складів №4

	а	о	у	и	і	е
вбр	вбра	вбро	вбру	вбри	вбрі	вбре
взд	взда	вздо	взду	взди	взді	взде
вкл	вкла	вкло	вклу	вкли	вклі	вкле
впр	впра	впро	впру	впри	впрі	впре
всм	всма	всмо	всму	всми	всмі	всме
вст	вста	всто	всту	всти	всті	всте
втр	втра	втро	втру	втри	втрі	втре
збр	збра	збро	збру	збри	збрі	збре
здр	здра	здرو	здру	здри	здрі	здре
скл	скла	скло	склу	скли	склі	скле
скр	скра	скро	скру	скри	скрі	скре
спр	спра	спро	спру	спри	спрі	спре
стр	стра	стро	стру	стри	стрі	стре
шкр	шкра	шкро	шкру	шкри	шкрі	шкре
нтр	нтра	нтро	нтру	нтри	нтрі	нтре

Завдання 1. Прочитайте!

1.

Аа-аа-аа-а́!

Уа́-уа́! Ї-и-и!

Ну-ну-ну́! Но-но-но́!

Бу-бу-бу́...

Шу-шу-шу́... Хо-хо-хо́!

Бе-бе-бе́! Ги-ги-ги́!

Ча-ча-ча́!

О-ля-ля́!

Па́-па-па́-папа́м!

Що-що-що́?

- 2.
- Ор-ор-о́р, ор-ор-о́р, росте́ в лісі мухомо́р.
 - Но-но-но́, но-но-но́, світи́ть со́нце у вікно́.
 - Ко-ко-ко́, ко-ко-ко́, п'є Іва́нко молоко́.

- Ма-ма-ма́, ма-ма-ма́, в кі́ці мо́лока нема́.
- На-на-на́, на-на-на́, хо́чу я впи́йма́ть ли́на.
- Ла-ла-ла́, ла-ла-ла́, О́ля мо́локо пи́ла.
- Сту́к-сту́к-сту́к, сту́к-сту́к-сту́к, ли́не лі́сом перегу́к.
- Ду-ду-ду́, ду-ду-ду́, я купáтися піду́.
- Да-да-да́, да-да-да́, прохоло́дна тут вода́.
- Чи-чи-чи́, чи-чи-чи́, пече́ ба́ба калачі́.
- Жа-жа-жа́, жа-жа-жа́, гі́лка впáла на ву́жа.

3.

- Жа́тка жва́во жи́то жне, жа́тку жне́ць не дожене́.
- Навари́ли смакоти́ – бу́дем їсти я і ти.
- А соро́ки і воро́ни бу́дуть їсти макарóни!
- Ши́шки на сосні́, ша́шки на столі́. У Со́ні ша́шки, а у Сі́ми – ши́шки.
- Заболі́ло го́рло в горі́ли, бо горі́ла багáто говорі́ла.
- Крокоди́л до крокоди́ла приплива́в просі́ти ми́ла, бо набри́дло крокоди́лу умивáтися без ми́ла.
- Тигреня́тко з тигром-та́том тренува́лися стрибáти.

Прописний шрифт

Завдання 2. Напишіть ко́жну украї́нську б́укву прописні́м шрифто́м.

Аа	Бб	Вв	Гг	Гг	Дд	Ее
Ее	Жж	Зз	Ии	Іі	Її	Йй
Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр
Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч
Шш	Щщ	Ьь	Юю	Яя		

Словник до теми «Алфавіт»

Українська

алфавіт, азбука, абетка
 б́уква, лі́тера
 звук
 склад

Англійська

ABC
 letter
 sound
 syllable

Тема 1.2. Цифри. Геометричні фігури

Тематичний мінімум

Один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, нуль;
одиниця, двійка, трійка, четвірка, п'ятірка, шістка, сімка, вісімка,
дев'ятка, десятка;

перший, другий, третій, четвертий, п'ятий, шостий, сьомий, восьмий,
дев'ятий, десятий, нульовий;

цифра, число, плюс, мінус;

дорівнювати, скільки;

трикутник, трикутний, квадрат, квадратний, прямокутник, прямокутний,
овал, овальний, ромб, ромбічний, ромбовий, шестикутник, шестикутний, конус,
конусний, конусовий, конусоподібний, циліндр, циліндричний, циліндровий,
сфера, сферичний, піраміда, пірамідальний, пірамідний, куб, кубічний, еліпсоїд,
еліпсоїдний, призма, призматичний.

Цифра 1 (один)

Спіця

Стебліна

Стовп

Птах

Паличка

Одиниця як спіця. Одиниця схожа на спіцю. Одиниця подібна до спіці.
Одиниця як стебліна. Одиниця схожа на стебліну. Одиниця подібна до
стебліни.

Одиниця як стовп. Одиниця схожа на стовп. Одиниця подібна до стовпа.

Одиниця як птах. Одиниця схожа на птаха. Одиниця подібна до птаха.

Одиниця як паличка. Одиниця схожа на паличку. Одиниця подібна до
палички.

Розв'яжіть приклади

$$1 + 1 = ? \quad + \text{ плюс}$$

$$1 - 1 = ? \quad - \text{ мінус}$$

= дорівнює

Скільки буде..?

Вірші про цифру 1

* * *

Одинічка – цифра рівна
І до стовпчика подібна.
Всі рахунки, всі таблички
Починають з одинічки.

* * *

Одиніця наче спіця,
їй на місці не сидіться.
Мріє цифра стати птахом
і полінути над дахом.

* * *

Тонка, пряма і схожа на стеблінку,
Залізла одиніця у клітинку.
Така поважна і така примхлива,
Говорить, що відважна та смілива.

* * *

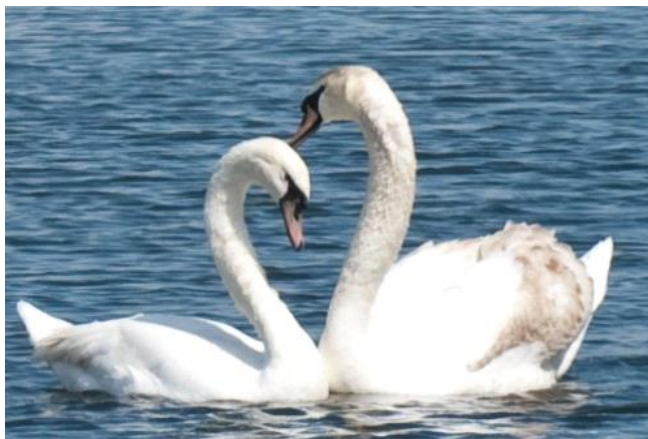
Подивіться – ось вона
Одинічка чарівна.
Хоч і ніжку одну має,
Вправно ряд розпочинає.

* * *

Цифра одін, одиніця,
Пряма, тоненька, мов спіця.
Її починаю писати,
А паличка – тихо блаґати:
– Пристав, не забудь, – вона просить, –
Маленький до палички носик!

Цифра 2 (два)

Лебідь

Двійка як лебідь. Двійка схожа на лебедя. Двійка подібна до лебедя.

Розв'яжіть приклади

$$1 + 2 = ?$$

$$2 + 2 = ?$$

$$2 - 2 = ?$$

$$2 + 1 = ?$$

$$2 - 1 = ?$$

Скільки буде..?

* * *

Двійка хвостик піднімає,
Шію гнучкою тримає.
І так гарно впливає,
Наче лебідь з дивокраю.

* * *

Поглянь: і каченя, і двійка
Так спритно вигинають шийки.
Спішать купатися до річки,
Напитись чистої водички.

Вірші про цифру 2

Подиві́ться – ось і два,
Ці́фра дуже чепурна.
Шійку «гусачко́м» згина́є,
Хвостик хві́лькою зди́має.

Ці́фра 3 (три)

Пла́ва ле́бідь по воді́,
Вигина́є шійку
Й так нага́дує тоді́
Ці́фру два чи дві́йку!

Гачо́к

Три́йка як гачо́к. Три́йка схо́жа на гачо́к. Три́йка поді́бна до гачка́.

Розв'яжіть при́клади

$1 + 2 = ?$

$3 + 3 = ?$

$3 - 2 = ?$

$3 + 1 = ?$

$3 - 1 = ?$

$3 - 3 = ?$

Скільки́ бу́де..?

Ві́рші про ці́фру 3

Ці́фра три – Два півкі́льця,
Скрі́плені, зда́ється.
Подиві́ся, ці́фра ця,
На́че змі́йка в'є́ться.

Три – ща́слива ці́фра дуже,
Але́ тро́хи вона́ ту́жить:
– Буква «Зе» на ме́не схо́жа
– Переплу́тати нас мо́жуть!

Ці́фра 4 (чоти́ри)

* * *
Ці́фра три – то чарі́вниця,
Невели́чка й круглолі́ця.
Яку́ ка́зку не ві́зьмеш,
Ці́фру три за́вжди зна́йдеш.

* * *

Раз гачо́к і два гачо́к,
А між ні́ми – язичо́к.
Ці́фра нас за́чарувала́.
Три́йка, ми тебе́ впізна́ли.

Ві́трило

Четвірка як вітрило. Четвірка схожа на вітрило. Четвірка подібна до вітрила.

Розв'яжіть приклади

$1 + 3 = ?$

$4 + 4 = ?$

$4 - 3 = ?$

$2 + 2 = ?$

$4 - 1 = ?$

$4 - 4 = ?$

$4 + 1 = ?$

$4 - 2 = ?$

Скільки буде..?

Вірші про цифру 4

А чотири, а чотири...
Дуже схожа на вітрило.

Навіть вітер про це знає
І вітрило підіймає

Цифра 5 (п'ять)

Серп на автокрані

П'ятірка як серп на автокрані. П'ятірка схожа на серп автокрана. П'ятірка подібна до автокрана.

Розв'яжіть приклади

$1 + 4 = ?$

$5 - 1 = ?$

$5 - 4 = ?$

$2 + 3 = ?$

$5 - 2 = ?$

$5 - 5 = ?$

$4 + 1 = ?$

$5 - 3 = ?$

Скільки буде..?

Вірші про цифру 5

П'ять подібна до серпа,
Що уміє жати.
Лиш до ручки треба нам
Рисочку додати.

*** * * *
Ось п'ятірка жартівлива,
Діток всіх розвеселила.
Як на хвостик повернеться,
На цифру два враз обернеться.

П'ять мов гак
На автокрані,
Що вантаж
Підносить плавно.

Цифра 6 (шість)

Бегемотик

Шістка як бегемотик. Шістка схожа на бегемотика. Шістка подібна до бегемотика.

Розв'яжіть приклади

$1 + 5 = ?$

$6 - 1 = ?$

$6 - 4 = ?$

$3 + 3 = ?$

$6 - 2 = ?$

$6 - 5 = ?$

$4 + 2 = ?$

$6 - 3 = ?$

$6 - 6 = ?$

$5 + 1 = ?$

Скільки буде..?

Вірші про цифру 6

Шість подібна до замка –
Хто його не знає!
Відмика його рука
Та, що ключик має.

Цифра шість, як бегемотик,
Має кругленький живітик.
Ну, а шийка, як дуга,
Вліво зігнута вона.

Шість уважненько пишійть.
М'яким знаком не назвіть.
Бо образиться іще
І до літер утечє.

Цифра 7 (сім)

Коса

Сімка як коса. Сімка схожа на косу. Сімка подібна до коси.

Розв'яжіть приклади

$1 + 6 = ?$

$6 + 1 = ?$

$7 - 4 = ?$

$3 + 4 = ?$

$7 - 1 = ?$

$7 - 5 = ?$

$4 + 3 = ?$

$7 - 2 = ?$

$7 - 6 = ?$

$5 + 2 = ?$

$7 - 3 = ?$

$7 - 7 = ?$

Скільки буде..?**Вірші про цифру 7**

Цифра сім – потішна дуже,
 Ти помітив її, друже?
 Вправно ніжку виставляє,
 У таночок поспішає.

Сім на косу дуже схожа.
 Та косить вона не може.
 Хто її не хоче вчити,
 Хай іде траву косити.

Ну, а інша цифра – сім –
 Так подібна до коси.
 Як була рясна роса,
 Натомилася коса.
 А щоб знов косити,
 Стала відпочити.

Цифра 8 (вісім)**Снігова баба****Бублики****Окуляри**

Вісімка як снігова баба. Вісімка схожа на снігову бабу. Вісімка подібна до снігової баби.

Вісімка як бублики. Вісімка схожа на бублики. Вісімка подібна до бубликів.

Вісімка як окуляри. Вісімка схожа на окуляри. Вісімка подібна до окулярів.

Розв'яжіть приклади

$1 + 7 = ?$

$8 - 1 = ?$

$8 - 5 = ?$

$4 + 4 = ?$

$8 - 2 = ?$

$8 - 6 = ?$

$2 + 6 = ?$

$8 - 3 = ?$

$8 - 7 = ?$

$5 + 3 = ?$

$8 - 4 = ?$

$8 - 8 = ?$

Скільки буде..?

Два кільця без кінця,
У середині – без цвяха.
Якщо я перевернусь,
То ніяк я не змінюсь.

Вісім – цифра як жива,
Наче баба снігова:
Унизу великий тұлуб,
Зверху сніжна голова.

Вірші про цифру 8

Два кружечки поряд стали.
– Що за дівні окуляри?
– У маляток запитали.
– Це ми вісім написали!

Звірі тісто замісили,
Бубликів спекті хотіли.
Бублики по два зліпились,
Вісімки з них утворились.

Цифра 9 (дев'ять)

Шість

Дев'ять

Дев'ятка як шістка. Дев'ятка схожа на шістку. Дев'ятка подібна до шістки.

Розв'яжіть приклади

$1 + 8 = ?$

$9 - 1 = ?$

$9 - 5 = ?$

$4 + 5 = ?$

$9 - 2 = ?$

$9 - 6 = ?$

$2 + 7 = ?$

$9 - 3 = ?$

$9 - 7 = ?$

$5 + 4 = ?$

$9 - 4 = ?$

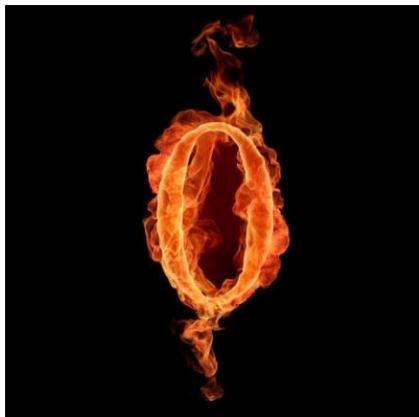
$9 - 8 = ?$

Скільки буде..?

Вірші про цифру 9

Шість і дев'ять – близнюкі.
Дев'ять – шістка навпаки.
Їх впізнати дуже просто:
В цифри шість доверху хвостик.
Ну а дев'ять, уявіть,

На тім хвостик стоїть!
Серед інших цифр одна
Можу всіх заплутать я.
Бо якщо перевернусь,
То на «6» перетворюсь.

Цифра 0 (нуль)

Нуль як буква «О». Нуль схожий на букву «О». Нуль подібний до букви «О».

Розв'яжіть приклади

$$0 + 9 = ? \quad 9 - 0 = ?$$

Скільки буде..?

Буква «О»!

Буква «О»

Вірш про цифру 0

Нуль без інших цифр – нічого,
Дірка з бублика смачного.
Пам'ятать потрібно:
Він на «О» подібний.

Перекладіть підписи під малюнками англійською мовою.
Вивчіть один із віршів напам'ять.

Завдання 1.

- **Співаймо пісеньку про циферки.** – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/QtRsDQPkT6U>
- **Вчимось рахувати разом.** – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/-pLxb48Z9Rw>
- **Вчимось рахувати до 20 вперед і назад.** – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/Ap8tPHz4m-g>.
- **Вірші про цифри.** – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/MSBpaQAI1f4> / Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua.

Завдання 2.

- Знайдіть значення суми двох натуральних чисел: $73 + 61 = ?$
- Знайдіть значення суми двох натуральних чисел: $6 + 62 = ?$
- Знайдіть значення різниці двох натуральних чисел: $52 - 48 = ?$
- Знайдіть значення різниці двох натуральних чисел: $48 - 46 = ?$
- Знайдіть значення різниці двох натуральних чисел: $28 - 14 = ?$

- Знайдіть значення добутку однозначного та двозначного натуральних чисел: $79 \cdot 8 = ?$
- Знайдіть значення добутку однозначного та тризначного натуральних чисел: $397 \cdot 3 = ?$
- Знайдіть значення добутку двох натуральних чисел: $56 \cdot 5 = ?$
- Знайдіть значення добутку двозначного та тризначного натуральних чисел: $22 \cdot 740 = ?$
- Знайдіть значення добутку двох тризначних натуральних чисел: $924 \cdot 733 = ?$
- Знайдіть значення частки двох натуральних чисел: $36 : 9 = ?$

Прочитайте таблицю множення чисел від 1 до 10

$\times 1$	$\times 2$	$\times 3$	$\times 4$	$\times 5$
$1 \times 1 = 1$	$2 \times 1 = 2$	$3 \times 1 = 3$	$4 \times 1 = 4$	$5 \times 1 = 5$
$1 \times 2 = 2$	$2 \times 2 = 4$	$3 \times 2 = 6$	$4 \times 2 = 8$	$5 \times 2 = 10$
$1 \times 3 = 3$	$2 \times 3 = 6$	$3 \times 3 = 9$	$4 \times 3 = 12$	$5 \times 3 = 15$
$1 \times 4 = 4$	$2 \times 4 = 8$	$3 \times 4 = 12$	$4 \times 4 = 16$	$5 \times 4 = 20$
$1 \times 5 = 5$	$2 \times 5 = 10$	$3 \times 5 = 15$	$4 \times 5 = 20$	$5 \times 5 = 25$
$1 \times 6 = 6$	$2 \times 6 = 12$	$3 \times 6 = 18$	$4 \times 6 = 24$	$5 \times 6 = 30$
$1 \times 7 = 7$	$2 \times 7 = 14$	$3 \times 7 = 21$	$4 \times 7 = 28$	$5 \times 7 = 35$
$1 \times 8 = 8$	$2 \times 8 = 16$	$3 \times 8 = 24$	$4 \times 8 = 32$	$5 \times 8 = 40$
$1 \times 9 = 9$	$2 \times 9 = 18$	$3 \times 9 = 27$	$4 \times 9 = 36$	$5 \times 9 = 45$
$1 \times 10 = 10$	$2 \times 10 = 20$	$3 \times 10 = 30$	$4 \times 10 = 40$	$5 \times 10 = 50$
$\times 6$	$\times 7$	$\times 8$	$\times 9$	$\times 10$
$6 \times 1 = 6$	$7 \times 1 = 7$	$8 \times 1 = 8$	$9 \times 1 = 9$	$10 \times 1 = 10$
$6 \times 2 = 12$	$7 \times 2 = 14$	$8 \times 2 = 16$	$9 \times 2 = 18$	$10 \times 2 = 20$
$6 \times 3 = 18$	$7 \times 3 = 21$	$8 \times 3 = 24$	$9 \times 3 = 27$	$10 \times 3 = 30$
$6 \times 4 = 24$	$7 \times 4 = 28$	$8 \times 4 = 32$	$9 \times 4 = 36$	$10 \times 4 = 40$
$6 \times 5 = 30$	$7 \times 5 = 35$	$8 \times 5 = 40$	$9 \times 5 = 45$	$10 \times 5 = 50$
$6 \times 6 = 36$	$7 \times 6 = 42$	$8 \times 6 = 48$	$9 \times 6 = 54$	$10 \times 6 = 60$
$6 \times 7 = 42$	$7 \times 7 = 49$	$8 \times 7 = 56$	$9 \times 7 = 63$	$10 \times 7 = 70$
$6 \times 8 = 48$	$7 \times 8 = 56$	$8 \times 8 = 64$	$9 \times 8 = 72$	$10 \times 8 = 80$
$6 \times 9 = 54$	$7 \times 9 = 63$	$8 \times 9 = 72$	$9 \times 9 = 81$	$10 \times 9 = 90$
$6 \times 10 = 60$	$7 \times 10 = 70$	$8 \times 10 = 80$	$9 \times 10 = 90$	$10 \times 10 = 100$

Увага! Це важливо!

Творення порядкових числівників:

Одін – перший.

Два – другий.

Три – третій.

Чотири – четвертий.

П'ять – п'ятий.

Шість – шостий.

Сім – сьомий.

Вісім – восьмий.

Дев'ять – дев'ятий.

Десять – десятий.

Нуль – нульовий.

Прочита́йте лічілки

Раз, два, три,
чоти́ри, п'ять –
п'ять горобчиків летя́ть,
Раз, два, три, п'ять –
йду четве́ртого шука́ть.

Раз, два –
дерёва,
три, чоти́ри –
війшли звірі,

п'ять, шість –
падо́ліст,
сім, вісім –
пта́хі в лісі,

Біля двору – дві Фе́дори,
біля га́нку – дві Тетя́нки,
а на лу́зі – дві Га́ннусі,
біля рі́чки – дві Ма́річки.
Ой, дівча́ток тих ба́гато.
Пораху́йте їх, маля́та.

дэв'ять, де́сять –
це суні́чки
підв́ели черво́ні лі́чка.

Вивчаємо геометричні фігури. – Електронний ресурс. Режим доступу:
<https://youtu.be/ZJBKuW8E4mw>

Вивчаємо геометричні фігури. – Електронний ресурс. Режим доступу:
<https://youtu.be/JPSsr62R31M>.

Вивчаємо геометричні фігури. На що вони схожі? – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/tQ3T0lp8oYI>.

Завдання 3. Геометричні фігури в житті людини. Які предмети схожі на геометричні фігури?

Завдання 4. Прочитайте прикметники, утворені від назв геометричних фігур.

Трику́тник – трику́тний.

Квадра́т – квадра́тний.

Прямоку́тник – прямоку́тний.

Ова́л – ова́льний.

Ромб – ромбі́чний, ромбовий.

Шестику́тник – шестику́тний.

Ко́нус – ко́нусний, ко́нусовий, конусоподі́бний.

Цилі́ндр – цилі́ндрічний, цилі́ндровий.

Сфе́ра – сфе́ричний.

Пірамі́да – піраміда́льний, пірамі́дний.

Куб – кубі́чний.

Еліпсо́їд – еліпсо́їдний.

При́зма – призматі́чний.

Завдання 5. Побудуйте діалоги. Наприклад:

– Якої форми стіл?

– Стіл схожий на квадрат. Стіл квадратний.

– До якої форми подібний стіл?

– Стіл подібний до квадрата.

Народ скаже, як зав'яже!

Про цифру 1 (один, перший):

- Хто перший приходить, тому першому і подають.
- Усі за одного і один за всіх.
- Один дуб у полі – не ліс.
- Одна ластівка не робить весні.
- Одним колесом не поїдеш.
- Один учитель краще, як дві книжки.
- Одна бджола меду не наносить.
- Улітку один тиждень рік годуює.
- Бити в одну точку (спрямовувати всі сили на досягнення мети).
- Одному Богові відомо (не відомо нікому).
- В один мент (швидко).
- В одну дудку грати (одностайно, у взаємній згоді).
- Усі як один (дружно, разом).
- Зв'язати однією шворкою.
- Одного поля ягода, одним мотузком зв'язані (об'єднані спільною дією, переважно негативною).
- Зливати в один ківш (змішувати, не розбираючи).
- Одним міром мазані (однакові).
- Один в один (гарний, чарівний, якісний, однаковий).
- Один за одним (у певному порядку, послідовно).

- Один за всіх (взаємовіручка, взаємодопомога).
- Один на один (у поєдінку).
- Один як палець (без сім'ї, без рідних).
- Одна нога тут, а друга там (дуже швидко).
- Одним махом (за один раз).
- Одні з двох (віддати перевагу чомусь одному).
- Чути одним вухом.

Про цифру 7 (сім, семеро, сьомий):

- Сім разів відміряй, один раз відріж.
- Семеро одного не ждуть.
- Сім п'ятниць на тиждень.
- Семеро воює, а один горює.
- Сім баб, сім рад, а дитя безпупе.
- Сім потів зійде.
- Один із сошкою, а семеро з ложкою.
- Працювати до сьомого поту.

Словник до теми «Цифри»

Українська	Англійська
один, одиниця	one
перший	first
два, двійка	two
другий	second
три, трійка	three
третій	third
чотири, четвірка	four
четвертий	fourth
п'ять, п'ятірка	five
п'ятий	fifth
шість, шістка	six
шостий	sixth
сім, сімка	seven
сьомий	seventh
вісім, вісімка	eight
восьмий	eighth
дев'ять, дев'ятка	nine
дев'ятий	ninth
десятий	tenth
нуль, нульовий	zero
плюс	plus
мінус	minus
дорівнює	equals
скільки	how
цифри	figures
число	number

Словник до теми «Геометричні фігури»

Українська	Англійська
еліпсоїд	ellipsoid
квадрат	square
коло	circle
конус	cone
куб	cube
овал	oval
паралелепіпед	parallelepiped
паралелограм	parallelogram
піраміда	pyramid
призма	prism
прямокутник	rectangle
ромб	rhombus
сфера	sphere
тор	torus
трапеція	trapezium
трикутник	triangle
циліндр	cylinder
шестикутник	hexagon

Тема 1.3. Кольорі

Тематичний мінімум

Бéжевий, блакíтний, бíлий, жóвтий, зелéний, корíчневий, ора́нжевий, роже́вий, свíтлий, сiнiй, сiрий, тёмний, червóний, чóрний, фіолéтовий.

Абрикóсовий – кóльору стiглого пёрсика, жóвто-червóний.

Пёрсиковий – кóльору пёрсика, жовтувáто-червóний.

Аквамарíновий – кóльору морськóї хвiлi, зеленувáто-блакiтний.

Бiрюзóвий – кóльору бiрюзi, блакiтно-зелéний.

Волóшкóвий – кóльору волóшки, яскра́во-сiнiй, свiтло-сiнiй.

Апельсiновий – кóлiр шкiрки стiглого апельсiна, помарáнчевий.

Помарáнчевий – кóльору апельсiна, жóвтий з червонувáтим вiдтiнком, червонувáто-жóвтий (одiн з основнiх кóльорiв).

Багря́ний – з тёмним, гúсто-червóним вiдтiнком (напрiклад, багряно-золотiй).

Бордóвий, бордó – темно-червóний.

Вишнёвий – кóльору стiглої вишнi, темно-червóний (iз лиловим вiдтiнком).

Гранáтовий – кóльору гранáта, вишнёво-червóний, тёмно-червóний.

Пунцóвий – яскра́во-червóний, багря́ний.

Пурпúрний – яскра́во-червóний, багря́ний iз фіолéтовим вiдтiнком.

Червóний – багря́ний, темно-червóного кóльору (застар.).

Бéжевий, беж – свiтло-корiчневий, iз крёмовим (жовтувáтим) або сiрувáтим вiдтiнком.

Крёмовий – блiдо-жóвтий, бiлий з ора́нжевим (або жовтувáтим) вiдтiнком.

Крёмово-... – iз крёмовим вiдтiнком (напрiклад, крёмово-бiлий).

снігу, білий, як сніг; бездоганно білий, сліпучо-білий.

Білий – кольору снігу або крейди.

Перлінно-... – із блискучо-білим відтінком (наприклад, перлінно-білий).

Перловий – чисто-білий з блиском, що нагадує перли.

Білястий – тьмяно-білий, білуватий.

Білявий – світло-русявий, зі світло-русявим волоссям.

Лілейний – кольору лілії, білий.

Цукрово-білий – білий, як цукор; чисто білий.

Цукровий – кольору цукру, дуже білий.

Сівий – білий, білястий, тьмяно-сірий.

Сніговий – кольору снігу.

Сніжно-білий, білосніжний – кольору

Блакитний – кольорі неба, світло-сіній (один з основних кольорів).

Блакитно-... – із блакитним відтінком (наприклад, біло-блакитний).

Лазурний – колір блакиті.

Лазуровий – кольору лазури, блакитний.

Безбарвний – не має кольору

Зелений – кольору трави (один з основних кольорів).

Смарагдовий – кольору смарагду, яскраво-зелений.

Малахітовий – колір малахіту, яскраво-зелений.

Жо́втий – ко́льору зо́лота (о́дін з основні́х ко́льору́в).

Жовтко́вий – ко́льору я́чного жовткá, гу́сто-жо́втий.

Медо́вий – ко́льору ме́ду, золоті́сто-жо́втий, бурштино́вий.

Медо́во-... – із золоті́сто-жо́втим відті́нком (напри́клад, медо́во-жо́втий).

Черво́ний – ко́льору кро́ві (о́дін з основні́х ко́льору́в), яскра́во-черво́ний, гу́сто-черво́ний, крива́вого ко́льору.

Черво́но-... – із черво́ним відті́нком (напри́клад, черво́но-кори́чневий).

Крива́вий – ко́лір кро́ві яскра́во-черво́ний.

Крива́во-... – із крива́вим відті́нком.

Крива́во-черво́ний – ко́льору кро́ві.

Кумаче́вий – яскра́во-черво́ний.

Рубі́новий – ко́льору́ рубі́на, крива́во-черво́ний, гу́сто-черво́ний.

Мали́новий – ко́льору мали́ни, те́мно-черво́ний, гу́сто-черво́ний з фіо́летовим відті́нком.

Мали́ново-... – з мали́новим відті́нком (напри́клад, мали́ново-черво́ний, рожево-черво́ний).

Рум'я́ний (про облі́ччя) – черво́ний.

Кора́ловий – ко́льору черво́ного кора́ла, я́сно-черво́ний, яскра́во-черво́ний.

Кора́лово-... – із кора́ловим відті́нком (напри́клад, кора́лово-кори́чневий).

Золо́тий – ко́льору зо́лота, блиску́че-жо́втий.

Золо́ти́стий – ко́льору зо́лота з золоті́м відлі́вом.

Золо́ти́сто-... – із золоті́стим відті́нком (напри́клад, золоті́сто-бі́лий).

Інді́го – те́мно-сі́ній.

Сі́ній – те́мно-блакі́тний (о́дін з основні́х ко́льору́в).

Сі́ньо-... – із сі́нім відті́нком.

Синію́шний – сі́ньо-фіо́летовий (про ко́лір шкі́ри).

Коба́льтовий – те́мно-сі́ній.

Ультрамари́новий – яскра́во-сі́ній.

Елекتری́к – блакі́тний, сі́ній з сі́рим відлі́вом.

Корі́чневий – ко́льору сті́глого жо́лудя, бу́рува́то-жо́втий.

Корі́чнево-... – з корі́чним відті́нком (напри́клад, корі́чнево-черво́ний).

Ка́вовий – ко́льору па́лених зе́рен ка́ви, те́мно-корі́чневий.

Кашта́новий – ко́льору сті́глого кашта́на, сві́тло-корі́чневий, ру́до-бу́рий.

Ка́рий – те́мно-корі́чневий (про ко́лір очей, ма́сті ко́ней).

Шокола́дний – ко́льору шокола́ду; корі́чневий.

Ліло́вий – ко́льору фіа́лки або́ бузку́, сві́тло-фіо́летовий.

Ліло́во-... – із ліло́вим відті́нком (напри́клад, ліло́во-черво́ний).

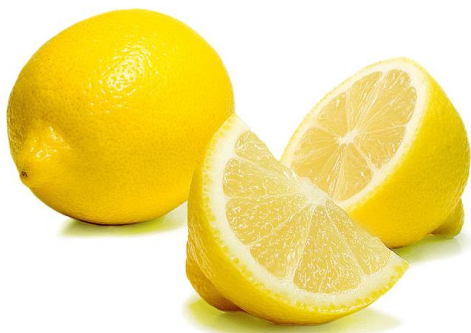
Бузко́вий – ко́льору бузку́, сві́тло-фіо́летовий, сві́тло-ліло́вий.

Фіа́лковий – ко́льору фіа́лки, сві́тло-фіо́летовий.

Фіо́летовий – ко́льору фіа́лки, сі́ній з червонува́тим відті́нком, ліло́вий (оді́н з основні́х ко́льорів).

Чорні́льний – ко́льору чорні́ла, те́мно-фіо́летовий.

Аме́тистовий – ко́лір аме́тиста, прозо́ро-фіо́летовий.

Лимо́нний – ко́льору лимо́на, сві́тло-жо́втий, лимо́нно-жо́втий.

Мі́дний – ма́є ко́лір мі́ді, червонува́то-жо́втий з блиску́чим відлі́вом.

Мі́дно-... – із мі́дним відті́нком (напри́клад, мі́дно-жо́втий).

Іржа́вий – ко́льору іржі́, черво́но-бу́рий.

Руді́й – черво́ний; крива́во-черво́ний; руді́й.

Рудо-жо́втий – жо́втий з червонува́тим відті́нком, руді́й.

Рожéвий – блідо-рожевий, із рожéвим відтінком.

Бруснічний – гúсто-рожевий, кóльору брусніці.

Сунічний – кóльору суніці, рожево-червóний.

Сірий – кóльору пóпелу, диму (кóлір, який вихóдить зі змішáння чóрного з білим).

Сіро-... – із сірим відтінком (напріклад, сіро-зелéний).

Мішачий – кóльору міші, сірий.

Срібний – кóльору срібла, сірувáто-білий із бліском.

Сріблястий – кóльору срібла, відливає сріблом, з срібним відтінком.

Сріблясто-... – із сріблястим відтінком (напріклад, сріблясто-білий).

Сізий – тёмно-сірий з густим синюватим відливом.

Сізо-... – із сізим відтінком (напріклад, сізо-зелéний).

Сталéвий – кóльору сталі, світло-сірий із відливом, сріблясто-білий.

Землістий – кóлір землі, сірувáто-блідий.

Землісто-... – із сірувáто-блідим відтінком (напріклад, землісто-сірий).

Сіро-бу́ро-мали́новий – невізначеного кóльору (жартівливе слóво).

Дімчатий – кóльору диму, сіруватий, світло-сірий.

Дімчасто-... – із світло-сірим відтінком (напріклад, дімчасто-сірий).

Плáтиновий – кóльору платини, сірувáто-білий.

Чóрний – найтемніший з існуючих кóльорів, кóльору сажі, вугілля.

Вугільний, вугільно-чóрний – кóльору вугілля, чóрний з блискучим відтінком.

Тёмний – за кóльором близький до чóрного.

Свинцéвий – кóльору свинцю, синьо-чóрний з чóрним відтінком.

Агáтовий – чóрний (про чóрні óчі,

волóсся).

Вороній – кóльору воронячого крила, блискучо-чóрний, чóрний з блискучим відливом.

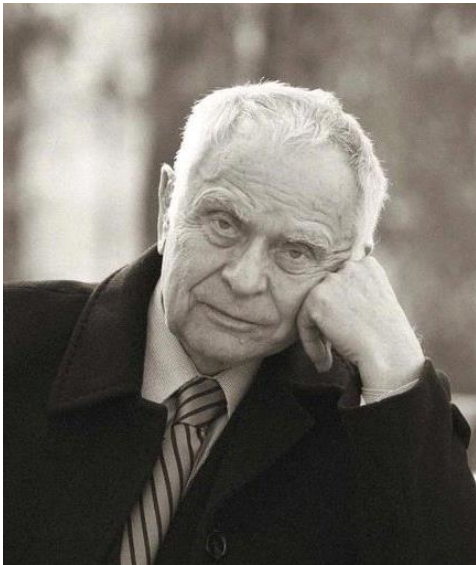
Мазу́тний – кóльору мазу́ту, бру́дно-чóрний, чóрний.

Завдання 1. Повторюйте назви кольорів за диктором. Електронні ресурси. Режими доступу:

- 1) <https://youtu.be/n8sWnzXI4Kw>;
- 2) <https://youtu.be/u-QCITSz048>;
- 3) <https://youtu.be/pLRy8MJPJc0>.

Завдання 2. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково: «Два кольори» у виконанні Дмитра Гнатюка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/yewhS0v0KxA>.

Завдання 3. Укажіть символічне значення кольорів в українській культурі.

Дмитро Павлічко –
видатний український поет

Мене водило в безвісті життя,
Та я вертався на свої пороги,
Переплелісь, як мамине шиття,
Щасливі і сумні мої,
Щасливі і сумні мої дороги.

Приспів

ДВА КОЛЬОРИ

Музика Олександра Білаша
Слова Дмитра Павлічка

Як я малим збирався навесні
Піти у світ незнаними шляхами,
Сорочку мами вишила мені
Червоними і чорними
Червоними і чорними нитками.

Приспів

Два **кольори** мої, два **кольорі**,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два **кольори** мої, два **кольорі**:
Червоне – то любов, а **чорне** – то журба.

Мені війнула в очі сивина,
Та я нічого не везу додому,
Лиш згорточок старого полотна
І вишите моє життя,
І вишите моє життя на ньому.

Приспів

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання: **Якбого це кольору?**

Якого кольору українська зима?

Якого кольору українське літо?

Якого кольору український прапор і герб?

Якого кольору український національний костюм?

Якого кольору українська весна?

Якого кольору українська осінь?

Завдання 5. Прочитайте тексти.

Текст №1. Про що розповідають кольорі?

Невже **кольорі** щось означають? Так, скажімо, **червоний** асоціюється з кров'ю й вогнем. Його символізм багатозначний: з одного боку, **квілір** цей енергетичний, активний, символізує повноту життя, свободу, урочистість, а з іншого, – ворогування, помсту, війну, агресивність. **Червоні** троянди, гвоздики та плоді калини й горобині допомагають від нечисті. **Червоний квілір** – знак влади й величі. У Візантії тільки імператриця могла носити **червоні** чобітки.

Білий квілір нейтральний, усé збільшує й підкреслює. Квіти **білого квіліру** – символ невинності, чистоті, радості.

Жовтий квілір теплий, веселий. Символізує світло, радість, повагу. Це **квілір** золота, зрілого колосся пшениці, зів'ялого лістя, але й **квілір** хвороби, смерті. У Європі **жовтий** прапор означав карантин, а хрест – чуму. В Україні **жовтий** сприймається як квілір ревнощів, зради, тому **жовті** квіти

чорнобрівців, хризантем, нагідок дарують дівчатам і жінкам у крайньому випадку. **Жовтогарячий колір** веселий, життєрадісний. Він символ влади, розкоші, сонця, радості й марнославства.

Синій – спокійний і серйозний – означає довір'я, безкінечність, сум. Це **колір** неба й моря.

А от **зелений** колір спокійний, він символізує мир, надію, життєдайну силу. У багатьох народів **зелений колір** – знак юності, надії, радості, але разом із цим – незрілості.

Який **колір** тобі найбільше до вподоби? Що розповість він про тебе?

(За В. Куйбідою)

Текст №2. Скільки кольорів у веселки?

Веселка являє собою атмосферне оптичне явище, яке спостерігається в полі підвищеної вологості. Ми звикли вважати, що у веселки сім **кольорів**, але, виявляється, у різних народів ця цифра відрізняється. Наприклад, в Америці вважають, що в неї шість **кольорів**, а є такі, у кого всього чотири. Тому, як ви помітили, питання не просте і вимагає пояснень.

У різні періоди історії люди бачили веселку завжди по-різному. У ній розрізняли і три **кольори**, і чотири, і п'ять, і скільки завгодно. Наприклад, Арістотель вирізняв тільки три кольори: **зелений**, **червоний** і **фіолетовий**. Африканські племена бачать у веселці тільки два **кольори** – **світлий** і **темний**. А ось у Конго веселка має шість **кольорів**. Її уявляють шістьма зміями.

Ще в 1073 році київський літописець відзначив: «У веселці суть **червене**, і **синє**, і **зелене**, і **багряне**». На його погляд, веселка включає всього чотири **кольори**. Чотири кольори символізували чотири стихії: **червоний колір** – **колір** вогню, **синій колір** – **колір** повітря, **зелений колір** – **колір** води, **чорний** або **багряний** – **колір** землі. Це розділення спостерігається ще в давньоруських творах.

Так все-таки чому ми вважаємо, що у веселки сім **кольорів**?

Уперше явище веселки як заломлення сонячних променів у краплях дощу пояснив у 1267 році Роджер Бекон. Але тільки Ньютон проаналізував світло і, ломлячи промінь світла крізь призму, спочатку нарахував п'ять **кольорів**: **синій**, **зелений**, **жовтий**, **червоний** і **фіолетовий** (для нього **пурпурний**).

Надалі, проводячи дослідження, учений придивівся і помітив шостий. Але Ньютон був настільки віруючий, що це число йому не сподобалася, і він уважав його бісівським. Тоді вчений «вдивився» ще один **колір**. Сьомим **кольором** Ньютону видався **індіго**. Число сім йому дуже сподобалося. Воно вважалося стародавнім і містичним, тут і сім днів тижня, і сім смертельних гріхів. Ось так Ньютон і став батьком семикольорової веселки.

Кольори у веселці розташовані в такій послідовності, у якій відповідають спектру видимого світла.

(За В. Старощуком)

Текст №3. Веселка очіма різних народів

А ось багато народів вважають, що у веселці шість кольорів. Наприклад, в американців, німців, французів і японців уважається, що у веселки саме шість **кольорів**. Але, окрім кількості, є й інша проблема, кольори також не ті: **червоний, оранжевий, жовтий, блакитний, синій і фіолетовий**. Ви запитаете, а де ж **зелений**? Просто, наприклад, у Японії **зеленого кольору** взагалі немає, і це призводить до кумедних казусів. Одного разу фахівець, який працював у Японії, поскаржився, що йому якимось довелось довго шукати **блакитну** теку на столі. Але в стópках лежала тільки **зелена**, яку японці бачать **блакитною**. І це не тому, що вони дальтоніки. Він начебто і є, але це відтінок **блакитного**.

А ось в англійців немає **блакитного кольору**, для них це **світло-синій**.

Тому питання «Скільки **кольорів** у веселки?» – не з компетенції біології та фізики. Ним повинна займатися лінгвістика, адже **кольори** веселки залежать тільки від мови спілкування, нічого апріорно фізичного за ними немає. У веселці слов'янських народів сім **кольорів** тільки тому, що є окремі назви для **блакитного кольору** і для **зеленого**.

(За В. Старощуком)

Завдання 6. Розкажіть про кольори Вашої країни та їх символіку (пори року, пустеля, гори, національний костюм, національні прапори та герби).

Народ скаже, як зав'яже!**Чорний колір:**

- *чорний день, на чорну годину* – складний період життя;
- *між ними чорна кішка пробіглася* – особи, які перебувають у сварці.

Білий колір:

- *білий як молоко* – якийсь неживий предмет, йдеться про людину в стані переляку, страху або хвороби;
- *біла ворона* – не схожа на інших особа;
- *біла пляма* – щось незнане, неописане або замовчуване з певних причин;

- *чорним по білому* – позначення виразності, контрасту.

Зелений колір:

- *молодий та зелений* – молодість, юність, недосвідченість;
- *до зелених чортків* – стан сильного алкогольного сп'яніння.

Червоний колір:

- *пущати червоного півня* – щось паліти.

Рожевий колір:

- *змальовано рожевими фарбами, дивітись крізь рожеві окуляри, у рожевому світлі* – невиправданий оптимізм.

Золотий колір:

- *мати золоті руки* – майстер своєї справи;
- *золота душа / серце* – добра, щира людина.

Сі́ній ко́лір:

- *сі́ня панчо́ха* – зневажливо на позначення незаміжньої жінки, позбавленої чарівності, повністю відданої певній діяльності;
- *сі́ній птах* – щастя, утілення найзаповітніших мрій.

Запам'ятайте! Це важливо!

1. Вивчіть таблиці відмінювання прикметників.

Зразки відмінювання прикметників

Відм.	Однина́ Чолові́чий рід Тверда́ гру́па	Однина́ Середній рід Тверда́ гру́па	Однина́ Жіно́чий рід Тверда́ гру́па	Однина́ Чолові́чий рід М'яка́ гру́па	Однина́ Середній рід М'яка́ гру́па	Однина́ Жіно́чий рід М'яка́ гру́па
Наз. (Кл.відм.)	зелен-ий	зелен-е	зелен-а	сін-ій	сін-є	сін-я
Род.	зелен-ого	зелен-ого	зелен-ої	сін-ього	сін-ього	сін-ьої
Дав.	зелен-ому	зелен-ому	зелен-ій	сін-ьому	сін-ьому	сін-ій
Знах.	=Наз. або Род.	зелен-е	зелен-у	=Наз. або Род.	сін-є	сін-ю
Оруд.	зелен-им	зелен-им	зелен-ою	сін-ім	сін-ім	сін-ьою
Місц.	зелен-ому, -ім	зелен-ому, - ім	зелен-ій	сін-ьому, -ім	сін-ьому, -ім	сін-ій

	Множина́ Тверда́ група	Множина́ М'яка́ група
Наз.	зелен-і	сін-і
Род.	зелен-их	сін-іх
Дав.	зелен-им	сін-ім
Оруд.	зелен-ими	сін-іми
Місц.	зелен-их	сін-іх

2. Визначте із запропонованих вище текстів рід, число та відмінок прикметників (по 10 за власним вибором).

Словник до теми «Кольорі»**Українська**

абрикóсовий
ага́товий
аквaма́риновий
амети́стовий
апелси́новий
багря́ний
бе́жевий, беж
безба́рвний
білий
білосні́жний

Англійська

apricot
agate
aquamarine
amethyst
orange
scarlet
beige
colorless
white
snow-white

білявий, білястий	Whitish
бірюзовий	turquoise
блакитний	blue
бордовий	burgundy
брусничний	crimson
бузковий	lilac
вишневий	cherry
волошковий	cornflower-blue
вороний	raven-black
вугільний	coal-black
гранатовий	puniceous
дімчатий	smoky
електрик	electric blue
жовтий	yellow
жовтковий	vitelline
зелений	green
землістий	earth yellow
золотий	gold
індіго	indigo
іржавий	rust
кавовий	coffee
карий	brown / hazel
каштановий	chestnut
кораловий	coral
коричневий	brown
кремовий	cream
кривавий	bloody
лазурний	azure / sky-blue
лазуровий	azure
лілейний	lily-colored
ліловий	purple
лимонний	citrine
малахітовий	malachite
малиновий	raspberry
медовий	honey yellow
мазутний	heating oil
мишачий	mouse grey
мідний	copper
перловий	pearl
персиковий	peach
платиновий	platinum
помаранчевий	orange
пунцовий	vermilion
пурпурний	magenta
рожевий	pink
рубіновий	ruby
рудий	ginger
рум'яний	high-coloured
сівий	grey / grizzle
сізий	dove-colored
синій	dark blue
синюшний	cyanotic

сірий	gray / grey
сма́рґдовий	emerald
сніговий	niveous
сніжно-білий	snow-white
сріблястий	silvery
срібний	silver
сталевий	iron-grey
сунічний	strawberry
темний	dark
ультрамаріновий	ultramarine
цукровий	sugar
цукрово-білий	sugar-white
червоний	red
чорний	black
чорнільний	inky black
шоколадний	chocolate

Тема 1.4. Час

Тематичний мінімум

Весна, зима, літо, осінь, рік, пори року;
 весняний, зимовий, літній, осінній, річний;
 навесні, влітку, восени, взимку;
 місяць, січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень,
 серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень;
 січневий, люневий, березневий, квітневий, травневий, червневий,
 липневий, серпневий, вересневий, жовтневий, листопадовий, грудневий;
 бруньки, бурюлька, град, злива, іній, листопад, льодохід, мороз,
 ожеледиця, перша гроза, перші квіти, роса, снігопад, спека, туман;
 тиждень, понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота, неділя;
 доба, ранок, день, вечір, ніч, опівдні, опівночі, зранку, удень, увечері,
 уночі, опівдні, опівночі, година, хвилина, секунда.

I. Рік. Місяць

Пори року та місяці

Повторюйте за диктором назви місяців. – Електронний ресурс. Режим доступу: https://youtu.be/YsXia522h_s.

Повторюйте за диктором назви сезонів. – Електронний ресурс. Режим доступу: https://youtu.be/R-SNu__15h4.

Прочита́йте вірш і да́йте відпові́ді на запитання́ в ньому́.

У яко́му міся́ці?

Скі́льки міся́ців у ро́ці?	У яко́му пе́рші кві́ти
Ну, хто зна́є, говорі́!	Клі́чуть ді́ток у садок?
І який з них веселі́ший	У яко́му ви́шні, сли́ви
Для мало́ї ді́твори?	Червоні́ють на гі́лках?
У яко́му сні́жки, са́нки,	У яко́му спі́ють гру́ші,
Ба́ба з сні́гу, кри́ки, смі́х?	Повно́ я́блук у садка́х?
У яко́му – заві́рюха,	У яко́му до́щик сі́є,
І моро́з щипа́є всіх?	Жо́вкне лі́стя і леті́ть?
У яко́му те́пле со́нце	У яко́му Но́ва Ра́дість
Розто́плює весь сні́жок?	В ко́жній ха́ті гомоні́ть?

(К. Перелісна)

Слова́ для до́відок:

гомони́ти – 1. Розмовля́ти ті́хо, приглу́шено. Говори́ти, розпо́відати про ко́го-, що-не́будь. 2. перен. Видава́ти безла́дні зву́ки; шумі́ти;
заві́рюха, -и, жі́н. Сі́льний ві́тер зі сні́гом; мете́лиця, хуртові́на;
са́нки, -нок, мн. 1. Те са́ме, що са́ни. 2. Малéнькі са́ни для ката́ння малéчі, спуска́ння з гі́р, перевéзання невели́кого вантажу́ вручну́ і т. ін.;
сні́жка, -и, жі́н. Невели́ка, тверда́ гру́дка, злі́плена зі сні́гу.

Ува́га! Інформа́ція для відпові́дей!

Ужива́йте у відпові́дях прави́льну грама́тичну фо́рму – родови́й відмі́нок (ко́го? чо́го? зими́; міся́ця; лю́того; ро́ку); знахі́дний відмі́нок (ко́лі? ко́го? що? у пе́рший міся́ць); місце́вий відмі́нок (ко́лі? на ко́му? на чо́му? у сі́чні; у лю́тому; у ро́ці) іме́нників. Тво́рення прислі́вників: зима́ – узі́мку; весна́ – навесні́; лі́то – улі́тку; о́сінь – восе́ні.

Завда́ння 1. У яко́му міся́ці Ви наро́дилися? – Я наро́дився / наро́дилася в сі́чні / Я наро́дився / наро́дилася в пе́рший міся́ць ро́ку / Я наро́дився / наро́дилася у drúгий міся́ць зими́. Я наро́дився / наро́дилася взі́мку.

Сі́чень – у сі́чні; пе́рший міся́ць ро́ку; drúгий міся́ць зими́; Я наро́дився / наро́дилася взі́мку.

Лю́тий – у лю́тому; drúгий міся́ць ро́ку; тре́тій оста́нній міся́ць зими́; Я наро́дився / наро́дилася взі́мку.

Бе́резень – у бе́резні; тре́тій міся́ць ро́ку; пе́рший міся́ць весні́; Я наро́дився / наро́дилася навесні́.

Кві́тень – у кві́тні; четве́ртий міся́ць ро́ку; drúгий міся́ць весні́; Я наро́дився / наро́дилася навесні́.

Тра́вень – у тра́вні; п'я́тий міся́ць ро́ку; тре́тій оста́нній міся́ць весні́; Я наро́дився / наро́дилася навесні́.

Че́рвень – у че́рвні; шосто́гий міся́ць ро́ку; пе́рший міся́ць лі́та; Я наро́дився / наро́дилася влі́тку.

Ліпень – у липні; сьомий місяць року; другий місяць літа; Я народився / народилася влітку.

Серпень – у серпні; восьмий місяць року; третій останній місяць літа; Я народився / народилася влітку.

Вересень – у вересні; дев'ятий місяць року; перший місяць осені; Я народився / народилася восени.

Жовтень – у жовтні; десятий місяць року; другий місяць осені; Я народився / народилася восени.

Листопад – у листопаді; одинадцятий місяць року; третій останній місяць осені; я народився / народилася восени.

Грудень – у грудні; дванадцятий місяць року; перший місяць зими. Я народився / народилася взимку.

Завдання 2. У якому році Ви народилися? – Я народився / народилася тисяча дев'яцот дев'яносто восьмого року / у тисяча дев'яцот дев'яносто восьмому році. Я народився / народилася дві тисячі першого року / у дві тисячі першому році.

Завдання 3. Скільки Вам років? – Мені двадцять років.

Завдання 4. Розкажіть, коли народилися Ваші батько, мати, брати, сестри, дідусь, бабуся, дядько, тітка. Скільки їм років?

Завдання 5. Розкажіть про температурні показники кожного з місяців року в Україні та Вашій країні. Зверніть увагу на творення ступенів порівняння прикметників української мови. Наприклад:

Січень – другий зимовий місяць. Січень є, звичайно, **найхолоднішим** місяцем року в Україні. **Найнижча** середня температура повітря у січні -8 – -7 °С спостерігається на північному сході, сході та в Українських Карпатах. На решті території вона становить -6 – -4 °С. На Південному березі Криму середня температура повітря становить 3 – 4 °С. Абсолютний мінімум температури в січні зафіксований у 1935 році -41,9 °С на сході, у Луганський області; на Південному березі Криму -21,9 °С у 1940 р. (м. Севастополь). Абсолютний максимум температури в січні 19,5 °С спостерігався в 1971 році в Джанкої. Середня температура січня в Туркменістані – від -5 °С на північному сході до 4 °С у районі Атреку; абсолютний мінімум – -32 °С у Ташогузькій області, -29 °С у передгірній зоні Копетдагу і -10,3 °С на півдні узбережжя Каспійського моря. Отже, січень у Туркменістані **холодніший**, ніж в Україні. В Україні січень **тепліший**, ніж у Туркменістані.

Увага! Зверніться за допомогою до Додатка 5

Рік

Неспішно, кро́к за кро́ком,
 Мина́ють чоти́ри пори́ ро́ку,
 Одна́ порá прохóдить,
 Ї́нша услі́д надхóдить.
 Зимá – це хуртові́на
 Весна́ у кві́тах лі́не,

А по́тім – те́пле лі́то
 І о́сінь, в сум оді́та.
 Ось так із ро́ку в рік
 Мина́є ча́су лі́к.
 (А. Кузнецова)

Слова́ для до́відок:

кро́к, -у, чол. Рух ного́ю впе́ред, убі́к або наза́д, що його́ ро́бить люди́на або твари́на, іду́чі або біжа́чі; ступі́нь;

сум, -у, ч. Невесéлий, важкий на́стрій, спричи́нений го́рем, невда́чею і т. ін.; сму́ток, журба́; протиле́жне ра́дість;

хуртові́на, -и, жін. 1. Сі́льний ві́тер зі сні́гом; замети́ль. 2. перен., розм. Те са́ме, що завірю́ха. 3. Бу́ря, урага́н.

Весна́

Весня́ні я́вища при́роди

Пе́рша гроза́

Льодохі́д

Пе́рші кві́ти

Брунькі́

Завда́ння 6. Да́йте ві́дповіді на запитáння у фо́рмі діало́гів:

Напри́клад:

– Які́ я́вища при́роди відбува́ються навесні́?

– Со́нце сві́тить яскра́віше, ніж узі́мку; з ко́жним днем грі́є все сильні́ше; набага́то ви́ще підніма́ється над горизóнтом, ніж узі́мку; дні стаю́ть до́вшими; теплі́шає.

– Який́ весня́ний мі́сяць найхолодні́ший?

– Бе́резень.

– Який́ весня́ний мі́сяць найтеплі́ший?

– Тра́вень.

– Яке́ навесні́ не́бо?

– Не́бо блакі́тне, чі́сте, висо́ке, хма́рки білі, легкі́, прозо́рі.

– Які́ опади́ бува́ють весно́ю?

– Весно́ю, у бе́резні, мо́же бу́ти сні́г, у тра́вні ча́сто бува́є дощ із гро́зами.

Наро́дні при́кме́ти навесні́ в Украї́ні

- Зо́рі багря́ні – до ві́трів.
- На не́бі сі́ні хма́ри – до тепла́ й дощу́.
- Вісо́ко пливу́ть хма́ри – до га́рної пого́ди.

- Навколо місяця видно коло – чекай вітру.
- Грім гримить – хліб буде родити.
- Коли ранньою весною блискає блискавка, а грому не чути – буде сухе літо.

- Перший грім гримить при південному вітрі – то й весна буде теплою, при західному – дощова, при північному – холодна, при східному – тепла й суха.

- Сонце перед заходом червоне – на вітер.

- Червоний колір місяця в березні – ознака швидкого похолодання, посиленого вітру, але ненадовго.

- Якщо 10 травня схід сонця ясний, літо буде вітряним.

- Якщо вечір 13 травня зоряний, а вітер теплий, то літо буде дощове і тепле, а урожай – багатим.

- Негода 14 травня віщує холодну і сувору зиму.

- Ясний день 19 травня – до врожаю огірків.

- Дощ пішов 22 травня – чекай рясного врожаю.

Завдання 7. Розкажіть про весняні явища природи у Вашій країні та весняні прикмети Вашого народу.

Олена Пчілка (справжнє ім'я **Ольга Петрівна Косач**) – українська письменниця, меценат, перекладач, етнограф, фольклорист, публіцист, громадський діяч, член-кореспондент Всеукраїнської академії наук; мати поетеси Лєси Українки, сестра професора Михайла Драгоманова.

Завдання 8. Прочитайте вірш Олени Пчілки «Весняні квіти»

Весна-чарівниця,
Неначе царіця,
Наказ свій послала,
Щоб краса вставала.
І проліски, і травка,
Й зелена муравка,
І кульбаба рясна,

Й фіалочка ясна –
Всі квіти весняні,
Веселі, кохані,
З-під лістя виходять
Од сну зимового
До сонця ясного!
Ті квіти дрібненькі,

Мов дітки маленькі,
Розбіглись у гаю,
Я їх позбираю
В пучечок до кўпки –
Для мами-голубки.

Загадки про весну

Ще вітер зимовий
З дощем загуде,
Ще сніг острівками
Блищить де-не-де.
Береза серезки
Свої розпускає.
Чи ви здогадались,
Коли це буває?
(Березень)

Вже пташки повернулися
В наш край.
Про весну співають,
Поле й гай.
Ніжаться на сонці
Трави, квіти,
Вже настав ласкавий
Місяць... (квітень).

А в цім місяці підряд
Маємо багато свят.
Зеленіють буйно трави
То іде веселий...
(травень).

Літо

Літні явища природи

Град

Роса

Літня злива

Літня спека

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання у формі діалогів:

Наприклад:

- Які явища природи відбуваються влітку?
- Погода прекрасна, сонце яскраве, хмарки легкі, повітряні, дощі теплі, рослинність рясна.
- Яка чудова пора року!
- Не забувай про спеку! Усє частіше в Україні стовпчики термометра сягають сорока градусів за Цельсієм! Тоді задуха страшна!
- Чи буває влітку негода?
- А це для тебе райська погода?! А втім... Так, трапляється літня гроза із сильним штормовим вітром, громом, градом, чорними хмарами. Але це триває недовго. Після буревію на небі з'являється веселка. Це чарівне явище!
- Які прикмети кінця літа можна спостерігати у природі?
- На рослинах до сходу сонця осідає роса. Дні стають коротшими, а повітря – прохолоднішим і свіжішим.

Народні літні прикмети в Україні

- Чистий захід сонця – ознака стійкої ясної погоди.
- Якщо вдень з'являються високі купчасті хмари – чекайте вночі знову грози.
- Перед настанням сирії погоди шкіряні речі стають гнучкими й м'якими.
- Вечірня роса – перша ознака ясної погоди на завтрашній день.
- Ластівки й стрижі літають високо – до гарної погоди, низько – бути дощю.
- Горобці купаються в пилу або піску – бути дощю.

Завдання 10. Розкажіть про літні явища природи у Вашій країні та літні прикмети Вашого народу.

Загадки про літо

В небі ластівка летить,
З вітром лістя шелестить,
Воду п'є лелека.
Сонце палить. Спека.
Дозріває жито. Яка пора? (*Літо*)

Посмалілися носі,
Загоріли щічки.
Ми щодня тепер усі
Ходимо до річки.
Коли це буває? (*Улітку*)

Осінь

Осінні явища природи

Осінні тумани

Листопад

Затяжні зливи

Перший іній

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання у формі діалогів:

Наприклад:

– Які явища природи відбуваються восени?

– Восени літню задуху змінює осіння прохолода. День стає коротшим, а ночі довші. Дерева змінюють зелене лістя на різнокольорове.

– Які явища трапляються частіше?

– Осінь починається з густого й липкого туману. Різкий перепад температур в ранні ранкові години піднімає вологу в повітря. Як тільки температура підніметься, туман розсіється. А ще восени йдуть затяжні сильні зливи і навіть земля, дерева можуть покритися легким інеєм.

– Виходить, осінь – це сумна й сіра пора року?

– Ні, осінь поетична й романтична! І фарб вистачає. Наприклад, під час листопаду земля вкривається багатим килимом із лістя і це радує око. А бабине літо!

– Якé ще літо серед осені?!

– Це останні максимально теплі дні з помірним сонцем. Вистигають пізні фрукти, квітнуть останні осінні запашні квіти. Повітря наповнюється п'янкóю солóдкістю й особливим аромáтом. Уночі вже холодно, але вдень дуже красиво й умиротворено.

Народні осінні прикмети в Україні

- Осінній туман припадає до землі – буде сонячна дніна; піднімається, утворюючи хмари, – на дощ.

- Хмари низько восени – чекай вітру і снігу.

- Багато павутіння – на довгу суху осінь.

- Калина достігла, а лістя на ній зелене – осінь буде тепла.

- Осінній іній – на суху й сонячну погоду.

- Восені листопад швидко минув – чекай суворої зими.
- Грім у вересні віщує теплу осінь.
- Грім у жовтні – на малосніжну, м'яку, коротку зиму.
- Комарі в листопаді – м'яка зима.
- Пізній листопад – до суворої і зтяжної зими.
- Перед сильним вітром горобці метушаться, перелітаючи зграйками з місця на місце.
- Ворони востілися на нижніх гілках дерев – бути негоді й вітру.
- Голуб, відпочиваючи, ховає одну ніжку в пір'я – чекай різкого похолодання.
- Лушпиння на цибулі тонке – зима буде теплою, а грубе та з багатьма «лусочками» – холодною.
- Чим тепліший і сухіший вересень, тим пізніше прийде зима.

Завдання 12. Розкажіть про осінні явища природи у Вашій країні та осінні прикмети Вашого народу.

Загадки про осінь

Коли це буває,
Що клен запалає?
А прихопів морозець
Та повіяв вітерець,
Весь вогонь на землю впав,
Зовсім клен без лістя став. (Восені)

* * *

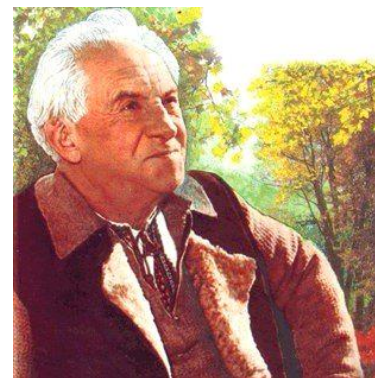
Невидімка ходить в гаї,
Все дерева роздягає.
Хто вона? (Осінь)

Прийшла дівчина до хати,
Узялась хазяйнувати:
Вправно скриню відімкнула,
В жовту світку ліс вдягнула. (Осінь)

* * *

У садах, лісах блукає,
В жовті шати одягає,
Золотісту стелить постіль –
Жде сестрицю білу в гості. (Осінь)

Максім Тадейович Рільський – український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч, мовознавець, літературознавець, академік.

Запахла осінь в'ялим тютюном,
Та яблуками, та тонким туманом, –
І свіжі айстри над піском рум'яним
Зорюють за одчиненим вікном.
У травах коник, як зелений гном,
На скрипку грає. І пощо ж весна нам,
Коли ми тихі та дозрілі станем

І вкриє мудрість голову сріблом?
Бери сакви, і рідний дім покинь,
І пий холодну, мовчазну глибіню
На взліссях, де медово спіють діни!
Учіся чистоті і простоті
І, ступуючи килим золотий,
Забудь про вежі темної гордіні.

Зима́

Зимові явища природи

Снігопад

Мороз

Ожеледиця

Бурілки

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання у формі діалогів:

Наприклад:

– Які явища природи відбуваються взимку?

– Зима в Україні – явище суворе. Починаються снігопади, які можуть супроводжуватися заметілями. Настає сильний пекучий мороз. На дорогах – ожеледиця. На дахах – бурілки. Найкоротший день припадає на період зимового сонцестояння. Це ніч з 21 на 22 грудня. Найкоротший день і найдовша ніч.

– Мабуть, узимку дуже страшно?

– Дійсно, морози можуть бути до -25 градусів за Цельсієм. Під час ожеледиці люди падають і травмуються, завірюхи та хуртовини сприяють переохолодженню. Бурілки падають з дахів і можуть поранити людей. Річки вкриваються кригою. От так.

– Суворо... Неприємно... Небезпечно... Ви, напевно, не любите зиму?

– Ні! Це найулюбленіша пора року!

– Як так?

– Із снігу ліплять снігових баб, граються у сніжки, катаються на санчатах і ковзанях, зводять льодові містечка. А скільки веселих свят узимку! Дочекайся української зими! Побачиш!

Розкажіть про зимові явища природи у Вашій країні та зимові прикмети Вашого народу.

Загадки про зиму

Мухи білі прилітають,
На голівоньки сідають,
Замітають всі доріжки
І дарують діткам сніжки.
Хто ж дарує жартома
Білі мухи? Це ... (Зима)

Все пухнастим снігом вкріла
Ліси, річку, гай, міста...
Білий ліс і поле біле –
Значить, вже прийшла ... (Зима)

Сніг на полях, лід на річках,
хуга гуляє. Коли це буває? (Узимку)

Завдання 14. Прочитайте означення до слова «весна» (яка?): блакитна, бурхлива, весела, волога, гучна, дзвінка, дощова, зелена, квітуча, коротка, мінлива, молода, неповторна, ошатна, пізня, посушлива, прохолодна, розкішна, святкова, сіня, сонячна, стрімка, суха, тепла, тиха, трав'яниста, тривожна, туманна, хмільна, холодна, чарівна, юна, яскрава, ясна.

Завдання 15. Прочитайте означення до слова «літо»: африканське, виставкове, врожайне, гастрольне, гірське, довге, дощове, європейське, коротке,

криворізьке, курортне, майбутнє, минуле, мірне, міське, морське, огідне, південне, північне, плідне, посушливе, похму́ре, прекрасне, сільське, сонячне, спекотне, сухе, творче, холодне, яскраве, чудове, швидкоплинне.

Завдання 16. Прочитайте означення до слова «осінь»: багата, багряна, барвіста, благодатна, вогненна, грибна, дивовижна, довга, дощова, запізнiла, заплакана, золота, золотокоса, казкова, красива, несподівана, паризька, південна, північна, пізня, погана, похму́ра, прекрасна, пристрасна, рання, руда, святкова, сіра, справжня, суха, східна, тепла, туманна, туманно-дощова, урожайна, холодна, царственна, чарівна, чудова, швидкоплинна, щаслива, яскрава, яскраво-червона.

Завдання 17. Прочитайте означення до слова «зима»: аномальна, багатосніжна, біла, білосніжна, безсніжна, блискуча, важка, весела, грайлива, дзвінка, дивовижна, довга, довгоочікувана, дощова, європейська, жорстка, запізнiла, зтяжна, зла, іскриста, казкова, красива, колюча, крижанна, кришталева, ласкава, лиха, люта, малосніжна, міцна, могутня, морозна, м'яка, набридлива, незвичайна, нестерпна, ніжна, підступна, пізня, передчасна, похму́ра, прекрасна, пухнаста, пухова, рання, сіва, сніжна, справжня, срібна, сувора, тепла, тривала, туманна, холодна, хуртовинна, чаклунська, швидка, щедра.

Завдання 18. Перекладіть слова рідною мовою. Яка пора року має найбільше негативних характеристик?

Завдання 19. Утворіть усі можливі ступені порівняння від поданих прикметників.

Завдання 20. З'ясуйте, які рослини розцвітають в Україні навесні, улітку, восени. Розкажіть, якого кольору та форми їхні квіти. Наприклад:

Братки:

1) за кольором: темно-червоні, темно-сині, блакитні, жовті, фіолетові, рожеві, різнокольорові, барвісті; 2) за формою: маленькі, низькі, пелюстки нагадують трикутники з основою-овалом.

Завдання 21. Опишіть за кольором та формою весняні рослини Вашої Батьківщини.

Завдання 22. З'ясуйте, які пташки асоціюються в Україні з весною, літом, осінню, зимою. Розкажіть, якого вони кольору та форми. Наприклад:

Ластівка – за кольором: чорно-біла; 2) за формою: маленька, крила й тулуб нагадують трикутники з гострими кутами.

Завдання 23. Опишіть за кольором та формою пташок, які є символами весні, літа, осені, зими Вашої Батьківщини.

Завдання 24. Прослухайте пісню «Квітка-душá» у виконанні Ніни Матвієнко. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/hc7ye6DYUB0>.

Завдання 25. Проаналізуйте текст пісні порядково.

Слова: Діана Гольде

Музика: Костянтин Меладзе

Ой не зоря в небі запалала, То на землі квітка розквітала, Там, де трава, як зелений шовк, Ранок прийшов, але квітку не знайшов.	Ой то цвіла та не квітка красна, Ой то душа, що шукала щастя, Квітка-Душа, ніжна і жива, Вітер почув і приніс її слова.
---	--

Приспів:

Весен і зим – дай Бог!

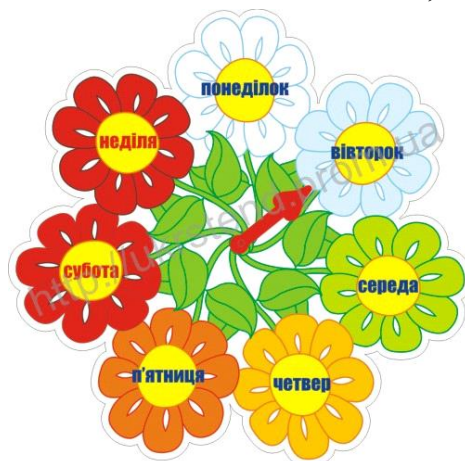
Віри і сил – дай Бог!

Щастя усім – дай Бог!

Ой де Весна коси розплітала,
Квітка цвіла і не облітала,
Мрії і сни, зелена трава,
Тільки душа і квітуча, і жива!

Приспів (2)

II. Тиждень, дні тижня, доба, частини доби, години

Завдання 1. Повторюйте за диктором назви днів тижня. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/cWvEWKc-Bwc>.

Завдання 2. Дайте відповіді на запитання:
Скільки тижнів у місяці? Скільки тижнів у році? Який день у тижні перший? Який день у тижні другий? Який день у тижні третій? Який день у тижні четвертий? Який день у тижні п'ятий? Який день у тижні шостий? Який день у тижні сьомий?

Завдання 3. Розкажіть, які заняття у вас за розкладом кожного дня тижня. Наприклад: У понеділок / у вівторок / у середу / у четвер / у п'ятницю / у нас такі заняття... У суботу та неділю у нас вихідні.

Завдання 4. Прослухайте українську народну пісню «Ти ж мене підманула» у виконанні Кубанського козачого хору. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/i3kDPA8JhrM>.

Завдання 5. Прочитайте текст пісні «Ти ж мене підманула». Проаналізуйте його порядково.

Ти казала в понеділок – підем разом по барвінок.

Я прийшов, тебе нема, підманула, підвелі.

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж мене, молодого, з ума-розуму звелі.

Я казала у вівторок – поцілую разів сорок.

Ти прийшов, мене нема, підманула, підвелі.

Я ж тебе підманула, я ж тебе підвелі.

Я ж тебе, молодого, з ума-розуму звелі.

Ти ж його підманула, ти ж його підвелі.

Ти ж його, молодого, з ума-розуму звелі.

Ти казала у середу – підем разом по череду.

Я прийшов, тебе нема, підманула, підвелі.

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж мене, молодого, з ума-розуму звелі.

Я казала у четвер – підем разом на концерт.

Ти прийшов, мене нема, підманула, підвелі.

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж мене, молодого, з ума-розуму звелі

Ти казала у п'ятницю – підем разом по пшеницю.

Я прийшов, тебе нема, підманула, підвелі.

Я ж тебе підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж його, молодого, з ума-розуму звелі.

Я казала у суботу – підем разом на роботу.

Я прийшов, тебе нема, підманула, підвелі.

Я ж тебе підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж його, молодого, з ума-розуму звелі.

Я ж тебе підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж його, молодого, з ума-розуму звелі.

Я казала у неділю – підем разом на весілля.

Я прийшов, тебе нема, підманула, підвелі.

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж мене, молодого, з ума-розуму звелі.

Ти ж мене підманула, ти ж мене підвелі.

Ти ж мене, молодого, з ума-розуму звелі.

Завдання 6. Складіть діалоги, увівши до них такі фрази:

- «Побачимось! До понеділка / вівторка / середі / четверга / п'ятниці / суботи / неділі!» (родовий відмінок);

- Я працюю 1) з понеділка / вівторка / середі / четверга / п'ятниці / суботи / неділі (родовий відмінок) 2) до понеділка / вівторка / середі / четверга / п'ятниці / суботи / неділі (родовий відмінок);

- Я не задоволений цим понеділком / вівторком / цією середою / четвергом / цією п'ятницею / цією суботою / цією неділею, тому що я провів

весь день вдо́ма пе́ред телевізором (орудний відмінок);

- «Вітаю вас із Чістим Четверго́м!» (орудний відмінок).

Завдання 7. Розгляньте малюнок і розкажіть про свій розпорядок дня, про те, що Ви робите зранку / уранці, вдень, ввечері, вночі.

Завдання 8. Зазвичай прийнято ділити добу на день, вечір, ніч, ранок, тобто на 4 рівні частини по 6 годин кожна. Загальноприйнятий (який частіше трапляється) розподіл виглядає

так:

- 12.00 – 18.00 – це день;
- 18.00 – 24.00 – це вечір;
- 00.00 – 6.00 – це ніч;
- 06.00 – 12.00 – це ранок.

Завдання 9. Озвучте часові межі доби. Наприклад: День триває з дванадцятої до вісімнадцятої години.

Михайло Петрович Старіцький – український письменник (поет, драматург, прозаїк), театральний і культурний діяч, корифей українського театру.

Завдання 10. Перегляньте фільм «За двома зайцями» за п'єсою М. П. Старіцького. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/VcwevJtSgvU>.

Завдання 11. Перекажіть зміст фільму рідною мовою.

Завдання 12. Прослухайте пісню Михайла Старіцького на музику Микіли Лісенка «Ніч яка місячна, зоряна, ясна...» у виконанні Дмитра Гнатюка. – Електронний ресурс. Режим доступу: <https://youtu.be/oXhAVfGWXp4>.

Завдання 13. Прочитайте текст пісні «Ніч яка місячна, зоряна, ясна...» і проаналізуйте його порядково. Перекажіть зміст тексту рідною мовою. Вивчіть текст напам'ять.

Ніч яка, Господи! Місячна, зоряна:
Ясно, хоч голки збирай...
Вийди, кохана, працюю зморена,
Хоч на хвилиночку в гай!

Сядем укупі ми тут під калиною –
І над панами я пан...
Глянь, моя рибонько, – срібною хвилею
Стелеться полем туман;

Гай чарівний, ніби променем всіпаний,
 Чи загадвся, чи спить?
 Он на стрункій та високій осічині
 Лістя пестливо тремтить;
 Небо незміряне всіпано зорями –
 Що то за Бóжа краса!
 Пёрлами-зорями теж під тополями
 Грає перліста роса.
 Ти не лякайся-но, що свої ніженьки
 Вмочиш в холодну росу:
 Я тебе, вірная, аж до хатиноньки
 Сам на руках однесу.

Ти не лякайся, а що змерзнеш, лебедонько:
 Тёпло – ні вітру, ні хмар...
 Я пригорну тебе до свого сёрденька,
 Ї займеться зразу, мов жар;
 Ти не лякайся, аби тут та підслухали
 Тіху розмову твою:
 Нічка поклала всіх, соном окутала –
 Ані шелесне в гаю!
 Сплять ворогі твої, знуджені працею,
 Нас не сполóха їх сміх...
 Чи ж нам, окривдженим долею клятою,
 Ї хвіля кохання – за гріх?

Завдання 14. Прочітайте, як правильно дати відповідь на запитання:
 Котра година?

1. 2. 3. 4.

1. За двадцять хвилин друга. 2. Одинадцята година. 3. Опів на третю. 4. За чверть шоста.

Котру годину покажуть годинники через двадцять хвилин?
 Котру годину показували годинники сорок хвилин тому?

Завдання 15. Повторюйте за диктором години. – Електронний ресурс.
 Режим доступу: <https://youtu.be/ElbpVlqahsI>.

Завдання 16. Перекладіть показання годинників українською мовою.

1 It's one o'clock.	2 It's five past one.	3 It's ten past one.	4 It's quarter past one.	5 It's twenty past one.	6 It's twenty-five past one.
7 It's half past one.	8 It's twenty-five to two.	9 It's twenty to two.	10 It's quarter to two.	11 It's ten to two.	12 It's five to two.

Завдання 17. Розкажіть про свій розпорядок дня та розклад занять погодинно та похвилинно. Наприклад: *У понеділок я прокидаюся о шостій годині ранку... Перша лекція починається о дев'ятій годині ранку, а закінчується о десятій двадцять. Перша перерва триває десять хвилин.*

Завдання 18. Розв'яжіть задачі про час.

1) Літак вилетів о 7 годині 20 хвилин, а прилетів через 10 годин 20 хвилин. О котрій годині прилетів літак?

2) Потяг вирушив уранці о 9 годині 18 хвилин, а прибів на станцію призначення о 21 годині 56 хвилин. Скільки часу він був у дорозі?

3) П'єса закінчилася о 10 годині 50 хвилин ввечора. Коли вона почалася, якщо тривала 3 години 30 хвилин?

4) Магазін зачинено на перерву о 14.00. О 15.00 його відчинено для роботи. Скільки часу тривала перерва?

5) Урок триває 45 хвилин, а перерва – 15 хвилин. Скільки часу тривають урок і перерва разом? На скільки урок довший за перерву?

6) Перерва розпочалася о 10 годині і тривала 20 хвилин. Коли розпочався наступний урок?

7) Урок розпочався о 8 годині 20 хвилин. Дзвоник пролунав о 9 годині 5 хвилин. Скільки часу тривав урок?

Завдання 19. Розв'яжіть приклади:

3 доби – 28 годин =

83 хвилини – 1 година =

56 секунд + 4 секунди =

15 годин + 9 годин =

27 хвилин + 33 хвилини =

92 секунди – 1 хвилина =

Завдання 20.

- Скільки годин триває 1 доба, 2 доби, 3 доби?
- Скільки хвилин триває 1 година, 2 години, 3 години, 4 години 20 хвилин?
- Скільки секунд у хвилині? в 1 хвилині 30 секундах?
- Скільки місяців триває рік?
- Скільки місяців триває кожна поря року?
- Скільки обертів за добу робить годинна стрілка?
- Скільки обертів за годину робить хвилинна стрілка?

Словник до теми «Час»

Українська	Англійська
поря року	season
весна, весняний	spring
навесні	in spring
зима, зимовий	winter
взіймку	in winter
літо, літній	summer
влітку	in summer
осінь, осінній	autumn
восені	in autumn

місяць

січень, січнєвий
 лютий, лютнєвий
 березень, березнєвий
 квітень, квітнєвий
 травень, травнєвий
 червень, червнєвий
 липень, липнєвий
 серпень, серпнєвий
 вересень, вереснєвий
 жовтень, жовтнєвий
 листопад, листопадовий
 грудень, груднєвий

рік, річний
 година
 хвилина
 секунда

брунькі
 бурюлька
 град
 злива
 іній
 листопад
 льодохід
 ожеледиця
 перша гроза
 перші квіти
 роса
 снігопад
 спека
 туман

тиждень

понеділок
 вівторок
 середа
 четвер
 п'ятниця
 субота
 неділя

доба

ранок
 зранку
 день
 вдень
 вечір
 ввечері
 ніч
 опівночі
 опівдні

month

January
 February
 March
 April
 May
 June
 July
 August
 September
 October
 November
 December

year, annual
 hour
 minute
 second

buds
 icicle
 hail
 downpour
 hoarfrost
 leaf fall
 icefall
 ice slick
 first thunderstorm
 first flowers
 dew
 snowfall
 heat
 fog

week

Monday
 Tuesday
 Wednesday
 Thursday
 Friday
 Saturday
 Sunday

24-hour period / 24-hour day

morning
 in the morning
 daytime
 at daytime
 evening
 in the evening
 night
 at midnight
 at noon

БЛОК 2. ЛЮДИНА

Тема 2.1. Сім'я

Тематичний мінімум

Бабуся, батькі, батько, брат, дитина, діти, дівчина, дід, донька, дружина, дядько, ма́ти, ону́к, племі́нник, син, сім'я́, тітка, чоловік.

Хто це? – Це сім'я.

Хто це? – Це батько, тато, татусь.

Хто це? – Це ма́ти, ма́ма, не́нька, ма́туся, ма́муня, ма́тінка.

Хто це? – Це чоловік.

Хто це? – Це дружина.

Хто це? – Це син.

Хто це? – Це донька, дочка́.

Хто це? – Це батькі.

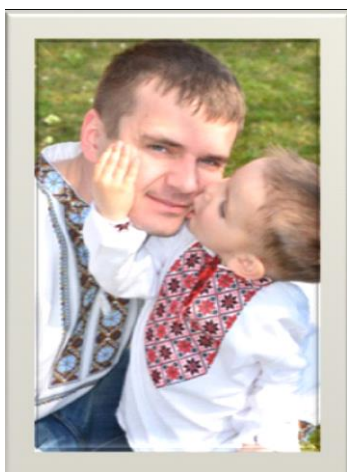
Хто це? – Це діти.

Завдання 1. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково:

«Тата і ма́ми» у виконанні Наталії Май. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/xw5mciy6LM4>.

Тата і ма́ми, будьте ласкаві,
Плещайте дзвінко в долоні свої,
Тата і ма́ми, разом із вами
Будемо дружно співа́ти пісні!
Ру́ки підійма́йте,
Щіро посміха́йтесь!
Хай луна́є пісня на весь сві́т!

Ру́ки підійма́йте,
Щіро посміха́йтесь!
Ста́не пісня радістю для всіх,
Що́би світи́ло со́нце ясніше,
Пі́сня луна́ла без кра́ю-кінця́,
Ста́немо в ко́ло, бу́дем дружни́ші,
Пі́сня об'є́днує на́ші серця́!

Батько / тато

Хто це? – Це батько, тато, татусь.

Як його́ зва́ти? – Його́ зва́ти Петро́.

Ма́ти / ма́ма

Хто це? – Це ма́ти, ма́ма, не́нька, ма́туся, ма́муня, ма́тінка.

Як її́ зва́ти? – Її́ зва́ти Ма́рія.

Завдання 2. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково: «Рідна ма́ти моя́» у виконанні Дмитра́ Гнатюка́. Електронний ресурс. – Режим до́ступу: <https://youtu.be/XTEMDTVGiKE>.

А́втор те́ксту (слів): Андрій Мали́шко
Композі́тор (му́зика): Плато́н Ма́йборода

Андрій Мали́шко –
видатний український поет

Рі́дна ма́ти моя́, ти но́чєй не доспа́ла.
І води́ла мене́ у поля́ край се́ла,
І в до́рогу дале́ку ти мене́ на зорі́ проводи́жала
І рушні́к вишива́ний на щастя́ дала́.
І в до́рогу дале́ку ти мене́ на зорі́ проводи́жала
І рушні́к вишива́ний на щастя́, на до́лю дала́.
Хай на ньо́му цвіте́ росяни́ста до́ріжка,
І зеле́ні лу́ги, й солов'я́ні га́ї,
І тво́я незрадлі́ва мате́ринська ласка́ва усмі́шка,
І засму́чені о́чі хоро́ші тво́ї.
Я візьму́ той рушні́к, простелю́, на́че до́лю,

В ти́хім шеле́сті трав, в щебетанні́ дібро́в.
І на ти́м рушничко́ві оживе́ все знайо́ме до бо́лю,
І дити́нство, й розлу́ка, і ві́рна любо́в.
І на ти́м рушничко́ві оживе́ все знайо́ме до бо́лю,
І дити́нство, й розлу́ка, й тво́я мате́ринська любо́в.

Завдання 3. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково: «Ма́мочка моя́» у виконанні Ната́лії Ма́й. – Електронний ресурс. – Режим до́ступу: <https://youtu.be/whxHsJEPSPo>.

У моє́ї ма́ми о́чі, на́че зорі́.
У моє́ї ма́ми ру́ки золо́ті.
Ни́жно поці́люю, кві́ти подару́ю,
Бо вона́ найкраща́ у житті́.

Ма́мо, ма́мочко моя́,
Не суму́й і не жури́сь,

Обертáється земля́,
Я з тобо́ю, посмі́хнісь.

У моє́ї ма́ми се́рце лебеді́не,
У моє́ї ма́ми ру́ки два крила́,
Ни́жно поці́люю, кві́ти подару́ю,
І слова́ любо́ві, вдя́чності́ й тепла́!

Син / ону́к / племі́нник / хло́пець, хлопчи́к
/ дити́на

Хто це? – Це син.
Хто це? – Це ону́к.
Хто це? – Це племі́нник.
Хто це? – Це хло́пець, хлопчи́к.
Хто це? – Це дити́на.
Як його́ зва́ти? – Його́ зва́ти Рома́н.

**Донька, дочка / онучка / племінниця
дівчина, дівчинка / дитина**

Хто це? – Це донька, дочка.

Хто це? – Це онучка.

Хто це? – Це племінниця.

Хто це? – Це дівчина, дівчинка.

Хто це? – Це дитина.

Як її звати? – Її звати Іванка.

Завдання 4. Прослушайте та проаналізуйте пісню порядково:

«Сестра» у виконанні Наталії Май. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/JcQGA0AgbVI>.

Є у сонця промені ясні,
А у неба – хмари білі-білі,
Дуже поталанило мені –
Є **сестричка** в мене дуже мила!
Наче янгол, що з небес злетів,
Оберегом маминим сповитий,
Добре серце, руки золоті –
То **сестра** моя, найкраща в світі!
Є у ночі зорі золоті,
Що до ранку падають в криниці,

Ти, **сестричко**, зіркою світі,
До людей несі душі скарбницю!
Сестричко моя люба,
Сестричко рідна моя,
Нехай усі стежинки
В твоєму житті
Будуть благословенні!
Лишайся такою ж доброю
І світлою, як ти є!
Я дуже люблю тебе!

**Діти / брат і сестра / племінник і
племінниця / хлопчик і дівчинка**

Хто це? – Це діти.

Хто це? – Це брат і сестра.

Хто це? – Це племінник і племінниця.

Хто це? – Це хлопчик і дівчинка.

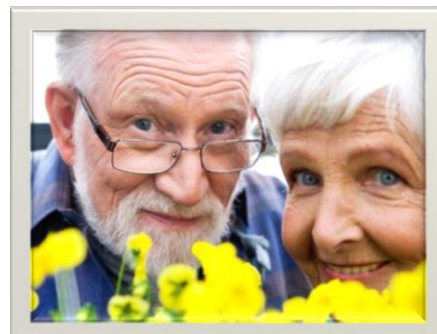
Хто це? – Це Роман та Іванка.

Дідусь і бабуся / дід і баба/ батькі

Хто це? – Це дідусь і бабуся.

Хто це? – Це батькі.

Як їх звати? – Їх звати Михайло та Соломія.

Завдання 5. Прослушайте та проаналізуйте пісню порядково:

«Бабуся» у виконанні Наталії Май. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/SsoMYB4AvO0>.

Вечір на дворі, сонце скотилось,
Зорі тривожно сяють в вікні,
Рідна **бабуся**, лагідна й мила,
Пісню тихенько співає мені.

Пісня до болю душу відкриє,
Стомлені очі повні жалю,
Міла **бабусю**, горлиця сіва,
Я тебе, рідна, дуже люблю!..

Я пригорну́ся мі́цно до тебе
І поцілю́ю о́чі сумні́.
Чу́єш, бабу́сю, су́му не тре́ба,
Хо́чеш, сама́ заспіва́ю тобі́?

Пі́сню, що твою́ ду́шу зігрі́є,
Щоб не бувало́ в се́рці жало́,
Мі́ла бабу́сю, го́рлиця сі́ва,
Я тебе́, рідна, ду́же люблю́!..

Завдання 6. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково:
«Мій дідусь» у виконанні Наталії Май. – Електронний ресурс. – Режим

доступу: https://youtu.be/WQ_OZu4j_UQ. Мій дідусь, мій золотенький,
Наче сонце в небі,
Мій дідусь такий гарненький,
Наче білий лєбідь.
Мій дідусь щодня зі мною
На дворі гуляє.
Мій дідусь щодня зі мною
Казочки читає.
Мій дідусь несе додому

Мрії найдорощі,
Дідуся не дам нікому
За ніякі гроші.
Мій дідусь мене́ словами
Мудрості навчає:
Поки Бог керує нами,
Все людина має.

Тітка / сестра батька / сестра матері

Хто це? – Це тітка / сестра батька / сестра матері.
Хто це? – Це сестра батька / Це сестра матері.
Як її звати? – Її звати Ганна.

Дядько / брат батька / брат матері

Хто це? – Це дядько.
Хто це? – Це брат батька / Це
брат матері.
Як його звати? – Його звати
Павло.

Завдання 7. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково:
«Одна калина» у виконанні Софії Ротару. – Електронний ресурс. –
Режим доступу: <https://youtu.be/rj2bYC00SRg>.

Сумно, сумно аж за край...
Не дивись на мене, грай, музи́ко, грай!
Зімно, зімно на душі...
Забирай, що хочеш, тільки залиши́

Сумно, сумно аж за край...
Так чо́го ж ти пла́чеш? Грай, музи́ко, грай!
Кра́пля го́ря не залле́,
Налива́й, коза́че, бо у нас ще є

Одну́ кали́ну за вікно́м,
Одну́ **роді́ну** за столо́м,
Одну́ стежи́ну, щоб до до́му йшла́ сама́,
Одну́ любо́в на все життя́,
Одну́ журбу́ до забу́ття
І Украї́ну, бо в нас іншо́ї нема́!

Одну́ кали́на за вікно́м,
Одну́ **роді́на** за столо́м,
Одну́ стежи́на, щоб до до́му йшла́ сама́,
Одну́ любо́в на все життя́,
Одну́ журба́ до забу́ття
І Украї́на, бо в нас іншо́ї нема́!

Сумно, так і не засну,
Краще буду думати про свою весну
Та й ввійду за небокрай...
Вперше, як в останнє, грай, музику, грай
Про ту калину за вікном,

Одну **родіну** за столом,
Одну стежину, щоб до дому йшла сама,
Одну любов на все життя,
Одну журбу до забуття
І Україну, бо в нас іншої нема!

Завдання 7. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково:

«Україна – це ти» у виконанні Тіни Кароль. – Електронний ресурс. –
Режим доступу: https://youtu.be/HBLzV2P2y_s.

Моє ім'я – Батьківщина,
Лелєки легке крило.
Моє ім'я – Україна
І сонечка теплі.
Моє ім'я – Вишиванка,
Я – хрестик на полотні.
Моє ім'я – синє небо,
Я – сонях малий під ним.
Татові слова:
Україна – це я!
Мамині пісні,
Україна – це ти!
Моє ім'я – Степ широкий,

Моє ім'я – Хліба смак,
Останній шкільний дзвіночок,
Над сивим Дніпром туман.
Моє ім'я – то Надія,
Моє ім'я – то Любов,
Моє ім'я – чиста мрія,
І віра, що з нами Бог!
Моє ім'я – колискова...
Моє ім'я – то є Воля...
Моє ім'я – то **Родина**...
Моє ім'я – добре Слово,
Що збереже цей світ!

Завдання 9.

Увага!

Приготуйте фотографії рідних і розкажіть про свою сім'ю. Наприклад:

Текст №1. Туркменська жінка (мама, тітка, сестра). Моя мама

Це моя мама. Вона живе в Туркменістані, у місті Ашгабат. Її звати Айна. Їй сорок два роки. Вона вчитель біології.

Моя нєнечка – гарна за всіма канонами східної краси молоді жінки. У моєї матері великі чорні усміхнені очі, наче зорі, високий рівний лоб, рум'яні щіки, червоні чуттєві губи, рівний ніс, маленькі вуха. Мамине волосся чорне, густе, покрите

хусткою, тому що вона заміжня жінка, але ми знаємо, що вона укладає свої коси на потилиці. Мама дуже струнка й тендітна: у неї тонка шия, витончені руки, довгі ноги.

Мама любить красиво одягатися, особливо вона полюбляє національний традиційний одяг. Вона захоплюється туркменськими ювелірними прикрасами, які доповнюють її образ.

Ма́ма весела, енергійна. Вона́ лю́бить і вміє співа́ти, танцюва́ти, захо́плюється теа́тром, кіно́, сма́чно готу́є (у не́ї золоті́ ру́ки!).

Ма́ма – краса́ва жі́нка. Ми, ді́ти, та наш ба́тько лю́бимо її́ не за те, що вона́ вродлі́ва жі́нка, а за те, що вона́ на́ша ма́ти й дру́жина, спра́вжній щі́рий друг, який за́вжди гото́вий допома́гти. У ме́не нема́є секре́тів від ма́ми. Я телефо́ную ї́й практи́чно щодня́ й розпо́відаю, як пройшо́в мій день. І це за́вжди ціка́вить її́. Ма́ма найкраща́ в мо́єму житті́. Ї́й хо́четься сказа́ти слова́ любо́ві, вдя́чності й тепла́: «Не суму́й, не жури́сь, я з тобо́ю, посмі́хнісь!»

Текст №2. Туркме́нська бабу́ся. Мо́я бабу́ся

Це мо́я бабу́ся. Вона́ живе́ в Туркме́ніста́ні, у мі́сті Ашгаба́т. Ї́ї зва́ти Гульну́р. Ї́й ші́стдесят сі́м ро́ків. Вона́ лі́кар-терапе́вт. Мо́я бабу́сенька – га́рна жі́нка елега́нтного ві́ку.

У мо́єї бабу́сі невели́кі чо́рні усмі́хнені о́чі, на́че зорі́, висо́кий рівний лоб, блі́ді що́ки, по́вні гу́би, рівний ні́с, мале́нькі ву́ха. Бабу́сине во́лосся сі́ве, густе́, покрито́ ху́сткою, тому́ що вона́ замі́жня жі́нка, але́ ми зна́ємо, що вона́ уклада́є свої́ ко́си на поти́лиці. Бабу́ня не ду́же стру́нка й тенді́тна: у не́ї по́вна ши́я, на́труджені ру́ки, хво́рі но́ги.

Але́ вона́ лю́бить краса́во одяга́тися, особли́во полю́бляє націо́нальний традиці́йний о́дяг. Вона́ захо́плюється туркме́нськими ювельі́рними прикраса́ми, які́ доповню́ють її́ о́браз.

Бабу́ня весела́, енергі́йна. Вона́ лю́бить і вміє співа́ти, танцюва́ти, захо́плюється теа́тром, кіно́, сма́чно готу́є (у не́ї золоті́ ру́ки).

Бабу́ся – краса́ва жі́нка. Ми, ону́ки, лю́бимо її́ за те, що вона́ спра́вжній щі́рий друг, який за́вжди гото́вий допома́гти. У ме́не нема́є секре́тів від бабу́сі. Я телефо́ную ї́й практи́чно щодня́ й розпо́відаю, як пройшо́в мій день. І це за́вжди ціка́вить її́. Ї́й хо́четься сказа́ти слова́ любо́ві, вдя́чності й тепла́: «Рі́дна, ла́гідна, ми́ла бабу́сю! Ти мо́я сі́ва го́рлиця. Не тре́ба су́му! Я тебе́ ду́же люблю́!»

Текст №3. Туркме́нський діду́сь. Мій діду́сь

Це мій діду́сь. Він живе́ в Туркме́ніста́ні, у мі́сті Ашгаба́т. Йо́го зва́ти Гурбангелді́. Йо́му ші́стдесят ві́сім ро́ків. Він ви́йськовий лі́кар.

Мій діду́сь – га́рний чолові́к пова́жного ві́ку. У мо́го діду́ся невели́кі чо́рні усмі́хнені о́чі, висо́кий рівний лоб, блі́ді що́ки, по́вні гу́би, рівний вели́кий ні́с, вели́кі ву́ха, широкі́ гру́ди. Ді́дове во́лосся сі́ве, густе́, він ча́сто но́сить ша́пку. Діду́сь – кремезний чолові́к, у ньо́го по́вна ши́я, на́труджені ру́ки, хво́рі но́ги. Але́ він лю́бить краса́во одяга́тися, особли́во полю́бляє націо́нальний традиці́йний о́дяг. Він захо́плюється туркме́нською націо́нальною збро́єю. Дід весе́лий, енергі́йний. Він лю́бить і вміє співа́ти, танцюва́ти, захо́плюється

спортом, полюванням, смачно готує плов і шашлік.

Дідусь – красивий чоловік, наче білий лєбідь. Ми, онуки, любимо його за те, що він справжній щирий друг, який завжди готовий допомогти. Я телефоную йому практично щодня й розповідаю, як пройшов мій день. І це завжди цікавить його. Мій дідусь для мене золотєнький, наче сонце в небі. Він подарував мені найдорожчі мрії,

навчив слів мудрості: «Туркменістан – це ти! Твоє ім'я – хліба смак, надія та любов! Поки Бог керує нами, все людина має!».

Текст №4. Туркменський чоловік (батько, дядько, брат). Мій батько

Це мій батько. Він живе в Туркменістані, у місті Ашгабат. Його звати Куват. Йому сорок чотири роки. Він учитель фізики. Мій тато – гарний чоловік зрілого віку.

У мого татуся великі чорні усміхнені очі, високий рівний лоб, червоні щоки, повні чуттєві губи, рівний великий ніс, великі вуха, широкі груди, міцні руки. Батькове волосся чорне, густе, він часто носить

шапку. Мій тато – кремезний чоловік, у нього широкі груди, високий зріст.

Він любить красиво одягатися, особливо полюбляє національний традиційний одяг. Він захоплюється туркменськими національними музичними інструментами. Батько веселий, енергійний. Він любить і вмє співати, танцювати, захоплюється спортом, полюванням, смачно готує плов і шашлік. Татусь – красивий чоловік.

Ми, діти, любимо його за те, що він справжній щирий друг, який завжди готовий допомогти. Я телефоную йому практично щодня й розповідаю, як пройшов мій день. І це завжди цікавить його. Мій татусь став радістю в моєму житті. Він подарував мені найдорожчі мрії, навчив слів мудрості: «Твоє ім'я – Туркменістан! Твоє ім'я – воля, степ широкий та синє небо! Туркменістан – це ти!».

Текст №5. Туркменська дівчина (сестра, подруга). Моя сестра

Це моя сестра. Вона живе в Туркменістані, у місті Ашгабат. Її звати Айнур. Їй шістьнадцять років. Вона школярка. Моя сестричка – гарна за всіма канонами східної краси юна дівчина. Вона схожа на нашу маму. У моєї сестри великі чорні усміхнені очі, наче зорі, високий рівний лоб, рум'яні щоки, червоні чуттєві губи, рівний ніс, маленькі вуха. Сестринє волосся чорне, густе,

заплéтене у дві товсті косі, на голові прикраси зі срібла та дорогоцінного каміння. Сестра дуже струнка й тендітна: у неї довге обличчя, тонка шия, на якій висить масівна золотá прикраса, витончені руки, довгі ноги.

Вона любить красиво одягатися, особливо полюбляє національний традиційний одяг. Айнур захоплюється туркменськими ювелірними прикрасами, які доповнюють її образ. Сестра весела, енергійна. Вона любить і вмiє співати, танцювати, захоплюється театром, кінó, смáчно готує (у неї золоті руки!).

Ми, вся родина, любимо її не за те, що вона вродлива, а за те, що вона наша рідна, лагідна, привітна, справжній щирий друг, який завжди готовий допомогти. У мене немає секретів від сестри. Я телефоную їй практично щодня й розповідаю, як пройшов мій день. І це завжди цікавить її. Мені дуже поталанило з милою, світлою сестрою. Вона схожа на янгола, що злетів з небес. У неї добре серце. Вона світить зорею й несе мені скарбницю своєї душі.

Текст №6. Туркменський хлопець (брат, друг). Мій брат

Це мій брат. Він живе в Туркменістані, у місті Ашгабат. Його звати Сулейман. Йому двадцять років. Він студент філологічного факультету Ашгабатського університету.

Мій брат – гарний молодий хлопець. У його братика великі чорні усміхнені очі, високий рівний лоб, червоні щоки, повні чуттєві губи, рівний великий ніс, великі вуха, широкі груди, міцні руки. Він схожий на нашого батька. Братове волосся чорне, густе, Мій брат кремезний, у нього широкі груди, високий зріст.

Він любить красиво одягатися, особливо полюбляє національний традиційний одяг.

Він захоплюється туркменським національним фольклором та вивченням іноземних мов. Сулейман веселий, енергійний. Він любить і вмiє співати, танцювати, захоплюється спортом, полюванням, смáчно готує плов і пашлік. Він звеселяє всіх своїм сміхом. Він наше щастя. Ми, вся родина, любимо його за те, що він справжній щирий друг, який завжди готовий допомогти. Я телефоную йому практично щодня й розповідаю, як пройшов мій день. І це завжди цікавить його. Мій братик став радістю в моєму житті. Сулейман навчив мене вірити, що з нами Бог, що добре слово збереже світ!

Текст №7. Туркменська родина. Моя родина

Це моя велика дружна родина: батько Куват, матері Айна, бабуся Гульнур, мої молодші брати й сестри. Дідусь Гурбангелді не зображений на фотографії, тому що він якраз фотографує сім'ю. Сестра Айнур – у школі, брат Сулейман – в університеті, а я – в Україні. Усі вони – за святковим столом. У нас одна родина, одне життя на всіх. Одна на всіх любов

і Туркменістан, бо нічого важливішого немає на Землі!

Завдання 10. Прослухайте пісню! Українська народна пісня «Зелене жито». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/GvKkj6GQBI4>.

Зелене жито, зелене,

Хороші гості у мене.

Зелене жито жінці жнуть,

Хороші гості в хату йдуть.

Зелене жито, зелене,

Хороші гості у мене.

Зелене жито за селом,

Хороші гості за столом.

Зелене жито, зелене,

Хороші гості у мене.

Зелене жито при межі –

Хороші гості до душі.

Зелене жито, зелене,

Хороші гості у мене.

Зелене жито ще й овес, –

Тут зібрався рід наш увесь.

Завдання 11. Випишіть із текстів іменники, розподіліть їх у таблиці за родами. Проаналізуйте, що є показником роду представлених іменників.

Увага! Зверніться за допомогою до Додатка 1

Завдання 12. Утворіть від поданих іменників форми множини. Проаналізуйте систему відмінкових закінчень.

Завдання 13. Провідмінійте подані у словнику іменники тематичної групи «Сім'я».

Увага! Зверніться за допомогою до Додатка 3, Додатка 4

Завдання 14. Знайдіть у текстах іменники цієї групи й визначте рід та відмінок (по 10 за власним вибором).

Завдання 15. Провідмінійте імена, по батькові, прізвища своїх однокласників та викладачів. З'ясуйте, до якого типу відмінювання вони належать.

Запам'ятайте! Жіночі імена по батькові відмінюються за типом I відміни твердої групи, а чоловічі – II відміни мішаної групи.

Завдання 16. З'ясуйте, до якого типу відмінювання належать Ваші прізвище та ім'я. Подумайте, можливо, вони знаходяться поза української системою відмінювання.

Народ скаже, як зав'яже!

Батько:

- Лізти (вихоплюватися і т. ін.) поперёд **батька** [в пекло], жарт. – Випереджати інших у чому-небудь; забігати наперёд.

- Як за рідного **батька** (**тата**) гнути і т. ін. – Дуже дорого.

Баба: **баба** надвоє ворожила (гадала). – Невідомо, чи здійсниться щось, чи ні.

Брат: наш **брат**. – Подібний до нас; однодумець.

Дід: з **діда**-прадіда; з **діда** й прадіда. – Споконвіку, одвічно; здавна.

Мати:

- [Ой] **Мати** Божа. – Уживається для вираження емоцій: радості, здивування, переляку і т. ін. **С и н о н і м и** : Бóже мій; **ма́тинко** моя.

- Як (у чому) **мати** (**мама**) [на світ] народила (родила, породила і т. ін.). – Зовсім голий.

- **Всмоктати** (ввібрати і т. ін.) з молоком матері. – Засвоювати щось з дитинства.

Ма́тинка: [ой (ох)] **ма́тинко** [ж] моя [рідна]! – Уживається для вираження здивування, радості, незадоволення і т. ін.

Сестра́: наша **сестра́**. – Будь-яка жінка.

Син: блудний син. – Той, хто повертається з каяттям після довгих років відсутності.

Сино́к: мамин сино́к. – Розпещений, вініжений хлопчик або юнак.

Словник до теми «Сім'я»

Українська	Англійська
бабуся, бабуня, баба	grandmother, granny / grandma
батькі	parents
батько, тато, татусь	father, dad, daddy
брат	brother
дитина, діти	child, children
дівчина, дівчинка	young lady, girl
дід, дідусь	grandfather, grand-dad
дóнька, дочка́	daughter
дружина	wife
дядько	uncle
мати, ма́ма, ма́муся, ма́муня, ма́туся, не́нька	mother, mamma, mummy, mommy
онук	grandson
онучка	granddaughter
племінник	nephew
племінниця	niece
син	son
сім'я, родина	family
тітка	aunt
хто	who
це	this
чоловік	Husband

Тема 2.2. Тілобудова людини. Предмети особистої гігієни

Тематичний мінімум

Волосся, вуха, голова, губи, живіт, зуби, коліна, ніс, ноги, очі, рот, руки, спина, язик;

гребінець, крем, мило, ножиці, одеколон, папір туалетний, паста зубна, рушник, серветки паперові, умивальник, хусточка носова, щітка зубна, щіточка для одягу.

Завдання 1. Повторюйте за диктором назви частин тіла людини та назви органів людського організму:

- 1) Частини тіла людини. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/3fW0nt07Dnw>;
- 2) Частини тіла людини. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/zfVg29TUdrU>;
- 3) Назви органів людського організму. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/Q8o2aW0gb30>;
- 4) Назви засобів особистої гігієни. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/kcdcnZZE6ls>.

**Текст №1. Антропологічні типи українців (за Василем Дяченком).
Перший антропологічний тип українців – дунайський**

Дунайський антропологічний тип українців охоплює приблизно 10% сучасних українців. Із давніх часів це були жителі рівнин Галичини та західних районів Поділля. У сучасній Україні Це – Хмельницька, Вінницька області.

У людей такого типу довге вузьке обличчя, прямий і тонкий ніс, русьве волосся і темні очі. Антропологічно близькі до поляків, словенів, австрійців і німців. Є нащадками кельтських і фракійських племен.

За характером мінливі, нестабільні, примхливі, скептичні, песимістичні. Вони є індивідуалістами.

Текст №2. Другий антропологічний тип українців – поліський

Поширений на Житомирщині, Рівненщині та Волині приблизно серед 10% українців.

Найхарактерніші його риси – дуже низьке і широке обличчя та максимально в Україні розвинене надбрів'я, масивна будова чола, суворі брови, масивне підборіддя. Зріст середній. Пігментація очей дещо темніша, ніж загальноукраїнська, а волосся – світліша. Схожу зовнішність мають люди в Білорусі, на півдні Балтії.

Українці такого типу активні, емоційні, динамічні, життєрадісні, рішучі. Можна сказати, що вони є естетами.

Текст №3. Третій антропологічний тип українців – верхньодніпровський

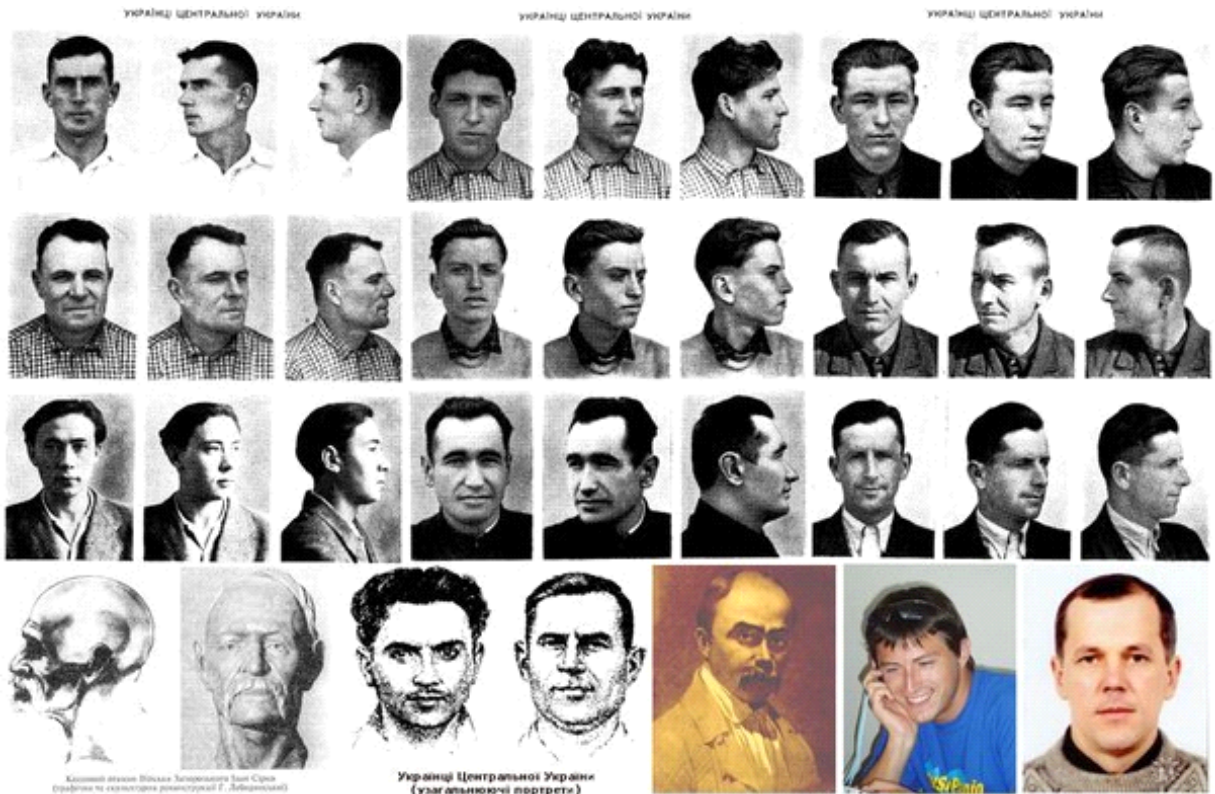

Рідкісний антропологічний тип трапляється на півночі Чернігівської області в Ріпкінському районі. Це 0,5 % українців. Такі риси зовнішності спостерігаються в північних поляків, білорусів, мордовців, у Республіці Кومی та в естонців.

Головна прикмета – дуже світла пігментація очей. Волосся світле, інколи навіть руде. Обличчя видовжене та вузьке.

Вони помірковані, життєрадісні, спокійні. Уміють відчувати прекрасне, прагнуть жити в гармонії з природою.

Текст №4. Четвёртий антропологічний тип українців – центральноукраїнський

Під цей тип підпадає 60% українців. Більша частина представників цього типу проживає в центральній частині України. Раніше вони мешкали на Середній Наддністрянщині, Поділлі, Слобожанщині. Тепер вони проживають у Київській, Черкаській, Кіровоградській, Полтавській, Сумській, Харківській областях.

Українці цього типу високого зросту, середньої статури, з круглою головою, великими вилицями, очима, лобом. Мають темнувате волосся та очі. Зовнішність не вирізняється яскравістю. З давніх часів тут перетиналися життєві шляхи різних племен (скіфи, трипільці, праслов'янські народи, іранці, тюрки). Інколи й зараз можна зустріти людей з ознаками східної азійської зовнішності.

За характером люди мінливі, з перепадами настрою, але розвинутою фантазією.

Текст №5. П'ятий антропологічний тип українців – нижньодніпровсько-прутський

Цей тип зберіг риси своїх предків – індо-іранців, скіфів, сарматів, які жили на території сучасної України до нової ери, тюркомовних племен часів Київської Русі. До нижньодніпровсько-прутського типу морфологічно близькі молдовани, північно-східні болгарі, адигейці.

Із глибокої давнини такий тип українців траплявся в Північно-Західному Причорномор'ї, на Нижньому Подніпр'ї, на Буковині. У сучасній Україні вони живуть в Одеській, Миколаївській, Херсонській, Запорізькій, Дніпропетровській, Донецькій, Луганській областях та в північному Криму. Найбільш яскраві представники живуть у селі Кам'яне Лебедінського району.

У чорнявих жителів цих регіонів темні волосся й очі, прямий ніс, у чоловіків чорні густі бороди та вуса. Вони високі, з видовженими обличчями. За характером радісні, легкі у спілкуванні, оптимістичні, оскільки на формування їхнього психотипу вплинули море та теплий клімат, вирізняються неабияким інтелектом.

Текст №6. Шостий антропологічний тип українців – динарський та карпатський

Представники цього антропологічного типу проживають у гірських районах, на Закарпатті, Гуцульщині, Прикарпатті, Буковині. Це Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Львівська та Тернопільська області. Динарський тип охоплює 4-5 % усіх українців і має фракійські, кельтські та індійські компоненти. Карпатський тип охоплює 7-8 %, локалізуючись переважно в центральних районах Українських Карпат і має зв'язок з народами Балканського півострова, Кавказу та Північної Індії.

Це нащадки Куштановицької культури VI – III століття до нової ери. Вони перекидають міст між культурами Центральної та Південної Європи. Тому навіть зовні вони схожі з балканськими народами.

Голова в них округлої форми, обличчя вузьке та високе, прямий лоб, невразне надбрів'я, опуклий ніс. Волосся в носіїв темне, очі можуть бути як темними, так і світлими.

За характером – терплячі, обережні, сильні духовно й морально, стійкі, наполегливі, рішучі й непохитні. На формування такого психотипу вплинули гори та несприятливі умови проживання. А з іншого боку, люди такого антропологічного типу розуміють жарти, гостинні, естети.

Завдання 2. Розгляньте карту України. Покажіть, у яких областях проживають представники кожного антропологічного типу українців.

Карта України з областями

Завдання 3. Опишіть їхній зовнішній вигляд та риси характеру.

Завдання 4. Розкажіть, які антропологічні типи представників Вашого народу відомі, у яких районах вони проживають. Опишіть їхню зовнішність.

Завдання 5. Підготуйте розповідь про себе «Мій словесний автопортрет».

Завдання 6. Опишіть зовнішність улюблених артистів України Наталі та Ольги Сумських, Раїси Недашківської, Івана Гаврилюка, Івана Миколайчука, Станіслава Боклана, відповідаючи на запитання:

- Який колір його / її волосся, очей, шкіри?
- Яка форма його / її голови, лоба, обличчя, надбрівних дуг, підборіддя?
- Що можна дізнатися про особливості характеру цих людей, виходячи з їхньої зовнішності?
- До якого антропологічного типу українців можна віднести цих акторів?

Описи людей у класиків української літератури

Іван Нечуй-Левіцький. «Кайдашева сім'я»

«Молоді парубки, обидва високі, рівні станом, обидва довгообразі й русяві, з довгими, тонкими, трішки горбатими носами, з рум'яними губами. Карпо був широкій в плечах, з батьківськими карими очима, з блідуватим лицем. Тонкі пружки його блідого лиця з тонкими губами мали в собі щось неласкаве. Гострі темні очі були ніби сердиті».

«Лаврінове молодé довгасте лицé було рум'яне. Веселі сині, як небо, очі світілись привітно й ласкаво. Тонкі брови, русяві дрібні кучері на голові, тонкий ніс, рум'яні губи – все подихало молодóю парубóчою красою. Він був схóжий з віду на матір».

«Я люблю, щоб дівчина була трóхи брикліва, щоб мала серце з перцем».

«Коли я буду вибирать собі дівчину, то візьму гáрну, як квіточка,

червону, як калина в лузі, а тиху, як тіхе літо».

«Вона була вже не молодá, але й не старá, висока, рівна, з довгáстим лицём, з сiрими очiма, з тонкiми губáми та блiдiм лицём».

Григорій Квітка-Основ'яненко «Маруся»

«Висока. Прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очіці – як тернові ягідки, брівоньки – як на шнурочку, лічком червона, як панська рóжа, що у садú цвітé, носóчок так собі прямесенький, з горбóчком, а губоньки – як квіточки розцвітáють, і між ними зубоньки – ненáче жóрнівки, як одна, на нiточці нанiзанi».

Зáгадки про частiни тiла людiни

1. Є собі два брáти,
Й обiдва Кiндрáти.
Через дорiжку живúть,
А одiн одного не бáчать. (Очі)
2. Два брáтики чéрез дорóгу живúть, одiн одного не бáчать. (Очі)
3. На нiч два вiкóнца самi закривáються, а зi схóдом сóнця самi
вiдкривáються. (Очі)
4. Є зáвждi i в людiни, i в кораблiя. (Нiс)
5. Сопé, хропé, чáсом чхáє,
Сюдi-тудi зазираé,
На морóзi замерзáє,
Бо одежiни не мáє. (Нiс)
6. На свiт рáзом народiлись
I нiкóли не рiзнiлись –
Схóжi, нáче близнюкi.
Однá дрúгу доглядаé,
Однá дрúгу обмивáє,
Щiро дбáють, залюбкi.
Де однá, там дрúга бúде,
I усюди дóбрi людi
Звiкли бáчить iх обóх:
Як однá чо́го не вдiє,
Зáраз дрúга тут наспiє –
Дрúжно зрóблять спрáву вдвох. (Рúки)
7. У двох матерiв по п'ятьóх синiв, однé им'я всiм. (Пáльци)
8. Не сiють, не саджáють – самi виростáють. (Волосiни, волóсся)
9. Ношú iх багáто рокiв, а кiлькiсть iх не знáю. (Волосiни, волóсся)
10. Пóвен хлiвéць бiлих овéць. (Рот i зуби)
11. У хлiвцi два рядi баранцiв, i всi бiлénькi. (Зуби)
12. На червóнiй переклáдинi бiлi кúрочки сидять. (Зуби)
13. Тридцять два баранцi сидять у тёмному хлiвцi. (Зуби)
14. Все життiя одiн одного наздоганяють, а обiгнати одiн одного не
мóжуть. (Нóги)

15. Один говорить, двоє дивляться, двоє слухають. (*Язик, очі, вуха*)

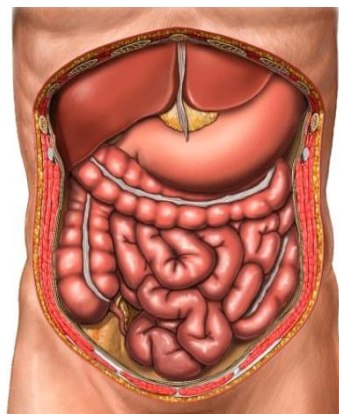
16. Якби не було його, не сказав би нічого. (*Язик*)

Текст №7. Органи людини

Людина – найбільш складний організм на нашій планеті, який здатний виконувати кілька функцій одночасно. Усі органи мають свої обов'язки і з'ягдженено виконують роботу: серце качає кров, поширюючи її по тілу, легені переробляють кисень на вуглекислий газ, а мозок обробляє розумові процеси, інші – відповідають за пересування людини та її життєдіяльність.

Зовнішня будова – це частини тіла, які відкриті погляду людини і їх легко можна перерахувати: голова – верхня кругла частина тіла; шия – частина тіла, що з'єднує голову і тулуб; груди – передня частина тулуба; спина – задня частина тулуба; тулуб – корпус людини; верхні кінцівки – руки; нижні кінцівки – ноги.

Внутрішня будова людини складається з ряду внутрішніх органів, які розташовані всередині людини і мають свої функції. Внутрішньо будова людини складається з основних важливіших органів: головного мозку; легенів; серця; печінки; шлунка; нірок; селезінки; жовчного та сечового міхурів; підшлункової залози; кишківника.

Завдання 7. Розгляньте внутрішню будову організму людини. Назвіть основні органи.

Завдання 8. Побудуйте діалоги за зразком.

Діалог №1

- Де в людському організмі знаходиться серце?
- Серце знаходиться між двома легенями в грудній клітці.
- Які розміри серця?
- Розміри його досить невеликі, серце завбільшки з кулак, це орган-м'яз.
- Яке завдання серця?
- Завдання органу просте, але важливе: нагнітати кров в артерії і приймати венóзну кров.

Діалог №2

- Що такé легені?
- Легені – найоб'ємніший парний орган в організмі людини. Цей орган

займає більшу частину грудної клітки.

- Як побудовані легені?
- Права легеня має три частки, а ліва – дві.
- Якé завдання легенів в організмі людини?
- Завдання легенів переробляти кисень у вуглекислий газ і насичувати кров киснем.

Діалог №3

- Що такé печінка?
- Печінка – найбільша залоза в людському організмі.
- Якé її завдання в людському організмі?
- Вона берé участь у процесі травлення. Її завдання – забезпéчувати обмін речовин, брати участь у процесі кровообігу.
- Де знаходиться цей орган?
- Знаходиться він прямо під діафрагмою і ділиться на дві частки.
- З якими органами пов'язана печінка?
- Вона з'єднана з дванадцятипалою кишкою, тісно пов'язана і функціонує разом із жовчним міхуром.

Текст №8. Правила особистої гігієни

Дотримання чистоти надзвичайно важливе.

Мийтеся щодня теплою водою. Прийма́ти водні процедури (ванна, душ, лазня) із застосуванням мочалки необхідно не рідше одного разу на тиждень.

Слідкуйте за чистотою рук і нігтів. Руки треба мити до відвідування туалéту й обов'язково після туалéту, перед їжею та після прийому їжі, після контакту з тваринами (вуличними й домашніми). Ню́ги потрібно мити щодня прохолодною водою і милом.

Частота миття волóсся залежить від різних факторів: довжини волóсся, типу волóсся і шкіри голови, характеру роботи, пори року й т. ін. Не варто мити волóсся гарячою водою. Ретельно треба ставитися до вибору засобів догляду за волóссям (шампуню, бальзаму, лосйону тощо). Після полоскання волóсся корисно облити прохолодною водою. Витирати голову після миття бажано теплим рушником, а потім

дати волóсся просохнути на повітрі. Феном користуватися небажано, оскільки він дуже сушить волóсся. При розчісуванні волóсся неприпустіме використання чужих гребінців.

Чистити зуби необхідно щодня вранці і ввечері. Неприпустімо користуватися зубною щіткою іншої людини. Після прийому їжі обов'язково

полоскати рот. При появі перших ознак захворювання зубів або ясен негайно звертайтеся до стоматолога.

Важливу роль в особистій гігієні виконує чистота нашого одягу. Натільну білизну необхідно міняти після кожного миття, тобто кожен день. Шкарпетки, гольфи, панчохи, колготи змінюють щодня. Одяг необхідно регулярно прати. Неприпустимо носити чужий одяг та взуття.

У кожного члена сім'ї повинні бути свій рушник і своє ліжко. Постільну білизну слід міняти щотіжня. Перед сном необхідно провітрювати спальне приміщення. Перед сном натільну білизну рекомендовано міняти на нічну сорочку або піжаму (Із медичного довідника).

Візуальний словник. Розгляньте малюнки. Дайте відповідь на запитання: Що це? Для чого ця річ? Якого вона кольору? Якого кольору ця річ у Вашому користуванні?

Вірші про гігієну

Наші діти-малюкі
Мінують руки залюбки,
Рукавички загортають,
Руки милом натирають.

Під водою довго мінують,
Витиратися уміують.
Люблять воду всі малята,
Як маленькі каченята.

Водічко, водічко,
 Умій мені личко,
 Щоб сяяли очки,
 Червоніли щічки,
 Щоб ротик сміявся,
 Щоб зубчик кусався.
 Вмиває кішка кошенят,
 Вмиває кізка козенят,
 Мені водою з милом
 Щоранку мама мие.
 (А. Костецький)

Здоровим будь!

Ось горобчик сів на стовпчик.
 Чистить пир'ячко горобчик.
 Потім пурхнув на плетінь:
 – Я чистенький! Цвір-цвірінь!
 (Г. Бойко)

Самá

Застеляю ліжко вміло,
 Підбиваю подушкі,
 Узяла пахуче мило
 І вмиваюсь залюбки.
 Ну, а де це мій гребінчик?
 Зараз кіску розчешу
 І на самий її кінчик
 Туго стрічку пов'яжу.
 (В. Ткаченко)

Сонечка умита

Задивилось сонечко
 На маленьку Сонечку:
 Сонечка умита,
 Сонечка одита,
 Чисті черевічки,
 У косічках стрічки.
 Усміхнулось сонечко
 До малі Сонечки.
 (Г. Бойко)

Якщо з пєсиком погрався
 Чи поснідати зібрався,
 Пам'ятай просту науку –
 Неодмінно вимий руки.

Душ, малюк, щодня приймай,
 Це завжди доречно,
 Після нього одягай
 Тільки чисті речі.
 Щоб здорові мати зуби,
 Треба чистити їх, любий,
 Після їжі. Знай це чітко!
 Є для цього паста й щітка.

Якщо хочеш добре чути
 І завжди охайним бути,
 Пам'ятай малюк мій милий,
 Треба вуха мити з милом.
 Нігті треба підстригати,
 За волоссям доглядати
 Пам'ятай, моя дитино,
 Не дикун ти, а Людина.

Телевізор і комп'ютер,
 Шкодять зору, пам'ятай!
 Якщо книжку ти читаєш,
 То освітлення вмикай.

Хто не вмивається

Хто гарячою водою умивається,
 Називається молодцем.
 Хто холодною водою умивається,
 Називається сміливцем.
 А хто не вмивається,
 Ніяк не називається.
 (П. Синявський)

Загадки про гігієну

Загадки про зубну щітку та пасту

Чищу зубки кожен день
Дуже добре й швидко.
Мені в цьому допоможе
Моя зубна...

Будуть зубки здоровенькі –
Я почищу їх гарненько.
Візьму в руки зубну щітку,
Густу і пухнасту.
Що, крім цього, треба дітки?
Взяти зубну...

Загадки про мило

Як купатися ідеш
І мені також береш.
Я гладеньке й запашне,
Ти намілюєш мені.
Всі мікроби зміло
Лежить на полиці
річ невелика,
потреш її в руках,
бруд умить зника.
Я – корисне...

Мію, мію без жалю,
мію там, де брудно,
цю роботу я люблю,
хоч від неї худну.

Загадки про рушнік

Коли міюсь чи вмиваюсь,
Потім ним я витираюсь.
Витирати сухо звик
Мій м'якесенький...

Я – маленька полотнінка,
Віпрана дбайливо.
Не серветка, не хустинка,
знаю своє діло.
Я до щічок, до голівки
притулюсь ласкаво,
Я вберу усі краплінки
з тіла після ванни.
Я не гість – хазяїн в домі,
І лежати я не звик.
Вам ім'я моє відомо,
пригадайте, я ...

Загадки про гребінець

Він по зачісках мастак,
Вас причеше гарно так.
Розчесав моє волосся,
Так давно вже повелось,
Що охайний молодіць,
Той, хто має...

Білих 30 зубчиків
для кучерів і чубчиків
По голівці ходять –
волосся в порядок приводять.

Завдання 9. Подивіться мультфільм «Мийдодір» українською мовою. –
Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/TA-6H0UJ9i0>.

Народ скаже, як зав'яже!

Позитивна характеристика	Частина тіла	Негативна характеристика
голова варить – розумний, кмітливий; золота голова – обдарована людина	голова	бідна голова – відчай, розпач; зав'язати голівоньку – вийти заміж; з кіндратиком у голові – психічно хворий; голова дірява – безпам'ятний; гаряча голова – запальна людина;

		<p>голова́ пухне – постійно думати над чимось;</p> <p>голова́ з плечей – загрозливе становище;</p> <p>думки́ ко́лесом закру́тились у голо́ві – зникла ясність мислення;</p> <p>горобці́ цвірінькають у голо́ві – легковажна людина</p>
<p>мати́ лій під чу́бом – розумний, кмітливий</p>	чуб	<p>взя́тися за чу́би – починати бійку;</p> <p>чу́хати чу́ба – замислитися;</p> <p>па́рити чу́ба – працювати;</p> <p>нам'я́ти чу́ба – покарати;</p> <p>забри́ти чу́ба – узяти в солдати;</p> <p>чуб угору́ полі́з – дуже страшно</p>
<p>не да́ти волоси́ні впа́сти з голо́ви – добре доглядати когось</p>	волосся́	<p>світи́ти волосся́м – неприкрита голова́;</p> <p>рва́ти волосся́ на голо́ві – впадати у відчай;</p> <p>як у лісо́го волосся́ – зовсім немає;</p> <p>аж волосся́ лі́зе вгору́ – дуже страшно;</p> <p>ні на волоси́ну – зовсім мало, нітрохи;</p> <p>до сіво́го волосся́ – до старості;</p> <p>во́лос в'я́не – моторошно від чогось</p>
<p>півни́й лоб – розумний;</p> <p>золоти́й лоб – здібна людина;</p> <p>берегти́ як о́ка в ло́бі – дуже старанно, пильно</p>	лоб	<p>лоб у лоб – дуже близько один від одного;</p> <p>в лоб сказа́ти – відкрито, відверто;</p> <p>не в лоб, так по ло́бі – нема ніякої різниці;</p> <p>мі́дний лоб – людина, позбавлена кмітливості;</p> <p>хоч ку́лю в лоб – скрутне становище</p>
<p>відда́ти чоло́м – вклонитися на знак пошани;</p> <p>бі́ти чоло́м – щось просіти;</p> <p>на чолі́ напи́сано – відразу видно;</p> <p>сто́яти на чолі́ – бути керівником;</p> <p>у по́ті чола́ – докласти зусиль</p>	чоло́	<p>хилі́ти чоло́ – бути у відчаї</p>
<p>до лиця́ – підходить на вигляд;</p> <p>у по́ті лиця́ – докладючи великих</p>	лице́	<p>лице́ аж паші́ть – почервоніти;</p> <p>на одне́ лице́ – однакові;</p> <p>з кам'яни́м лице́м – дуже серйозно, без емоцій;</p>

<p>зусійль; показати товар лицем – у найкращій якості; хоч з лиця воді напійся – вродливий</p>		<p>міти сльозами лицé – плакати; аж міниться на лиці – нервувати; зника́ти з лиця́ землі́ – назавжди</p>
<p>аж до вух усміхатися – щіро, широко відкриваючи рот; слухати обомá вухами – бу́ти ува́жним</p>	<p>вúхо</p>	<p>вúха в'януть – неприємно слухати; пóвні вúха – дúже багáто; аж у вúхах лящíть – дúже гóлосно; рízати вúхо – неприємний рíзкий звук; пропускáти повз вúха – не реагувати; мáти дóвгі вúха – довідатися про щось; дохóдити до вúха – бу́ти в кúрсі всьогó; одні́м вúхом чу́ти – бу́ти неувáжним; туге́ вúхо – погáний слух; самі́ вúха та зу́би – дúже худíй</p>
<p>хазя́йське óко – дбайли́вий на́гляд; óко не дрíмає – дбайли́вий; бíte óко – досвідчений; гóстре óко – пíльний; у чотíри óка – ува́жний; обвóдити óком – роздивля́тися;</p>	<p>óко</p>	<p>дивíтися лáсим óком – з корíсливими на́мірами; дивíтися вóвчим óком – жа́дібний; на пéрше óко – при поверхóвому ознайо́мленні; аж óко в'яне – мóторошно; лихе́ óко – недоброзíчлива лю́дина; рízати правду-мáтку в óчі – відверто вислóвлюватися; міряти очíма – дивíтися оці́нюючи; впивáтися очíма – пíльно дивíтися; їсти очíма – пíльно дивíтися; стріля́ти очíма – позира́ти; пря́сти очíма – поглядáти на рíзні бо́кі</p>
<p>ба́чити дáлі свогó носа – бу́ти далекоглядним</p>	<p>ніс</p>	<p>на нóсі – скóро; тримáти ніс за ві́тром – дíяти непри́нципóво; на комарíний ніс – дúже ма́ло; ніс під себе – засорóмитися; говорíти під ніс – нерозбíрливо; обвóдити за ніс – перехитрíти; пиндю́чити ніс – повóдитися чванлі́во; підня́ти догорí нóса – бу́ти самовпéвненим; тíкати під ніс кислі́ці – сварíти; до нóса кочергóю не діста́ти – пишáтися</p>
<p>аж слíна по губáх кóтиться – передчуття насолóди;</p>	<p>гúби</p>	<p>аж пі́на на губáх ска́че – у вели́кій мі́рі; молоко́ на губáх не обсо́хло – неповнолі́тній;</p>

<p>як сáлом на губáх – приємно; гúби облізувати – бúти задово́леним; гúби промочіти – скуштува́ти</p>		<p>надува́ти губеня́та – виража́ти зве́рхність; закопи́лити гúбу – пишáтися, обража́тися; квáсити гúби – виявля́ти незадово́лення; криві́ти гúби – ста́витися знева́жливо</p>
<p>диві́тися в рот – ува́жно слúхати; так і про́ситися в рот – дúже смачні́й; розжóбувати і в рот кла́сти – докла́дно пояснюва́ти; па́льця в рот не кладі́ – кмітлі́вий, дотéпний;</p>	<p>рот</p>	<p>де́рти ро́та – крича́ти; і в рот не бра́ти – відмовля́тися від їжі; ні́би заціпи́ло рот – рапто́во замóвкнути; води́ в рот набра́ти – мовча́ти; говорі́ти, що на рот налі́зе – не задумую́чись; роззя́вити ро́та – крича́ти; набра́ти води́ в рот – упе́рто мовча́ти; росі́нки в ро́ті не ма́ти – бúти голо́дним; криві́й рот – бúти знева́жливим</p>
<p>держáти язýк за зубáми – бúти стрі́маним; вчепі́тися зубáми – мі́цно трима́тися</p>	<p>зúби</p>	<p>видира́ти з зубі́в – силомі́ць забира́ти; вибивáти третяка́ зубáми – дрижа́ти, клаца́ючи зубáми; кла́сти зúби на полі́цю – голодува́ти; ци́дити крі́зь зúби – говорі́ти невира́зно; скреготáти зубáми – гні́ватися; ля́скати зубáми – тремті́ти</p>
<p>го́стрий на язýк – дотéпний; прикусі́ти язика́ – замóвкнути; розпуска́ти мед язикóм – говорі́ти приємне</p>	<p>язýк</p>	<p>молóти язикóм – говорі́ти щось несерйóзне; мозóлити сві́й язýк – до́вго говорі́ти про щось беззмісто́вне; жа́лити язикóм – говорі́ти неприємності́; зривáтися з язика́ – спонтáнно промóвити</p>
<p>мотáти на вус – придивля́тися; смія́тися з-під вúса – нішко́м утіша́тися; хоч би то́бі вúсом повесті́ – не реагува́ти; і вúсом не ру́шити – не зверта́ти ува́ги</p>	<p>вúса</p>	<p>і в вус не ду́ти – бúти байдúжим</p>
	<p>го́рло</p>	<p>вчепі́тися в горля́нку – вступи́ти у сва́рку; з го́рла пре – бага́тий; не лі́зе в го́рло – втра́та апеті́ту;</p>

		клубо́к підкоти́вся до го́рла – хвилюва́ння; приста́ти з но́жем до го́рла – насті́рливо вимага́ти; стоя́ти кі́сткою в го́рлі – ста́ти на перешко́ді; ї́сти у три го́рла – досхочу́, ненасі́тно; крича́ти в одне́ го́рло – одноча́сно; по са́ме го́рло – дуже ба́гато; сльо́зи в го́рлі застря́гли – не мо́же запла́кати; де́рти го́рло – з вели́ким напру́женням крича́ти, співа́ти
--	--	--

Завда́ння 10. Послуго́вуючись фразеологі́чним словнико́м украї́нської мо́ви, ви́пишіть фразеологі́зми на познача́ння часті́н людського органі́зму. Поясні́ть значення ді́браних одини́ць.

Завда́ння 11. Наведі́ть при́клади еквіва́лентів із Ва́шої рідної мо́ви.

Завда́ння 12. Опиші́ть зовні́шність та ха́рактер одно́го зі своі́х одноку́рсників, уві́вши в текст фразеологі́зми.

Ува́га! Це важли́во!

Завда́ння 13. Запиші́ть слова́ ко́жної темати́чної гру́пи «Тілобудова лю́дини», «О́ргани людського органі́зму», «За́соби гігіє́ни» за алфа́вітом, ви́значте їх рід, число́ та відмі́нок.

Завда́ння 14. Добері́ть до наведе́них слів (по 3 з ко́жної гру́пи за вла́сним ви́бором) максима́льну кількі́сть прикме́тників, узго́джуючи їх з іме́нниками в ро́ді, числі́ та відмі́нку. Ви́значте закін́чення іме́нників та прикме́тників. Напри́клад: Во́лосся – до́вге, коро́тке, густе́, пі́шне, пухна́сте, тонке́, слабке́, сві́тле, те́мне, біля́ве, чо́рне, кашта́нове, руде́, сі́ве (середні́й рід, одна́на, називни́й відмі́нок).

Словни́к до те́ми «Тілобудова лю́дини»

Украї́нська

Англи́йська

во́лосся
ву́ха
голо́ва
гу́би
живі́т
зу́би
колі́на
ніс
но́ги

hair
ears
head
lips
belly / stomach
teeth
knees
nose
legs

о́чі	eyes
ро́т	mouth
ру́ки	hands / arms
спі́на	back
сто́пи	feet
язи́к	tongue

Словні́к до те́ми «Предме́ти особі́стої гігіє́ни»

Украї́нська

Англи́йська

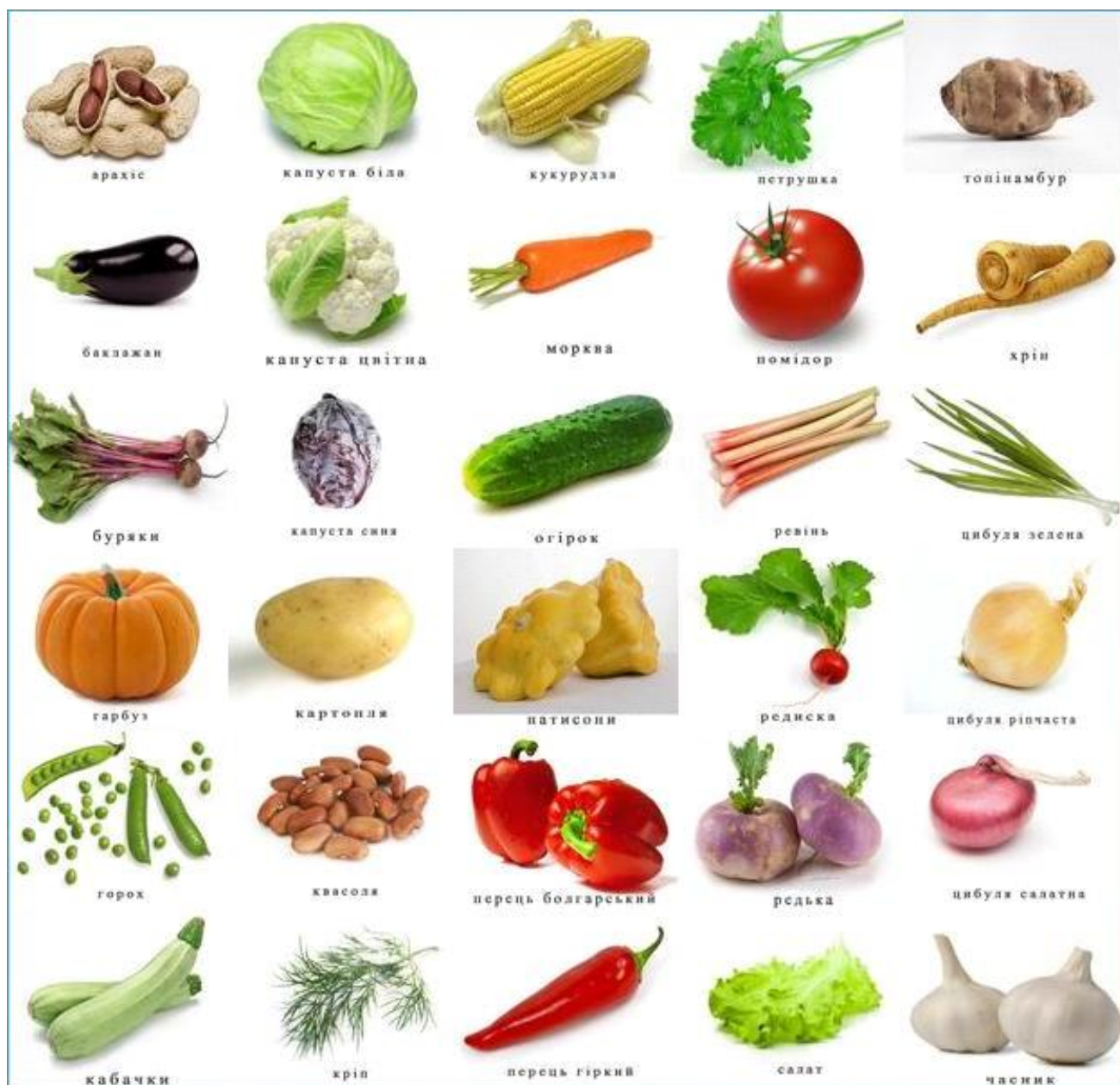
гребіне́ць	comb
крем	cream
ми́ло	soap
но́жиці	scissors
одеколо́н	eau de cologne
папі́р туалéтний	toilet paper
па́ста зубна́	toothpaste
рушні́к	towel
серве́тки паперо́ві	paper napkins
умива́льний	washbasin
ху́сточка носова́	handkerchief
щі́тка зубна́	toothbrush
щі́точка для одягу	clothes brush

Тема 2.3. Їжа та напої

Тематичний мінімум

Баклажан, буряк, гарбуз, горіх, кабачок, капуста білокачанна, капуста цвітня, картопля, квасоля, кріп, кукурудза, морква, огірок, перець болгарський, перець гіркий, петрушка, помідор, ревінь, редиска, редька, салат, цибуля зелена, цибуля ріпчаста, цибуля салатна, часник, шавель.

I. Овочі

II. Фрукти і ягоди

Тематичний мінімум

Абрикос, алича, ананас, апельсин, банан, горіх, гранат, грейпфрут, груша, диня, ківі, лимон, виноград, мандарин, персик, полуниця, слива, хурма, черешня;

аґрус, брусниця, кавун, кизил, обліпіха, смородина, суниця, чорниця.

Завдання 1. Складіть діалогі за зразком.

Діалог №1

- Що це? – Помідор.
- Якого кольору помідор? – Червоного.
- Які овочі, фрукти та ягоди теж червоного кольору? – Болгарський перець, гіркий перець, редіс, брусниця, суниця, полуниця, гранат, кизил, яблуко, кавун.
- Як називається сік із помідорів? – Томатний.
- Якої форми помідор? – Округлий.
- На які овочі, фрукти та ягоди схожий помідор формою? – На гарбюз, капусту, редіс, цибулю, гранат, хурму, персик та багато інших. Більшість із ягід, фруктів та овочів округлої форми.

Відгадайте загадки

Я круглєнька, червонєнька, З довгим хвостиком тонєньким. На городі менє рвуть, І до столу подають. (<i>Редіска</i>)	Немóв їжак колючий. Солóдкий і пахучий. Ягідку зірвєш – Рúку обдерєш. (<i>А́грус</i>)
Крúглий, а не м'яч. Зелєний, а не травá. З хвостóм, а не мiша. Солóдкий, а не мед. (<i>Каву́н</i>)	Має тiло під землєю, А кучєрики – над нєю. Несмачна без нєї юшка. Тож, травiчка ця... (<i>Петру́шка</i>)

Завдання 2. Розкажіть, які овочі, фрукти та ягоди ростуть у Вашій країні. Якого вони кольору та форми? Які є Вашими улюбленими?

III. Страви української кухні

Тематичний мінімум

Борщ, солянка, зелений борщ, капуста, гороховий суп, вареники з сиром, картоплю, вишнями, котлети, відбивні, ковбаса, смажене м'ясо, м'ясо по-французьки, тушковане м'ясо, картопляне пюре, смажена картопля, печеня, холодець, сало, смажена риба, фарширована риба, уха (юшка), оселедець, ікра, салат «Олів'є», салат «Шуба», вінегрет, голубці, млинці, деруні, зрази, макарони.

Текст №1. Улюблені страви українців

Найулюбленішою стравою українців є **борщ**. До улюблених страв увійшли також: **вареники**, зокрема, з сиром, картоплею та вишнями; **холодець**, **котлети** та **відбивні**, а також інші **м'ясні страви**. Із них більш популярні: **ковбаса**, **м'ясо** по-французьки, смажене і тушковане м'ясо. Крім того, українці вважають своїми улюбленими стравами **печеню**, **сало**; різні страви з **картоплі**, зокрема, пюре та смажену; **салати** «Олів'є» та «Шубу», а також інші салати, як-от: вінегрет; різні **рибні страви**, зокрема, надають перевагу смаженій, фаршированій і заливній рибі, а також оселедцю; серед **випічки** і **десертів** любляють сирники, пироги і пиріжки, млинці. Серед інших **перших страв**, окрім, звичайно, борщу, також люблять окрошку, солянку, зелений борщ, капуста, гороховий суп та розсольник. Серед **каш** – гречану, молочну, вівсяну та куліш. Досить розвиненою є культура перших страв та різних десертів і випічки. Набувають популярності й «нові» страви, зокрема такі, як **піца** та **суші**.

На **Заході України** популярними є голубці, вареники та деруни, у **Центрі** – рибні страви, холодець і сало. У **Північному регіоні** частіше обирають картоплю, різні супи та відбивні, на **Півдні** – пельмені, смажену картоплю, а також плов. На **Сході** надають перевагу салатам і м'ясним стравам, зокрема, «Олів'є» та шашлику.

Завдання 3. Перегляньте відео «**З чого мама варить борщик**». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/VGXx8f120zg>.

Які інгредієнти входять до рецептури українського борщу?

Текст №2. Рецепт приготування українського борщу

Український борщ – одна з найпопулярніших страв української кухні. Унікальні смакові якості зробили його відомим у всьому світі. Борщ має безліч видів і способів приготування. У різних регіонах України його готують по-різному, але є й загальний рецепт приготування традиційного українського борщу.

Обов'язковою складовою борщу є бурякі, що надають йому особливого смаку і кольору. До складу борщів, крім буряків, звичайно входять такі продукти, як капуста, морква, петрушка, картопля, цибуля, помідори (або томатне пюре), а також яблука, квасоля, кабачки та ін.

Український борщ готують на кістковому або м'ясо-кістковому бульйоні. Також можна приготувати борщ на грибному відварі або курячому бульйоні. Щоб надати борщу специфічного кислуватого присмаку до бульйонів (зазвичай готівих) додають квас-сирець, сік квашених буряків, бурякову закваску (настої) тощо.

Різні варіанти борщів найчастіше носять назви місцевості, з якої вони походять: борщ волинський, кийвський, кіровоградський, полтавський, чернігівський та ін. Особливо популярний український борщ сьогодні поширений не лише по всій Україні, а й у багатьох країнах світу. Неперевершені смакові якості борщу зобов'язані майже двадцятьом харчовим продуктам, що входять до його складу.

Текст №3. Український борщ: рецепт

На 1 літр страви Вам знадобиться, грами:

Бурякі – 150	Цукор – 10
Капуста білокачанна свіжа – 100	Оцет 3% – 10
Картопля – 210	Борошно пшеничне – 6
Морква – 50	Перець солодкий – 25
Петрушка (корінь) – 20	Сало шпик – 10
Цибуля ріпчаста – 35	Часнік – 4
Томатне пюре – 30	Бульйон або вода – 700.
Жир тваринний топлений харчовий – 20	

Буряк шаткують, додають жир, цукор, оцет, томатне пюре і тушкують до готівності, додавши невелику кількість бульйону. Тим часом нашатковану моркву і коріння, нарізану цибулю півкільцями обсмажують в олії. Потім кладуть у киплячий бульйон нарізану картоплю, доводять до кипіння і варять 10-15 хвилин. Після цього кладають тушкований буряк і обсмажені овочі. За 5-10 хвилин до кінця приготування вливають пасероване борошно, розведене бульйоном, солодкий перець, сіль і спеції. Нарізану солóмкою капусту закладають за 3-5 хвилин до готівності.

Основний вид жиру, який використовується для українського борщу, – це

свиняче сало. Його розтирають у ступці з часником, зеленню петрушки і цибулею до однорідної консистенції і заправляють ним борщ за пару хвилин до готовності.

Якщо в український борщ, який приготівлений правильно, опустити ложку, то вона повинна стояти. У кухнях країн Заходу немає борщу. Найсмачніший борщ – той, який був приготівлений учора.

Зверніть увагу! Це важливо знати!

Закінчення знахідного відмінка іменників однини:

- жіночий рід: **-у, -ю, -О**: окрошку, ковбасу, рибу, картоплю, вишню, суніцю, сільО;

- чоловічого роду: **-у, -ю, -о, -О**: бурякО, цукорО, оселедецьО, холодецьО;

- середнього роду: **-о, -е, -а, -я, -е**: сало, масло, збіжжя, сальце.

Варити / готувати / додати / закладати / заправляти / кришити / любити / начиняти / опустити / полюбляти / розтирати / смажити / тушкувати / шаткувати (що?): (знахідний відмінок іменника).

Я вмію варити / готувати (що?): суп / солянку (знахідний відмінок іменника).

Я додаю (що?) сіль / перець / цукор (знахідний відмінок іменника).

Я закладаю (що?) картоплю (знахідний відмінок іменника).

Я заправляю (що?) борщ (знахідний відмінок іменника).

Я кришу (що?) огірок (знахідний відмінок іменника).

Я люблю / полюбляю (що?) борщ / кашу (знахідний відмінок іменника).

Я начиняю (що?) перець (знахідний відмінок іменника).

Я опускаю (що?) м'ясо (знахідний відмінок іменника).

Я розтираю (що?) часник (знахідний відмінок іменника).

Я смажу (що?) яєчню (знахідний відмінок іменника).

Я тушкую (що?) моркву (знахідний відмінок іменника).

Я шаткую (що?) капусту (знахідний відмінок іменника).

Розкажіть, які страви Вашої національної кухні є найпопулярнішими, які – Вашими улюбленими?

Які страви Ви вмієте готувати?

Що любить готувати Ваша мама?

Які страви полюбляють Ваші сестри та брати, батько, бабуся та дідусь?

Що Ви куштували з української кухні? Що Вам сподобалося?

Поділіться рецептом найпопулярнішої страви Вашої національної кухні, навчіть готувати її Ваших однокурсників.

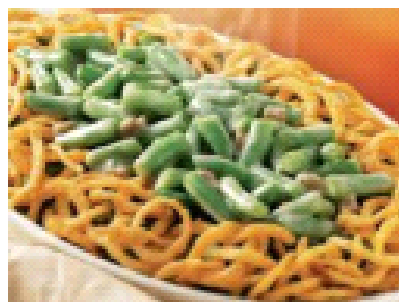
IV. Випічка

Булочки

Млинці

Запіканки

Кекси

Оладки

Печиво

Пирогі та пиріжкі

Тістечка

Піца

Хліб

Пампушкі

Торті

Завдання 4. Перегляньте відео «З чого тато робить піцу». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/wSfuq2bVOfo>.
Які інгредієнти входять до її рецептури?

Текст №4. Хліб як символ українського народу.

Обряди, звичаї та цікаві рецепти хліба

Хліб українці називають «святим», «Божим даром», «батьком», «годувальником», «головою», «розпорядником». Без хліба в Україні не обходиться жодна важлива подія. В обрядах та звичаях хліб символізує життя.

Шана до хліба закріпилась у народних звичаях українців. На покуті під образами, що здавна в хаті вважалося священним місцем, завжди лежала на

столі покрита рушником паляниці.

Кожен шматочок хліба з'їдали повністю, не залишаючи куснів, щоб силу не залишити. Хліб не можна викидати у сміття, навіть хлібні крихти слід зібрати в долоню і з'їсти або ж віддати худобі чи птіці.

Хліб – символ життя. Він із давніх-давен у великій пошані в народі. Недаремно в молитві до Бога «Отче наш...» люди, як великої милостині, просили не позбавити їх хліба, бо він основа життя. Ним благословляли молодих на щасливе життя, вітали матір з новонародженим, з хлібом-сіллю зустрічали дорогих гостей, уперше входили в нову хату, проводжали в останній шлях. Як бачимо, хліб супроводжує нас з початку і до кінця життя. Також він був послом миру та дружби між народами, залишається ним і нині.

В Україні хліб-сіль на вишитому рушнику – то найвища ознака гостинності народу.

Завдання 5. Прослухайте українську народну пісню «Із сіром пироги» у виконанні Дмитра Гнатюка та проаналізуйте її текст порядково. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/IW1jyDZCetI>.

Ішов козак по стежці поміжи терені
І здибав дівчиноньку, що несла пироги.
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
І здибав дівчиноньку, що несла пироги.
– Дівча моє хороше, чи знаєш мої сни,
Що я тебе кохаю, і з сіром пироги?
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
Що він її кохає, і з сіром пироги.
Дівчина як зачула козацькі мрії-сни –
Відразу запросила на свіжі пироги.
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
Відразу запросила на свіжі пироги.
І любо як діждати щасливої пори –
Дівча його цілує, а він їсть пироги!
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
Дівча його цілує, а він їсть пироги!

Та десь там із-за лісу взялися вороги –
Козак із переляку сховався в бур'яні.
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
Козак із переляку сховався в бур'яні.
А то були мисливці, ніякі вороги –
Взяли собі дівчину і з сіром пироги.
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
Взяли собі дівчину і з сіром пироги.
Козак гірко заплакав: – Ви, тяжкі вороги,
Беріть собі дівчину, віддайте пироги!
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
«Беріть собі дівчину, віддайте пироги!».
Ой хлопці, пам'ятайте, ви, друзі дорогі, –
Ніколи не мінняйте любов на пироги!
Ой чули, чули, чули, ой чули, чули ви –
Ніколи не мінняйте любов на пироги!

V. Напії

Чорний чай

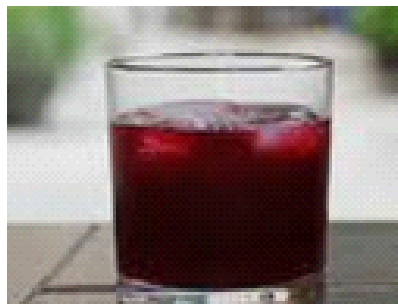
Зелений чай

Кисіль

Компóт

Морс

Квас

Сік

Пі́во

Настóянка

Ка́ва

Нарóд ска́же, як зав'я́же!

Фразеологі́чні сино́німи до сло́ва *їсти*

Кі́дати на зуб (зуби) що: *їсти* (у́минати, у́плітати, уби́рати, теребі́ти і т. ін.), **що аж за (пóза) вў́хами лящі́ть**, *жарт.*; **за обі́дві щокі́** у́минати (у́плітати, на́то́птувати і т. ін.) що, *розм.*; **у́минати** (у́плітати, *вульт.* **трі́скати** і т. ін.) **на всі за́ста́вки (за́ста́ви)**, *зневажл.*; **у́плітати на весь рот**, *зневажл.*; (*їсти надмі́ру*) **ї́сти немóв не в се́бе**; **у́кладати в ко́пи**, *жарт.*; **набива́ти пельку**, *вульт.*

Украї́нські прислі́в'я і приказкі́ про ї́жу

- Коли́ б ковбасі́ та крі́ла, то кращо́ї пті́ці на сві́ті б не було́.
- Яка́ пше́ніця, така́ й паля́ниця.
- Борщ та ка́ша – ї́жа на́ша.
- Без ї́жі і віл не потя́гне.
- Сі́тий від кру́пи, п'я́ний від води́.
- Без со́лі, без хлі́ба нема́є обі́да.
- Як ковбаса́ та ча́рка, то мине́ться і сва́рка.
- Кра́ще сухі́й хлі́б з водо́ю, ніж паля́ниця з бідо́ю.
- Найсма́чніший хлі́б од сво́го мозо́ля.

- Не сіють вони і не жнуть, а хліб чужий жу́ють.
- Хліб і на но́ги поста́вить і з ніг зва́лить.
- Хліб усьому́ голова́.
- Всяк ла́сий на чужі́ ковба́си.

Словнік до теми «**Овочі**»

Українська	Англійська
баклажа́н	aubergine
буря́к	beet
га́рбуз	pumpkin
горо́х	peas
кабачо́к	zucchini
капу́ста білокача́нна	white cabbage
капу́ста цві́тна	cauliflower
капу́ста сі́ня	blue cabbage
карто́пля	potato
квасо́ля	kidney beans
крі́п	dill
кукуру́дза	corn
мо́рква	carrot
огіро́к	cucumber
пе́рець болгарський	sweet pepper
пе́рець гіркий	chilly pepper
петру́шка	parsley
помідо́р	tomato
ре́вінь	rhubarb
реді́ска	radish
ре́дька	black radish
салат	lettuce
цибу́ля зеле́на	leek
цибу́ля ріпча́ста	bulb onion
цибу́ля салатна	salad leek
часні́к	garlic
щаве́ль	dock

Словнік до теми «**Фрукти і ягоди**»

Українська	Англійська
абрикос	apricot
а́грус	gooseberry
алича́	cherry-plum
анана́с	pineapple
апелсьи́н	orange
бана́н	banana
брусни́ця	foxberry
виногра́д	grapes
горо́х	nut
грана́т	pomegranate
грейпфру́т	grapefruit
гру́ша	pear
ди́ня	melon
каву́н	watermelon

кизіл	cornel
ківі	kiwi
лимón	lemon
мандарін	tangerin
обліпіха	sea-buckthorn
пéрсик	peach
полу́ниця	strawberry
сли́ва	plum
сморо́дина	currant
суні́ця	wild strawberry
хурма́	persimmon
черéшня	cherry
чорні́ця	blueberry

Словнік до теми «Стра́ви націона́льної кúхні»

Украї́нська

Англи́йська

бо́рщ черво́ний	red borsch
бо́рщ зеле́ний	green borsch
варéники з ви́шнями	varenyky with cherries
варéники з карто́плею	varenyky with potato
варéники з си́ром	varenyky with cheese
вiдбивні́	chops
вiнегрéт	vinehret
голубці́	cabbage rolls
деруні́	deruny
зрази́	zrazy
ікра́	caviar
капусня́к	cabbage soup
ка́ша вiвсья́на	oatmeal porridge
ка́ша греча́на	buckwheat porridge
ка́ша молóчна	milk porridge
ковбаса́	sausage
котлéти	cutlets
кулiш	kulish
макаро́ни	macaroni
мли́нці	pancakes
м'ясо по-фра́нцу́зьки	french-style meat
м'ясо сма́жене	roast meat
м'ясо тушко́ване	stewed meat
окро́шка	okroshka
оселе́дець	herring
пельме́ні	meat dumplings
пече́ня	hotpot
пи́ца	pizza
плóв	pilaf
пюре́	mashed potatoes
ри́ба сма́жена	fried fish
ри́ба фарши́рована	gefilte fish
розсі́льник	rassolnik
салáт «Оли́в'є́»	Russian salad
салáт «Шу́ба»	“Dressed herring” salad
са́ло	salo

сірники	syrnyky
сі́ль	salt
соля́нка	solyanka
спе́ції	spices
суп	soup
су́ші	sushi
уха́ (ю́шка)	ukha
холоде́ць	jellied meat
цу́кор	sugar

Словні́к до те́ми «Ві́пічка»

Украї́нська	Англи́йська
бо́рошно	flour
бу́лочка	bun
ві́пічка	baked foods
запіка́нка	casserole / cottage pie / curd pudding
кекс	muffin
млине́ць	pancake
ола́дки	pikelet
паляни́ця	flatbread
пампу́шка	pampushka
пе́чиво	cookies
пирі́г	pie
пиріжо́к	patty
тістечко	tea-cake / cream cake
торт	cake
хлі́б	bread

Словні́к до те́ми «Напо́ї»

Украї́нська	Англи́йська
ка́ва	coffee
квас	kvass
кисі́ль	fruit starch drink
компот, узва́р	stewed fruit, uzvar
морс	fruit drink
насто́янка	tincture
пі́во	beer
сік	juice
чай зеле́ний	green tea
чай чо́рний	black tea

Тема 2.4. Одяг

Тематичний мінімум «Одяг»

Берёт, бріль, капелюх жіночий, капелюх чоловічий, панамка, хустка, шапка;

блузка, джемпер, жакет, жилет, кофта, піджак, сарафан, светр, сорочка, спідниця, сукня, халат;

брюки, гольфи, джинси, штани;

майка, купальник, плавки, футболка;

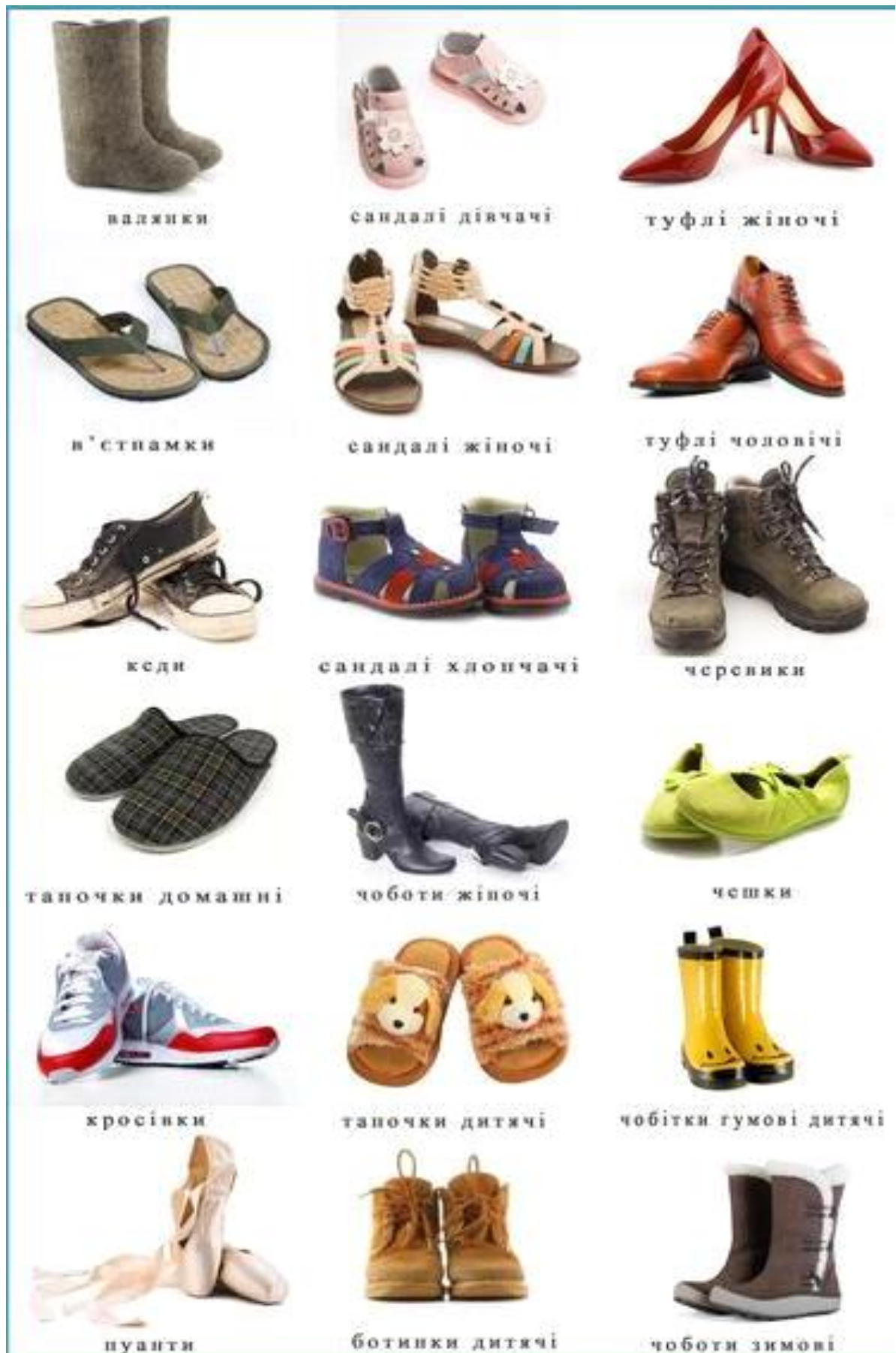
дублянка, куртка (вітровка), пальто, плащ;

кашне (шалик), краватка, пасок, рукавиці, стрічка.

Тематичний мінімум «Взуття»

В'ялянки, в'єтнамки, капці домашні, капці дитячі, капці кімнатні, кеди, кросівки, пуанти, сандалі дівчачі, сандалі хлопчачі, туфлі жіночі, туфлі чоловічі, черевіки дитячі, чешки, чобітки гумові дитячі, чоботи жіночі, чоботи зимові.

Завдання 1. Послугóвуючись слова́ми з до́відки, складіть рече́ння за зразко́м:

Го́льф, ма́йка, пла́вки, ... – це білізна.

Дубля́нка, ку́ртка, пальто́, ... – це ве́рхній о́дяг.

Бере́т, бриль, капелю́х, ... – це головні убо́ри.

Чо́боти, ту́флі, кросі́вки, ... – це взуття́.

Брю́ки, кашне́, штані́, ... – це чолові́чий о́дяг.

Сарафа́н, су́кня, ху́стка, ... – це жіно́чий о́дяг.

Санда́лі дівча́чі, санда́лі хлопча́чі, ка́пці дитя́чі, ... – це дитя́чий о́дяг.

Купа́льник, панамка́, футбо́лка, ... – це літній о́дяг.

Ку́ртка, пальто́, ша́пка, ... – це зимóвий о́дяг.

До́відка: бале́тки, бандана́, бейсбо́лка, бри́джі, бюстга́лтер, ге́три, го́льф, дже́мпер, дощові́к, кардига́н, ке́пка, комбідрес, комбінезо́н, корсе́т, косі́нка, костю́м, мокасі́ни, накідка́, панчо́хи, па́сок, пуло́вер, сорочка-вишива́нка, сорочка нічна́, спортивний костю́м, пеньюа́р, півпальто́, півчобі́ткі, піжа́ма, пухові́к, су́кня, термокомплéкт, труси́, хала́т, ху́стка, череви́ки, чо́боти, ша́пка, шарф, шкарпе́тки, шо́рти, шу́ба.

1. Послугóвуючись тлумачні́ми словника́ми, розкажіть про призначе́ння різни́х ви́дів о́дягу. Напри́клад: **Комбінезо́н**, а, ч. Робочий о́дяг, що стано́вить сполу́чення ку́ртки зі штана́ми.

2. Доберіть якомо́га бі́льше слів до ко́жного ви́ду о́дягу, відповіда́ючи на пита́ння: *який?* Візна́чте рід, число́ та відмі́нок іме́нників і прикме́тників. Напри́клад: *дже́мпер – краси́вий, те́плий, чолові́чий, спортивний, чо́рний, зимóвий* (чолові́чий рід, однина́, називний відмі́нок).

3. Підготу́йте презента́ції з розповідя́ми про ви́ди капелю́хів англійської короле́ви Єлизаве́ти II. Напри́клад:

Текст №1. Капелю́шки – о́дяг аристокра́тів

Це капелю́шки англійської короле́ви Єлизаве́ти II, яка їх ду́же полюбля́є. Вони́ різного ко́льору та фо́рми. Усі́ прикра́шені аксесу́рами, напри́клад, кві́тами, лістя́чком, пір'я́ми, гудзика́ми, ву́алями, стрі́чками, гілочка́ми. Пе́рший капелю́шок роже́вий, циліндри́чної фо́рми з мале́нькими пря́мими крі́сами та вели́кою кві́ткою. Су́кня та́кож роже́ва. Дру́гий капелю́шок абрикосо́вий, округло́ї фо́рми з сі́німи листочка́ми та абрикосо́вими кві́тами. Су́кня сі́нього ко́льору. Тре́тій капелю́х ніжно-роже́вий з бі́ло-роже́вими дрі́бними кві́тами та округли́ми мале́нькими крі́сами. Су́кня та́кож роже́ва з бі́лими вста́вками. Четве́ртий капелю́х широ́кої округло́ї фо́рми, жо́втий із сі́ньо-бузко́вими кві́тами та вели́кими асиметри́чними за́гнути́ми крі́сами. Су́кня жо́вта із золоті́ми гудзика́ми.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

Завдання 2. Прочитайте про деякі види тканин. Розкажіть, із чого можуть шити одяг. Наприклад: *Бавовна – одяг із бавовни.*

Віди тканин

Бавовна – 1. Те саме, що бавовник. 2. Волокно бавовнику, з якого виробляють пряжу і т. ін. Прикметник – бавовняний.

Батіст – у, ч. Тонка бавовняна тканина. Прикметник – батістовий.

Вельвет – у, ч. Схожа на оксамит бавовняна тканина з густим ворсом. Прикметник – вельветовий.

Велюр – 1. Назва кращих сортів тканин (драпу і т. ін.), фетру з низьким, дуже густим і м'яким ворсом на лицьовій поверхні. 2. М'яка шкіра хромового дублення, схожа на замшу. Прикметник – велюровий.

Вовна – 1. Густий волосяний покрив ссавців, переважно овець і кіз. 2. Волосяний покрив, зістрижений або вічесаний із тварин (переважно овець і кіз), з якого виготовляють пряжу. 3. Пряжа, нитки з настриженого або начесаного з тварин волосяного покриву. Прикметник – вовняний.

Драп – у, чол. Густа шерстяна або напівшерстяна тканина, призначена для пошиття верхнього одягу. Прикметник – драповий.

Жоржет – Тонка густа шовкова тканина. Прикметник – жоржетовий.

Крепдешін – у, ч. Тонка густа шовкова тканина. Прикметник – крепдешіновий.

Льон – 1. Однорічна або багаторічна трав'яниста технічна рослина, зі стебел якої виготовляють волокно, а з насіння – олію. 2. Волокно, що виготовляється з цієї рослини. Прикметник – льняний.

Мереживо – Сітчаста тканина з узорами, якою оздоблюють одяг, білизну та інші предмети домашнього вжитку. Прикметник – мережевий.

Оksamит – у, чол. Тканина з густим коротким ворсом з натурального шовку або штучного волокна. Прикметник – оксамитовий.

Пух – 1. Дрібне, ніжне пір'я на тілі птаха. 2. Тонкі, короткі, м'які волоски на тілі тварин; підшерстя під довшою, товщою шерстю; ніжна, м'яка шерсть у деяких тварин. Тонке, коротке волосся на обличчі, шії людини. 3. Тонкі, ніжні волоски на насінні рослин, на поверхні стебла або лістя. Прикметник – пуховий.

Сатін – у, ч. Атласиста з лицьового боку бавовняна або шовкова тканина. Прикметник – сатиновий.

Сітець – -тцю, чол. Тонка бавовняна тканина з вибивним малюнком, рідше однотонна. Прикметник – сітцевий.

Сукно – 1. Щільна тканина з вовняного або напіввовняного прядива, на лицьовій поверхні якої утворюється застил, що закриває переплетення ниток. Прикметник – сукновий.

Трикотаж – у, ч. 1. В'язана машиною тканина. 2. збірн. Віроби з такої тканини. Прикметник – трикотажний.

Фетр – у, чол. Тонка щільна тканина найвищого сорту, з якої виготовляють капелюхи, валянки тощо. Прикметник – фетровий.

Фланель – і, жс. М'яка шерстяна або бавовняна ворсиста тканина полотняного або саржевого переплетіння. Прикметник – фланелевий.

Хутро – 1. збірн. Шкури хутрових звірів, які йдуть на виготовлення одягу; ці шкури як предмет виробництва, торгівлі. 2. Вічинена шкура

хутрового звіра. Прикметник – хутровий.

Шерсть – Волокно з остриженого, вічесаного волосяного покриву тварин. Прикметник – шерстяний.

Шовк – 1. Волокно, що виділяється гусеницями шовковицевого шовкопряда. Штучно виготовлене, синтетичне волокно. 2. Пряжа, нитки з натурального чи штучного, синтетичного волокна. 3. Тканина (переважно тонка), виготовлена з такої пряжі. Прикметник – шовковий.

Завдання 3. Розкажіть, які речі є у Вашому гардеробі та гардеробі Ваших батьків, сестер, братів, бабусі та дідуся. Назвіть їх. Якого вони кольору? З якої тканини виготовлені? Уживайте у своєму мовленні займенники *мій, моя, моє, мої, її, його, їхній, їхня, їхнє, їхні*. Наприклад: *У мене є велюрове пальто. Моє пальто червоне; У мами є шовкова сукня. Її сукня красива. Вона чорна; У тата є драповий костюм. Його костюм святковий. Він сірий.*

Завдання 4. Підготуйте презентацію одного з костюмів англійської королеви Єлизавети II. Прочитайте текст-основу для Ваших описів.

Текст №2. Стиль європейської класики

Англійський одяг є прикладом європейської класики: відсутність прозорості, обтягування, мішкуватості. Це стиль моногамії, мінімалізму, легкої біжутерії або перлів. Основні вимоги до одягу в англійському стилі: прямий силует, злегка прилеглий до фігури; розмір, манжети, накладні кишени, невеликі гудзики в тон костюма; мінімальна обробка; природна фактура. Класикою вважаються тфлі-човники з невеличким каблучком або мініатюрною танкеткою.

Основні кольори англійської класики – чорний, білий, сірий, синій, гірчичний, молочний. Допускаються неясраві відтінки блакитного, жовтого, пурпурного. Зелений більш вигідно виглядає в деталях. Кораловий, неясравий горобіновий або приглушений брусничний – відтінки червоного для справжньої леди.

Матеріали можуть бути виключно натуральні, дорогі, розкішні, ніякої синтетики. Причому натуральність тканини повинна бути підкреслена: таємничістю вовни, легкістю шовку та шифону, фактурою твіду, ніжністю кашеміру, міцністю драпу, грою джерсі.

Найвідомішою представницею англійського стилю є англійська королева Єлизавета II, яка полюбляє розкіш і правильність в одязі.

Зверніть увагу! Це важливо!

Відмінювання особових та зворотного займєнників

Відмінки	Особовий, I особа, одна	Особовий, II особа, одна	Зворотний	Особовий, I особа, множина	Особовий, II особа, множина
Н.	я	ти	—	ми	ви
Р.	менé	тебé	себé	нас	вас
Д.	мені́	тобі́	собі́	нам	вам
Зн.	менé	тебé	себé	нас	вас
Ор.	мно́ю	тобо́ю	собо́ю	на́ми	ва́ми
М.	(на) мені́	(на) тобі́	(на) собі́	(на) нас	(на) вас

Відмінки	Особовий, III особа, одна, чоловічий рід	Особовий, III особа, одна, жіночий рід	Особовий, III особа, одна, середній рід	Особовий, III особа, множина
Н.	він	вона́	вонó	вони́
Р.	його́	її́	його́	їх
Д.	йому́	їй	йому́	їм
Зн.	його́	її́	його́	їх
Ор.	нім	не́ю	ним	німи
М.	(на) ньóму	(на) ній	(на) ньóму	(на) них

Відмінювання присвійних займенників

Однина			
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
Н.	мій, твій; свій, наш, ваш, їхній	моя, твоя, своя, наша, ваша, їхня	моє, твоє, своє, наше, ваше, їхнє
Р.	мого́, твого́, свого́, нашого́, вашого́, їхнього́	моєї́, твоєї́, своєї́, нашої́, вашої́, їхньої́	мого́, твого́, свого́, нашого́, вашого́, їхнього́
Д.	моєму, твоєму, своєму, нашому, вашому, їхньому	мої́й, твої́й, свої́й, нашій, вашій, їхній	моєму, твоєму, своєму, нашому, вашому, їхньому
З.	мій, твій, свій, наш, ваш, їхній; мого́, твого́, свого́, нашого́, вашого́, їхнього́	мою́, твою́, свою́, нашу, вашу, їхню	моє, твоє, своє, наше, ваше, їхнє
О.	мої́м, твої́м, свої́м, нашим, вашим, їхнім	моєю́, твоєю́, своєю́, нашою, вашою, їхньою	мої́м, твої́м, свої́м, нашим, вашим, їхнім
М.	(на) моєму, твоєму, своєму, нашому, вашому, їхньому; (на) мої́м, твої́м, свої́м, нашим, вашим, їхнім	(на) мої́й, твої́й, свої́й, нашій, вашій, їхній	(на) моєму, твоєму, своєму, нашому, вашому, їхньому; (на) мої́м, твої́м, свої́м, нашим, вашим, їхнім

Множина	
Н.	мої́, твої́, свої́, наші́, ваші́, їхні́
Р.	мої́х, твої́х, свої́х, наші́х, ваші́х, їхні́х
Д.	мої́м, твої́м, свої́м, наші́м, ваші́м, їхні́м
З.	мої́, твої́, свої́, наші́, ваші́, їхні́; мої́х, твої́х, свої́х, наші́х, ваші́х, їхні́х
О.	мої́ми, твої́ми, свої́ми, наші́ми, ваші́ми, їхні́ми
М.	(на) мої́х, твої́х, свої́х, наші́х, ваші́х, їхні́х

Завдання 5. Утворіть множину від іменників тематичної групи «Одяг. Взуття. Головні убори». Наприклад, *бандана* – *бандани*, *бейсболка* – *бейсболки*....

Завдання 6. Які назви одягу вживаються тільки у множині? Наприклад: *бріджі*, *шкарпетки*, *штани*... Як Ви гадаєте, чому?

Завдання 7. Порахуйте, скільки у Вас у гардеробі одиниць кожного виду одягу? Наприклад: *У мене три сукні, два светри, чотири сорочки*...

Увага! Зверніться за допомогою до Додатка 7

Завдання 8. Прочітайте дієслова: *одягти*, *зняти*, *одягнути*, *роздягнути*, *скласти*, *зшити*, *розпороти*, *в'язати*, *підшивати*, *заштопати*, *розстебнути*, *застебнути*, *втягати*, *заширувати*, *ткати*, *в'язати*, *шити*, *чистити*, *строчити*, *приміряти*, *обметувати*, *шнурувати*, *зав'язати*. Складіть з ними речення. Наприклад: *Я одягнула (що?) зимову шапку. Мама заштопала (що?) мої шкарпетки. Братик розстебнув (що?) гудзики.*

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання: Що можна пошити? Що можна зв'язати? Що можна заштопати? Що можна підшити? Що можна зав'язати? Що можна одягти? Що можна взути? Що можна чистити? Що можна прати? Що можна прасувати?

Увага! Це важливо!

Пральна машина

Як відмінювати дієслово «**прати**»? Відмінюємо його так:

теперішній час – я перу́, ти переш, він пере́, ми перемо́, ви перете́, вони перу́ть;

минулий час – я, ти прав / -ла, він прав, вона прала́, ми, ви, вони прали́;

майбутній час – я пратиму́ або́ буду́ прати, ти пратимеш або́ будеш прати, він пратиме або́ буде

прати, ми пратимемо або́ будемо прати, ви пратимете або́ будете прати, вони пратимуть або́ будуть прати.

Наказовий спосіб: пери́ – пери́ть.

Префіксальні форми: випрати, перепрати. **Дієприкметник:** випраний.

Праска

Як відмінювати дієслово «**прасувати**»? Відмінюємо його так:

теперішній час – я прасую́, ти прасуєш, він прасує, ми прасуємо́, ви прасуєте́, вони прасують;

минулий час – я, ти, він прасува́в, вона прасувала́, ми, ви, вони прасували́;

майбутній час – я прасуватиму́ або́ буду́ прасувати, ти прасуватимеш або́ будеш прасувати, він прасуватиме або́ буде прасувати, ми прасуватимемо або́ будемо прасувати, ви прасуватимете або́ будете прасувати, вони прасуватимуть або́ будуть прасувати.

Наказовий спосіб: прасуй – прасуйте.

Префіксальні форми: випрасувати, перепрасувати. **Дієприкметник:** випрасуваний. **Дієприслівник:** випрасувавши, прасуючи.

Завдання 10. Побудуйте фрази за зразком: Шапка хутрова, а капеліох фетровий. Шорти короткі, а штани довгі. Сукня шовкова, а футболка бавовняна.

Завдання 11. Утворіть від дієслів *шити, в'язати, прати, прасувати, одягти* похідні за допомогою префіксів пере-, при-, за-, у-, ви-, в-, під-, про-, на-, по-. Послугуючись тлумачними словниками, з'ясуйте, як змінилося значення цих дієслів.

Українські орнаменти вишивок різних регіонів (покажіть ці регіони на карті України)

Текст №3. Українські орнаменти для вишиванок Придніпров'я

Стародавньою класичною технікою на Дніпропетровщині було вишивання ажурними мережками. Вишивки хрестиком здебільшого геометричні, а також рослинні, що набули геометричного характеру. Дослідники, які розглядали найстаріші колекції вишивок Дніпропетровського краю, говорили, що такого розмаїття ромбів, хрестів, косих хрестів, свастик, зірок, трикутників, квадратів, їх поєднання, вписування одних елементів в інші важко собі уявити.

Манжети рукавів та віріз горловини вишивали кольоровими нитками та чорним плісом. У чоловічій вишитій сорочці переважали червоний та чорний кольори. На жіночих сорочках часто трапляється більш широка гама кольорів, однак чорний контур лишається незмінним.

Вишивка нашого краю – це своєрідний код культури. Це символи, оберіги життя. Це листі-послання наших предків у майбутнє.

Завдання 12. Розкажіть про регіональні особливості та символіку вишивки Вашої країни.

Текст №4. Національний костюм Дніпропетровщини (перший на малюнках)

Національний костюм нашого регіону близький до колориту костюмів Донеччини, Полтавщини та Харківщини.

Українські національні костюми різних регіонів

Жіночий костюм складався з кесётки з чотирикútним вирізом, або юпки. Низ юпки, рукавів, виріз горловини були обшиті чорною основою та вишиті кольоровими вовняними нитками. На спідницю одягалася цільна плахта, поверх якої зав'язувався білий вишитий фартух. Червоно-білий та жовто-зелений орнамент костюма називався «ведмежі лапки». На голові жінки був червоно-сріблястий шовковий капор, який носили без хустки. Зелено-чорні чоботи підбивалися мідними підбивками. Аксесуарами до костюма були намисто, каблочки, сережки.

Чоловічий костюм складався з чоловічої сорочки, заправленої в широкі штани, підперезані широким червоним поясом з китицями. Модель сорочки представляла високий комір, широкі рукави, низ яких був вишитий червоно-чорними нитками. Світа була білою, приталеною. На голові чоловіки носили сіру шапку циліндричної форми.

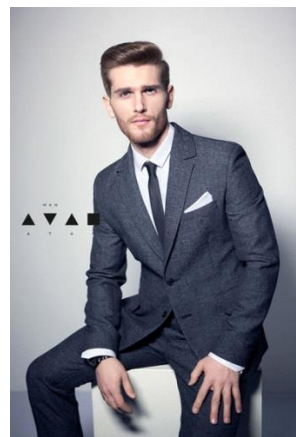
Завдання 13. Розкажіть про регіональні особливості національного костюма Вашого народу. У чому особливість одягу Вашого регіону?

Українські модельєри

André TAN є володарем безлічі призових місць і Гран-прі, одне з яких на фестивалі «Київський подіум» він отримав від самого Рацо Rabanne. Крім того, Андрé занесли в книгу рекордів Гінесса України як наймолодшого і перспективного дизайнера країни.

На показі «Fall-Winter 2006-2007» Андрé TAN представив новий напрям у моді – Smart Couture. Це інтелектуальна мода, орієнтована на мешканців сучасного полісу.

Завдання 14. Опишіть чоловічі костюми від Андре Тана. Наприклад:

Текст №5. Сучасний чоловічий костюм

Чоловічий костюм поєднує строгі класичні форми з певною розслабленістю. У моді однобортний піджак з невеликою кількістю ґудзиків. Силует приталений. У вільних двійках можна стильно закатати манжети. Піджак повинен бути довжиною до середини долоні, а штани неодмінно закривати шкарпетки і закінчуватися біля основи каблука. До костюма добирають як сорочки, так і гольфи та водолазки.

Тканини краще вибирати натуральні: льон, бавовну, шерсть. Найактуальніші кольори – смарагдовий, синій, волошковий, журавлиний, білий, комплекти чорного та червоного.

Чоловічий костюм може бути повсякденним, діловим, вечірнім, для офіційних та урочистих заходів або неформальних зустрічей. Костюм – це той елемент чоловічого гардероба, який завжди повинен бути.

Текст №6. Вишиванка – національний символ України

Українська вишиванка – це красиве вігаптуване вручну елегантне вбрання, яке одягали українці з глибокої давнини. Сучасні модниці сміливо носять вишиті речі. Вишиванка впевнено ввійшла до гардероба кожної родини та сміливо підкріює світову моду.

Вишитий одяг комбінують зі спідницями, джинсами, шортами, створюючи поєднання стилів. Тому аксесуарами до таких речей можуть бути яскраві сумки, взуття, капелюхи, сонцезахисні окуляри. Вишиванки можуть бути різних кольорів: як монохромні, так і різнокольорові. Це оригінальне поєднання презентує образи як на святі, так і на щодень.

Вишиванка – це модний тренд. Вишитими можуть бути сорочки, топи, сукні, костюми, весільний одяг, хустки, комбінезони, жилети, куртки, плащі, пальта і навіть взуття.

Сміливо підкріюйте життя у вишитому одязі. Це модно, етнічно та естетично!

Віта Кін – українська дизайнерка, завдяки якій слово «вишиванка» стало відомим в усьому світі. Вона вдихнула у вишиванку нове життя. Увага модних журналів та Будинків моди спричинила до того, що тепер стало відомо про українські етнічні мотиви в сучасному костюмі.

Завдання 15. Опишіть вишиванки від Віти Кін. Наприклад:

Завдання 16. Розкажіть про сучасні тенденції моди та найвідоміших дизайнерів Вашої країни.

Завдання 17. Прослухайте пісню Катерини Бужинської «Україна-вишиванка». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/XRNhivPtRDw>.

Нітка сонячного ранку.
Нітка пісні солов'я,
Україна-вишиванка,
Ніжна матінко моя,
Ти і грішних, і невинних
Пригортаєш до грудей,
Я люблю свою країну,
Я люблю своїх людей! | (2)

Вишиваю візерунки
Діво-травами степів,
Смаком перших поцілунків
І коханням вечорів.
Вишиваю, як уклінно
Ти запрошуєш гостей,
Я люблю свою країну,
Я люблю своїх людей! | (2)

Приспів

Будьте красиві, будьте здорові,
Білі, русьві і чорноброві,
Будьте веселі, будьте багаті
В кожній оселі і в кожній хаті!

Можє, є у світі кращі
Кольорі на полотні,
Але ти єдина наша,
А у тебе ми одні.
Я тебе святую і грішну
Пригортаю до грудей!
Я люблю свою країну,
Я люблю своїх людей! | (2)

Приспів (3)

Завдання 18. Прочітайте афорізми видатних людей про моду та стиль. Що Ви думаете з цього приводу?

- Якщо вас вразила красою якась жінка, але ви не можете згадати, у що вона була одягнена, – значить, вона була одягнена ідеально (Кокó Шанéль).
- Зневажати моду так само нерозумно, як занадто завзято її дотримуватися (Жан де Лабрюйер).
- Вбрання – передмова до жінки, а іноді й вся книга (Себастьян-Рош Ніко́ла де Шамфо́р).
- Людину красить одяг. Голі люди мають вкрай малий вплив у суспільстві, а то й зовсім ніякого (Марк Твен).
- Жіночий одяг – живопис, чоловічий одяг – скульптура (Барнетт Нью́мен).
- Якщо жінки так ретельно вбираються, то лише тому, що око чоловіка розвинене краще, ніж його розум (Доріс Дей).
- Сукня має бути досить облягаючою, щоб показати, що ви жінка, і досить вільною, щоб показати, що ви леді (Едіт Хед).
- Сучасні сукні як колючий дріт: захищають територію, але дозволяють її оглянути (Денні Кей).
- Щоб виглядати як богіня, потрібно двадцять хвилин. Щоб виглядати природно, потрібно 3 години (Жіно́ча наро́дна му́дрість).
- Туфлі робляться для того, щоб навіть в одязі жінка здавалася голою (Крістіан Лубутен).
- Ніщо так не старить жінку, як надто багатий костюм (Кокó Шанéль).
- Елегантність – це більше, ніж легкість, більше, ніж свобода від ніяковості і обмежень. Елегантність передбачає натхненну, але вишукану точність, завершеність деталей і блиск (Га́рліц).
- Найважливіше в жіночому одязі – жінка, яка його носить (Ів Сен-Лора́н).
- Якщо сумніваєтеся, надягайте червоне! (Білл Бласс, нью-йоркський модельєр середини ХХ століття).
- Можна на людях виглядати піднесено і гламурно, але насправді про людину говорить те, як вона одягається у свій вихідний (Олекса́ндр Вонг).
- Дайте дівчині правильні туфлі, і вона зможе підкорити світ (Мерілі́н Монро́).
- Мені подобається бути жінкою навіть у цьому чоловічому світі. Зрештою, чоловіки не можуть носити суконь, а ми можемо носити брюки (Ві́тні Х'ю́стон).
- Мої ноги зовсім не такі красиві, як ви думаете, – просто я знаю, що з ними робити (Марле́н Ді́тріх).

Завдання 19. Прочітайте вірші про вишиванки. Один із них вивчіть напам'ять.

Вадім Крищенко

Вишивánка

Ма́ма вишила мені
Кві́тами сорóчку.
Кві́ти га́рні, весняні:
– На, вдяга́й, синóчку!
В нитці – со́нце золоте,
Пелюсткі багряні,
Лáска ма́мина цвіте
В то́му вишивáнні.
Вишивáночку візьму́,
Шві́дко одягну́ся,
Піді́ду і обніму́
Я сво́ю мату́сю.

Ната́лка По́клад

На́ша ха́та

Вся у бі́лих рушника́х,
на́ша ха́та – ні́би птах.
Мчить вона́ через вікі,
ді́во-кри́ла – рушникі́.
Вишивáла їх бабу́ся,
вишивáла їх мату́ся...
Я теж пта́ху помага́ю –
рушничо́к сві́й вишива́ю

Тамáра Коломі́єць

Бі́ле по́ле полотня́не

Бі́ле по́ле полотня́не,
рівно тка́не, чи́сто пра́не.
А по ньóму го́лка хóдить,
за собо́ю нитку во́дить.
Покрутне́ться так і сяк –
зацвіте́ черво́ний мак.
Зазирне́ і там і тут –
василе́чки зацвіту́ть.
Застриба́є навпро́шкі –
зажовті́ють колоскі́.
А як про́йдеться повóлі –
заряхтять листóчки в по́лі.
Бі́ле по́ле полотня́не
рушникóм барві́стим ста́не.

Ганна Мовча́н

На мо́єму рушничку́

На мо́єму рушничку́
Кві́ти, як у квітничку́:
Ру́жі, сон, ліле́я бі́ла,
А на мак ще й бджі́лка сі́ла.
Бджі́лка-бджі́лонька ма́ла
Мед для ма́ми принесла́.

Варва́ра Гринько́

Вишивáнка

Вишива́ю вишивáночку
Я для бра́тика Іва́ночка.
Вишивáночка у ви́шеньках,
Ягі́дками ря́сно ви́шита.
Вся в мере́жках вишивáночка
Подару́нок для Іва́ночка.

Завда́ння 20. Відгада́йте за́гадки про о́дяг.

- П'ять комірчи́н – одні́ двє́рі (Рукави́чки).
- А́ні ті́ла, а́ні ду́ху, ма́є ро́та, шкі́ру й ву́ха (Чóботи).
- То́пчуться ра́зом – оди́н на порозі́, дру́гий на дорóзі (Чóботи).
- Як хóдить, то по́вне, як сто́ить, то порóжне (Чóботи).
- Два́ бра́тики-вуса́тики, в обо́х жовте́нькі сорочкі́, сто́ять у кутку́,
повисува́ли язичкі́ (Череві́чки).
- Кудла́тий вовк, а всі́м потрі́бний (Кожу́х).
- Уде́нь ковбасо́ю, вночі́ – кишко́ю (Панчо́ха).
- Як він іде́ – я мо́кну весь, зате́ сухий хазя́їн. А про́йде він – пові́сять
десь, – і знов чека́ю (Плащ і дощ).

- Плету хлівець на четверо овець, а на п'яту окремо (Рукавиця).
- Невеличкі дві хатини, в них м'які і теплі стіни. По п'ять братиків малих прожива в хатинах тих (Рукавички).

Народ скаже, як зав'яже!

- **В одніх штанях** – про дуже бідного, який нічого не має, без нічого.
- **Залишитися без штанів** – опинитися зовсім без засобів до існування, збанкрутувати.
- **Ламати бриль, шапку** – вітаючись, запобігливо, улєсливо вклонятися комусь, підлєщуватися до когось; принижуючись, просіти когось про щонебудь.
- **Липнути до жіночих спідниць** – любити жінок, часто залицятися.
- **Міняти, як рукавиці** – лєгко розставатися з ким-, чим-небудь, натомість маючи когось, щось інше.
- **Народився без сорочки** – нещасливий.
- **Залишити без сорочки, знімати останню сорочку, стягти останню сорочку, останню сорочку віддати** – доводити кого-небудь до крайнього зубожіння, залишати без засобів до існування.
- **Триматися за спідницю** – не виявляти самостійності, підкорятися впливу якої-небудь жінки.
- **Тримати коло свого пояса** – дуже пильнувати, оберігати кого-небудь, не відпускаючи від себе.
- **Сидіти в кишені** – бути в повній фінансовій залєжності від кого-небудь; бути чиймсь боржником.
- **Скінути капелюх, здіймати шапку** – виявляти свою повагу до когось, цінувати когось, щось.
- **У сорочці народився** – якому таланить, удачливий, щасливий.

Прислів'я про одяг

- Бережі одєжу знову, а здоров'я змолоду.
- Бережі одяг знову, а честь змолоду.
- Бережі одяг, доки новий, а здоров'я – доки молодий.
- Бідний на сорочку старається, а багатий і кожуха цурається.
- Бідний носить, що може, а багач, що хоче.
- Бороні нас, Бóже, од вербових дров, телячого кожуха, заячої шапки та свинячих постолів.
- Великої треба хустки, щоб зав'язати людям úсти.
- Відно пана по халявах.
- Лиха тому зима, в ко́го кожуха нема.
- Одєжі, що на ньому, а хліба, що в ньому.
- Прибрався до свята в нову лату.
- По́ли крає, а плєчі латає.
- Штані – як рєшето, а чóботи роті пороззявляли.

Словник до теми «Одяг»

Українська

Англійська

берёт	beret
блúзка	blouse
бриль	straw hat
гольфи	knee socks
джемпер	jumper
джинси	jeans
дощовик	raincoat
дублянка	sheepskin coat
жакёт	jacket
жилёт	waistcoat
капелюх	hat
кашне	neckscarf
кепка	peaked cap
костюм	suit
кофта	cardigan
краватка	tie
купальник	swimsuit
куртка	jacket
майка	A-shirt
пальто	coat
панамка	boonie hat
панчохи	stockings
пáсок	belt
піджак	suit jacket
плавки	underpants
плащ	cloak
рукавиці	gloves
сарафан	sundress
светр	sweater
сорóчка	shirt
спідниця	skirt
стрічка	ribbon
сúкня	dress
футбóлка	T-shirt
халат	bathrobe / dressing gown
хúстка	kerchief
шапка	cap
шкарпéтки	socks
шóрти	shorts
штани	trousers
шúба	furcoat

Словник до теми «Взуття»

Українська

Англійська

валянки	felt boots
в'єтнамки	flip flops
капці	indoor shoes
кеди	gumshoes
кросівки	athletic shoes / sports shoes
пуанти	pointes
сандáлі	sandals
туфлі	shoes
черевіки	short boots
чóботи	boots

Тема 2.5. Інтер'єр

Тематичний мінімум

Багатоповерховий, будинок, вікно, гуртожиток, ганок, дах, двері, квартира, кімната, номер, одноповерховий, поверх, стіна, сходинок.

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання у формі діалогів.

1. Скільки поверхів у будинку?
Скільки поверхів у Вашому будинку?

2. Якого кольору дах будинку?
Якого кольору дах Вашого будинку?

3. Якого кольору стіни будинку?
Якого кольору стіни Вашого будинку?

4. Скільки вікон у будинку?
Скільки вікон у Вашому будинку?
Якого кольору вікна будинку? Якого
кольору вікна Вашого будинку? Якої

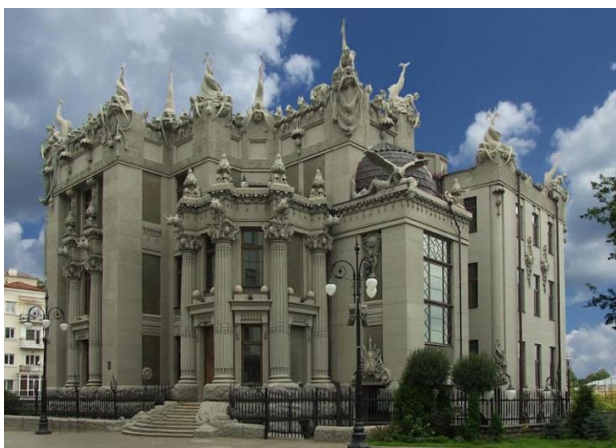
форми вікна в будинку? Якої форми вікна у Вашому будинку?

5. Скільки дверей у будинку? Скільки дверей у Вашому будинку? Якого
кольору двері будинку? Якого кольору двері Вашого будинку? Якої форми
двері в будинку? Якої форми двері у Вашому будинку?

6. Скільки сходинок на ганку будинку? Скільки сходинок на ганку у
Вашому будинку? Якої форми сходинок на ганку в будинку? Якої форми
сходинок на ганку у Вашому будинку?

7. Який номер Вашого будинку або квартири? Який номер Вашого
гуртожитку? Який номер Вашої кімнати у студентському гуртожитку? На
якому поверсі Ви живете? На якому поверсі живуть Ваші однокурсники?

Текст №1. Будинок з химерами – одна з містичних кийвських легенд

Будинок із химерами –
вражаючий фантазією шедевр
архітектора Владислава Городецького,
зведений у стилі модерн. Розташований
на вулиці Банковій, будинок з 2005
року має статус президентської
резиденції і відкритий для екскурсій.
Хоч зараз це, безперечно, частина
найпрестижнішого кийвського району,
на початку ХХ століття це була
необжита територія.

На місці осушеного Козіного болота побудували театр Соловцова
(нинішній театр ім. І. Франка), а ділянка землі на кручі, що височіла над
театром, продавалася на міському аукціоні за дуже низькою ціною – вона
видавалася непридатною для будівництва. В. Городецькому вдалося її придбати
майже за безцінь – 15 640 карбованців за 1 550 м² землі, сума виплачувалася в

кредит. Архітектор В. Городецький зміг раціонально використати невеликий земельний майданчик та обійти складні умови ґрунтів.

Для зміцнення стійкості схилу було вбито майже 50 бетонних набивних паль, розроблених інженером Л. Страусом, на глибину 5 метрів. Для більшої безпеки зверху паль покладено бетонні «подушки». Матеріалом для зведення був обраний бетон. Задля реклами свого товару Ріхтер, власник одного з перших цементних заводів у Києві, начебто безкоштовно постачав цемент на будівництво В. Городецького.

Будінок зведено вже в 1901 році, роботи з внутрішнього та зовнішнього оздоблення затягнулися ще на два роки. У 1903 році всі роботи завершено, крім оздоблення парадних сходів. Заселення будинку мешканцями відбулося в 1904 році. Сам господар оселився у квартирі №3, площею 380 м², що виходила в першому рівні на Банкову вулицю, а інші шість квартир здавав в оренду. Під вестибюлем господар обладнав майстерню. Вартість оренди сягала досить значної суми – 3500 карбованців на рік. Кожній родині надавався персональний винний підв'альчик, склад для дров, стайня, сарай для екіпажу, кімнатка для кучера і навіть корівник.

Цей абсолютно химерний світ неймовірної фантазії архітектора неможливо забути. Будінок з химерами – досконале втілення професійної майстерності, відкритості до експериментів, авантюристичності пристрасної натури В. Городецького.

(За М. Бурмакою)

Слова для довідок:

Болото, а, сер. – 1. Грузьке місце з надмірно зволуженим ґрунтом, часто зі стоячою водою та вологолюбною рослинністю; багно, трясовина. 2. тільки одн. Розріджена внаслідок дощів, розтавання снігу та ін. земля на шляхах, стежках і т. ін.; багно, грязюка.

Піля, і, жін. – 1. Стовп, що забивається в ґрунт як опора для якої-небудь споруди. **На пілях** – високо на помості, насланому на спеціально вбиті в ґрунт стовпи. 2. Загострений з обох кінців кілок, який вбивають, вкопують у землю як опору для чого-небудь або як огорожу.

Химера, и, жін. – 1. У давньогрецькій міфології – страховище з головою лева, тулубом кози й хвостом дракона, з пащі якого вивергається полум'я. Скульптурне зображення цього страховища, що символізує пороки, темні сили і є частиною прикрас готичних храмів. 2. перен. Дивовіжна фантазія, нездійсненна мрія, витвір уяви. Нереальні, безглузді плани, наміри, здійснити які неможливо.

Завдання 2. Перегляньте віртуальну екскурсію Будинком з химерами В. Городецького. – Електронний ресурс. – Режим доступу: youtu.be/F3syXH7hZQs.

Текст №2. Дев'ять фактів із життя Владислава Городецького

Портрет В. Городецького

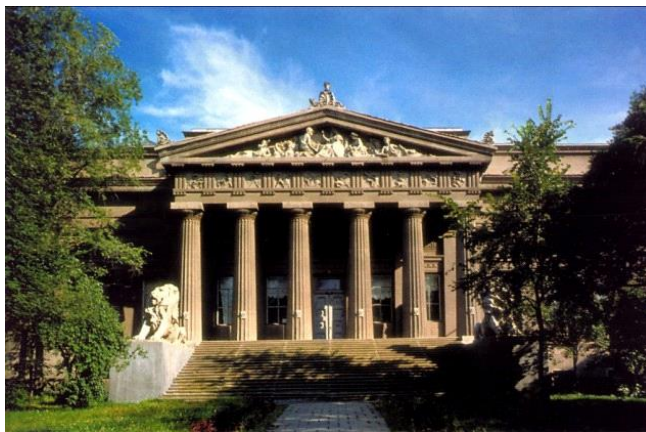
Пам'ятник В. Городецькому(м. Київ)

У самому центрі Києва, у Пасажі за столиком кафе розташувався бронзовий джентльмен: елегантна поза, модна шляпа, закручені вуса. Це Лешек Дзедерій Городецький, він же Владислав Владиславович – інженер, епатажний архітектор, аристократ, авантюрист, мандрівник, художник, письменник і навіть авіатор. **Факт перший. Дитинство.** Владислав Городецький народився 23 травня 1863 року в селі Шелудькі Подільської губернії в сім'ї польського аристократа. **Факт другий. Юність.** Середню освіту отримав у реальному училищі при костелі Святого Павла в Одесі. Відмінні оцінки з малювання і креслення допомогли майбутньому архітектору стати студентом Санкт-Петербурзької Академії мистецтв. **Факт третій. Перші кроки.** По завершенню навчання переїхав до Києва, де почав проектувати виставкові павільйони, стрілецький тир, склепи на кладовищі. **Факт четвертий. Любов і сім'я.** У 1889 році одружився з дочкою купця Корнелією Марр. Наречена одержала дворянський титул, а наречений велике придане та зв'язки в бізнес-колах. Шлюб був щасливий. Їхні стосунки називали романом століття. У подружжя було двоє дітей. Відомо тільки про молодшу дочку Олену. **Факт п'ятий. Визнання.** У 1897 році В. Городецький спроектував і збудував Музей товариства шанувальників древностей (нинішній Національний художній музей), Миколаївський костел. **Факт шостий. Слава.** Отримав розряд зі стрільби, брав участь у міжнародних змаганнях. Мандрував Азербайджаном, Кенією, Афганістаном, Кавказом, Іраном, Монголією, Сибіром, Тибетом. Відав за матеріалами поїздок книгу, мав особистий, перший у Києві автомобіль, пілотував першими літаками в Києві. **Факт сьомий. Шедєвр.** Збудував ідеальний Будінок з химерами. **Факт восьмий. Еміграція.** Прожив у Києві 30 років. У 1920 році залишає Україну і переїжджає до Польщі. Із 1928 року запрошений на посаду головного архітектора перської залізниці. Помір у 1930 році, похований на католицькому кладовищі в Тегерані. **Факт дев'ятий. Міфи.** Життя В. Городецького наповнене міфами та чутками. Наприклад, кажуть, що, покидаючи Будінок з химерами, В. Городецький прокляв усіх тих, хто буде там жити. Тому всі організації, які були розташовані в такому незвичному домі, завжди банкрутували та закривалися.

(За Оленою Романенко)

Миколáївський костьóл

Націо́нальний худо́жній музе́й (м. Кíїв)

Завдання 3. Опишіть найвідоміші архітектурні споруди та видатних архітекторів Вашої країни.

*Ба́тьківська ха́та Т. Г. Шевче́нка,
село́ Шевче́нкове, Черка́ська о́бласть*

Ба́тьківська ха́тіна (реконструйóвана) Т. Г. Шевче́нка, де поёт провiв своє дитiнство.

Знаходиться на території Національного історико-культурного заповідника «Ба́тьківщина Тараса Шевче́нка», неподалiк музею поета, у селi Шевче́нкове Звенигородського району Черка́ської о́бласті.

Текст №4. Українська хата – це символ України

Українська хата – це одноповерхова будівля з солóm'яним дахом, білими стiнами та вiкнами зi ставнями. Стiни хати ретельно обмáзували глиною та бiлили. Чáсто стiни фарбували в рiзні символiчні кольори та розмальóували. Ха́та стояла, наче чепурне бiленьке дiво мiж деревами, обса́джена со́няшниками та кали́ною. Навколо хати був двiр – господарські споруди, горóд, сад, відгорóдженi тiном.

Головним елементом iнтер'єру української хати була пiч, що стояла навпроти дверей. До пiчi ставилися з особливою пошáною – як до годува́льниці та берегiни. Вóгнище було символом непору́шності сiм'ї i святiнею. Її тáкож розписували, переважно рослинними та геометричними орна́ментами, фігу́рками пта́хів та тварiн. Малóнки, якими прикрашáли хату, несли́ важливе символiчне значення та мали оберiгати від нещáсть i нечiстої сiли. У кóжній українській хатi обов'язково був червóний кутóк, у якому розташóували iкони, прикрашенi вишитими рушникáми, вiнками з квітiв тóщо. У хатi стояли лáви, прикрашенi килимáми, скрiня, колiска для малáти, блiжче до дверей – полицi для посуду та хлiба. По всiй хатi в потрібних мiсцях розвiшували оберiги, зiлля та амулети, що мали захищати оселю та її мешканцiв.

Iнтер'єр українського житлá мав свої особливостi. Головною спорудою в хатi була пiч, яка зáвжди займáла внутрiшній кут iз бóку вхiдних дверей i була

обернена до фасадної стіни. По діагоналі від печі розташовувався парадний кут (червоний кут, покуть, святий вугол), де були ікони, прикрашені рушниками, квітами, пахучим різнотрав'ям. Крім обмазки стін, у багатьох селах робили настінний розпис, переважно з рослинним орнаментом; ним прикрашали свілки, стелю, піч. Щодо останньої, то по ній оцінювали господиню. У народі казали: яка піч – така й господиня, не змащена в хаті піч – все одно що не вміта дівчина.

У хаті стояв стіл, а біля нього попід тильною стіною – довга дерев'яна лава, маленький ослінчик. Зліва знаходилася скриня для домашнього скарбу. Скриня належала дівчині і супроводжувала її в подальшому родинному житті. Тут зберігалося святкове вбрання і повсякденний одяг – вінок, рушники, прикраси, а в прискринку (маленькій шухлядці вгорі, уздовж причілка, для збереження різних дрібничок) – різноманітне зілля. У XVII–XVIII століттях скриню використовували як стіл. Між піччю та причілковою стіною будували дерев'яний настил – піл, де спала родина. У хаті встановлювали лави, які прикрашали у святя ряднінами й килимами. Біля дверей (чи над ними) робили дерев'яні полицьки. Долівка українського житла аж до початку XX ст. була переважно глиняною. Збивали її переважно з червоної глини. Щосуботи і перед святя «землю» змащували спеціальним розчином і, коли вона висихала, застеляли пахучим різнотрав'ям: татарським зіллям, м'ятою, чебрецем тощо, і в оселі завжди стояв приємний запах трав. Українська хата була затишною, світлою – справжнім куточком раю на землі.

(За М. Гнатюком)

Завдання 4. Здійсніть віртуальну екскурсію українською хатою. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/Nlqdh3mlIEE>.

Завдання 5. Здійсніть віртуальну екскурсію Музеєм під відкритим небом «Пирогово». Познайомтеся з різними типами автентичних хат з різних регіонів України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/1XvlyFJ43VI>.

Українська піч

Червоний кутік

Скриня

Петриківський різпис у хатах

Вишневі саді біля хат

Двері в хаті

Петриківський різпис, або «петриківка» – українське декоративно-орнаментальне народне малярство, яке сформувалося на Дніпропетровщині в селищі Петриківка, звідки й походить назва цього виду мистецтва. 5 грудня 2013 року петриківський різпис включено до списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Завдання 6. Перегляньте відеурок петриківського різпису. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/mCaMY4iW7To>.

Це просто! Спробуйте себе в народній техніці різпису! Намалюйте кетяги калини пальцями. Можливо, Ви відкриєте для себе новий світ!

Калина – національний символ України

Кущі калини ростуть біля кожної української хати, там, де чисті джерела води. Калина є окрасою не тільки сільських садів, а й гармонійно вписується в сучасний ландшафтний дизайн міських приватних будинків. Білий цвіт калини символізує святість, чистоту, а червоні ягоди уособлюють кров загиблих борців за вільну батьківщину.

А яка рослина вважається символом Вашої країни? Які пісні присвятив їй Ваш народ? Поясніть своїм одногрупникам символічне значення її образу.

Цвіт калини

Ягоди калини

Кѣтяти калини на морозі

Завдання 7. Прослухайте пісню-гімн українських січових стрільців. Українська народна пісня «Ой у лузі червона калина». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/yuvGeMYmsug>.

Пісню ілюстровано кадрами з фільму «Залізна сотня». Пісню під цим відео виконує вокальна група львівського театру-студії «Не журись!» (Василь Жданкін, Віктор Морозов, Олег Лихач, Орест Хомá, Роман Микитюк, Богдан Генгáло).

Ой у лузі червона калина похилилася,
 Чогось наша славна Україна зажурилася.
 А ми тую червону калину підіймемо,
 А ми нашу славну Україну, гей-гей, розвеселимо!
 Марширують наші добровольці на кривавий лан,
 Визволяти наших українців з московських кайдан.
 А ми наших братів-українців визволимо,
 А ми нашу славну Україну, гей-гей, розвеселимо!
 Гей у полі ярої пшенички золотистий лан,

Розпочали стрільці українські з москалями тан.
 А ми тую ярую пшеничку ізберемо,
 А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!
 Як повіє буйнеський вітер з широких степів,
 То прославить по всій Україні Січових стрільців.
 А ми тую червону калину збережемо,
 А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо.

Завдання 8. Опишіть автентичні будівлі Вашої країни.

Завдання 9. Прочитайте вірш Т. Г. Шевченка «Поставлю хату і кімнату»

Поставлю хату і кімнату; Садок-райочок насаджу. Посіджу я і походжу В своїй маленькій благодаті Та в одині-самотині В садочку буду спочивати. Присніться діточки мені, Веселая присніться матері,	Давне-колішній та ясний Присніться сон мені!.. і ти!.. Ні, я не буду спочивати, Бо й ти приснішся. І в малій Райочок мій спідтіха-тіха Підкрадешся, наробиш ліха... Запалиш рай мій самотній.
--	---

Завдання 10. Познайомтеся з назвами споруд, слухаючи диктора:

- **Споруди (1).** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/xP5gmnEyrk>.
- **Споруди (2).** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/fpAdwlSprts>.
- **Споруди (3).** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/Dh7pxvodh9Q>.
- **Предмети інтер'єру.** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/ziElWTW1oxI>.
- **Мєблї.** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/DEqlxHansdw>.
- **Предмети ванної кімнати.** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/3azxYgr2rOw>.
- **Дитячі рєчі.** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/QXAU7qLGf7A>.
- **Побутіві рєчі.** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/Dlp1QBQ4Rz8>.
- **Кўхня. Пóсуд. Начіння.** – Електронний ресурс. Режим доступу:
<https://youtu.be/Q7VXxcxjNuM>
- **Пóсуд.** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/dYFtq9hZWQY>.
- **Побутóва тєхнїка.** – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/MgLMGQzh-JY>.

• **Побутові інструменти.** – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/g2f3Y-SHDv4>.

Завдання 11. Слухаючи диктора, перекладіть наступні тематичні мінімуми Вашою рідною мовою. Знайдіть, послуговуючись перекладними словниками, англійські відповідники.

Тематичний мінімум «Споруди»: автовокзал, автозаправна станція, амфітеатр, аеропорт, багатоповерховий будинок, будинок, водонапірна вежа, гребля, депо, електростанція, завод, замок, залізничний вокзал, землянка, зернохвіще, зупинка, кінотеатр, кіоск, ковзанка, комора, космодром, лабораторія, лікарня, маяк, мечеть, млин, музей, намет, обсерваторія, пагода, палац, парковка, піраміда, порт, ринок, склад, стадіон, стайня, станція технічного обслуговування, супермаркет, театр, теплиця, тіпі, ферма, фортеця, хата, хіжа, хмарочос, хлів, церква, цирк, юрта.

Тематичний мінімум «Предмети інтер'єру»: ваза, вимикач, вікно, вішалка, гачок, годинник, двері, дзеркало, диван, дитяче ліжко, жалюзі, замок, камін, карниз, картина, килим, комод, крісло, крісло-гойдалка, лампочка, ліжко, шафа, лічильник, люстра, меблі, полиця, радіатор, розетка, розкладачка, ручка, стіл, стілець, табурет, торшер, тумба, фіранки.

Тематичний мінімум «Ванна кімната»: бритва, ванна, ванна кімната, гребінець, душ, душова кабіна, зубна паста, зубна щітка, йоржик, кран, крем, мило, мильниця, мочалка, рушник, рушникосушарка, стільчак, туалетний папір, умивальник, унітаз, шампунь.

Тематичний мінімум «Кухня. Посуд»: блідце, виделка, вінчик, глечик, дошка, друшляк, каструля, кухня, качалка, келих, кухоль, ложка, лопатка, маслянка, миска, ніж, ополоник, серветка, сіто, сільничка, склянка, сковородка, тарілка, тача, тертушка, чайник, чашка, шумівка.

Тематичний мінімум «Побутова техніка»: батарея опалення, вафельниця, вентилятор, вітяжка, відеокамера, газова плита, годинник, домашній кінотеатр, духовка, електричний чайник, кавоварка, комп'ютер, кондиціонер, кухонна вітяжка, лампа настільна, магнітофон, мікрохвильова піч, міксер, мобільний телефон, морозильна камера, музичний центр, м'ясорубка, ноутбук, обігрівач, пароварка, пилосос, посудомийна машина, пральна машина, праска, соковижималка, телевізор, тостер, фен, фотоапарат, холодильник.

Тематичний мінімум «Побутові інструменти»: болт, вікрутка, віла, відрі, віник, гайка, гайковий ключ, граблі, драбіна, кліщі, коса, лопата, мітла, молоток, напілок, пасатіжі, плоскогубці, поливальниця, секатор, совок, цвях, шуруп, цвяходер.

Інтер'єр сучасних українських помешкань

Вітальня

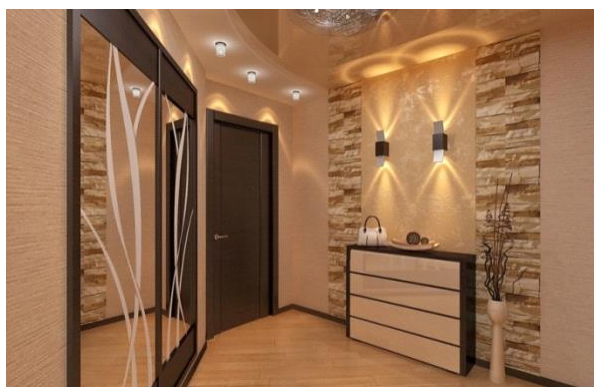
Спальня

Кухня

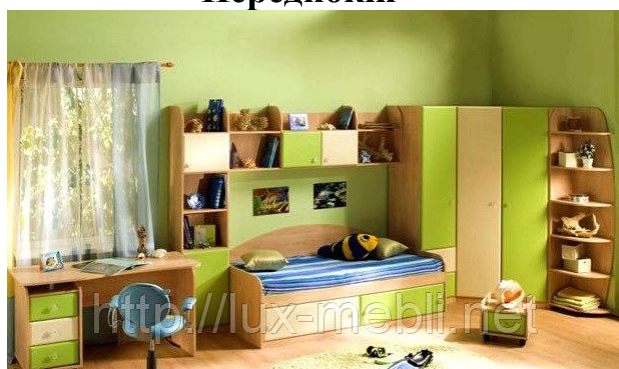
Ванна кімната

Передпокій

Тераса

Дитяча кімната

Кабінет

Домашня бібліотека

Лоджія

Зимовий сад

Їдальня

Домашній тренажёрний зал

Домашній басейн

Завдання 12. Розгляньте малюнки. Опишіть одну з кімнат, згадуючи про предмети інтер'єру, їхню форму, колір.

Завдання 13. Опишіть Вашу улюблену домашню кімнату. Розкажіть, які предмети знаходяться в ній, яке їхнє призначення. Послугуйтеся словами з тематичних мінімумів та ілюстраціями інтер'єрів. Наприклад:

Моя улюблена кімната в квартирі – вітальня. Ця кімната найбільша. У ній збирається вечорами вся наша сім'я. У центрі знаходиться великий прямокутний коричневий журнальний стіл. Навколо нього біло-коричневі дивани, крісла й пуфи. У кутках кімнати у вазонах ростуть живі кімнатні рослини. Кімната дуже сонячна, тому що в ній великі вікна. Вітальня – обличчя нашого житла.

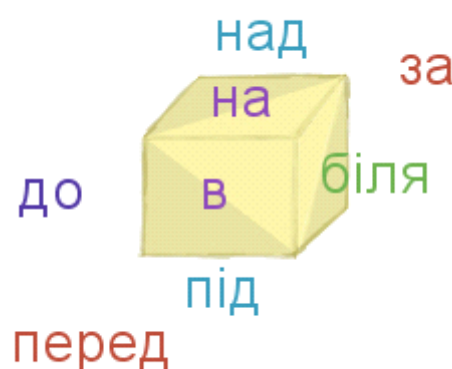
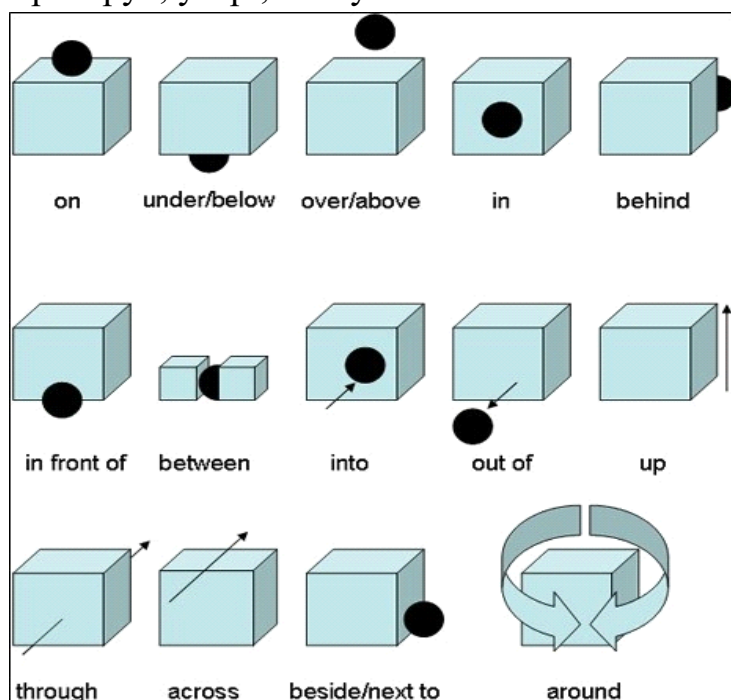
Завдання 14. Опишіть Вашу кімнату в гуртожитку.

Завдання 15. Познайомтеся з таблицею вживання прийменників, що передають просторові відношення. Послугуйтеся ними для опису інтер'єрів.

№ п/п	Відношення	Прийменники	Відмінки
1.	Просторові відношення: місце дії (напрямок)	біля, до, від, посеред, в / у, край, довкола, з-за, з-під, між	родовий
2.	Просторові відношення: місце дії (напрямок)	над, під, перед, з, за, між	орудний
3.	Просторові відношення: місце дії (напрямок)	на, по, в/у	місцевий

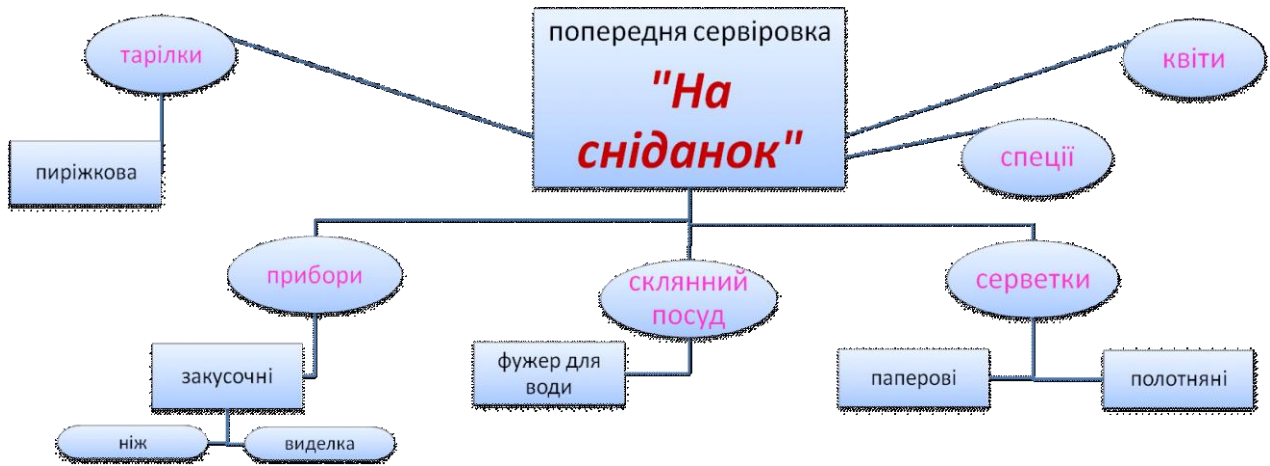
Завдання 16. Перекладіть прийменники англійської мови українськими.

Завдання 17. Послугуйтеся малюнками, розкажіть, що і де знаходиться в кожній кімнаті. З'ясуйте, які предмети розташовані ліворуч, праворуч, угорі, вниз?

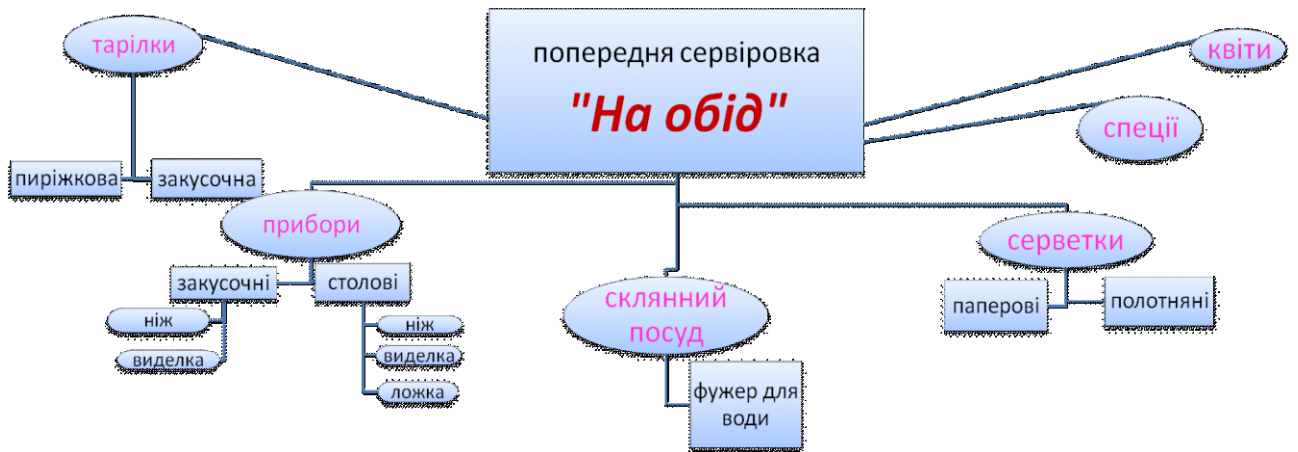

Завдання 18. У кожній національній культурі є власні етикетні норми щодо сервірування столу. Познайомтеся зі схемами підготовки столів до сніданку, обіду, вечері. Розкажіть, які столові предмети і де знаходяться відносно один одного, використовуючи прийменники української мови. Розкажіть про етикетні вимоги щодо оформлення столу у Вашій країні.

А. Сервіровка до сніданку

Б. Сервіровка до обіду

В. Сервіровка до вечіри

Афорізми великих людей про рідний дім:

- Дім – це не місце, а стан душі (Сесілія Ахерн).
- Бути всюди вдома можуть тільки королі, діви і злодії (Онорé де Бальзак).
- Той, хто ніде не має дому, вільний їхати куді завгóдно (Еріх Марія

Ремарк)

- Дім – це там, де твоє серце (Пліній Старший).
- Я не люблю відчувати себе як вдома, коли я за кордоном (Бернард

Шоу).

• Все, що мені потрібне, – це кімната, де можна покласти капелюх і кількох друзів (Паркер Дороті).

• Де люблять нас – лишé там вогнище рідне (Джордж Нобел Гóрдон Байрон).

• Людина без адреси підозріла, людина з двома адресами – тим більше (Бернард Шоу).

• Кóжен бáтько сімéйства повинен бути господарем у себе вдома, а не в будінку сусіда (Вольтér).

Нарóд скáже, як зав'яже!

Українські прислів'я і приказки про хату:

- Ва́ша хáта, ва́ша й прáвда.
- Чи́я хáта, тогó й прáвда.
- У хáті, як у віно́чку; хлі́б ви́печений, як со́нце.
- У хáті, як у віно́чку, і са́ма сиді́ть, як кві́точка.
- У хáті, як у дзе́ркалі.
- Де будь, там будь, а сві́й ку́т не гудь.
- Де мир, там і лад, там є в хáті благода́ть.
- Де хáта не ме́тена, там дівка не плéтена.
- Дорога́я та́я хáтка, де роді́ла мене́ ма́тка.
- Мо́я хáта скра́ю – я нічо́го не зна́ю.
- У весéлій хáті весéлі лю́ди.
- У сво́й хáті й ку́ті помага́ють.
- У сво́й хáті ко́жний пан.
- У сво́й хáті ле́гше умирати́.
- Сво́я хáта – сво́я прáвда.
- Сво́я хáтка – як рідна́я ма́тка.
- У чужі́й хáті і трі́ска б'е́ться.
- Не заміта́й чужо́ї хі́жі: диві́ся, чи тво́я заме́тена.
- Не наді́йся на чужу́ хату, бо під ті́ном доведéться умирати́.
- Не носі́ смі́ття під чужу́ хату.
- Не дай, Бо́же, в чужі́й хáті жи́ти, в чужі́й печі́ топі́ти.
- Хáта чужа́я – як свекру́ха лиха́я.
- Чужа́ хáта – вели́ка доса́да.
- Чужа́ хáта не грі́є.

Словник до теми «Будинок»

Українська	Англійська
багатоповерховий	multistory
будинок	house
вікно	window
гуртожиток	hostel
ганок	porch
дах	roof
двері	door
квартира	apartment / flat
кімната	room
номер	number
одноповерховий	single-storey
поверх	floor
стіна	wall
сходи	stairs

БЛОК 3. МІСТО

Тема 1. Вокзал. Аеропорт

Тематичний мінімум

Подорож, здійснити подорож, подорожувати (де? чим?);
 залізниця, залізничний вокзал;
 квиток (придбати / купити, поміняти, повернути квиток), квиткова каса, касир;
 сервіс вокзалу, довідкове бюро, медичний пункт, зала очікування, кімната відпочинку;
 поїзд / потяг (пасажирський, швидкий, далієкого слідування, приміський, електропоїзд / електричка);
 вагон, купе, купейний вагон (плацкартний, СВ);
 пасажир, провідник;
 літак, салон;
 летовище, аеропорт;
 пілот, стюардеса / стюард.

Завдання 1. Прочитайте тексти. Сформулюйте запитання до текстів.
 Робота в парах: запитання – відповідь.

Залізнична станція Жмеринка

Зовнішній вигляд Жмеринської станції вражає. Стиль – український модерн у поєднанні з ренесансом. Архітектори, плануючи проєкт, намагалися зробити його схожим на вокзал у баварському Мюнхені. Збудований у 1865 році. Нині це пам'ятка архітектури місцевого значення. За більш ніж 100 років існування вокзалу не вдалося зберегти свій первісний вигляд.

Львівський залізничний вокзал

Львівський вокзал – один із найвідоміших та найвідвідуваніших. Адже саме місто Лева останніми роками завдяки розвитку туристичної сфери стало туристичною Меккою! І перше, що бачать гості міста, – це вокзал. Цікаво, що саме вокзал Львова відкрили першим на території сучасної України (1861 р.). У середині 19 століття Галичина входила до складу Австро-Угорської імперії. Тож менш ніж за три тижні після відкриття вокзалу до Львова прибув перший потяг з Відня!

Залізнична станція Кривого Рогу

Головна залізнична станція Кривого Рогу вражає красою. Коли дивишся на вокзал, то виникає враження, що і не станція це зовсім, а пряниковий будинок із казки про Гензеля та Гретьель. А влітку навколо – кущі червоних троянд, це тільки підкреслює казковий вигляд споруди. Станцію звелі в 1884 р., тоді вона мала назву «Довгінцеве». Деякі місцеві мешканці, пам'ятаючи історію, досі так її називають. Хоч сучасну назву «Кривий Ріг-Головний» вона отримала ще в 1979 році.

Сервіс вокзалу

Залізничний вокзал призначений для обслуговування пасажирів далієкого, місцевого та приміського сполучення. Час прибуття чи відправлення потягів можна дізнатися з табліо прибуття / відправлень. Вокзал надає пасажірам понад 80 відів послуг, основними з яких є:

- продаж квитків (зокрема замовлення та бронювання телефоном або через мережу Internet);
- довідково-інформаційне забезпечення (надання складної довідки; оголошення по вокзальному радіо на прохання пасажіра та ін.);
- багажні перевезення;
- користування камерами схову (зберігання ручної поклажі);
- користування кімнатами відпочинку;
- обслуговування в сервіс-центрах;
- продаж продуктів харчування, преси, супутніх товарів;
- користування комфортними залами очікування (залом очікування підвищеної комфортності);
- користування платним туалетом;
- замовлення таксі;
- бронювання місця в готелі.

Завдання 2. Розгляньте зображення внутрішніх приміщень вокзалу. Що ви бачите? Дайте розгорнуту відповідь.

Дайте відповіді на запитання

1. Який вигляд має фасад вокзалу (за вибором)?
2. Який вигляд має вокзал всередині?
3. Які види послуг надає вокзал?
4. Як можна дізнатися час прибуття чи відправлення потягів?

1.

2.

3.

4.

Запам'ятайте! Це важливо!

Дія триває (недоконаний вид)

сідати
виходити
запізнюватися
зустрічати
їхати
йти
закінчуватися

Дія завершена (доконаний вид)

сісти
війти
запізнитися
зустріти
приїхати
прийти
закінчитися

Завдання 3. Поясніть значення антонімів (слів із протилежним значенням).

Зустрічати – проважати, посадка починається – посадка закінчується, поїзд рушив – поїзд зупинився, прибуття поїзда – відправлення поїзда, поїзди приходять – поїзди відходять, заходити до купе – виходити з купе, нижнє місце – верхнє місце, продавати квитки – купувати квитки.

Завдання 4. Прочітайте виразно діалоги. Побудуйте власний діалог за пропонуваним зразком.

1. – Вибачте, коли поїзд № 72 («Запоріжжя») прибуває до Києва?
 - О 7 годині 50 хвилин.
 - З якої платформи він відходить, не знаєте?
 - З другої.
 - Скажіть, а як пройти на цю платформу?

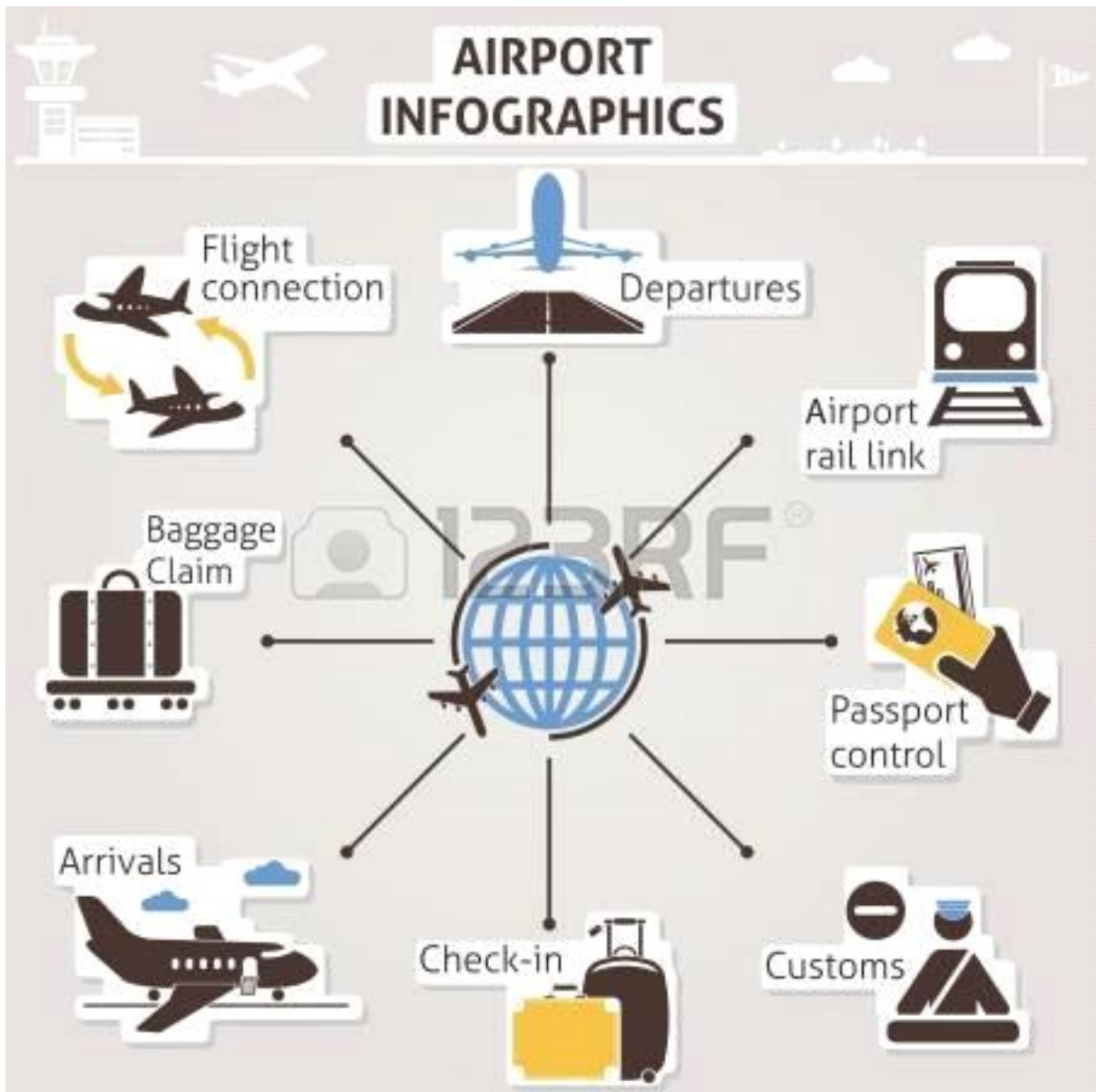
- Вийдіть із вокзалу на перон, ліворуч побачите підземний перехід. Пройдете на другу платформу через цей перехід.
- Дякую Вам за допомогу!
- Рада допомогти.

2. – Привіт, Пётре! Оце зустріч!
- Привіт! Скільки літ, скільки зим!
 - Ти когось зустрічаєш?
 - Так, сестру з сім'єю з моря.
 - А я ось, навпаки, від'їжджаю у відпустку в Карпати.
 - З якої колії відходить твій поїзд?
 - Ще не знаю. Зараз дізнаюся в довідковому бюро.
 - Тихо! Оголошують прибуття поїзда з Одеси на четверту колію. Вибач, маю йти.
 - Шкода, так хотілося поговорити, давно ж не бачилися!
 - Щасливої тобі дороги! Добре відпочити!
 - Дякую! Твоїм – найщиріші вітання! Бувай!

Міжнародний аеропорт «Боріспіль» – найбільший пасажирський аеропорт України, який щороку обслуговує понад 8 мільйонів пасажирів. Розташований за 29 км на південний схід від Києва та за 6 км від міста Борисполя. Наразі має дві злітно-посадкові смуги довжиною 4.000 м і 3.500 м та чотири пасажирських термінали (один експлуатується, а інші три законсервовані). Це єдиний аеропорт України, з якого виконуються трансконтинентальні рейси.

Завдання 5. Розгляньте схему. Розкажіть українською, як аеропорт обслуговує пасажирів.

Завдання 6. Робота з фотó. Що це? Що Ви бачите на фотó? Дайте розгóрнуту вiдповiдь.

1.

2.

3.

Нарóд скаже, як зав'яже!

Їхати зайцем. Означáє їхати в громадському транспортi без квитка i боятися бути пiйманим, вiкритим. «Зайцями» називають пасажирiв, що не придбали проiзних квиткiв.

Скiльки лiт скiльки зим! Фóрмула вiтань, уживається як вiтання при зустрiчi людeй, що давно не бачилися.

Словник до теми «Вокзал. Аеропорт»

Українська

Англійська

аеропорт	airport
багаж	baggage
вагон	carriage
валіза	suitcase
вокзал	passenger depot
довідкове бюро	information desk
електричка / електропобід	commuter rail / suburban train
зал(а) очікування	waiting hall
залізниця	railway station
затримка	delay
затримуватися	delay
злітна смуга	takeoff strip / takeoff runway
камера схову	baggage room / luggage room / checkroom
каса	booking-office
квиток	ticket
купе	compartment
летовище	airport
літак	plane
оголосити (оголосити посадку)	announce (announce landing)
оголошення	announcement
очікування	waiting
пілот	pilot
побід (побід далікого слідвання / приміський)	train (long distance train / suburban train)
попереджати (попереджати про запізнення)	warn (warn about delay)
прибути	arrive
прибуття	arrival
придбати	buy
провідник / провідниця	conductor
салон	cabin
стюард / стюардеса	flight attendant
чекати	wait

Тема 3.2. Дорога. Транспорт

Тематичний мінімум

Дорога (асфальтова, бруківка, ґрунтова), доріжка, шлях, шосе;
 проїжджа частина, розмітка, зустрічна смуга;
 перехрестя, перехід (зебра), сигнал світлофора, дорожній знак;
 пішохід, тротуар;
 громадський транспорт, автобус, маршрутне таксі (маршрутка),
 тролейбус, трамвай, швидкісний трамвай, метро;
 вулиця, проспект, провулок;
 праворуч, ліворуч.

Завдання 1. Прочитайте текст. Сформулюйте запитання до тексту.
 Робота в парах: запитання – відповідь.

Міська вулиця

Прспект Пошто́вий (Кривий Ріг)

Вулиця Пошто́ва, початок ХХ ст.

Одна з найстаріших вулиць Кривого Рігу – прспект Пошто́вий – розташована в центральній частині історичного ядра міста. Починається від вулиці Свято-Миколаївської, проходить наскрізь через площу Візволєння. Прямує лівим берегом річки Саксагань, паралельно старому річищу. Загальна довжина прспекту становить 3 км.

Вулиця почала формуватися у 80-х роках ХVІІІ століття й мала назву Пошто́ва. До 1836 року по ній проходив пошто́вий тракт (Кизикерме́нський шлях), звідки й походить назва вулиці.

На початку ХХ століття Пошто́ва вулиця слугувала економічним і культурним центром Кривого Рігу. Будівлі були виконані в різних архітектурних стилях. Вулицю викладено бруківкою, створено вуличне освітлення.

У радянський період, у 1923 році, вулиця Пошто́ва перейменована на прспект Ка́рла Ма́ркса. У 2016 році прспекту повернено його історичну назву – Пошто́вий.

Завдання 2. Прочитайте виразно діалоги. Побудуйте власний діалог за пропонуваним зразком.

1. – Де ти живеш?
- Я живу в історичній частині міста, на прспекті Пошто́вому.
- А яка твоя вулиця?
- Дуже красива, на ній багато ошатних будинків, виконаних у різних стилях, це пам'ятки архітектури.
- Там є місця відпочинку?
- Авжеж! Чудовий парк імені Юрія Гагаріна, арт-майданчик, фонтан –

улюблені місця відпочинку мешканців і гостей міста.

- Якісь заклади культури є на цьому проспекті?
- Звичайно. Там розташований Криворізький театр драми та музичної комедії ім. Т. Г. Шевченка, виставковий зал, бібліотека.
- Прогулянки цією вулицею безпечні для пішоходів?
- Так, з обох боків проїжджої частини широкі тротуари, рух автомобілів по проспекту обмежений.
- Там є затишні місця, де можна поговорити?
- І не одне! Я ж хочу порекомендувати тобі свою улюблену кав'ярню: ароматна кáva, смачні тістечка й приємна атмосфера для розмови...
- Досить-досить! Я хочу на власні очі побачити твій проспект Поштовий!
- Обирай час для зустрічі!

2. – На якій вулиці ти живеш?

- Я живу на вулиці Героїв АТО. Моя вулиця красива, чиста, зелена.
- Це тиха вулиця?
- Можна сказати, що так, адже тут немає громадського транспорту. Рух приватного автотранспорту односторонній.
- Здається, на цю вулицю є вихід із підземної станції швидкісного трамвая?
- Саме так. Це станція «Будинок Рад».
- Значить, поряд знаходиться відомий пам'ятник козаку Кривому Рогу?
- Та рукою подати! Тільки перейти пішохідним переходом проїжджу частину, далі алея введе прямо до нього.
- Так зручно добиратися!
- На нашій вулиці й жити зручно, і відпочивати є де.

Завдання 3. Опишіть зображене на фоті. Використовуйте прикметники на позначення кольорів.

У розповідь уведіть слова: *безпечно, зручно; відпочинок, рух; житловий будинок, ліхтар.*

Завдання 4. Розгляньте фоті. Що Ви бачите? Що це за доріжка? Яка вона? Який транспорт нею рухається? Дайте розгорнуту відповідь.

1.

2.

3.

4.

Завдання 5. Ознайомтеся з правилами дорóжного рúху.

**Правила дорóжного рúху
Для пішоходів (колі Ви пішохíд)**

1. Пішоходи хóдять лишé тротуáрами, тримаючись правого бóку, щоб не заважáти зустрíчним пішоходам.

2. Перехрéстя – найбільш небезпéчне мíсце для пішоходів. Перехóдити перехрéстя необхíдно лишé вíзначеними перехóдами.

3. Найбезпéчніше перехóдити дорóгу підзémними перехóдами.

4. Якщó підзémних перехóдів немає, дорóгу трéба перехóдити в тих мiсцáх, які означенi лiнiями розмiтки абó дорóжними знáками.

5. До тóго як перехóдити вóлицю, спéршу трéба подивíтися лiворуч. Якщó проiжджа частiна вóлицi вiльна – мóжна йти. Колi дiстáлися серéдини вóлицi, подивiться правóруч. Якщó проiжджа частiна вiльна – перехóдьте.

6. Під час перехóду вóлицi увáжно стéжте за сигналами свiтлофóра. Червóний кóлiр означає: «Стiй! Зупинiся!» Жóвтий кóлiр свiтлофóра попереджáє: «Увáга! Приготуйся!» Зелéний кóлiр свiтлофóра подає комáнду: «Шлях вiльний! Мóжна йти!»

7. Нiкóли не перебiгайте вóлицю пéред трáнспортом, що рúхається.

Для пасажiрiв (колі Ви пасажiр)

1. Перебувáючи в автобусi, трамваi чи тролéйбусi, не заважáйте пасажiрам заходити абó вихóдити з трáнспорту.

2. Відволiкати розмóвами водiя пiд час рúху трáнспорту заборóнено.

3. У громадськомóу трáнспортi не мóжна перевóзити вантажi, що мають

неприємний запах або можуть забруднити пасажирів. Заборонено перевозити вибухонебезпечні або легкозаймісті речовини.

4. Пасажірові заборонено заважати під час зачинення або відчинення дверей, притулятися до них, а також визирати з вікон громадського транспорту.

5. Не чіпляйтесь за рухомий автотранспорт. Не намагайтеся вийти (віскочити) з транспорту до повної його зупинки чи увійти в нього (ускочити) на ходу.

Робота з пам'ятками для пішоходів і пасажирів

1. В Україні правосторонній чи лівосторонній рух?
2. Якого боку тротуару слід триматися пішоходу?
3. Яке найнебезпечніше місце для пішохода?
4. Як найбезпечніше переходити дорогу?
5. Що означають кольори світлофора?
6. Як переходити проїжджу частину, коли немає підземного переходу та світлофора?
7. Чи можна перебігати вулицю? Чому?
8. Як має поводитися пасажир громадського транспорту?
9. Що заборонено пасажірові? Чому?
10. Які етикетні формули (слова ввічливості) слід використовувати в громадському транспорті та в якій ситуації?

Завдання 6. Розподіліть на дві колонки:

Безпечно

небезпечно

переходити дорогу на червоне світло світлофора	
переходити дорогу на зелене світло світлофора	
переходити дорогу підземними переходами	
виходити з маршрутки до повної її зупинки	
визирати з вікон громадського транспорту	
перевозити вибухонебезпечні речовини	
чіплятися за рухомий автотранспорт	
відволікати розмовами водія	
ходити тротуарами	
перебігати дорогу	

Завдання 7. Робота з текстом.

Транспортна мережа Кривого Рігу

Транзитні автомобільні потоки оминають місто Кривий Ріг об'їзною дорогою, проте це не вирішує внутрішньоміських транспортних проблем. Вони спричинені станом дорожнього покриття, відсутністю паркінгів та стрімким збільшенням кількості автомобілів. Щоденно більш ніж на 100 маршрутах міста працюють близько 1200 автобусів різної місткості, що перевозять до 200 тисяч пасажирів.

Першу чергу трамвайної лінії в Кривому Різі було відкрито 1935 року. Її довжина становила 8 км. Рух тролейбуса відкрито 1957 року. Нині щодня на

21 тролейбусних маршрутах працює до 70 тролейбусів, на 12 трамвайних – 50 вагонів.

Швидкісний трамвай обслуговує 15 станцій, з яких 4 – підземні. Більша частина лінії збудована за стандартами метрополітену, але як рухомий склад використовують трамвайні вагони, а не поїзди метро. Відкриття першої черги відбулося 1986 року, діють 3 маршрути.

Сучасний Кривий Ріг є важливим залізничним вузлом, який щорічно забезпечує до 17% загальнодержавного обсягу всіх залізничних вантажоперевезень. Загалом добові обсяги вантажоперевезень становлять близько 200 тисяч тонн.

Перші авіарейси з Кривого Рігу в Харків і Одесу почали виконувати ще 1926 року. Сучасний аеропорт з бетонною злітно-посадковою смугою, комплексом авіаційних служб, аеровокзалом місто отримало 1979 року. 1986 року аеропорт здобув статус міжнародного.

Дайте відповіді на запитання

1. Які види транспорту є в Кривому Різі?
2. Які внутрішньоміські транспортні проблеми?
3. Коли відкрито рух трамваїв і тролейбусів?
4. Чим відрізняється швидкісний трамвай від звичайного?
5. Чому сучасний Кривий Ріг є важливим залізничним вузлом?
6. Коли і куди почали виконувати перші авіарейси з Кривого Рігу?
7. Коли аеропорт здобув статус міжнародного?

Завдання 8. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково:

«**Старенький трамвай**» у виконанні гурту «Піккардійська терція». –
Електронний ресурс. Режим доступу :

1) <https://youtu.be/guaFckZXC9U> або

2) <https://youtu.be/AxjnFtqu1qI>

Автор тексту (слів): Шевченко Олександр

Композитор (музика): Шевченко Олександр

Коли літо приходить – гаряча поря,
І на сірому камені плавиться тінь,
Тільки дзвінко кричить на смітниках дітворя,
Говорити, ходити і думати лінь.
Коли сонце розжарене над містом висить,
І від чаду машин кругом йде голова, –
Я згадаю прохолодних озёр блакить,
Куди їздив колись старенький трамвай.

Приспів

Повезі мене туди, де природа сама,
Повезі мене за місто, де асфальту нема,
Повезі мене туди, де зелена трава,
Повезі, повезі, о-о-о, старенький трамвай.

А відпуста у жовтні, а далі – зима,
 Я стараюсь не дивітись на засмаглих дівчат,
 Ні морозива, ні піва, бо воді нема,
 Як ті люди живуть в республіці Чад?!

А я хочу в Антарктиду – хоч би на мить...
 Ледве ноги волочу, очі піт залива...
 Знов згадав я прохолодних озер блакить,
 Куді їздив колись старенький трамвай.

Приспів

Випишіть дієслова, що позначають рух. Поясніть вирази *літо приходить, кругом йде голова, ледве ноги волочу*. Доберіть синоніми.

Запам'ятайте! Це важливо!

Відмінювання дієслів I дієвідміни

особа однини	Форми їхати, і(й)ті	особа множини	Форми їхати, і(й)ті
1	їду, і(й)ду́	1	їдемо, і(й)де́мо
2	їдеш, і(й)деш	2	їдете, і(й)де́те
3	їде, і(й)де́	3	їдуть, і(й)ду́ть

Відмінювання дієслів II дієвідміни

особа однини	Форми їздити, ходіти	особа множини	Форми їздити, ходіти
1	їжджу, ходжу́	1	їздимо, ходимо́
2	їздиш, ходиш	2	їздите, ходите́
3	їздить, ходить	3	їздять, ходять

Їхати / приїхати, летіти / прилетіти, плисти / приплисти
 чим? яким чином? як? Орудний відмінок

Ім'яники чоловічого роду		Ім'яники жіночого роду		Незмінювані ім'яники
основа на твердій приголосний -ом	основа на м'який / шиплячий приголосний -ем / -єм	основа на твердій приголосний -ою	основа на м'який / шиплячий приголосний -ею	немає закінчення
авт обусом трол ейбусом по їздом літа ком чов ном ка тером	авто мобілем кораб лем трамва єм тяги чем	марш ру́ткою машин ою електри чкою ванта жівкою	залізн ицею бар жею «Тав рією »	на метро на таксі на Audi

Завдання 9. На місці пропусків вставте потрібні слова (дієслово в особовій формі + іменник на позначення транспортного засобу). Зразок: *За місто я їжджу електричкою, а мої друзі їздять машиною.*

1. В Україну **я**, а вже з Києва 2. В аеропорт **ви**, а ми 3. По річці на прогулянку **ти**, а **вони** по морю 4. У театр **ти**, а **він** із комфортом 5. Студенти на заняття, а на практику 6. Улітку **пенсіонери** на дачі, а **політики і бізнесмени** за океан. 7. **Ви** над лісом, а **ми** в поліе.

Завдання 10. Розгляньте схему Київського метро. Прокладіть маршрути пересування. Наприклад: *станція «Харківська» – станція «Либідська».* Від «Харківської» їхати 8 зупинок до станції «Палац спорту», перейти на станцію «Площа Льва Толстого», далі в напрямку «Теремки» їхати 3 зупинки до «Либідської».

Народ скаже, як зав'яже!

Бóжа дорóга. Дорóга в Рай; у сполученні **бути на Бóжій дорóзі** – бути при смерті. З часом Царство Небесне стало асоціюватися з небом. Бóжа дорóга – давня українська назва Чумацького Шляху.

Вибивáтися (вiбитися) на [ширóку] дорóгу. Пiсля довгих шукáнь, невдáч забезпечувати собі помітне місце в суспільстві.

Зйтi з рiвної дорóги. Почáти вестi асоцiальне життj; збóчити. Відхилiтися від правильного напрямку в поведiнцi, дiяльностi, поглядах i т. iн.

Обминáти (обхóдити) десятою дорóгою. Не заходити куди-небудь, не зустрічáтися з кiмось.

Перехóдити (перейтi) дорóгу. Ставáти перешкóдою у здiйсненнi, роз'язáннi чого-небудь; захопити, зробити те, на що розраховував iнший.

Пробивáти (пробiти) собi дорóгу. Добивáтися úспiхiв у бáжанiй справi.

Проводжáти (провестi) в остáнню (далéку) дорóгу. Ховáти помérлого.

Скáтертю дорóга. Уживáється при потребi показáти, вiсловити тóму, хто йде, iде i т. iн., що за ним не дúже жалкúють i без ньóго обiйдуться.

Стояти (стáти) на дорóзі; Поперéк дорóги стояти (стáти). Бути перешкóдою комúсь у досягненнi чого-небудь.

Як (мов) горóх при дорóзі. Говóрять про беззáхисну людину, яка не мáє влаштóваного особiстого життj, нещáсну, знедóлену; про одинóку людину, що не мáє батькiв, дiтeй чи близькiх рóдичiв.

Зелéна вúлиця. У крiпосницькiй Росiї зелéною вúлицею називáли прохiд мiж двомá шерéнками солдат, якi гнучкiми прутáми (шпiцрутeнами) бiли засúджених. Чáсто в кiнцi такóї вúлицi людина помирáла від бóлю. З рóзвитком трáнспорту i впровáдженням регулювáння дорóжнього рúху вiслiв змiнив своé знáчення. Зелéна вúлиця – вiдкритий вiльний проiзд, де горiть лишé зелéне свiтло свiтлофóрiв. У перенóсному знáченнi **зелéна вúлиця** – це прямá, вiльна дорóга; можливiсть реалiзувати свої задуми без перепóн. Можливiсть рúхатися вперед без перешкóд i зупiнок.

Тернистий шлях. Цей вiслiв пов'язаний з латiнським прислiв'ям «Per aspera ad astra!» («Через терни до зiрок!») i з численними згáдками в Євáнгелiї про терни як сiмвол мучеництва, фiзичних i духóвних страждáнь. Уживáється на познáчення життj, спóвненого нещáсть, перешкóд, тяжкiх переживáнь; у сполученнi **йти тернистим шляхом** – наражáтися на перешкóди

Словник до теми «Дорóга. Трáнспорт»

Українська	Англійська
автóбус	bus
асфáльтовий	asphaltic
брукiвка	cobblestone road / stone-block pavement
вúлиця	street
грунтовий	unpaved
дорiжка	path
дорóга	road
знак	sign
зустрiчний	counter

ліворуч	on the left
маршрутка	route taxi
метро	subway
перехід	crossing
перехрестя	crossroad
пішохід	pedestrian
праворуч	on the right
провулок	lane
проїжджа частина	roadway
проспект	avenue
рейс	flight
розмітка	highway striping / road surface marking
рух	traffic
світлофор	traffic lights
сигнал	signal
смуга	stripe
таксі	taxi
тракт	highway
трамвай	tram
транспорт	transport
тролейбус	trolleybus
швидкісний трамвай	high-speed tram
шлях	way
шосе	highroad, highway

Тема 3.3. Міста України

Тематичний мінімум

Місто, столиця, обласний центр, районний центр;
 адміністративний центр міста, карта;
 заснований, розташований;
 населення, житель;
 пам'ятка історії, пам'ятник.

Увага! Нові назви: область Дніпропетровська, а обласний центр – Дніпрó; область Кіровоградська, а обласний центр – Кропивніцький.

Завдання 1. Прочитайте тексти.

Київ

Київ – столиця України. Це одне з найстаріших міст Європи, йому більше 1500 років. Точна дата заснування міста невідома. 482 рік н. е. офіційно вважається роком його заснування. Археологічні знахідки дають підстави вважати, що Київ став повноцінним містом у кінці IX століття. Був столицею Русі, Київського князівства, Великого князівства Руського, Української Народної Республіки, Української Держави та Української Радянської Соціалістичної Республіки. У минулому тут правили видатні князі, зокрема Ярослав Мудрий та Володимир Мономах, які об'єднали та зміцнили державу.

Унаслідок правління величних князів Київ розквітав та поширював свою славу по всій Європі. За часів Київської Русі (кінець IX – середина XIII століття) у Києві розвивалася освіта та книгописання, культура та живопис.

Київ – великий політичний, промисловий, науковий і культурний центр. Найголовніші освітні установи України знаходяться в Києві. Тут є багато театрів, музеїв, виставок. Київ – місце вищого органу державної влади України, Верховної Ради.

Київ розташований на живописних берегах річки Дніпра, що поділяє його на дві частини. Це одне з найкрасивіших міст Європи, половина його території зайнята парками й садами. Населення Києва складає близько 3 мільйонів.

На території міста ви можете знайти величезну кількість мальовничих місць та пам'яток історії, якими любується кожен киянин та гість міста. Найвідомішими з них є Києво-Печерська лавра, Софіївський собор, Золоті ворота та Андріївський узвіз. Незліченні війни, що відбулися під стінами Києва, знищили численні пам'ятки історії, але багаторічне місто не втратило своєї краси. Місто особливо ошатне й привабливе навесні у травні, коли розквітають каштани.

Київ знаменитий своїми пам'ятниками. Пам'ятник князю Володимиру в живописному парку на пагорбах Дніпра став символом стародавнього міста. Київ – місто-герой. У парку Вічної Слави є обеліск на честь тих, хто загинув у битвах Другої світової війни.

Через велику кількість історично цікавих місць Київ – одне з найбільш захоплюючих міст для візиту. Центральною вулицею міста є Хрещатик. Протягом Великої Вітчизняної війни вона була майже цілком знищена. Її відновлено у повоєнні роки. Хрещатик має дивовижний вигляд за рахунок розташованих на ньому будівель у різних архітектурних стилях. Вони формують унікальний архітектурний ансамбль.

Київ – це величне місто, що єднає в собі минуле та жваву сучасність. Це надзвичайне місто для відпочинку та роздумів, яке надихає та радує погляд будь-кого. Київ – це стародавнє і завжди молоде місто, гордість і слава українців.

Київ – культурна візитівка України

Київ – столиця держави, що може відкрити широкую панораму культурних здобутків українського народу.

Архітектура Києва мозаїчна. На вулицях та площах трапляється й українське бароко, і конструктивізм, і класицизм, і готика. У тісному сусідстві можуть опинитися будівлі різних епох: поряд із тисячолітнім храмом височітиме сучасний хмарочос. Обирати місця для відвідування серед такого різноманіття дуже важко. Радимо звернути увагу на такі об'єкти: Києво-Печерська лавра (вул. Лаврська, 21) – найбільша православна святиня України, об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО в Україні; Софійський собор (пл. Софійська) – одна з небагатьох уцілілих споруд часів Київської Русі, об'єкт

світової спадщини ЮНЕСКО в Україні; Церква Святого Миколая (вул. Велика Васильківська, 77) – витвір відомого кийського архітектора Владислава Городецького; Національна опера України імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 50) – монументальна споруда в самому центрі Києва, що поєднує кілька архітектурних стилів; Червоний корпус Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60) – найстаріша будівля цього навчального закладу, її стиль визначають як російський класицизм.

Києво-Печерська лавра

У Києві функціонує розгалужена система музеїв, усього їх нараховується близько 120. Відповідно, вони різняться за своїм спрямуванням та величиною фондів. Кожен із них вартий уваги, але рекомендуємо насамперед побувати в таких: Національний музей України (вул. Михайла Грушевського, 6) – культурний осередок, що функціонує вже більше 100 років. У його фондах близько 40 000 експонатів; PinchukArtCentre (на перетині вул. Велика Васильківська та вул. Басейна, 1/3-2) – міжнародний центр сучасного мистецтва XXI ст., «Мамаєва слобода» (вул. Михайла Донця, 2) – просвітницький музей просто неба з відтвореним архітектурним ансамблем Наддніпрянщини XVIII ст.; Національний музей літератури України (вул. Богдана Хмельницького, 11) – центральний профільний музей, у якому збереглися рідкісні видання творів українських письменників; Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Арсенал» – експозиція сучасних та історичних колекцій.

Театральне життя Києва доволі бурхливе. Варто звернути увагу на такі театри: Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка (вул. Івана Франка, 3) – один із найавторитетніших україномовних театрів України; Національний академічний театр російської драми імені Лесі Українки (вул. Богдана Хмельницького, 5) – найбільший російськомовний театр України; Національна опера імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 50) – репертуар фокусується на творчій спадщині визнаних майстрів; Київський академічний Молодий театр (вул. Прорізна, 17) – осередок молодіжної театральної культури міста з динамічним сучасним репертуаром.

Отже, Київ – сучасне й давнє місто, що поєднує в собі адміністративну, промислову та культурну діяльність і яке, безумовно, буде цікавим для кожного, хто його відвідає. Неповторна атмосфера столиці України залишиться в серці і змусить повернутися сюди знову.

Робота з текстами

1. Розподіліть текст (1 та 2) на композиційні частини. Визначте мікротему кожної з них, дайте їм назву.
2. Складіть питальний план до тексту.
3. Складіть розгорнутий тезовий план до тексту.
4. Доберіть тези до кожної рубрики плану.
5. Перекажіть текст за створеним Вами планом.
6. Запишіть основну інформацію тексту.

Завдання 2. Послугуючись туристичною картою центру Києва, складіть собі маршрут прогулянки.

Завдання 3. Прослухайте та проаналізуйте пісню порядково: «Як тебе не любити, Києве мій!» у виконанні Дмитра Гнатюка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/p2tOF8CiKEc>
 Автор тексту (слів): Луценко Дмитро
 Композитор (музика): Шамо Ігор

Грає море зелене, тихий день догора,
 Дорогими для мене стали схили Дніпра,
 Де колишуться віти закоханих мрій...
 Як тебе не любити, Києве мій!

Вечорів оксаміти, мов щастя прибій...
Як тебе не любити, Києве мій!

В очі дівляться кáнни, сéрце в них переллю,
Хай розкажуть кохánий, як я вірно люблю.
Бúду мрія́ти й жи́ти на кри́лах наді́й...
Як тебе не любити, Києве мій!

Спить натóмлене місто мі́рним, ла́гідним сном,
Ген вогні́, як намі́сто, розцвілі́ над Дніпрóм,
Вечорів оксаміти, мов щастя прибій...
Як тебе не любити, Києве мій! (2 р.)

Завдання 4. Прочитайте текст.

Леопóліс, або український П'ємóнт

Льві́вська о́бласть – найбільша серед західноукраїнських областей (її 21,8 тис. кв. км займають 3,6 % від території всієї України). Найбільша в регіоні й кількість архітектурних пам'яток. Тут є все для навіть найвибагливішого туриста: замки, палаци, старовинні костели, монастирі, гори та ліси. І, можливо, найцінніше із збереженого до наших днів – дух, смак, пристрастність Галичині, яку ми, здається, відчували лише на сторінках українських класиків.

Основна частина області входить до зони лісостепу, на півдні розташовані гори Карпати.

Область багата на корисні копалини – кам'яне вугілля, природний газ, нафту, сірку, торф, озокерит, кухонну та калійну сіль, сировину для виробництва цементу, вапняки та сланці, будівельні та вогнетривкі глини тощо. Особливим багатством Галичині є великі запаси лікувальних мінеральних вод, на базі яких діють курорти.

Пам'яток тут стільки, що вистачить не на один рік мандрівок. Тут і палаци, і замки, і церкви, і костели... Цей край не потребує реклами. А описати Львів здається просто нереальним.

Статистично: на Львівщині є 8441 пам'ятка культурної спадщини (816 – пам'яток національного значення):

- а) 3431 пам'ятка архітектури (794 – національного значення);
- б) 3822 пам'ятки історії (7 – національного значення);
- в) 302 пам'ятки монументального мистецтва (1 – національного значення);
- г) 886 пам'яток археології (14 – національного значення).

Робота з текстом

1. Випишіть із тексту числівники, розподіливши їх за типами відмінювання.

Увага! Зверніться за допомогою до Додатка 6

Завдання 5. Прочитайте текст.

Львів – культурна столиця України

Звання культурної столиці України по праву носить місто Львів. Із 2009 р. йому офіційно присвоєно цей статус. Відповідно, і місць, де можна збагатитися культурно, у Львові безліч. Тому, хто приїжджає до Львова вперше, слід одразу зрозуміти: за один візит неможливо буде побачити та почути все, варто уваги.

Архітектура Львова не монументальна, у ній немає надлишку та помпезності. Натомість багата палітра європейських стилів представляє епохи ренесансу, бароко та класицизму. У місті можна натрапити на архітектурні об'єкти в стилі сецесії, арт-деко та модерну. Туристи завжди тримають фотоапарати наготові, боячись пропустити бодай щось. Колишній Домініканський собор, а тепер греко-католицька церква Святої Євхаристії (пл. Музейна, 1) – велична архітектурна пам'ятка пізнього бароко (XVIII ст.), яка нагадує костел Карла у Відні. Личаківський цвинтар (вул. Мечникова, 33) – історико-культурний музей-заповідник, перші згадки про поховання в якому датуються XIII ст. Греко-католицький Архикатедральний собор Святого Юра (об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО) (пл. Св. Юра, 5) – архітектурний ансамбль, виконаний у стилі бароко (XVIII ст.), із багатим іконописним інтер'єром, що символізує єднання християнської культури: духовності візантійського Сходу та латинського Заходу. Каплиця Боїмів (пл. Катедральна, 5) – пам'ятка сакральної архітектури пізнього ренесансу (XVII ст.), що побудована над фамільним склепом родини львівських патріциїв угорського походження. Її фасади оздоблені вирізьбленим іконостасом. Ансамбль «Високий Замок» (вул. Замкова) – старий тиністий парк на горі в самому центрі Львова, закладений у XIX ст., хоч і не є архітектурною спорудою, проте може чудово допомогти туристові оглянути історичний центр, який, до речі, занесений до списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

У Львові постійно функціонує понад 40 музеїв, у фondaх та виставкових залах яких можна побачити майже все: від міцної стародавньої зброї до крихких стародавніх книжок. Рейтинг музеїв Львова виглядає так: Львівська національна галерея мистецтв (вул. Стефаника, 3); музей «Арсенал» (вул. Підвальна, 5); Музей етнографії та художнього промислу (пр. Свободи, 15); Національний музей імені Андрія Шептицького (пр. Свободи, 20); Палац Поточських (вул. Коперника, 15).

Сьогодні в місті діє 8 професійних театрів. Відвідати радимо такі: Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької (пр. Свободи, 28) – репертуар складає понад 20 опер, кілька оперет та близько 20 балетів, усі вистави йдуть мовою оригіналу; Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької (вул. Лесі Українки, 1) – осередок класичного театру, має широкий репертуар українських та зарубіжних постановок; Львівський академічний театр імені Лєся Кúрбаса (вул. Лєся Кúрбаса, 3) – інноваційний та унікальний театр, що першим здійснив сценічні постановки діалогів Григорія Сковороди, Платона, поезії Василя Стуса та драматичні поеми Ліни Костенко; Львівський драматичний театр імені Лєсі Українки (вул. Городоцька, 36) – організатор Всеукраїнського театрального фестивалю «Ні, я жива, я буду вічно жити!», присвяченого творчості Лєсі Українки; Львівський академічний духовний театр «Воскресіння» (пл. Григоренка, 5) – приклад поєднання психологічного театру та сучасних мистецьких форм.

Отже, місто Львів може приємно здивувати туристів, що шанують історичну пам'ять та прагнуть побачити за старими фасадами життя сучасного європейського мегаполісу.

Робота над мовним оформленням тексту

1. Використовуючи тлумачні словники, проаналізуйте лексичне значення слів: *бароко*, *віризьблений*, *іконостас*, *каплиця*, *класицизм*, *помпезність*, *промисел*, *ренесанс*, *сакральний*, *склеп*.

2. З'ясуйте, які слова можуть сформувати тематичну групу «Мистецтво». Складіть речення, у яких відобразяться ваші культурні вподобання. Обмінюйтеся інформацією з одногрупниками про культурні надбання країни, у якій вони проживають.

3. Доберіть із тексту прикметники (не менше 20). Визначте рід, число та закінчення в дібраних словах.

№ п/п	Чоловічий рід	Жіночий рід	Множина
1.	Драматичний (закінчення -ий)	Сакральної (закінчення -ої)	Старими (закінчення -ими)
2.	Духовного (закінчення -ого)	Культурна (закінчення -а)	Сценічні (закінчення -і)

4. Знайдіть у тексті іменники й замініть їх займенниками *ми, він, вона, воно, вони*. Прочитайте записи. Яку функцію виконують такі слова в тексті? Наприклад: *Ансамбль «Високий Замок» (вул. Замкова) – старий тиністий парк на горі в самому центрі Львова, закладений у XIX ст., хоч і не є архітектурною спорудою, проте може чудово допомогти туристові оглянути історичний центр, який, до речі, занесений до списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО. // Ансамбль «Високий Замок» (вул. Замкова) – старий тиністий парк на горі в самому центрі Львова. **Він** закладений у XIX ст., хоч і не є архітектурною спорудою, проте може чудово допомогти туристові оглянути історичний центр. **Він**, до речі, занесений до списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.*

Робота над змістом тексту

1. Перебудуйте фрагменти тексту, змінивши структуру речень (не менше 10). Зразок: *Тому, хто приїжджає до міста вперше, слід одразу зрозуміти: за один візит неможливо буде побачити та почути все, варто уваги. – Туристи повинні в перший свій візит до міста усвідомити неможливість побачити всі визначні місця й почути всю інформацію про Львів.*

2. Побудуйте діалог із друзями, відповідаючи на запитання: Чому Львів уважають культурною столицею України? Які стилі представлено в архітектурі міста? Які найбільш визначні архітектурні споруди Львова Ви знаєте? Коли було їх збудовано? Скільки музеїв функціонує у Львові? Назвіть, які музеї є найбільш вагомими за якістю експозицій? Чому Львів є визначним театральним містом України? Які театри міста Ви хотіли б відвідати і чим зумовлений Ваш вибір? Допоможіть друзям знайти рекомендовані місця у Львові, зазначивши їх адреси.

3. Розкажіть про культурну столицю Вашої Батьківщини. Які місця Ви могли б рекомендувати туристам для відвідин і чому? Підготуйте їх презентацію у вигляді рекламного ролика.

Робота над компресією тексту

1. Розподіліть текст на композиційні частини. Визначте мікротему кожної з них, дайте назву.

2. Складіть питальний (тезовий) план до тексту.

3. Складіть розгорнутий тезовий план до тексту.

4. Доберіть тези до кожної рубрики плану.

Наприклад: *Архітектура Львова не монументальна, у ній немає надлишку та помпезності. Натомість багата палітра європейських стилів представляє епохи ренесансу, бароко та класицизму. У місті можна натрапити на архітектурні об'єкти в стилі сецесії, арт-деко та модерну. Туристи завжди тримають фотоапарати напоготові, боячись пропустити бодай щось. Колішній Домініканський собор, а тепер греко-католицька церква Святої Євхаристії (пл. Музейна, 1) – велична архітектурна пам'ятка пізнього бароко (XVIII ст.), яка нагадує костел Карла у Відні. Личаківський цвинтар (вул. Мечникова, 33) – історико-культурний музей-заповідник, перші згадки про поховання в якому датуються XIII ст. Греко-католицький Архикатедральний собор Святого Юра (об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО) (пл. Св. Юра, 5) – архітектурний ансамбль, виконаний у стилі бароко (XVIII ст.), із багатим іконописним інтер'єром, що символізує єднання християнської культури: духовності візантійського Сходу та латинського Заходу. Каплиця Боїмів (пл. Катедральна, 5) – пам'ятка сакральної архітектури пізнього ренесансу (XVII ст.), що побудована над фамільним склепом родини львівських патріциїв угорського походження. Її фасади оздоблені вирізьбленим іконостасом. Ансамбль «Високий Замок» (вул. Замкова) – старий тиністий парк на горі в самому центрі Львова, закладений у XIX ст., хоч і не є архітектурною спорудою, проте може чудово допомогти туристові оглянути історичний центр, який, до речі, занесений до списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.*

План

1. Мікротема – Архітектурні ансамблі Львова вражають поєднанням стилів різних епох і часів.

2. Чому туристи завжди тримають напоготові фотоапарати, мандруючи вулицями Львова ?

3. Розгорнута теза: *Архітектура Львова не монументальна, у ній немає надлишку та помпезності, натомість багата палітра європейських стилів представляє епохи ренесансу, бароко та класицизму, а також у місті можна зустріти архітектурні об'єкти в стилі сецесії, арт-деко та модерну.*

4. Перекажіть текст за створеним Вами планом.

5. Запишіть основну інформацію тексту.

Завдання 6. Послугуючись туристичною картою центру Львова, складіть собі маршрут прогулянки.

Завдання 7. Перекладіть текст українською мовою. Kryvyi Rih

Kryvyi Rih is the eighth largest city in Ukraine. Kryvyi Rih is a city in the central part of Ukraine, situated in Dnipropetrovs'k Oblast', at the confluence of the Inhulets and Saksahan rivers. Kryvyi Rih city extends for 126 km and is considered to be the longest city in Europe and the third longest city in the world. Population is about 644000.

The city was founded in the 18th century by Zaporozhian Cossacks. Kryvyi Rih is the centre of steel industry and a large globally-important metallurgical centre in Kryvbas iron mining region. Kryvyi Rih ranks third in the world in extraction of iron ore. The industrial growth of the area began in the 1880s, when European investment founded a mining syndicate.

Since 1986 the population of the city has been using underground rapid transit. The track length is about 18 km. The tram serves some parts of the city. The subway isn't difficult to use and it's cheap. The tram doors are on the right because Kryvyi Rih subway – is the only place in Ukraine with left-hand traffic. The climate is steppe, atlantic-continental, characterized by hot dry summer and moderately soft winter with frequent thawing weather. There are 21 parks, 134 squares, 12 quays, 22 gardens which stretch at the area of 16 thousand acres.

Kryvyi Rih isn't my native city, but I like it, I am happy here.

I've been to Paris, Berlin, Warsaw, Krakow, Prague, Amsterdam, Vilnius, Tallinn, Riga, Helsinki, Jerusalem, Cairo, Beijing, Shanghai, Guangzhou, Hong Kong, Almaty and many other cities... But Kryvyi Rih is my city!

Завдання 8. Прослушайте та проаналізуйте пісню порядково: «Кривий Ріг – моє місто» у виконанні Тетяни Піскарьової, Олександра Скоцеляса. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/op5XfQKJDXQ>; <https://youtu.be/kInZ0UZqn8U>
 Автор тексту (слів): Удовенко Віктор
 Композитор (музика): Шевченко Ірина

Рідний мій Кривий Ріг – моє місто невтómне,
 В світі інших таких не зустрінеш нідé.
 На простóрих майдánaх, у ша́хтах і дómнах
 Все кипіть, все міняється, стрімко ростé!

Пріспів:

Кривий Ріг – моє місто,
 Це тобі моя пісня,
 Хай летить вона в небо висо́ке твоє.
 Ти – перліна держа́ви,
 Її го́рдість і сла́ва,
 Я вклоняюся до́лі, що ти в мене є!

Не корівсь, Кривий Ріг, ворога́м ти ніяким,
 Скільки б зéмлю твою́ не топта́ли вони́.
 Перемо́жну весну́ принесли́ в sóрок п'ятім
 Твої́ віддані до́чки і му́жні сини́!

Пріспів

Де наві́чно злили́сь Інгуле́ць з Саксага́нню,
 Полони́ть ніжно ду́шу святе́ почуття́.
 Кривий Ріг, ти моє незрадлі́ве коха́ння,
 Вірю я у щасли́ве твоє́ майбуття́!

Пріспів

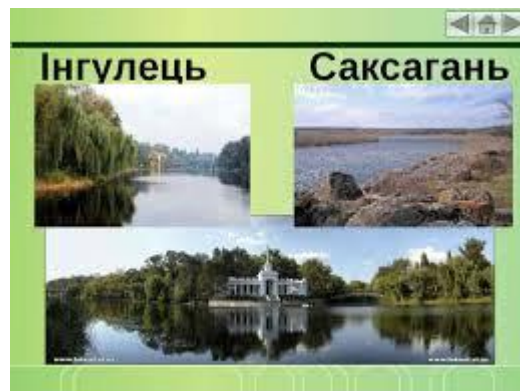
Завда́ння 9. Ознайо́мтеся з легенда́ми про заснува́ння Криво́го Ро́гу. Яка́ з них Вам бiльше сподо́балася? Свою́ відповiдь обґрунту́йте.

1. ... Давно́ це було́, коли́ гримі́ла по Украї́ні сла́ва про Січ Запоро́зьку... На схiлi літ хорóбрий коза́к Ріг побудува́в для себе́ осéлю якраз на то́му місці́, де Інгуле́ць та Саксага́нь злива́ються. Став потихе́ньку господарюва́ти. І хто не íхав мiмо, заверта́в до старо́го Ро́га. А оскiльки в боя́х позбу́вся коза́к пра́вого о́ка, прозва́ли його́ в наро́ді Криві́м. Бува́ло, поверта́лися чумаки́ з Крiму: «А чи не заiхати нам до Криво́го Ро́га, чи да́лі поiхати?» Поважа́ли чумаки́ Ро́га за гостiнність, чу́йність, відве́ртість, а ще за ціка́ві розповiдi. Йшли роки́, навколо́ ха́ти козака́ почали́ з'явля́тися iнші осéлі. Зго́дом тут ви́росло село́. Уже́ й козака́ Ро́га не ста́ло, а на́зва так і лиши́лася – Кривий Ріг...

2. ...Нiчо́го не було́ на цьо́му місці́. Навкру́гi, скiльки сяга́ло о́ко, простира́вся ди́кий степ. Шумі́ли на злитті́ двох річо́к дере́ва, захища́ючи запоро́жців від татар. Ду́же краси́ве місце́ було́...

Яко́сь пе́ред за́ходом со́нця наві́дався сюди́ коза́цький роз'їзд. Виiхали коза́ки на па́горб та й зупинiлися зачарова́ні. Сухе́ кови́лля вогне́м виграва́ло, вода́ в річка́х так срі́блом вибли́скувала, що аж о́чі слiпи́ло....

Стоя́ть собі́ запоро́жці, оче́й відвести́ не мо́жуть, аж по́ки одiн не зверну́в ува́гу

на річці, які пробіли собі шлях по балках: «Ви тільки подивіться, який ріг здоровий вийшов. Та й кривий же який!» – «Кривий не кривий, а мені цей ріг до душі припав, давнó вже, – каже другий, – я на це місце оком накінув. Оселятися тут думáю». І, наче не звертаючи уваги на здивовані погляди товаришів, додав: «Не ті вже роки, щоб бусурманів рубати. Не ті роки, щоб місяцями з коня не злázити». Так, бувало, як ідуть запорóжці мiмо, то й згадують тих, хто в тому Кривóму Рóзі козакує. Так нáзва й закріпилася за козацьким зимівником... (Комаров В. О. Історія Криворіжжя. – Дніпропетровськ : Січ, 1992).

Пáм'ятник козаку Рóгу. Скульптор Олексáндр Вася́кін

Завдáння 10. Продóвжіть текст за пропонóваним почáтком. Опишіть скульптúрну композицію (козака Рóга з конéм). У своéму óписі використайте словосполúчення: *мицна стату́ра, вольовий харáктер, упéвнений у своїй силі, бувáлий воiн, загартóваний у кривáвих боях, довгi пiшнi вóса пiдкóвою, козацький чуб-оселéдець, сильнi рúки; норóвливий кiнь, м'язистий тулуб, відчу́в дух свободи.*

Пропонóваний почáток: Скульптúрна композиція зафіксувала ту мить, коли козак Ріг зійшов з коня на кручах степової річки Саксагань у тому місці, де вона впадає в Інгулець. Пáм'ятник відліто в брónзі, його постаментом слугує брiла криворiзького природного каменю. Висотá пáм'ятника рáзом із постаментом становить 5 м 30 см. Áвтор пáм'ятника – заслужений художник України, скульптор Олексáндр Вася́кін. Скульптúрну композицію встановлено в Металургiйному районi, на площi Молодiжнiй, поруч із будiвлею виконкóму Криворiзької мiськóї рáди.

Влáсний сконструйóваний текст-óпис: ...

Народ скаже, як зав'яже!

Дурень до Києва, дурень і з Києва. Говорять про дурість як ваду; про людину, яка не може скористатися з тих можливостей, які відкриває велике місто.

На городі бузина, а в Києві дядько. Говорити нісенітниці, абсолютно різні речі, жодним чином не пов'язані між собою. Уживають на позначення чогось абсурдного, нелогічного.

Од Києва до Львова – всюди біда однакова. Київ і Львів – об'єкти-орієнтири. Це великі відомі міста, розташовані досить віддалено одне від одного. Йдеться про скрутне життя українців незалежно від того, на якій частині території України вони проживають.

Язик до Києва доведé. З 988 р., коли Київська Русь прийняла християнство, з усіх куточків руської землі люди йшли в «стольний град» Київ у своїх потребах. Карт ще не існувало, а значить, подорожнім доводилося потихеньку, розпитуючи в зустрічних, добиратися до міста. Йдеться про спроможність людини та значення мови в її житті: розпитуючи, можна завжди знайти дорогу.

Як в Києві на дзвіниці ченці в дзвони дзвонять, так у Полтаві перекупки на місті гуторять. Прямá опозиція міст: про Київ говорять з повагою, це релігійний центр України, а Полтаву судять за ярмарок під час церковних свят.

Пропав, як швед під Полтавою. 10 липня 1709 р. під Полтавою до того часу непереможна армія шведського короля Карла XII була розбита російським військом царя Петра I. Велику армію (37 тис.) знищено за один день. *Пропав, як швед під Полтавою* – значить «програти справу, зазнати невдачі, безславно закінчити».

Словник до теми «Міста України»

Українська	Англійська
адміністративний центр міста	City Administration Center
житель	citizen
заснований	founded
карта	map
місто	city
населення	population, people
обласний центр	regional center
пам'ятка історії	historical monument
пам'ятник	memorial
районний центр	district center
розташований	situated
столиця	capital

БЛОК 4. СФЕРА ПОСЛУГ

Тема 4.1. Професії

Тематичний мінімум

Професія, спеціальність, сфера діяльності, вакансія, посада;
робота, праця, заробітна плата (зарплата, зарплатня);
резюме, стаж.

Завдання 1. Розгляньте малюнки. Візначте професії. Розподіліть наведені нижче слова в групи за професіями, складіть із ними речення. Наприклад: Професія: *Перукар*. Тематична група слів: *Волосся, клієнт, ножиці, перукар, стригти*. Речення: *Перукар ножицями стриже клієнту волосся.*

Готувати, дошка, їсти, клас, книга, корабель, кухар, матрос, млинець, море, моряк, ополоник, пательня, пекти, пішохід, поліцейський, портфель, проїжджа частина, регулювати рух, світлофор, смажити, смачно, учень, учитель, учіти, учітися, ходіти в море, школа, якір.

Завдання 2. Назвіть професії людей, зображених на картинці. На підставі чого Ви їх визначили? Відповідь свою аргументуйте (*тому що...*). Наприклад: *Це учитель, тому що він пояснює щось учневі коло дошки; учитель одягнений у діловий костюм, у руках тримає указку.*

Довідка: астроном, балеріна, гонщик, інженер, лікар, музикант, письменник, слюсар, столяр, фотограф, хімік, художник.

Увага! Творення форм орудного відмінка іменників (ким?)

Називний відм., закінчення -а / -я		Називний відм., нульове закінчення		
-ою	-ею	-ом	-ем	-єм
співачкою швачкою балеріною актрисою	листонóшею нянею танцівницею письмѐнницею	банкíром худóжником біологом таксістом	лікарем секретарѐм учітелем шахтарѐм	водієм

Завдання 3. Дайте відповідь на запитання: Ким Ви в дитинстві хотіли стати і чому? Ким Ви зараз хочете стати і чому? Наприклад: *У дитинстві я хотів (хотіла) стати письменником (письменницею), тому що мені подобається вигадувати історії, розповідати їх іншим людям. Зараз я хочу стати журналістом, тому що мені подобається добувати інформацію, робити її доступною для інших.*

Завдання 4. Розгляньте картинку. Пов'яжіть предмети із сферою діяльності та професією. Як використовує людина кожної з представлених професій предмети, зображені на малюнках?

Довідка: будівництво – будівельник, космонавтика – космонавт, медицина – лікар, пожежна служба – пожежник, сільське господарство – фермер, цирк – артист цирку.

Завдання 5. Ознайомтеся з переліком професій, що користуються попитом. Розкажіть про професійні обов'язки представників кожної з них. Наприклад: *Що робить продавець-консультант? Продавець-консультант є посередником між виробниками товарів і покупцями. Він розповідає покупцям про асортимент товару, допомагає у виборі.*

Професії, що користуються попитом

ПРОФЕСІЯ - це необхідна суспільству сфера застосування фізичних і духовних сил людини, що дає їй можливість існувати та розвиватись.

АГЕНТ СТРАХОВИЙ

- представник страхової компанії. Залучає нових клієнтів, укладає договори, контролює їх виконання, здійснює конструктивні дії у виникненні страхового випадку.

ВОДІЙ

- керує транспортним засобом, забезпечує догляд за ним, слідкує за правильністю роботи усіх механізмів, володіє навичками управління автомобілем на рівні автоматизму.

ВАНТАЖНИК

- основні виробничі операції - сортування, укладання, перенесення, переважування, фасування вручну або із застосуванням найпростіших вантажно-розвантажувальних пристроїв.

ЕЛЕКТРИК ДІЛЬНИЦІ

- обслуговує силових і освітлювальних установок, перевіряє підключення до електричної системи обладнання, ремонтує електрообладнання.

ЕЛЕКТРОГАЗОСВАРНИК

- виконує ручне електродугове, плазмове та газове зварювання (різання) деталей з металів і сплавів на автоматах, у тому числі обладнаних телевізійними, фотоелектронними та іншими пристроями.

КАСИР ТОРГОВЕЛЬНОГО ЗАЛУ

- здійснює операції з відображення одержаних від покупців грошових сум. Визначає для кожного покупця загальну суму покупки і повідомляє її покупцю. Одержує від покупця грошові кошти за придбані товари.

ПРОДАВЕЦЬ-КОНСУЛЬТАНТ

- виступає як посередник між виробниками товарів і населенням. Розповідає покупцям про асортимент, допомагає у виборі.

ПРОГРАМІСТ

- за допомогою засобів обчислювальної техніки і програмного забезпечення розробляє технологію обробки інформації.

ШВАЧКА

- виконує усі види робіт з пошиву виробів відповідно до технологічних вимог.

Завдання 6. Ознайомтеся з формулами вибору професії.

Модуль 1

Якщо хочеш
стартувати
одразу
з вершини
свої професії –
винайди свою
власну професію.

Ешлі Бріліант

ФОРМУЛИ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Розкажіть про свій вибір професії (наприклад, *учитель*) і спеціальності (*географія*). Наприклад, **знання про себе:** *я люблю дітей, багато читаю, люблю подорожувати, мені цікавлять проблеми довкілля, мені подобається передавати свої знання, я можу бути терплячим(ою), наполегливим(ою);* **знання про світ:** *учитель – важлива і шанована професія, у нашій країні бракує висококласних учителів, це високооплачувана професія, з дипломом учителя я завжди матиму роботу. Саме тому мій вибір – професія вчителя.*

Завдання 7. Ознайомтеся з анкетною «Що необхідно для правильного вибору професії?» Оберіть із запропонованих відповідей важливі для Вас. Свою відповідь прокоментуйте.

АНКЕТА "Що необхідно для правильного вибору професії"

- здоров'я
- здібності
- риси характеру
- знання
- талант
- попит на професію
- знання самої професії
- зарплатня
- вартість навчання
- думка батьків
- віддаленість від дому
- досвід старших друзів

Завдання 8. Проаналізуйте помилки при виборі професії (так не можна робити). Розкажіть, як слід чинити, вибираючи професію. Свою відповідь запишіть.

Помилки при виборі професії

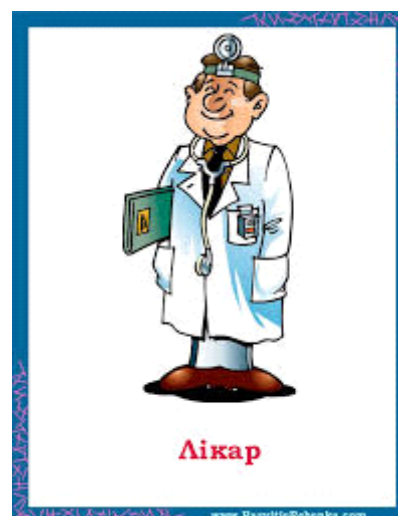
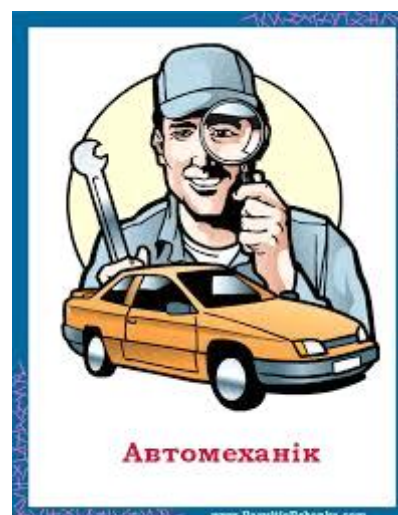
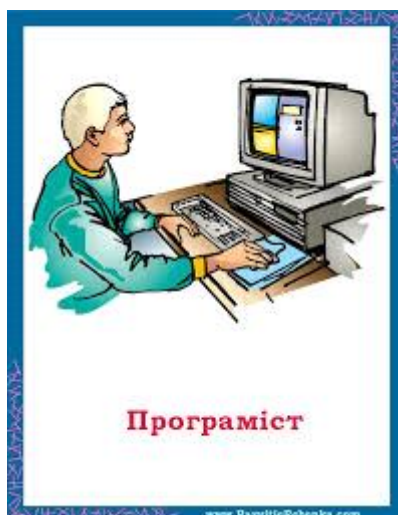
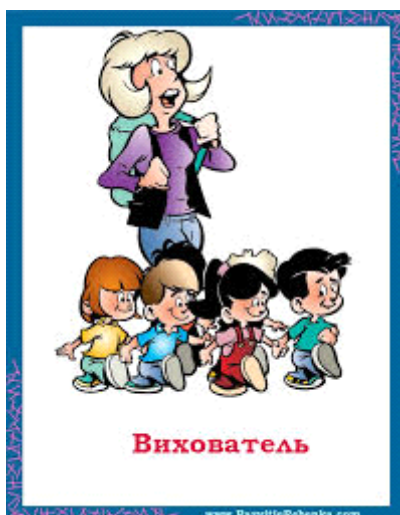
1. Обирати професію, не маючи про неї достовірної інформації.
2. Орієнтуватися тільки на такі ознаки, як престижність і прибутковість.
3. Ставити знак рівності між професією та навчальним предметом.
4. Вибирати професію за компанію.
5. Ігнорувати власні здатності й інтереси.
6. Обирати професію під впливом батьків.

Приклад відповіді: Не можна обирати професію, не маючи про неї достовірної інформації. Обирати професію слід лише після вивчення достовірної інформації про неї.

Завдання 9. Уявіть, що Ви шукаєте роботу. Вашій увазі запропоновані місця роботи, де є вакансії. Розкажіть про можливості працевлаштування (місце роботи – професія). Наприклад, *кафе*: У кафе на роботу потрібні офіціант, кучар, бармен.

Завдання 10. Опишіть зображене на представлених малюнках (Хто на малюнку? Який має вигляд? Що робить? Які знаряддя використовує? Чим ця професія корисна?)

Завдання 11. Прочитайте виразно діалоги. Побудуйте власні діалоги за пропонуваними зразками.

Діалог «Вибір професії»

- Привіт, Андрію!
- Привіт, Пётрику!
- Андрійко, ти вже вирішив, до якого університету будеш вступати? Вибач, що я так відразу відверто запитую, але для мене ця тема болюча!
- Нічого страшного немає в цьому запитанні. Я буду вступати до медичного університету.
- Ти вирішив бути лікарем?
- Так, але ще не вирішив, яким саме. Схиляюся до того, щоб стати хірургом. Але мені непотрібно вирішувати це питання тепер. Повчуся три роки, тоді оберу спеціалізацію.
- А чому ти вирішив стати лікарем?
- Я вважаю, що здатний до роботи хірурга. У мене міцні нерви та гостре око! До того ж лікарі зараз дуже потрібні в країні, без роботи я не залишуся!
- А я, мабуть, стану юристом. Мама змушує.
- Ти що, ти ж ніколи не цікавився правознавством! У тебе абсолютно інші вподобання! Памятаєш, ми з тобою велосипед із запчастин збирали? А ти до нього потім мотор приробив?
- Я знаю. Мені техніка до вподоби. Але мама мені голову гризе: мовляв, станеш адвокатом, будеш заробляти великі гроші. Будеш, мовляв, сидіти в кабінеті в білій напрасованій сорочці. А станеш інженером, то все життя по заводах пробігаєш.
- Пётрику, я не хочу образити твою маму, але в неї застаріла інформація. Зараз в країні надлишок юристів, а от інженерів якраз не вистачає. Куди ти потім влаштуєшся на роботу, якщо в тебе немає хісту до права?
- Ти так думаєш?
- Знаєш Наталку Бабій? Вона сяк-так, з трійками, закінчила юридичний. А тепер уже два роки роботи знайти не може!
- Невже?... Ну, добре! Бувай, друже, я обов'язково подумаю над твоєю порадою. Мені самому вся ця юриспруденція не подобається...
- Бувай, Пётрику! Щасті тобі!

Діалог «Співбесіда»

- Доброго дня! Ви прийшли щодо вакансії торгового представника?
- Так, ось моє резюме.
- Ваш досвід роботи становить рік, чи не так?
- Так.
- Чому Ви залишили попереднє місце роботи?
- З часом мені перестало влаштовувати заробітна плата. Хочу підвищити рівень доходів.
- А з якими товарами Ви працювали?
- З товарами для гоління. Із бритвами різних видів.
- У нашій компанії асортимент товарів, з якими Вам доведеться працювати, буде набагато ширшим. Це кондитерські вироби: тортів, тістечка, рулетки, цукерки. Якої платні Ви хочете?
- Вісім тисяч гривень, як зазначено в оголошенні. Ще я розрахую, що, коли я добре впораюся зі своїми обов'язками, моя зарплата зросте.
- Наша компанія завжди заохочує співробітників до праці. Скажіть, чому

Ви обрали для роботи саме нашу компанію?

– У неї добра репутація, вона успішно розвивається. Тому я бачу в ній перспективи для своєї подальшої кар'єри. До того ж я хочу вдосконалювати своє вміння працювати з широким асортиментом товарів. Тут якраз є для цього можливості.

– Дякую, приємно було поговорити з Вами. У Вас ще є запитання про компанію?

– Зараз немає, усé досить ясно.

– Тоді протягом трьох днів я зв'яжусь з Вами телефоном та повідомлю, чи прийняті Ви до нас на роботу. До побачення!

– Чекаю дзвінка, до побачення!

Завдання 12. Відгадайте загадки.

Він з комп'ютером на ТИ,
Розумніших не знайти,
Віртуальний творить міст
Диво-майстер...

Хто людей з біді рятує
І хвороби всі лікує –
Призначає процедури
І таблетки, і мікстури? ...

Літакóм керує вправно
Коли навіть в небі хмарно,
Посміхається з висót
Найхоробріший...

Він, як лікар Айболіть,
Знає, що і де болить,
Кличуть фэрмер і свинар,
– Порятуй...

Він дізнається для нас
Про Кита́й і про Канза́с,
Про найдóвший в світі міст
Розповість нам...

Знікло світло, що робити?
По кімнаті як ходити?
Ма́ма ка́же: «Без істерик,
Допомо́же нам...».

Скарб, судно́, людей, печери...
В му́лі залишки галєри...
Відшукає все це враз
Під водою...

Як рубанком дошку чистить,
Летить стружка золотіста.
З-під рук майстра той же колір.
Як цей майстер зветься?..

Золоті у нього руки:
Робить зачіски й перуки,
Підстриже і пофарбує,
Гарний настро́й подарує...

Він закони добре знає,
Помилку відраз впізнає,
Будь-який важливий лист
Враз напише вам...

У кафе́ чи ресторани́
Допомо́же пану й пані,
Страв обрати ва́ріант
Посо́бить...

Професі́ї (це ко́жен знає)
Важливішо́ї немає!
Він – наста́вник і навчи́тель,
Му́дрий, прія́зний...

Довідка: ветерина́р, водола́з, журналі́ст, елеќтрик, лі́кар, офіціа́нт,
перука́р, піло́т, програ́міст, сто́ляр, учи́тель, юри́ст.

Завдання 13. Поясніть, як Ви розумієте прислів'я.

1. Без гóлосу не співець, а без грóшей не купець. 2. Без сокіри не тесляр – без гóлки не кравець. 3. Ковáль клéпле, доки тéпле. 4. На мéльника вода рóбить. 5. У хліборóба рúки чóрні, затé хліб бíлий. 6. Учíтель, як батýко й мáти, вчить честь шанувáти.

Нарóд скáже, як зав'яже!

І ковáль, і швець, і кравець, і на дуду грець. Ма́йстер на всі рúки, вправний, усé вмíє робíти.

На дéрево дивíсь, як рóдить, а на людíну (чоловіка), як рóбить. Оцíнюють людíну за її вчíнками, робóтою.

Не святí горшкі ліплять. При бажáнні мóжна всьогó навчíтися, будь-яку спрáву освóїти.

Очáм страшно, а рúки рóблять (зрóблять). Страшно буваé почáти, новá спрáва здаётся на́дто складно́ю, а почáвши робíти, розумíєш, що впóраєшся, що це тобí під сíлу.

Щоб рíбу їсти, трéба в во́ду лізти. Дарма́ ніко́ли нічо́го не дiстаётся, щоб чо́гось досягті, трéба докла́сти зусíль.

Словні́к до те́ми «Професі́я»

Украї́нська

Англи́йська

вака́нсія	vacancy
заробі́тна пла́та (зарпла́та, зарплатня́)	salary
поса́да	position
пра́ця	labor
професі́я	profession
резюме́	resume
робóта	work
спеціáльність	specialty
стаж	experience
сфе́ра дія́льності	sphere of activity

Тема 4.2. Здоров'я. Лікарня. Аптека

Тематичний мінімум

Здоров'я, загартовування, здоровий спосіб життя;
ліки, укол, таблетка, настоянка, вітаміни, краплі, мазь;
лікар, медсестра, хворий, аптекар;
лікарня, відділення, поліклініка, аптека;
хворіти, нездужати, одужати, вілікувати.

Завдання 1. Розгляньте фоті. Що Ви бачите?

1.

2.

3.

4.

Опишіть зображене на фоті. Використовуйте дієслова на позначення руху. У розповідь уведіть слова та словосполучення: *бігати, плавати, займатися на тренажерах, перетягувати канат, грати у жваві ігри, займатися на шведській стінці.*

Завдання 2. Ознайомтеся з дитячими віршиками.

Як думав Василько...

Думав Вася, Танин брат,
Щоб здоровим стати,
Треба їсти – все підряд
І побільше спати.
Так Василько і робив,
Враз, як прокидався,
Щось жував він, їв і їв,
Просто – запихався.
Став гладкий – не підбіжить!
Та і йти не може...
Як такому в світі жити,
Хто тут допоможе?

Як думала Оленка...

Думала Оленка так: щоб здоров'я мати,
Треба їсти їй буряк, пити чай із м'яти,
Їсти супчики й борщі, вареники з сиром,
І котлєтки, й вергунці, але знати міру.
Прокидатись на зорі, зарядку робити,
Помагати у дворі, з дітьми в мірі жити.
Ще трудитися щодень, волю гартувати,
І завжди співати пісень, словом, не тужити!
Чемні говорять слова та людей вітати,
Добріі робить діла, менших захищати.

Робота з текстами. 1. Опишіть Василька й Оленку. 2. Хто з дітей веде здоровий спосіб життя? 3. Назвіть вади негативного персонажа. 4. Що треба робити, щоб бути здоровим?

На зарядку

В качки двадцять каченят –
Поставали всі у ряд.
Повелі вона до стау
Всю компанію пискляву.
Кожний ранок для порядку
Роблять уті фіззарядку.
Раз, два, три, чотири, п'ять –
Починаємо пірнати.

(Вадім Крищенко)

Гусак

Наш гусак піднявся на кладку,
Став, як завжди, на зарядку.
Повернувся вліво, вправо,
Чітко робить вільні вправи.
От зробив гусак зарядку
Та й у річку – бух із кладки! –
Міє крила, чистить лапки.
Каже качур: «Так-так-так,
Фізкультурник наш гусак!»

(Михайло Стельмах)

Робота з текстами. 1. Що таке фіззарядка (фізична зарядка)? Для чого вона потрібна? 2. Розкажіть, які вправи виконуєте ви на ранковій зарядці. 3. Дайте команду членам своєї групи й проведіть для них фіззарядку.

Завдання 3. Розгляньте

малюнок. Розкажіть, як потрібно дбати про своє здоров'я. У розповідь уведіть словосполучення з малюнка.

Завдання 4. На місці пропусків вставте необхідні за смислом слова з довідки.

Щоб здоров'я добре мати,
Слід про нього змалку...
Кожний ранок обливатись
І зарядкою...
У дворі щодня гуляти,
Довідка: дбати, спати, хворіти, займатись, фрукти.

Повноцінно їсти й...
Добре мити всі продукти,
Досхочу вживати...
Будете це все робити –
Перестанете...

Завдання 5. Прослухайте запис казки «Лікар Айболіть» Корнія Чуковського. – Режим доступу: <https://youtu.be/IRipv3DmEWI>.

Дайте відповіді на запитання.

1. Яких тварин лікує добрий лікар Айболіть? На що вони нездужають? (Які у них хвороби?)
2. Яка пригода трапилася із зайчиком? Як йому допоміг Айболіть?
3. Чому лікар їде в Африку?

4. Які тварини допомагають йому подолати важкий далекі шлях?
5. Як Айболіть лікує недужих звірят в Африці?
6. Скільки часу витратив Айболіть на лікування звірів сонячної Африки?
7. Чому звірята кричать: «Слава, слава Айболітю! Слава добрим лікарям!»

Перекажіть зміст казки «Лікар Айболіть».

Завдання 6. Прочітайте виразно діалог. Побудуйте власний діалог за пропонуванним зразком.

- Лікарю, дозвольте?
- Заходьте!
- Дібрый день!
- Діброро дня! Назвіть себе, будь ласка.
- Палій Тарас.
- На що скаржитесь?
- Температура, слабкість, важко дихати, ноги ватні.
- Візьміть термометр, виміряйте температуру. Ви студент університету?

На заняття сьогодні ходили?

- Ні, дуже погано себе почуваю ще з учорашнього вечора.
- Я відкриваю лікарняний із сьогоднішнього дня. Покажіть горло!
- А-а-а!
- Так, зрозуміло. Дайте термометр! 38.6! Випісую амізон трічі на день – це від температури. Також інтерферон трічі на день. Більше пийте рідини: чай з липовим цвітом, ромашкою, лимоном, малиною. Купіть вітамін С в аптеці.

Візьміть рецэпт!

- Більше нічого не треба?
- Нічого. Це грип! Постільний режім. Обмежте контактування, щоб не заразити інших.
- Коли прийти на прийом?
- У середу. Якщо Ваш стан погіршиться, викликайте лікаря додому.
- Дякую! До побачення!
- Бувайте здорові! Наступний, заходьте!

Завдання 7. Прочітайте текст. Дайте йому назву. Сформулюйте запитання до тексту. Робота в парах: запитання – відповідь.

Амосов Микола Миколайович (1913 – 2002) – український лікар, учений у галузі медицини та біокібернетики, доктор медичних наук, директор Інституту серцево-судинної хірургії (1983–1988), академік Національної академії наук України та Академії медичних наук України, Герой України. Автор понад 400 наукових робіт, включаючи 19 монографій. Ряд монографій перевідано в США, Німеччині, Японії, Болгарії.

У 1952 році переїхав до України в Київ, де прожив 49 років. 1963 рік – уперше в СРСР зробив протез мітрального клапана.

Клініку серцевої хірургії, яку очолював М. Амосов, у 1983 році реорганізували в Київський науково-дослідний інститут серцевої хірургії. Щороку в інституті проводять близько 3000 операцій на серці, зокрема близько 2000 зі штучним кровообігом.

З часом наукові дослідження М. Амосова, за його власними словами, сформувалися в такі напрямки:

1. Регулюючі системи організму – від хімії крові, через ендокринну і нервову системи до кори мозку.

2. Механізми розуму і штучний інтелект.
3. Психологія і моделі особистості.
4. Соціологія і моделі суспільства.
5. Глобальні проблеми людства.

У 2008 році Микола Амосов визнаний другим після Ярослава Мудрого великим українцем за результатами опитування громадської думки «Великі українці».

Завдання 8. Прочитайте текст. Дайте йому назву.

Аптека – медично-санітарний заклад, що виготовляє і відпускає ліки за рецептами, продає готові лікувальні засоби, які дозволено відпускати без рецепта, перев'язувальні матеріали, предмети догляду за хворими та інші медичні вироби.

Заклади типу аптек виникли в країнах стародавнього світу (Китай, Єгипет, Індія, Греція, Рим).

Першим аптекарем Львова був німець Клеменс (1392–1400); Василь Русин 1445 року заклав одну з перших аптек міста, а наприкінці XVI ст. існував цех аптекарів з 15 осіб. Найдавніша аптека України «Під чорним орлом», заснована австрійським військовим фармацевтом Францом Вільгельмом Наторпом, працює у Львові з 1775 року. З 1966 року вона має статус аптеки-музею (кількість експонатів перевищує 8 тисяч).

Робота з текстом. 1. Що можна купити в аптеці? 2. Де виникли перші аптеки? 3. Що Ви знаєте про найдавнішу діючу аптеку України?

Завдання 9. Прочитайте виразно діалог. Побудуйте власний діалог за пропонованим зразком.

1. – Доброго дня!

– Доброго дня! Чим я вам можу допомогти?

– Будь ласка, дайте мені вітамін «Асвіт», «Вітрум» та аскорбінову кислоту.

– Є. Ще що?

– Стерильну вату, стерильні рукавички, етиловий спирт, 10 шприців на 5 кубиків, йод. Усе.

– Ви будете розраховуватися готівкою чи безготівково?

– Безготівково. Прощу, візьміть картку.

– Уведіть пін-код. Так, усе гаразд. Візьміть пакунок. Обережно!

– Дякую!

Поради шкільного лікаря

Розкаж́у вам з́араз, діти,
 Дуже пр́авила прості:
 Як за парто́ю сидіти –
 Це потрі́бно у житті.
 Спінку рíвною трима́йте,
 Рук на кни́жку не кладіть,
 Го́лову не нахиля́йте,
 Як оклічний знак сидіть!
 Б́удуть в вас здорові́ о́чі,
 Швídко б́удете рости́.
 Хто здоровим б́ути хо́че –
 Вмій здоров'я́ берегти́.

Народ ска́же, як зав'я́же!

Панаце́я від усі́х хвороб́. У давньогрецькій міфоло́гії Панаце́я – богі́ня зці́лення, до́нька бо́га ліка́рюва́ння Ескула́па. Ні́ні сло́вом «панаце́я» назива́ють не тільки́ за́сіб від недуѓ (універса́льні лі́ки, які допомага́ли б від усі́х хвороб́), а й від усі́х пробле́м.

Пані́чний страх. За давньогрецьким мі́фом, бог приро́ди Пан, покрові́тель лі́сів та їх ме́шканців, з'я́вився на сві́т із ро́гами, ра́тицями, приплю́щеним но́сом і ца́пиною борі́дкою. Ко́ли пасту́х чи звіро́лів чу́ли в гу́щавині ді́кі зву́ки або шум, чийсь смі́х чи свист, то бу́ли впевне́ні, що це Пан. Лю́ди ляка́лися, відчува́ючи шале́ний страх, се́ред них виника́ла па́ніка.

Са́ме від і́мені Па́на походи́ть ві́слів **пані́чний страх** (тако́ж і са́ме сло́во «па́ніка»), який означа́є підсвідо́мий, рапто́вий, си́льний страх, що відрáзу охо́плює багато́х і спричиня́є сум'яття́.

Підсолоді́ти пілю́лю. Пілю́ля – лі́карська речови́на у фо́рмі гудзи́ка чи ку́льки. Щоб зме́ншити непри́ємний смак лі́ків, апте́карі інколи покрива́ли пілю́лю солодко́ю речовино́ю, намага́ючись обману́ти паці́єнтів, насамперед ді́тей. Проте́ пілю́ля не втрача́ла гіркоти́, че́рез що ста́ла си́мволом прі́кростей, обра́зи. Зві́дси й походи́ть ві́слів – зм'я́кшувати, згла́джувати заподі́яну кому́-не́будь обра́зу, непри́ємність.

Як (мов) ба́ра́н в апте́ці. Виявля́ти цілкови́те незнання́ яко́їсь спра́ви. Ужива́ється зі сло́вом «розбира́тися» для по́вного заперече́ння змі́сту зазнача́ного сло́ва, то́бто зо́всім не розбира́тися (*іроні́чне, знева́жливе*).

Як (мов) руко́ю зняло́. Дуже швídко, рапто́во мину́ло щось непри́ємне. Гово́рять про хворобу́, яка́ безслі́дно зникла́. Тут відбі́та ма́гія же́сту цілі́телів, які «відво́дили» чи «зніма́ли» хворобу́ руко́ю.

Словник до теми «Здоров'я. Лікарня. Аптека»

Українська

Англійська

аптека	chemist's (shop) / pharmacy
аптекарь	pharmacist
вилікувати	cure
відділення	department
вітаміни	vitamins
загартовування	cold training
здоров'я	health
здоровий спосіб життя	healthy lifestyle
краплі	drops
лікар	doctor
лікарня	hospital
ліки	medicine
мазь	ointment
медсестра	nurse
насто́янка	tincture
нездужати	be unwell / fall sick
одужати	recover
поліклініка	clinic
таблетка	tablet
уко́л	jab / injection
хво́рий	patient
хворі́ти	be ill / sick

Тема 4.3. Магазін

Тематичний мінімум

Магазін, ярмарок, товар, акція, знижка, ціна, готівка, решта;
 продавець, покупець;
 продавати, купувати, платити, коштувати, придбати;
 продаж, пере продаж.

Завдання 1. Прочитайте текст. Назвіть переваги інтернет-магазинів.
 Складіть план тексту.

Інтернет-магазин іграшок для дітей

Інтернет-магазин дитячих іграшок «Іграшковий рай» пропонує широкий вибір високоякісних іграшок для Вашої дитини. За допомогою нашого інтернет-магазину Ви ознайомитеся з усім різноманіттям іграшок, зможете скористатися наданими акціями та знижками. У нас є все, що необхідно для повноцінного розвитку дитини: м'які й розвиваючі дитячі іграшки, товари для дитячого спорту, музичні інструменти та інше – усе це ми пропонуємо Вам за доступною ціною.

Чому інтернет-магазин іграшок для дітей набагато зручніший від звичайного магазину? Тому що батькам приносить величезне задоволення відвідування он-лайн магазинів, де вони можуть ознайомитися з великим асортиментом товарів для дітей, подивитися на достовірні фотографії та ознайомитися з докладним описом. Немає необхідності залишати дитину вдома і витрачати дорогоцінний час на відвідування «Дитячого світу».

Інтернет-магазин іграшок «Іграшковий рай» містить тисячі найменувань товару. Для того, щоб замовити необхідний товар, Ви можете скористатися нашим каталогом: виберіть для початку рубрику, яка Вас цікавить, після чого відсортуйте дитячі іграшки за виробником та ціною. Ми пропонуємо придбати іграшки для дітей за зниженою ціною – у нас діє система знижок!

Основні переваги купівлі дитячих іграшок в інтернет-магазині «Іграшковий рай»:

- оформлення замовлення за кілька хвилин;
- придбання товару в режимі он-лайн;
- наявність усієї необхідної інформації про товар;
- індивідуальний підхід до кожного покупця;
- різні способи оплати;
- доставка товару в зазначене місце і в зазначений час;
- доступні ціни;
- висока якість пропонуваних дитячих іграшок.

Інтернет-магазин іграшок «Іграшковий рай» працює цілодобово! У будь-який час Ви можете оформити замовлення на вподобані дитячі іграшки. Якщо у Вас є бажання забрати товар самостійно в нашому магазині в Одесі, необхідно попередньо уточнити наявність дитячої іграшки телефоном або на сайті. Здійснюємо доставку в усі міста України зручною для Вас поштово-транспортною службою.

Завдання 2. Попросіть продавця показати вам одяг певного кольору, використовуючи слова: *костюм, краватка, пальто, пасок, сорочка, спідниця, сукня, черевіки, чобітки, шапка, картатий, зріст, колір, розмір*. Наприклад: *Покажіть мені, будь ласка, карту спідницю розміру S і підберіть до неї черевіки брунатного кольору 37 розміру.*

Завдання 3. Пригадайте слова етикету (ввічливості). Хто і за якої потреби користується ними в магазині? Розподіліть між собою ролі продавця і покупця в магазині.

Заходьте, будь ласка,...

Дозвольте вам допомогти...

Покажіть, будь ласка, ...

Прошу показати ...

Скільки коштує ...?

Чи можна розглянути ближче ...?

Дякую. ...

Завдання 4. Прочитайте виразно діалоги. Визначте, у магазинах якого типу вони відбуваються.

1. – Дóброго дня! Дáйте мені, будь лáска, грéчку та шoкoлáдку фірми «Світоч»!

- Шoкoлáд з яким нaпóвнювaчем?
- Пoклaдáюся нa Вaш смак.
- Щe щoсь?
- Щe дáйте мені пáчку сiрникiв.
- Вiзьмiть, будь лáска.
- I ще дáйте, будь лáска, мoлoкá.
- Кáрткa знижoк є?

– Так. Ось візьміть.

– Із Вас 52 гривні 75 копійок.

– Прощу.

– Дякую за покупку. Ваша рэшта.

– Дякую. До побачення.

– Бувайте.

2. – Підкажіть будь ласка, де знаходиться відділ солодоців?

– Це поруч. Дозвольте, я проведу Вас.

– Буду вдячна. А не могли б Ви допомогти мені з вибором торта?

– Так, звичайно. Який саме торт Ви хочете?

– Мені потрібен невеликий бісквітний торт.

– Зверніть увагу на торті компанії «Ласунчик». Вони невеличкі та смачні.

– А вони не надто солодкі?

– Ні. Я сама дуже люблю ці тортіки. Вони дійсно дуже смачні.

– Дякую. Мені сподобалися ось ці два. Вони виглядають апетитно.

– Вдалий вибір.

– А вони свіжі?

– Так, але торт «Лісова казка» свіжіший.

– Величезне дякую за допомогу, я беру його!

– Немає за що, це моя робота. Приходьте до нас ще!

– Обов'язково, до побачення!

3. – Що Ви бажаєте?

– Я хочу купити костюм.

– Який у вас розмір?

– У мене 48 розмір.

– Якого кольору Ви хотіли б костюм?

– Блакитного або оливкового.

– Вам подобається цей костюм?

– Фасон мені подобається, але колір занадто темний, невирозний.

– А цей?

– Так, цей костюм мені до вподоби. Можна його приміряти?

– Будь ласка, пройдіть у куток за завісу.

– Мені прикро, але він на мене замалий. Є на розмір більший?

– Можу запропонувати поміряти ось цей. Він трохи іншого фасону.

– Погляньте на мене і скажіть, будь ласка, чи добре сидить на мені цей костюм?

– Бездоганно. До того ж він Вам до лиця.

– Це чиста шерсть?

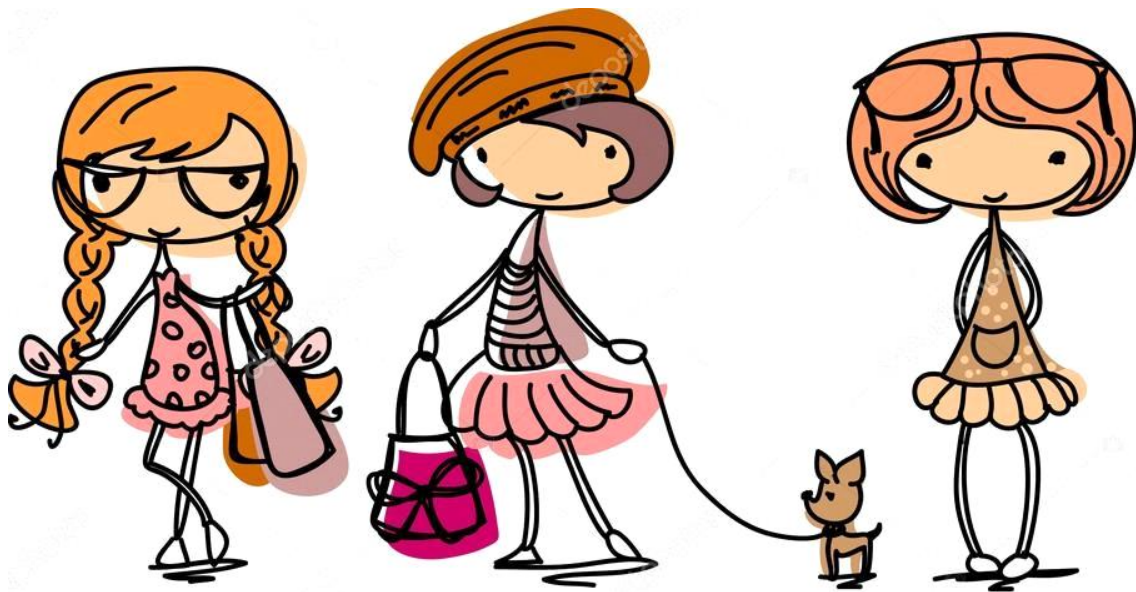
– Ні, до складу входить 30% шерсті та 70% синтетики. Але його легко чистити і не треба прасувати. Це дуже зручно.

– Скільки він коштує?

– Ціну вказано на ціннику.

– О! Мені підходить! Я беру цей костюм.

– Чудовий вибір! Дякую за покупку.

4. – Привіт, Аліно!
 – Привіт, Ілоно!
 – Як ся маєш? Бачу, ти сьогодні гáрно вбрáлася!
 – Так, оцю сiню кóрточку купiла на розпрóдажу.
 – Дай придивлюся. Так, вона тобi дóже пасує.
 – Пiдi купи, там ще залишилися.
 – Е, не мóжу. Я б її не придбáла. Вiбач, це, звичáйно, мої вподóбання.
 – А чомó б не придбáла?
 – Вона гáрна, звичáйно, але вже вийшла з мóди. Бáчиш, такий комiрець був популярний торiк, а тепер мóда вже минула.
 – А я за мóдою не женóся. Головнé, щоб рiч менi пасувáла та булá зручнá. I ще недорогá.
 – Я так не мóжу. Я позаторiшню мóду не вдягну́, на вóлицю не вийду.
 – Мабóуть, увесь час купувáти мóднi речi тобi обхóдиться в копiечку? Це ж

доводиться переплачувати набагато більше справжньої ціни?

– Так, але що поробиш... Ось, дивіся, придбала «писк моди». Чобіткі від нового брэнда. Така цяця!

– Гární. Страшно запитати, скільки коштують.

– Нічого, я бáтька попросила, він допоміг. Ну, підú додóму, передивлюся інтернét-магазини. Бо в мене капелюшок уже з моди вихóдить. Бувай!

– Бувай, Ілоно! Щастí тобі на нелегкóму шляхú моди!

Завдáння 5. Побудуйте власні діалóги за пропонóваними вище зразкáми, використовуючи слова і вирази:

А) *жінóчий óдяг, чоловічий óдяг, дитячий óдяг, сукня (вечíрня, коктейльна, лiтня, шерстяна, шовкова), блúза, спiдниця (корóтка, довга, тепла), штани, шóрти, костюм жінóчий, костюм чоловічий, пiджáк, жакét, куртка, комбiнезón, пальтó (демисезónне, зимóве), шуба;*

Б) *книгáрня, букiнiстичний магазин, видáння, видавничтво, тираж, довідник, енциклопедiя, пiдрúчник, словник, розмóвник, перéклад, науково-популярна лiтературá, дитяча книжка, вибранi твори, збiрка, вiри, оповiдáння, пóвiсть, ромán.*

Завдáння 6. Скажіть, які речі можна купити в магазинах.

У магазині «Школýр» куплю (що? фóрма знахiдного вiдмiнка) зóшити, ...

У магазині «Фérмерська продúкцiя» куплю ...

У магазині «Дрiбнички в дорóгу» куплю ...

У магазині «Турист» куплю ...

У магазині «Будiвельнi матерiали» куплю ...

У магазині «Тканини» куплю ...

Завдáння 7. Прочитайте українську народну кáзку Чернiгiвщини. Чомú вона вчить? Перекажіть кáзку.

Скупий платить двiчi

Жив собі один бiдний чоловік, котрого звали Микóлою. Мав він лишé старéньку хату, а в тiй хатинi повно дiтeй.

Одного разу пiшов Микóла з жiнкою в лiс. Коли дiвляться, а багáч, у якого він даром цiлий рiк робив, ведé з ярмарку корóву. Жiнка Микóлина прошепотiла:

– Коли б нам такú корóву. Було б дiтям молоко.

– Цить, жiнко, – вiдповiдаé Микóла, – багáч менi винен, то й корóва бúде наша.

Залишив він жiнку в куцáх, а сам пiшов на дорóгу. Тiшком-нишком пiдступив до корóви, зняв з рiг мотузку, зтягнув собі на шию. Корóва пiшла собі в лiс пástися, а Микóла нишком iдé за багáчем.

Зрадiла жiнка, бо зрозумiла, що чоловік надумав, та й повелá корóву додóму. А багáч iшов i не оглядався, коли раптом озирнувся i за гóлову схопився:

– Чорт такé бачив! Купив добру корóву, а що з неi стало? Звiдки ти тут

уз'явся? – питає він Микóлу.

– Я й сам не знаю, – відповідає той.

– Як же ти став коро́вою?

– Не знаю, – Микóла зно́ву, – то, ма́бу́ть, мене́ прокля́ла вдова́. Ко́лись я був бага́тий та скупий. Служила́ вдова́ в мене́ цілий рік да́ром. Я їй зарóбленого не заплати́в, ото́ вона́ мене́ й закля́ла: «Ой, Микóло, бода́й ти коро́вою став та й був не́ю, аж до́ки не віддасі́ хоч молоко́м оте́, що я зарóби́ла в те́бе». Бага́ч ви́слухав і ви́лаявся на Микóлу:

– Посла́в тебе́ чорт на мою́ го́лову та й гро́ші забра́в. Іди́ собі́ та не роби́ смі́ху з мене́.

– Що ти ка́жеш? – ка́же до ньóго Микóла. – Це то́бі не обі́деться так ле́гко! Хто ж таке́ чув, що́б неві́нному чолові́кові та моту́зку на ши́ю заси́ляти? Му́сиш на суді́ відпові́сти!

Заплати́в Микóлі гро́ші, аби́ той мовча́в. Прийшо́в чолові́к до́дому з по́вними кишéнями, а жінка́ вже всти́гла коро́ву подо́йти і молочко́ ді́тям налива́є.

Че́рез якийсь час коро́ва отели́лася і ви́годував Микóла дру́гу. Стару́ ви́ршив прода́ти. Кра́щої коро́ви, ніж у них, то́го дня на базáрі не було́. Жінка́ торгу́ється, а Микóла все вдивля́ється куди́сь. Ра́птом ба́чить, іде́ бага́ч. Сказа́в про це Микóла свої́й жінці́, а сам швидéнько схова́вся. Бага́ч огля́нув коро́ву й проше́потів їй на ву́хо:

– Що, Микóло, знов тебе́ продаю́ть? Так то́бі й тре́ба. Та я не такий дурний, що́б тебе́ знов купи́ти.

І пішо́в геть. А Микóла з жінкою́ продали́ коро́ву і поверну́лися до́дому, насмі́явшись із бага́ча.

Завда́ння 8. Прочита́йте вірш Бори́са Олі́йника. Да́йте відпові́дь на запита́ння: 1. Яка́ мотива́ція зра́дника? (наві́що він це ро́бить?). 2. Чи мо́жна ви́правдати зра́дника? 3. Як Ви розумі́єте ви́слів «*продáти за 30 срі́бняків*»?

А зра́дник за́вше прода́є когóсь.

Ві́рніш, когóсь він про́сто перепро́дує

Кому́сь, що́б за нава́р купи́ть когóсь

На перепро́даж.

Бо плати́ть собо́ю

Він неспро́можний вже з причи́ни то́ї,

Що сам в собі́ само́му не існу́є.

Але́ мене́ диву́ють поку́пці:

Невже́ так ва́жко, зрешто́ю, збагну́ти,

Що в мить, як продаю́ть то́бі когóсь,

Тебе́ ж само́го, йóлопе,

купу́ють...

На перепро́даж?!

Завдання 9. Розв'яжіть задачу.

В іграшковому магазині один Песик і три Ведмедики коштують стільки ж, як чотири Кенгурі. Три Песики і два Ведмедики коштують стільки ж, як чотири Кенгурі. Яка іграшка дорожча – Песик чи Ведмедик?

А: Песик у два рази дорожчий.

Б: Ведмедик у два рази дорожчий.

В: ціна однакова.

Завдання 10. Поясніть, як Ви розумієте вирази *знати лік грошам, трінькати гроші, жити на чужі кошти*. Складіть із ними речення.

Народ скаже, як зав'яже!

Дешева рибка – вонюча юшка. Якісний товар не може бути дешевим. Дешевим може бути лише зіпсований або підроблений товар.

Купувати котів в мішку. Придбати що-небудь, не бачачи й не знаючи його якостей.

Скупий платить двічі. У гонітві за дешевим можна залишитися ні з чим. Дешевше – здебільшого гіршої якості, тому не можна економити під час придбання якісного товару.

30 срібняків. Ціна зради. 30 срібняків – це плата Юді Іскаріоту за зраду Ісуса Христа. За 30 срібних монет (символічна ціна раба в юдеїв) Юда підвів римських воїнів до місця перебування Ісуса та інших учнів у Гетсиманському саду.

Словник до теми «Магазін»

Українська

Англійська

акція	special
готівка	cash
знижка	discount
купувати	buy
магазин	shop
коштувати	cost
перепродаж	resale
платити	pay
покупець	customer
придбати	buy
продавати	sell
продавець	seller
продаж	selling
решта;	balance
товар	goods / wares
ціна	price
ярмарок	fair

БЛОК 5. ОСВІТА, КУЛЬТУРА І СПОРТ

Тема 5.1. Освіта

Тематичний мінімум

Освіта, дошкільна освіта, загальна середня освіта, позашкільна освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта, післядипломна освіта, аспірантура, докторантура, самоосвіта;

учень, учитель, абітурієнт, студент, викладач;

учити, учитися, навчатися;

університет, факультет, курс, семестр;

заняття, урок, лекція, залік, екзамен (іспит);

студентський квиток, залікова книжка.

Завдання 1. Прочитайте текст. Дайте відповіді на запитання до тексту.

Структура освіти в Україні

Українська структура освіти регламентована Законом України «Про освіту» і включає:

- дошкільну освіту;
- загальну середню освіту;
- позашкільну освіту;
- професійно-технічну освіту;
- вищу освіту;
- післядипломну освіту;
- аспірантуру;
- докторантуру;
- самоосвіту.

Дошкільна освіта. Для українців, як і для багатьох європейців, освіта починається з дошкільного навчального закладу – дитячого садка. У 2 (а інколи раніше) роки малюк потрапляє в ясла, у 3 – до молодшої групи. Часом у родині вирішують навчати дитину вдома, але з 2001 року отримання дошкільної освіти є обов'язковим для дітей 5-річного віку. При загальноосвітніх навчальних закладах діють групи з підготовки дітей до навчання в школі, майбутні школярі отримують там базові знання. З 6 років дитина може йти до школи.

Загальна середня освіта є обов'язковою і надається в різних типах освітніх закладів, здебільшого в середній загальноосвітній школі. Має три ступені:

I – початкова школа (1–4 класи), забезпечує початкову загальну освіту;

II – основна школа (5–9 класи), забезпечує базову загальну середню освіту;

III – старша школа (10–11 класи), забезпечує повну загальну середню освіту.

Завдання шкільного навчання – всебічний розвиток дитини, надання їй тієї бази знань, яку вимагає від неї суспільство. У школі мають сприяти професійному самовизначенню, фізичному розвитку і формуванню основних морально-етичних норм.

Обдаровані діти можуть вступати до профільних класів з поглибленим вивченням окремих предметів або початковою допрофесійною підготовкою, спеціалізованих шкіл, гімназій і ліцеїв.

Додатковий розвиток здібностей і талантів досягається в **позашкільній освіті**. До таких навчальних закладів належать спортивні секції, школи мистецтв, різноманітні учнівські клуби тощо.

Професійно-технічна освіта зорієнтована на здобуття спеціальності. Освітні послуги надають професійні училища та ліцеї (художні, технічні, вищі), училища-агрофірми, навчально-курсіві комбінати й подібні заклади. Сюди ж належать центри професійної освіти, підвищення й перепідготовки робітничих кадрів.

Структура **вищої освіти** України розбудована відповідно до систем освіти розвинених країн світу. Вона забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації студентів.

Форми навчання у вищих навчальних закладах різноманітні: денна, вечірня, заочна, дистанційна чи комбінована, що поєднує кілька з цих форм.

Для вищих закладів освіти встановлено чотири рівні акредитації:

I – технікум, училище й прирівняні до них вищі заклади освіти;

II – коледж і прирівняні до нього вищі заклади освіти;

III і IV (заліжно від результатів акредитації) – інститут, консерваторія, академія, університет.

З 2008 року обов'язковою умовою вступу до вищого навчального закладу є проходження зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО).

Після отримання вищої освіти можна здобути науковий ступінь – в **аспірантурі** й **докторантурі**. Це передбачає написання й захист дисертації – кандидатської чи докторської відповідно.

Післядипломна освіта дає можливість отримати нову кваліфікацію, спеціальність чи професію. Часто це відбувається на базі вже здобутої освіти в попередньому навчальному закладі, хоч можна здобути й іншу спеціальність.

Для **самоосвіти** можливості надзвичайно широкі – можна відвідувати лекторії, наукові центри й різноманітні громадські організації. Найперспективніший напрям самоосвіти пов'язаний з мережею Інтернет. Популярності набувають онлайн-курси, які дозволяють дивитися відеолекції відомих фахівців з різних галузей знань, перевіряти свої знання за допомогою тестування, спілкуватися з іншими студентами та викладачами.

Запитання до тексту

1. Яка структура освіти в Україні?
2. З якого навчального закладу починається освіта для українців?

У скільки років?

3. Коли дитина може йти до школи?
4. Які ступені має загальна середня освіта?
5. Яке завдання шкільного навчання?
6. Що забезпечує вища освіта?
7. Які форми навчання у вищих навчальних закладах?
8. Що передбачає навчання в аспірантурі й докторантурі?
9. Які можливості дає післядипломна освіта?
10. Які можливості для самоосвіти мають українці?

Завдання 2. Розкажіть про структуру освіти (освітню систему) тієї країни, звідки Ви приїхали на навчання до України. Укажіть на відмінності в отриманні освітніх послуг у рідній країні та в Україні.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьківича

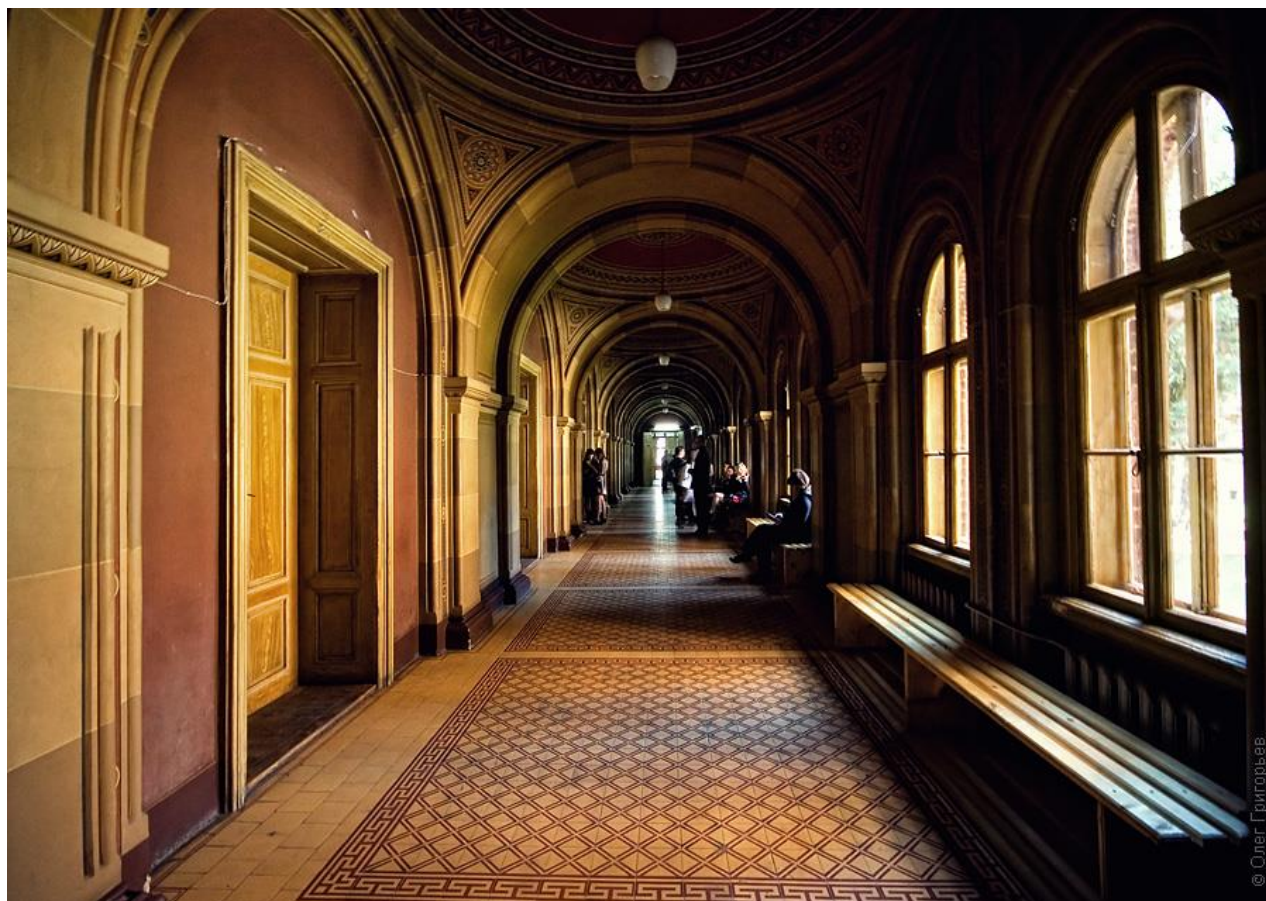
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьківича – один із найстаріших класичних університетів в Україні. Розташований у величній будівлі сучасних Чернівців – комплексі, спорудженому в 1864–1882 рр. як резиденція буковинських митрополітів за проєктом відомого чеського архітектора Йосифа Главки.

Чернівецький університет засновано 1875 р. указом австрійського імператора Франца-Йосифа.

Після розпаду Австро-Угорської імперії в 1918 році університет до 1940 року вважався румунським вищим навчальним закладом.

У 1940 році після входження Північної Буковини до складу УРСР Чернівецький університет реорганізовано в державний вищий навчальний заклад з українською мовою навчання. У 1989 році університету присвоєно ім'я визначного буковинського письменника Юрія Федьковича, у 2000 році – надано статус національного.

Сьогодні в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича функціонує 2 інститути: Інститут біології, хімії та біоресурсів та Інститут фізико-технічних і комп'ютерних наук, 12 факультетів: географічний; економічний; іноземних мов; історії, політології та міжнародних відносин; архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва; педагогіки,

психології та соціальної роботи; математики та інформатики; філологічний; філософсько-теологічний; факультет фізичної культури та здоров'я людини; фінансів, підприємництва та обліку; юридичний; коледж. Діє кафедра військової підготовки.

2011 року резиденцію університету внесено до об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Робота за змістом тексту

1. Назвіть найважливіші дати в історії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
2. Назвіть інститути і факультети, які функціонують у ЧНУ імені Юрія Федьковича.
3. Поясніть, чим, на Вашу думку, цей університет приваблює абітурієнтів.
4. Опишіть за фотозображеннями корпусів університету зовні, його територію, приміщення навчального корпусу, навчальну аудиторію, актову залу.

Завдання 4. За поданим вище зразком (див. завдання 3) складіть і запишіть розповідь про свій навчальний заклад. Додайте розгорнуту інформацію про факультет, на якому навчаєтесь.

Завдання 5. Робота з текстом наукового стилю. Прочитайте текст, дайте йому назву. Визначте головну думку (розгорнуто, 40–50 слів). Складіть план. Сформулюйте 10 запитань до змісту тексту.

За об'єктами дослідження в ботаніці виділяють альгологію – науку про водорості, мікологію – про гриби, ліхенологію – про лишайники, бріологію – про мохи; вивчення мікроскопічних організмів, переважно зі світу рослин, виокремлюють в особливу науку – мікробіологію. Хворобами рослин, викликаними вірусами, бактеріями та грибами, займається фітопатологія.

Основна ботанічна дисципліна – систематика рослин – розподіляє різноманіття рослинного світу на природні групи (класифікація), встановлює раціональну систему їх найменувань (номенклатура) та з'ясовує родинні (еволюційні) зв'язки між ними (філогенія). Встановлення видового складу рослин (флори) будь-якої певної території звичайно називається флористикою, виявлення меж поширення (ареалів) окремих видів, родів та родин – хорологією (фітохорологією).

У тісному взаємозв'язку із систематикою перебуває морфологія рослин, яка вивчає форму рослин у процесі індивідуального (онтогенез) та історичного (філогенез) розвитку. Деякі розділи морфології рослин виділяють в особливі дисципліни у зв'язку з їх прикладним або теоретичним значенням, наприклад: органографія – опис частин та органів рослин, палінологія – вивчення пилку та спор рослин, карпология – опис та класифікація плодів, тератология – вивчення аномалій (терат) у будові рослин. Розрізняють порівняльну, еволюційну та екологічну морфологію рослин.

Вивченням рослин у їх взаємовідношеннях із середовищем проживання займається ряд галузей ботаніки, які іноді об'єднуються під загальною назвою екологія рослин. У більш вузькому сенсі екологія вивчає вплив місця існування на рослину, а також різноманітні пристосування рослин до особливостей цього середовища. На земній поверхні рослини утворюють певні співтовариства, або фітоценози, повторювані на більш-менш значних територіях (ліси, степи, луки, савани тощо). Дослідженням цих співтовариств займається геоботаніка або фітоценологія.

Поширення окремих видів рослин на поверхні земної кулі вивчає географія рослин, а особливості розподілу рослинного покриву на Землі залежно від сучасних умов та історичного минулого – ботанічна географія.

Наука про викопні рослини – палеоботаніка – має першорядне значення для відновлення історії розвитку рослинного світу. Дані палеоботаніки мають найважливіше значення для вирішення багатьох питань систематики, морфології (включаючи анатомію) та історичної географії рослин. Її даними користується також геологія (історична геологія та стратиграфія).

Корисні властивості дикорослих рослин та можливості їх окультурення вивчає економічна ботаніка (господарська ботаніка, ботанічне ресурсознавство). З економічною ботанікою тісно пов'язана етноботаніка – вчення про використання рослин різними етнічними групами населення земної кулі.

Фізіологію рослин та біохімію рослин не завжди відносять до ботаніки, оскільки багато фізіологічних та біохімічних процесів, що протікають у рослинах, аналогічні або навіть тотожні процесам, що протікають у тваринних організмах. Однак біохімія та фізіологія рослин відрізняються рядом специфічних рис, виключно або майже виключно властивих рослинам. Генетика рослин зазвичай також розглядається як розділ загальної генетики, хоч деякі її розділи (генетика популяцій, цитогенетика) тісно пов'язані з систематикою, особливо біосистематикою, екологією рослин та геоботанікою.

Межі між перерахованими вище розділами ботаніки значною мірою умовні, через те що їхні методи нерідко перехрещуються, а дані взаємно використовуються.

Робота за змістом тексту

Укладіть реєстр ботанічних дисциплін за об'єктом дослідження. Зразок подано нижче.

Ботанічна дисципліна

1. Систематика рослин

2. ...

Об'єкт дослідження (що вивчає?)

Розподіляє різноманіття рослинного світу на природні групи, встановлює раціональну систему їх найменувань, з'ясовує родинні зв'язки між ними.

...

Завдання 6. Прочитайте діалоги виразно, з інтонацією (робота в парах).

Діалог № 1 «Навчання за кордоном»

– Доброго дня, Рахмане!

– Доброго дня, Аїно!

– Радий розповісти тобі про зміни в моєму житті! Я буду навчатися в Україні, оскільки вступив до Криворізького державного педагогічного університету! Це Україна.

– На якому факультеті ти будеш навчатися?

– На природничому. Буду вчителем хімії. Ти також можеш обрати собі факультет до душі, наприклад, фізико-математичний. У тебе, я знаю, є схильність до точних наук. І друзів своїх запрошуй на навчання до Кривого Рігу! Аджé в університеті готують і філологів, і психологів, і вчителів початкових класів, і географів. Усі спеціальності одразу й не перерахуєш. Тут гарно, місто красиве, а люди приязні, доброзичливі.

– А де ти будеш проживати?

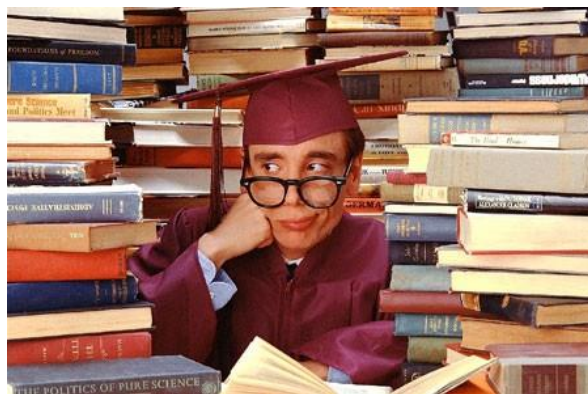
– Університет надає гарні й затишні кімнати в гуртожитку, де можна знайти вірних друзів, які допоможуть і в навчанні, і в побуті. У гуртожитку є інтернет, облаштовані кухні, й до університету недалеко.

– А Кривий Ріг вражає?

– Так, безперечно. Це сталеве серце України, тут видобувають залізну руду. Є такі місця, густо забарвлені в червоний колір, схожі на мальовничі пейзажі планети Марс! Крім того, це найдовше місто Європи, у ньому проживає понад 630 тисяч населення.

– О, це, дійсно, вражає... Я подумаю. Розповім батькам, однокласникам. Можливо, наступного року також буду навчатися за кордоном. Пізнаю іншу культуру. Рада була тебе бачити! Хай тобі щастить у чужій країні!

– Дякую! До побачення!

Діалог № 2 «Навчання української мови»

– Привіт, Оксано!

– Привіт, Альонко! Як ся маєш?

– Добре, у мене тепер є справи, тож нудьгувати ніколи! А ти як?

– Міркую, чим би таким зайнятися, цікавим і корисним водночас...

Ві́бач, а які́ це в тебе́ справи з'я́вилися?

– Я навча́ю свого́ двою́ридного брата́ украї́нської мо́ви!

– Та не мо́же бу́ти! Ти ще сама́ мале́нька!

– Так, але́ він мо́лодший від мене́. До то́го ж я до́бре зна́ю украї́нську мо́ву і за́вжди на уро́ках отримую́ ви́щі ба́ли!

– А твій брат зо́всім не зна́є украї́нської мо́ви?

– Зо́всім! Мої́ дядько та ті́тка, його́ батькі́, переї́хали сю́ди з Білору́сі, з мі́ста Го́меля, мі́сяць то́му. А Сашко́ вивча́в у шко́лі лише́ білору́ську мо́ву!

– Але́ ж білору́ська мо́ва, зда́ється, схо́жа з украї́нською?

– Це ті́льки так зда́ється, але́ наспра́вді слова́ вимовля́ються іна́кше! І орфогра́фія зо́всім і́нша!

– І які́м чи́ном ти навча́єш Сашка́ украї́нської мо́ви?

– По́ки що дуже́ просто́. Я пока́зую йому́ предме́ти та кажу́, як вони́ назива́ються украї́нською. Він повто́рює, а по́тім повинен мені́ скла́сти ре́чення з ці́ми слова́ми.

– А ти про́бувала дава́ти йому́ чита́ти украї́нські те́ксти?

– Так, але́ він так куме́дно чита́є, що я не мо́жу втри́матися від сме́ху! На́чебто хтось узя́в та пере́крути́в усі́ слова́!

– Альо́нко, мені́ зда́ється, що я мо́жу допомага́ти то́бі навча́ти Сашка́ украї́нської мо́ви. У мене́ є кі́лька ціка́вих іде́й щодо́ то́го, як мо́жна організува́ти уро́ки. А та́кож я то́чно не бу́ду сме́ятися, коли́ він ста́не чита́ти.

– Окса́нко, я так вдя́чна то́бі! Ти собі́ не уявля́єш! Мені́ так потрі́бна допо́мога!

– Нема́ за що! Ну, я побі́гла! Коли́ мені́ до вас прийт́и?

– Мо́жна за́втра о п'я́тій, Сашко́ якраз бу́де в нас.

– Ну, тоді́ до зу́стрічі!

– До зу́стрічі! Ще раз кра́сно то́бі дякую́! Побачимо́сь!

Діа́лог № 3 «Говори́ пра́вильно украї́нською»

– А́ню, ти за́раз нічи́м не за́йнята?

– Та ні, за́раз же перерва́! Ти хочеш щос́ь спита́ти, Миха́йлику?

– Так, хочу́. Я ба́чу в тебе́ на па́рті яку́сь кни́жку про украї́нську мо́ву. Що́ там тако́го ціка́вого?

– У ці́й кни́жці перерахо́вано основні́ віди поми́лок, які́ люди́ ро́блять в украї́нській мо́ві. То́бто ті́ слова́, які́ вони́ гово́рять непра́вильно.

– Я щос́ь не зрозу́мів. Як це – гово́рять непра́вильно?

– Напри́клад, я скажу́ «він не гово́рить на украї́нській мо́ві». А пра́вильно бу́де в тако́му ра́зі каза́ти «він не гово́рить украї́нською мо́вою». Або «він не володі́є украї́нською мо́вою».

– І де ж тут поми́лка? «На украї́нській мо́ві» – це та́кож пра́вильно. Мій ба́тько гово́рить са́ме так.

– Літе́рату́рна но́рма визна́є ті́льки «украї́нською мо́вою».

– А що́ ще є в тво́їй кни́зі?

– Бага́то рі́зних при́кладів. Пра́вильно вжива́ти «торгове́льний центр» за́мість «торгіве́льний», «домага́тися у́спіху» за́мість «добива́тися», «сте́жити за

тобою» замість «слідкувати»...

– Слухай, Аню, навіщо тобі взагалі ця книжка? Чи тобі не все одно, яке слово вживати?

– Я вважаю, що людина має послуговуватися мовою грамотно, дбати про красу свого мовлення.

– Аню, мені здається, ти даремно витрачаєш час на цю книжку. Може, краще підеш з нами подивитися новий фільм-фантастику. Там такі спецефекти! Оце справжня річ! Прогрес технологій! І зйомки коштують – ого-го!

– Залюбки піду подивлюся, це справді цікаво. Але мова мені теж цікавить не менше. До того ж я планую брати участь у Всеукраїнському конкурсі з української мови. І мені треба підготуватися.

– Ну, якщо ти віграєш за це приз, тоді, може, і є причини сидіти над книгою... Але це не для мене! То я пішов! Приєднуйся до нас!

– Добре, але спершу дочитаю приклади і занотую те, що треба запам'ятати!

Увага!

Навчати, навчатися (чого? Род. відм.) *музики, української мови, фізики.*

Учити, учитися (чого? Род. відм.) *біології, інформатики, математики.*

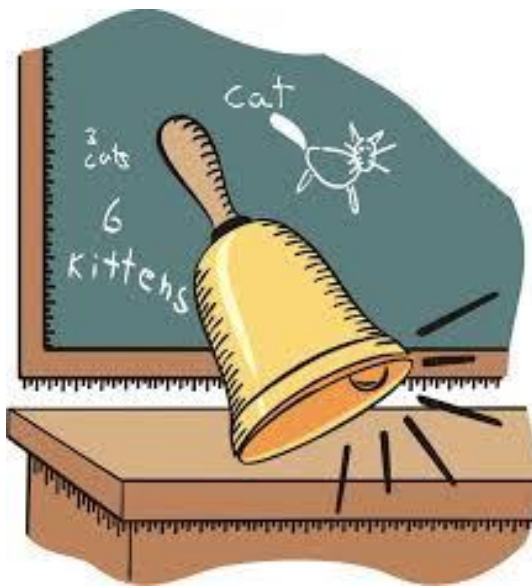
Неправильно	Правильно
Чим більше, тим краще	Що більше, то краще
На протязі року	Протягом року
Діючий закон	Чинний закон
З іншої точки зору	З іншого погляду
Повістка дня	Порядок денний
Здав іспит	Склав іспит
Результати співпадають	Результати збігаються
Депутати прийняли рішення	Депутати ухвалили рішення
Часто зустрічається така інформація	Часто трапляється така інформація
Це питання відноситься до	Це питання зараховують до

Увага! Зверніться за допомогою до Додатка 2

Завдання 7. Прочитайте вірш Михайла Садівського «Дзвінок». Дайте відповіді на запитання до тексту.

Дзвінок

Є два дзвінкі.
 Один дзвінок
 Кричить:
 – Хлопці, на урок!
 Нехай він не вчасно
 Завжди,
 Але що він хоче – ясно,
 Так?..
 А інший дзвінок –
 З уроку,
 І з ним
 Завжди морока.
 То прозвучить він
 У тиші
 Сахари чи Гобі,

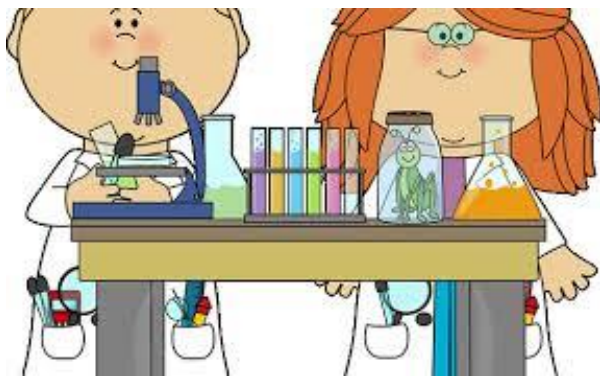

То гунів зустріне
 На війні
 І зупинить суворо,
 То
 Розіб'ється об ікла
 Розкопаного мамонта,
 А то
 Не дасть списати з дошки
 Останньої фрази
 Грамотно..
 Але
 Якщо тягнеться урок,
 Зламався, здається,
 Дзвінок.

Запитання до тексту

1. Про які два дзвінкі йдеться?
2. Чому з дзвінком з уроку завжди морока?
3. Коли учням здається, що дзвінок зламався?

Завдання 8. Ознайомтеся з таким жанром народної творчості, як анекдот (на шкільну тематику). Зробіть висновки щодо сміхової культури українців. Перекажіть ці анекдоти дотепно, жартом, використовуючи відповідну міміку і жести.

☺☺ Учитель географії приходить до лікаря.

- Що у вас болить? – питає той.
- Нога.
- Де?
- На північний схід від п'яти.

☺☺ – Рустаме, – говорить учитель, – розкажи про подорож Колумба.

- Значить, так. Колумб не знав, куди він приплив. А коли повернувся додому, то не знав, звідки.

☺☺ Урок хімії. Учителька:

- Марійко, якого кольору в тебе розчин?
- Червоного.
- Правильно. Сідай, п'ять.
- Катю, а в тебе?
- Помаранчевого.
- Не зовсім правильно. Чотири, сідай.
- Петрику, колір твого розчину?
- Чорний.
- Два. Клас! Лягай!!!

☺☺ «Учитися, учитися і ще раз учитися!» на практиці означає один іспит і дві перездачі.

☺☺ У школі роздали табелі з оцінками за рік. Хлопчик повертається додому і, заглядаючи батькові в очі, говорить:

- Головнє, що ми всі здорові, правда, тату?

☺☺ – Мамо, як ти вчилася в школі?

- Звичайно, добре.
- Ага, я віросту, теж так буду говорити, а ти скажи, як було насправді.

Завдання 9. Поясніть, як Ви розумієте зміст прислів'їв.

1. Вік живи – вік учиш.
2. Вчитися ніколи не пізно.
3. Незнайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить.
4. Чого Івась не навчиться, того й Іван не буде знати.
5. Добре того навчати, хто хоче все знати.
6. Здобудеш освіту – побачиш більше світу.
7. Шануй учителя, як родителя.

Завдання 10. У наведених прислів'ях визначте прикметники вищого і найвищого ступенів порівняння. Опишіть життєві ситуації, до яких Ви можете застосувати ці зразки народної мудрості.

1. Думка найпрудкіша, земля найситніша, сон наймиліший. 2. Слово старше, ніж гроші. 3. Чим хто дурніший, тим гордовитіший. 4. Не хвастайся, що сильний, натрапиш на сильнішого. 5. Розумніші тепер яйця, ніж кури.

Народ скаже, як зав'яже!

Вічний студент. Людина, яка постійно вчиться. Шукуючи своє призначення в житті, свідомо робить перерву в навчанні для пошуків себе і сенсу життя. У переносному значенні вічний студент – це студент, який із тих чи тих причин бере академічну відпустку, періодично завалює сесію аж до відрахування, потім відновлюється ... і так до нескінченності.

Словник до теми «Освіта»

Українська

Англійська

абітурієнт	applicant
аспірантура	postgraduate studies
викладач	instructor
вища освіта	higher education
докторантура	doctorate
дошкільна освіта	pre-school education
екзамен (іспит)	exam
загальна середня освіта	general secondary education
залік	credit
залікова книжка	grade book
заняття	class
курс	course
лекція	lecture
навчатися	study
освіта	education
післядипломна освіта	postgraduate education
позашкільна освіта	out-of-school education
професійно-технічна освіта	vocational and technical education
самоосвіта	self-education
семістр	semester / term
студент	student
студентський квиток	student ID
університет	university
урок	lesson
учень	student
учитель	teacher
учити	teach
учитися в школі	attend school
факультет	faculty

Тема 5.2. Бібліотека

Тематичний мінімум

Бібліотека, читальний(а) зал(а), книгозбірня, книгосховище;
алфавітний каталог, систематичний каталог;
інформаційні ресурси: книга, рукопис, стародрук, пам'ятка писемності,
дисертація, журнал, газета;
бібліотекар, читач, користувач.

Завдання 1. Що Ви бачите на фоті? Опишіть зображення 1–4.

1.

2.

3.

4.

Завдання 2. Робота з текстом. Прочитайте. Випишіть із тексту сполучення числівників з іменниками. Складіть план. Перекажіть за планом зміст прочитаного.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – найбільша бібліотека України, головний науково-інформаційний центр держави. Заснована 2 серпня 1918 року.

Обсяг фондів – понад 15,5 млн. одиниць зберігання. Це унікальне зібрання джерел інформації, що включає книги, журнали, карти,

ноти, образотворчі матеріали, рукописи, стародруки, газети і т. ін. Бібліотека має найповніше в державі зібрання пам'яток слов'янської писемності та рукописних книг, архіви та книжкові колекції видатних діячів української й світової науки та культури.

Щорічно до фондів надходять 130–140 тис. документів (книг, журналів, газет тощо). Бібліотека комплектується всіма українськими виданнями, отримує примірники дисертацій, які захищаються на території України, веде міжнародний книгообмін з понад 680 тис. партнерами з 70 країн світу.

Систему бібліотечних каталогів і картотек утворюють генеральний алфавітний каталог, читачькі алфавітний і систематичний каталоги та понад 30 каталогів і картотек підрозділів бібліотеки.

Універсальними інформаційними ресурсами Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського користується близько 370 тис. читачів, яким щорічно видається до 1,5 млн. документів. Щодня бібліотеку відвідує близько 1 тис. науковців, фахівців, аспірантів і студентів. Їх обслуговування здійснюється в 22 галузевих та спеціалізованих залах основного бібліотечного комплексу, а також у 6 залах філії. Інтернет-портал цієї бібліотеки щодоби відвідують 45–50 тис. користувачів.

Правила поведінки читачів у бібліотеці

1. Заходячи в бібліотеку, треба привітатися з бібліотекарем.
2. Коли просиш у бібліотекаря якусь книжку або допомогу в пошуку книжки, не забувай про «будь ласка» та «дякую».
3. До бібліотекаря звертайся на ім'я, по-батькові. Як правило, у бібліотекаря є бейдж, на якому написана ця інформація.
4. Якщо книжку тобі видали в читальному залі – тихо сядь за вільний стіл. Читай книжку не вголос. Не висловлюй своє захоплення або незадоволення вголос. Пам'ятай, що поруч є й інші читачі, – їм твої репліки будуть заважати.
5. Коли ти вже йдеш з бібліотеки, не забудь сказати «дякую» та «до побачення».

Завдання 3. Ознайомившись із правилами поведінки читачів у бібліотеці, складіть діалог «У бібліотеці» (бібліотекар – читач).

Електронна бібліотека (англ. *Digital library*) – розподілена інформаційна система, що дозволяє зберігати і використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіка, аудіо, відео й т. ін.) завдяки

глобальним мережам передачі даних у зручному для кінцевого користувача вигляді. Мета створення електронної бібліотеки:

- забезпечення користувачів роботою з документами обмеженого доступу (рідкісними і рукописними книгами, фотоальбомами, дисертаціями, архівами, яких немає в більшості бібліотек);
- забезпечення доступу до інформації, що існує лише в електронній формі;
- надання користувачам більш якісних можливостей роботи з електронними документами великих обсягів;
- інформаційне забезпечення користувачів повнотекстовими базами даних у режимі теледоступу.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання до тексту.

1. Що таке електронна бібліотека?
2. Чим електронна бібліотека відрізняється від публічної бібліотеки?
3. Яка мета створення електронної бібліотеки?
4. Які переваги електронної бібліотеки Ви можете назвати?

Завдання 5. Ознайомтеся з можливостями наведених нижче інформаційних ресурсів. Доберіть корисну і цікаву для Вас літературу з фаху. Укладіть список літератури.

Інформаційні ресурси

1. <http://nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
2. www.ukrlibworld.kiev.ua – Каталог «Бібліотеки України»
3. <http://dspace.nbuv.gov.ua> – Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України

НАША ІНФОРМАЦІЯ - ШЛЯХ ДО ВАШОГО УСПІХУ!

Бібліотека

Завдання 6. Прочитайте тексти. Визначте, на яку вікову категорію вони розраховані. Відповідь обґрунтуйте. Сформулюйте основну думку наведених текстів. На основі запропонованих текстів побудуйте діалоги.

1. Бібліотека – це не лише книгозбірня. У бібліотеці часто проводять зустрічі з письменниками, презентації нових книг, виставки на найрізноманітніші теми й т. ін. А як приємно взяти в руки абсолютно нову книгу й відчутти себе в ролі першовідкривача! Або, навпаки, до тебе потрапляє багато разів прочитана книга, пошарпана, але, як часто буває, саме вона запам'ятовується на все життя. У таких книгах «живуть» твої улюблені герої, розгортаються сюжети, немов списані з твого життя. Перегортаючи сторінки, ти наче містком перебігаєш з минулого в сьогодні, а потім і в майбутнє, і навпаки. Електронна книга ніколи не принесе такої радості, як ця – жива! Ось і виходить, що бібліотека не просто сховище книг, це зустріч з невідомим, хвилюючим тебе світом.

2. У нашій школі є бібліотека. Там одержують підручники учні всіх класів від першого до одинадцятого. Можна також прийти й записатися на художній абонемент. У нашій бібліотеці є книжки як відомих, знаних у всьому світі письменників, так і молодих – українських та зарубіжних.

Любиш казки – будь ласка – проси книжку українських народних казок чи казки народів Сходу, казки Ганса Крістіана Андерсена, Шарля Перро, братів Грімм чи Павла Бажова. Любиш пригоди – вибирай твори Джона Ріда, Жуля Верна, Олександра Дюма, Роберта Льюїса Стівенсона, Льюїса Керролла або Всеволода Нестайка. Любиш вірші – попроси книжку Лесі Українки, Тараса Шевченка, Олександра Пушкіна, Наталі Забіли, Олени Пчілки.

Є й книжки про тварин, історичні книжки, науково-популярні видання для тих, хто цікавиться фізикою, біологією, географією. Наша бібліотекар Ірина Володимирівна все це покаже, все пояснить, щось порекомендує.

Приходь до бібліотеки – й отримаєш частку знань, яких набуло за свою історію людство.

Завдання 7. Прочитайте уривок з повісті українського письменника Михайла Коцюбинського «*Fata morgana*».

Ідуть дощі. Холодні осінні тумани клубочаться угорі і спускають на землю мокрі коси. Пливе у сірі безвісті нудьга, пливе безнадія, і стіха хліпає сум. Плачуть голі дерева, плачуть солоні стріхи, вмивається сльозами убога земля і не знає, коли осміхнеться. Сірі дні змінюють темні ночі. Де небо? Де сонце? Міріади дрібних крапель, мов вмерлі надії, що знялись занадто високо, спадають додолу і пливуть, змішані з землею, брудними потоками. Нема простору, нема розваги. Чорні думи, горе серця, крутяться тут, над головою, висять хмарами, котяться туманом, і чуєш коло себе тихе ридання, немов над вмерлим...

Робота з текстом.

1. Випишіть слова з переносним значенням, зокрема метафори (перенесення назви з одних предметів, явищ, дій, ознак на інші на основі подібності між ними). Наприклад, *хліпає сум*. (Пояснення: *сум* – це невеселий гнітючий настрій людини, а *хліпати* – значить плакати, голосно вдихаючи повітря. Настрій плакати не може, плаче людина).

2. Випишіть слова, які створюють песимістичний, гнітючий настрій від прочитання уривку.

3. Доберіть антоніми (слова з протилежним значенням) до слів:
1) *холодний, осінній, мокрий, голій, темний, дрібний, брудний, тихий, убогий*;
2) *сум, надія, день, ридання*; 3) *плакати, спадає*; 4) *угорі, високо*.

Завдання 8. Ознайомтеся з висловами відомих людей про книгу. Поясніть, як Ви їх розумієте.

1. Книги – бездонна глибина, ми ними в печалі втішаємося, вони узда для тіла й душі (Нестор Літописець). 2. Людина з хорошою книгою в руках ніколи не є самотньою (Франческо Петрарка). 3. Великою буває користь від учіння книжного (Ярослав Мудрий). 4. Не бійтесь заглядати у словник, То пішний

сад, а не сумне проваля... (Максім Рільський). 5. Читання книги – це ніби розмова з найкращими людьми минулих віків (Рене Декарт). 6. Книги – люди в палітурках (Антон Макаренко).

Завдання 9. Прочитайте вірш Оксани Сенатович «Тижень книжки!». Випишіть спільнокореневі слова до слова *читати*. Що означає вираз «від книжок не відірвати»?

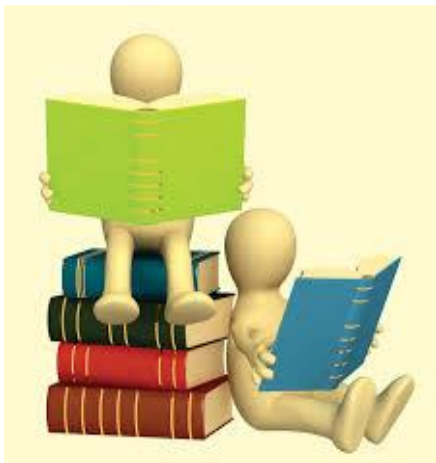
Тижень книжки!

«Тижень книжки!» – зазвучало
 Серед міста, як сигнал.
 За годину місто стало,
 Як один читальний зал.
 Всі читають урочисто –
 І безвусі, й вусачі.
 Скільки мешканців у місті,
 Стільки в місті й читачів.
 У тролейбусах читають,
 Щось мугикають під ніс.

Сторінки перегортають
 Під ритмічний стук коліс.
 Лиш з малими читачами
 В хаті клопіт вечорами:
 Від книжок, хоч треба спати,
 Їх ніяк не відірвати!
 За той тиждень розмаїті
 Полюбилися так книжкі,
 Що кладуть доніні діти
 На ніч їх під подушкі.

Завдання 10. Відгадайте загадки.

Біле поле, чорні квіти,
 Люблять їх збирати діти.
 Хто квіток тих назбирає,
 Той новин багато знає.

Поле письменник-агронóm
 Засіяв буквами-зерном.
 Отóж, читачу, поспішай
 Зібрати мудрий урожай!
 Паперовий кораблик щодня
 Перевозить у трюмах знання,
 Після плавання цей корабель
 Повертається в рідний портфель.

Не сорóчка, а зшита,
 Не куш, а з листóчками,
 Не людина, а говорить.

Без язика, а говорить,
 Без голови, а все розуміє,
 Без ніг, а скрізь буває.

Цікаві факти з історії писемності

1. Народи стародавнього світу послуговувалися символічними «посланнями». Таким прикладом слугує «лист» давніх скіфів персам, згаданий грецьким істориком Геродотом (5 ст. до н. е.). Текстове наповнення так званого «листа» – відправлені птах, мійша, жаба, 5 стріл, що слід розшифрувати як

військовий ультиматум: «Якщо ви, перси, не навчитесь літати, як птахи, плігати по болотах, як жаби, ховатися в нори, як миші, то будете влучені нашими стрілами, лише ступите на скіфську землю».

2. Першим букварем, виданим в Україні, був «Буквар» («Азбука»), надрукований у 1574 р. у Львові Іваном Федоровим. Книжка складалася з абетки, складів, зразків відмінювання і короткої читанки. До нас дійшов лише один примірник, який знайдено в Римі 1927 р. Зберігається в бібліотечі Гарвардського університету (США). 1955 р. з'явилася повна фоторепродукція цієї пам'ятки в бюлетені бібліотеки Гарвардського університету.

Народ скаже, як зав'яже!

Книга вчить, як на світі жить. Книга – джерело знань для кожної людини, скарбниця досвіду людства. Книжки відкривають нам світ, допомагають уявити минуле, зазирнути в майбутнє.

Книгу читають не очима, а розумом. Для того щоб зрозуміти зміст, який автор прагне донести до читача, треба читати вдумливо, уважно, підключати власний досвід, уміти аналізувати інформацію.

Книжка – мале вікно, а через нього весь світ видно. Спілкування з книгою допомагає людині розвиватися та вдосконалюватися. Перед читачем відкривається цілий світ цікавих подій, глибоких душевних переживань, інтелектуальних відкриттів.

Де розумом не дійду, то в книжці знайду. З книг ми дізнаємося про життя народів інших країн, про великі відкриття науки, про будову Всесвіту, про флору і фауну, про світ загалом. Завдяки книгам ми можемо прослідкувати еволюцію світогляду людини, суспільного устрою, етичних норм тощо.

Словник до теми «Бібліотека»

Українська

Англійська

алфавітний каталог	alphabetical catalogue
бібліотека	library
бібліотекар	librarian
газета	newspaper
дисертація	dissertation
журнал	magazine
інформаційні ресурси	information resources
книга	book
книгосховище	library stacks
користувач	user
пам'ятка писемності	written monument
рукопис	manuscript
систематичний каталог	systematic catalogue
стародрук	early printed books
сторінка	page
читальний(а) зал(а)	reading room
читач	reader

Тема 5.3. Театр

Тематичний мінімум

Театр, сцена, завіса, лаштунки;
актор, глядач, режисер, роль;
вистава, драма, комедія, трагедія;
білет.

Завдання 1. Прочитайте текст «Античний театр».

Театр займав важливе місце в громадському житті греків. Творчість великих драматургів Есхіла, Софокла, Евріпіда, Аристофана відобразила найважливіші сторони суспільного, політичного і духовного життя стародавніх греків і створила театр досконалої художньої форми. З 5 століття до н. е. в Греції існували вистави, під час яких розігрувалися невеличкі сценки побутового та пародійно-сатиричного характеру.

Власне в Греції перший кам'яний театр був побудований в Афінах – Театр Діоніса, він став зразком для всіх наступних театрів як стосовно побудови взагалі, так і розташування окремих частин. Руїни театру були знайдені в 1862 році під час розкопок.

В архітектурному відношенні будівля типового грецького театру складалася з трьох головних частин:

- місця для глядачів – театрón;
- сценічної будівлі – скéна;
- простору між цими двома частинами – орхéстра.

На місці, призначеному для будівництва, описували коло таких розмірів, яке повинні були займати найнижчі місця для глядачів. У це коло вписували

чотирикутник таким чином: сторона чотирикутника, що знаходиться на місці, призначеному для сцени, позначала звернений до глядачів найближчий край сцени. Паралельно з цією стороною дотично до кола проходила лінія, що позначала задню стіну сцени, яка, займаючи таким чином вузький сегмент кола, отримувала незначну глибину. Інша площа кола представляла оркестру, її оточували місця для глядачів, що утворюють концентричні кола, які піднімаються одне за одним.

ДАВНЬОГРЕЦЬКИЙ ТЕАТР

Знахідки руїн давньогрецьких театрів свідчать, що місця їх спорудження є найвигіднішими для влаштування місць для глядачів. Звичайно вибиралися схили пагорбів, де сидіння часто можна було висікати зі скелі. Кількість місць була різною, залежно від потреби і чисельності населення. Афінський театр Діоніса міг вмістити до 30 000 глядачів.

Робота з текстом

1. Поясніть значення термінів «коло», «концентричні кола», «сегмент кола», «чотирикутник», «лінія», «площа».
2. Спираючись на зміст четвертого абзацу, накресліть схему будівлі типового грецького театру.
3. Складіть план тексту.
4. Перекажіть зміст тексту.

Завдання 2. Розгляньте зображення Полтавського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені М. В. Гоголя. Які геометричні фігури використано в цій архітектурній формі? Опишіть сцену та глядацьку залу. Доведіть схожість побудови античного і сучасного театру.

Завдання 3. Прочітайте текст.

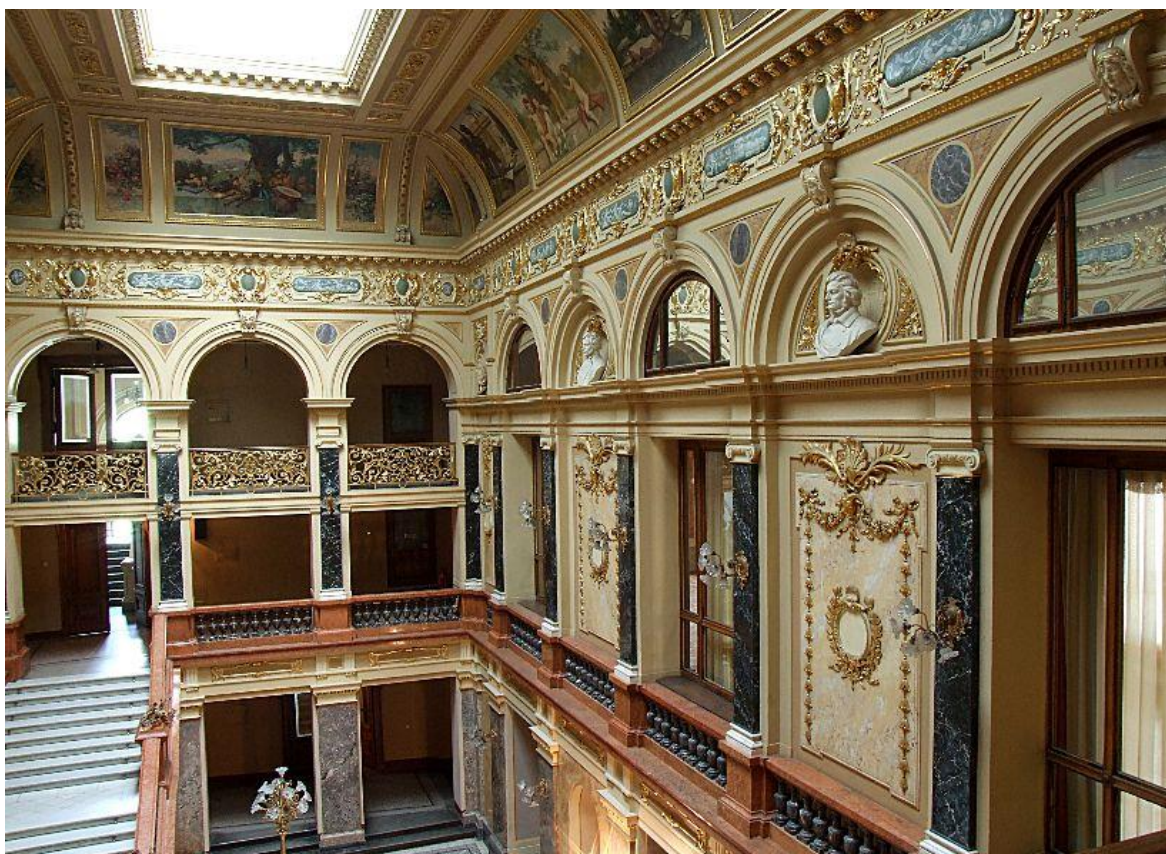

Львівський оперний театр ім. С. Крушельницької – справжній витвір мистецтва стилю неоренесансу, що став окрасою не тільки Львова, а й усієї Європи. Його архітектурний ансамбль вимагав особливого розташування, тому театр було споруджено на головному проспекті Львова, незважаючи на те що тут протікала ріка Пóлтва. Річку взято в колéктор.

Перший камінь у фундамент оперного театру закладено в 1897 році. Проєктом театру займався видатний архітектор Зігмунт Горголевскі. Будівництво театру тривало близько трьох років на кошти міської казни і простих громадян тогочасного Львова та його околиць. Над будівництвом й оздобленням працювали найкращі майстри не лише Львова, а й усієї Європи.

Форми фасаду опери дуже складні та різноманітні: це колони, балюстради, ніші, насичені алегоричними скульптурними постаннями. Над головним карнізом фасаду височать статуї восьми муз, над ними горельєфна десятифігурна композиція «Радощі і страждання життя». Фронтон угорі завершується скульптурною тріадою крилатих бронзових постаней Генія драми, комедії та трагедії, а в центрі – Слави, яка тримає золоту пальмову гілку. Ці скульптури творили видатні львівські митці Попель, Баронч, Війтович.

Відкрився театр для глядача 4 жовтня 1900 р. прем'єрою лірико-драматичної опери «Янек» Владислава Желенського – про життя карпатських верховинців. Головну партію співав український тенор Олександр Мишуга. В урочистому відкритті взяли участь художник Генрик Семирадський, письменник Генрик Сенкевич, композитор Ігнацій Ян Падеревський та делегації з різних європейських театрів.

Інтер'єр львівської опери вражає не менше, ніж зовнішній вигляд. Внутрішнє убранство споруди оздоблене позолотою, різнокольоровим мармуром, декоративними розписами і скульптурою. Чотирирусна глядацька зала має форму ліри і вміщує понад тисячу людей. Окрасою сцени є декоративна завіса «Парнас» (1900 рік) відомого в Європі живописця Генрика Семирадського – алегоричне трактування сенсу людського життя в постанях Парнасу.

Зála львівського óперного театру відзначається чудóвою аку́стикою. Тут можна побáчити виступи славетних óперних і балéтних колективів України та гастролерів з інших країн. У львівській óпері проводять нещода́вно відроджені Віденські балі.

Робóта з тéкстом

1. Випишіть прізвища людей зі сфери мистецтва, зокре́ма скульпторів, художників, композиторів, співаків. Дайте відповідь на запитання: хто це?
2. Опишіть фасад та інтер'єр Львівського óперного театру ім. С. Крушельницької.
3. Складіть план тéксту.
4. Перекажіть зміст тéксту.

Завдання 4. Складіть усну розповідь про театри Вашої країни. Підготуйте презентацію про улюблений театр.

Завдання 5. Перекажіть зміст переглянутої в театрі вистави; поділіться своїми враженнями від перегляду.

Завдання 6. Ознайомтеся з планом глядацької зали Київського національного академічного театру оперети та афішою на лютий і березень 2018 року. Складіть діалог «У театральній касі», комунікативна ситуація – придбання квитків на виставу.

КИЇВСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРЕТИ

КИЇВСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРЕТИ	
ТЕАТР У КИШЕНІ, АБО ВСІ РОЛІ ЗАЙНЯТІ	01
СЕВІЛЬСЬКИЙ ЦИРУЛЬНИК	02
ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ	03
ПРИГОДИ ВРЕМЕНСЬКИХ МУЗИКАНТІВ	04
ПРЕМ'ЄРА МАРУСЯ ЧУРАЙ	09
ПРЕМ'ЄРА МАРУСЯ ЧУРАЙ	10
SUGAR, АБО В ДЖАЗІ ТІЛЬКИ ДІВЧАТА	11
"МУЗИКА СЕРДЕЦЬ"	14
ПРЕМ'ЄРА ХАНУМА	15
16 ПЕТЮЧА МИЩА	16
17 ГРАФІНЯ МАРЦА	17
18 ЗВУКИ МУЗИКИ	18
21 СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК	21
23 "10 ТЕНОРІВ"	23
24 "10 ТЕНОРІВ"	24
25 ХАНУМА ПРЕМ'ЄРА	25
27 ТАКЕ ЄВРЕЙСЬКЕ ШАСТЯ	27

Генеральний директор-художній керівник театру — н. д. України Богдан Струтинський
Ласкаво просимо в театр в 15:00, вихідні в 18:00

КИЇВСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРЕТИ	
ТЕАТР У КИШЕНІ, АБО ВСІ РОЛІ ЗАЙНЯТІ	01
СЕВІЛЬСЬКИЙ ЦИРУЛЬНИК	02
ГРАФІНЯ МАРЦА	03
ДЗІНДЖОК	04
ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ	04
"ТОБІ КОХАНІ"	06
"ТОБІ КОХАНІ"	07
ПРЕМ'ЄРА ХАНУМА	09
ПЕТЮЧА МИЩА	10
ТРУВАВАЛДИНО ІЗ БЕГЛАНО	11
ПІД НЕБОМ СІНЬМ	14
МОЯ ЧАРІВНА ЛЕДІ	15
ПРИГОДИ БУРАТНО	18
18 ТАКЕ ЄВРЕЙСЬКЕ ШАСТЯ	18
21 ЗВУКИ МУЗИКИ	21
22 СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК	22
ПРЕМ'ЄРА МАРУСЯ ЧУРАЙ	23
СІДКА, АБО В ДЖАЗІ ТІЛЬКИ ДІВЧАТА	24
ТЕАТР У КИШЕНІ, АБО ВСІ РОЛІ ЗАЙНЯТІ	25
СІРЬВА	25
"МУЗИКА З КИНОФІЛЬМІВ. ДУБЛЬ 3"	27
30 ШВАНГ ВЕЧЕРІ З ПАЛЬЦЯМИ	30
31 СЕВІЛЬСЬКИЙ ЦИРУЛЬНИК	31

Генеральний директор-художній керівник театру — н. д. України Богдан Струтинський
Ласкаво просимо в театр в 15:00

Завдання 7. Прочітайте за особами уривок із сатиричної комедії Миколи Куліші «Міна Мазайло».

Дія відбувається в домі Міни Мазайло на Н-ській вулиці, 27, Холодної Горі м. Харкова, у тридцяті роки ХХ ст., у період найбільшого поширення українізації.

ДРУГА ДІЯ, акт 4

[...] М о к і й

– Ах, Ўлю! Мені вже давно хотілося вам сказати...

Ў л я трéпетно:

Що?

М о к і й

– Ще тоді хотілося сказати, як пили ви зéльтерську вóду, як дивились на зóряну криницю, на дівку з відрами...

У л я

– Що?

М о к і й

– Хотілося сказати, а тепер ще охóтніше скажy: Ўлю! Давайте я вас українизую!

Ў л я мáло не впáла, одскóчила:

– Он ви що! Не хóчу!

М о к і й у нáступ:

– Ўлю! Ви ж українка!

– Борóнь Бóже! Я не українка!

– Українка!

– А нiзáщо! Нi! Нi!

– У вас прiзвище українське – Розсóха!

– Нi!

– Та що там прiзвище – у вас óчi українськi, гyби, стан!..

Ў л я, спинiвшись:

Óчi?..

М о к і й перекóнливо:

– Так! Óчi, кажy, гyби, стан, все українське. Не вiрите? Не вiрите, Ўлю? Я вам зáраз доведy... Не я, а наyка, оця книжка, Ўлю, антрополóгiя вам доведé, що ви справдi українка... (Перегорнyвши кiлька áркушiв, почав вичiтувати). Ось: українцi здебiльшого висóкого зрóсту, стрункi... (Глянув на Ўлю). А ви хiбá не струнка? Ширóкi в плечáх (ну, це про мужчiн), довгонóгi... (До Ўли). Немá гiрш, як коротконóга жiнка! (Ў л я неспокiйно подивiлася на своi). Нi, у вас українськi, Ўлю... (З книжки). З дyже напiгментóваною шкiрою, сéбто смуглявi, пишноволóсi абó кучерявi... (Подивiвся на Ўлю). А ви не йметé вiри. (З книжки). Круглогóловi, довгобрáзi, вiсокo- та широколóбi, темноóкi, прямонóсi, рот помiрний, невеликi вyха... (Подивiвся на Ўлю). Як про вас пiсано...

Ў л я розтáнула:

– Що ви кажете?

А самá непомiтно в люóстро.

М о к і й

– Ще не йметé вiри? Так ось! Брахiкефáльностi пересiчний iндекс, сéбто короткоголóвiсть, у полякiв 82,1, у росiян – 82,3, в українцiв 83,2, у бiлорyсiв – 85,1... (Обмiряв Ўли гóлову). У мéне, мiряв, 83,5, у вас – 83,1 – українськiй iндекс.

Ў л я серйóзно:

– Серйóзно?

М ó к і й

– Науко́во-серйóзно. (З кни́жки). Ра́зом з тим, що стрункі та широкоплéчі, вони́ ще грудністі. Пересі́чний óбсяг в гру́дях, як на довжину́ ті́ла – 55,04, у росі́ян – 56,18, у білорусі́в...

У л я

– А скі́льки у ме́не?

Мо́кій взя́вся мі́ряти:

– У вас... Гм. (Доторкну́вся до грудéй). Ві́бачте... У вас тут теж украї́нський і́ндекс...

У л я вдя́чно загляну́ла в кни́жку:

– Скажі́ть, а про ро́димки тут пі́шеться! У ме́не ось ро́димка на ші́ї... і ще одна́ є...

М ó к і й

– Не дочита́в ще... Прі́звище украї́нське, і́ндекси украї́нські, о́чі, рот, стан, все чі́сто украї́нське. Тепéр ви ві́рите, У́лю?

У л я

– Ві́рю.

М ó к і й

– О́тже, дозвольте мені́ вас украї́нізува́ти, У́лю!

У л я ті́хо:

– Украї́нізу́йте, Мо́ко.

М ó к і й, узя́вши У́лю за ру́ку?

– Ой, У́лю, вівчивши мо́ву, ви ста́нете. Що там украї́нкою. Ви ста́нете бі́льш культу́рною, корі́сною громадя́нкою, от вам кляну́сь! Ви ста́нете бі́льше до робі́тників, до селя́н та й до ме́не, а я до вас, от [...]

Завда́ння 8. Як Ви розумі́єте сенс буття́ люді́ни? Уведі́ть у вла́сне висло́влювання крила́ті ві́слови з відо́мих драматі́чних твóрів.

«**Бу́ти чи не бу́ти?**». Слова́ з мо́нологу Га́млета у 1-й я́ві 3-ї ді́ї однойме́нної трагеді́ї (1601) В. Шекспі́ра. У перенóсному вжива́нні – найважли́віші пробле́ми, пита́ння життя́ й сме́рті.

«**Мавр зроби́в своé ді́ло, мавр мо́же йти**». Цита́та з дра́ми Ф. Ші́ллера «Змо́ва Фіе́ско в Ге́нуї» (1783). Слова́ Ма́вра, який допо́міг Фіе́ско організува́ти повста́ння республіка́нців про́ти Дорі́на – тира́на Ге́нуї, а пі́сля цьо́го став йому́ не потрі́бен. Ві́слів характеризу́є цині́чне ста́влення до люді́ни, яку ви́користали й прогна́ли геть.

Завда́ння 9. Прочита́йте украї́нську наро́дну ка́зку «Сі́рко». Перегля́ньте мультипліка́ційний фі́льм «Жив-був пес» за мотива́ми цієї ка́зки. Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/DlWd1SYOS40> (Режисе́р – Едуа́рд Наза́ров. Ро́лі озвучува́ли: розповіда́є Сергі́й Реше́тник (гурт САД), Тара́с Жити́нський – за во́вка, Миросла́в Литва́к – за пса Сі́рка). Ві́вчіть за ро́лями й поста́вте ка́зку у свої́й гру́пі.

В одного чоловіка був собака Сірко – тяжко старий. Хазяїн бачить, що з нього нічого не буде, що він до хазяйства нездатний, і прогнав його від себе. Цей Сірко нікає по полю; коли це приходить до нього вовк та й питає:

– Чого ти тут ходиш?

Сірко йому:

– Що ж, брате, прогнав мене хазяїн, а я і ходжу тут.

Тоді вовк йому каже:

– А зробіть так, щоб тебе хазяїн ізнов прийняв до себе?

Сірко відповідає:

– Зроби, голубчику; я вже такі чимсь тобі віддāju.

Вовк каже:

– Ну, гляди: як вийде твій хазяїн із жінкою жать і вона дитину положить під копою, то ти будеш близько ходити коло того поля – щоб я знав, де те поле, – то я візьму дитину, а ти будеш забирати у мене ту дитину, – тоді неначе я тебе і злякаюсь та й пущу дитину.

У жнивā той чоловік і жінка вийшли у поле жать. Жінка положила свою маленьку дитину під копою, а самā і жне коло чоловіка. Коли це вовк біжить житом, та за ту дитину – і несе її полем. Сірко за тим вовком. Доганяє його. А чоловік кричить:

– Гидж-га, Сірко!

Сірко якомсь догнав того вівка і забрав дитину: приніс до того чоловіка та й оддав йому. Тоді той чоловік вийняв із торби хлїб і кусок сала та й каже:

– На, Сірко їж, – за те, що не дав вівкові дитини з'їсти!

Отό увечері ідуть із поля, беруть і Сірка. Пришли додому, чоловік і каже:

– Жінко, вари лишень гречані галушкі та сїто їх із салом затовчи.

Тільки що вони ізварилися, він садовить Сірка за стіл та й сам сїв коло його і каже:

– А сип, жінко, галушкі, та будем вечерять.

Жінка і насїпала. Він Сіркові набрав у полумисок; так ужé йому годить, щоб він не був голодний, щоб він часом гарячим не опікся!

Отό Сірко і думає: «Треба подякувати вівкові, що він мені такū вигоду зробив».

А той чоловік, дїждавши м'ясниць, віддає свою дочку заміж. Сірко пішов у поле, знайшов там вівка та й каже йому:

– Прийди у неділю увечері до города мого хазяїна, а я тебе зазвў у хату та віддāju тобі за те, що ти мені добро зробив.

Отό вовк, дїждавши неділі, прийшов на те місце, куди йому Сірко сказав. А в той самий день у того чоловіка було весілля. Сірко вийшов до його та й увів у хату і посадовив його під столом. Отό Сірко на столі узяв пляшку горілки, м'яса доволі і поніс під стіл. А люди хотіли того собаку бити.

Чоловік каже:

– Не бійте Сірка: він мені добро зробив, то я і йому добро буду робить, поки його й віку.

Сірко, що найсмачніше на столі лежить, берé та подає вóвкові. Обгодував і упоїв так, що вовк не витерпів та каже:

– Буду співать!

Сірко каже:

– Не співай, бо тут тобі буде лихо! Лúчче я ще тобі подам пляшку горілки, та тільки мовчи.

Вовк, як випив ту пляшку горілки, та каже:

– Отепер уже буду співать!

Та як завіє під столóm... Тоді деякі люди повтікали з хати, а деякі хотіли бити вóвка. А Сірко і ліг на вóвкові, наче хоче задущити. Хазяїн каже:

– Не бійте вóвка, бо ви мені Сірка уб'ете! Він і сам йому раду дасть – ось не займайте!

Отó Сірко вів вóвка аж на поле та й каже:

– Ти мені добро зробив, а я тобі! Та й розпрощались.

Нарód скаже, як зав'яже!

Зривати / зірвати мáску (з ко́го?). Викривати кого-небудь, показуючи його справжню сýтність, істинні наміри тощо.

Носити мáску. Приховувати свої справжні думки, наміри, свою справжню сýтність.

Скидати / скіннути (з себе) мáску. Показувати, виявляти свою справжню сýтність; переставати прикидатися ким-небудь або яким-небудь.

Фініта ля комедія. «Кінець комедії», тобто завершення якоїсь справи, здебільшого невдале. Вираз уживається з іронією, коли все йшло добре, аж раптом настали несприятливі обставини.

Словник до теми «Теáтр»

Українська

Англійська

актор	actor
білет	ticket
вистава	performance
глядач	spectator
драма	drama
завіса	curtain
комедія	comedy
лаштунки	side scenes
режисёр	director
роль	role
сцена	stage
теáтр	theater
трагедія	tragedy

Тема 5.4. Святá і традиції України

Тематичний мінімум

Великий Піст, Водохреща, День Святого Миколая Чудотворця, Пасха, Різдво, Світле Христове Воскресіння, свято Івана Купала, Свято Покрова Пресвятої Богородиці;

вінчання, весілля, колядування, Різдвяна вечєра, щедрування;

веснянка, колядка, щедрівка, гопак;

гетьмани України;

Гімн України;

День захисника Вітчизни, День Незалежності України, День українського козацтва, Новий рік;

Друга світова війна.

Які святá відзначають в Україні навесні?

Пасха – Світле Христове Воскресіння

Завдання 1. Прочитайте текст. Дайте відповіді на запитання.

Текст №1. Свято Пасхи в Україні

В Україні святкувати Пасху почали наприкінці першого тисячоліття, із приходом християнства. Ісус Христос на другий день після смерті (розп'яття на хресті) воскрес рано-вранці, і це Воскресіння супроводжувалося великим землетрусом – янгол небесний відвалив камінь від дверей Гроба Господня.

До Пасхи віруючі готуються сім тижнів Великого Посту. Вважається, що в ці дні люди прислухаються до страждань Господа, які пережив Ісус Христос в

останні дні перебування на Землі.

Пасхальна Служба Божа триває всю ніч. Її урочистий момент настає опівночі, коли священник сповіщає: «Христос воскрес!», а всі християни відповідають: «Воістину воскрес!» Після служби трічі обходять церкву і святять паски, яйця, ковбаси, червоне вино, які знаходяться в кошиках з рушниками і свічками. Після служби люди повертаються додому і починають розговлятися.

На Пасху повинна зібратися вся сім'я. Сніданок починається з молитви, а потім батько бере освячене яйце і ділить його на стільки частин, скільки присутніх за столом, і говорить: «Христос воскрес!», а всі відповідають: «Воістину воскрес!» Яйце символізує народження нового життя. Після цього починають їсти паски і все те, що приготували на свято.

Запитання до тексту:

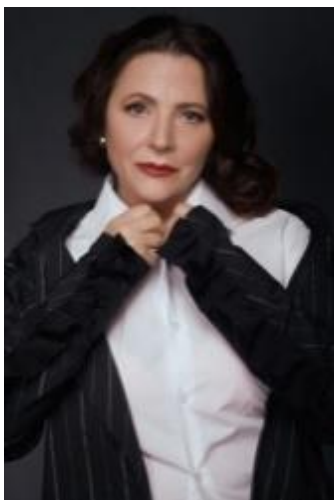
1. Що означає Воскресіння Господнє у християнській традиції?
2. Які Ви знаєте традиції останнього тижня перед Пасхою в Україні?
3. Як проводять Пасхальну ніч та Світле Христове Воскресіння в Україні?

Завдання 2. Складіть стислий план тексту та перекажіть його.

Завдання 3. Підготуйте інформацію про Великий Піст та пісне меню. У чому, на Вашу думку, полягає значення такої релігійної традиції?

Народні прикмети на Пасху:

- Якщо на Пасху ясно світить сонце, то через три дні буде літи дощ.
- Якщо на Пасху дощ або сніг, то буде врожай.
- Якщо на Пасху спить господар, то поляже пшениця, а якщо господаря – льон.

Ніна Матвієнко – українська співачка, народна артистка України з 1985, лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1988).

Член Спілки кінематографістів України (1989), Герой України.

Завдання 4. Прослухайте веснянку у виконанні Ніни Матвієнко. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/mN6KXpCWT6M>.

Прочитайте текст «Веснянки». Проаналізуйте його порядково.

Веснянка

Розійшлись хмаркі, гляне сонечко,
Заб'ється в грудях моє серденько.
Ой прийшла весна, ой прийшла красна,
Принесла мені щастя й радощі.
Защебетали пташечки мої,
Повеселіли сумні діброви.

Ой прийшла весна, ой прийшла красна,
Принесла мені щастя й радощі.
З мілим ми підём в поля ріднії,
Будуть світити нам зірки срібнії.
Ой прийшла весна, ой прийшла красна,
Принесла мені щастя й радощі (2 р.)

Увага! Це важливо!

В українській мові вживаються стягнені та нестягнені, повні та короткі форми прикметників. Нестягнені та короткі форми прикметників функціонують переважно у фольклорних текстах та у творах художньої літератури, стилізованих під народну творчість. Наприклад:

Повні / Стягнені форми ч. р., ж. р., с. р.; мн.	Нестягнені форми ж. р., с. р.; мн.	Короткі форми ч. р.
дрібний, -а, -е, -і	дрібная, -еє, -ії	дрібен
зелений, -а, -е, -і	зеленая, -еє, -ії	зелен
рідний, -а, -е, -і	рідная, -еє, -ії	—
срібний, -а, -е, -і	срібная, -еє, -ії	срібен

Завдання 5. Перегляньте Пасхальне богослужіння у Володимирському кафедральному соборі Української православної церкви Київського патріархату. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/kwITq8otFYM>.

8–9 травня – День примірення та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні

Завдання 6. Прочитайте текст.

Текст №2. Україна у Другій світовій війні

Друга світова війна, яка тривала з 1 вересня 1939 року по 2 вересня 1945 року, стала найжорстокішим і найкривавішим воєнним конфліктом в історії людства. У неї було втягнуто 61 державу, на цій території проживало 80% населення Землі. Воєнні дії велися на території 40 країн. Війна коштувала людству 65-67 мільйонів життів.

Україна опинилася в епіцентрі війни вже у вересні 1939 року. Щонайменше 5,3 мільйонів осіб, або один із шести мешканців, – втрати України в цій бійні. 2,4 мільйонів українців вивезено для примусової праці до Німеччини. Ущент чи частково зруйновано понад 700 великих та малих міст та 28 тисяч сіл, унаслідок чого безпритульними залишилося близько 10 мільйонів українців. Загальні втрати економіки сягнули 40%.

Завдання 7. Прослухайте пісню «Пливе кача» у виконанні гурту «Піккардійська терція». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/d31PN5HXcdQ>.

Текст пісні

Гей, пливе кача...

Гей, пливе кача по Тисіні,
Пливе кача по Тисіні.
Мамко ж моя, не лай мені,
Мамко ж моя, не лай мені.
Гей, залаєш ми в злу годину,
Залаєш ми в злу годину.
Сам не знаю, де погіну,

Сам не знаю, де погіну.
Гей, погіну я в чужім краю,
Погіну я в чужім краю.
Хто ж ми буде брати яму?
Хто ж ми буде брати яму?
Гей, виберут ми чужі люди,
Виберут ми чужі люди.

Ци не жаль ти, мамко, буде?
 Ци не жаль ти, мамко, буде?
 Гей, якби ж мені, сінку, не жаль?
 Якби ж мені, сінку, не жаль?

Ти ж на моім серцю лежав,
 Ти ж на моім серцю лежав.
 Гей, пливé кача по Тисіні,
 Пливé кача по Тисіні.

Завдання 8. Розкажіть, яку участь узяла Ваша країна у Другій світовій війні, які втрати поніс Ваш народ на цій війні, як ушановують пам'ять загиблих.

Завдання 9. Яка пісня, присвячена військовим утратам, є найбільш популярною у Вашого народу? Заспівайте її для своїх однокурсників. Передайте зміст пісні українською мовою.

Які свята відзначають в Україні влітку?

Завдання 10. Прочитайте текст.

Текст №3. 7 липня – свято Івана Купала

Свято Івана Купала – найколіоритніше та найцікавіше свято літнього сонячного циклу календарних дохристиянських свят. Із прийняттям християнства воно трансформувалося в церковне. Припадає на день літнього сонцевороту. Символізує народження літнього сонця Купала, бога плідності. Головні персонажі свята уособлюють чоловіче (сонячне) і жіноче (водяне) божества.

Свято починається ввечері. Вогонь повинен горіти цілу ніч. Дівчата ворожать на нареченого, кидаючи вінки з вогнем у воду. Чий вінкок дістане хлопець, того дівчина обирає до кінця дійства. Хлопці перестрибують через запалений вогонь спочатку самі, а коли той стіхне, то в парі з дівчатами. Якщо парубок стрибне високо, то буде гарний урожай, якщо вдало перестрибне пара, то хлопець і дівчина одружаться.

Потім козаки спускають вогняне колесо-сонце, люди від вогнища запалюють свічки та йдуть до річки, щоб пустити їх у кошиках-віночках у воду й ушанувати предків. Після цього всі сідають за святкову вечерю. Уночі дівчата з хлопцями йдуть до лісу, розпалюють багаття і водять хороводи, співаючи купальських пісень.

За народними повір'ями, лише в Купальську ніч можна знайти квітку папороті, яка в цей момент зацвітає і може принести щастя.

Завдання 11. Складіть розгорнутий план тексту.

Завдання 12. Прочитайте текст.

Текст №4. Композиційний склад українського вінка

Віночок, сплétений з квіточок і трав, оздоблений яскравими стрічками, – одін з найдавніших українських символів. Усього у вінку могло бути до 12 різних квіток, кожна з яких є символом.

Здавна вважали, що **мак** не лише квітка мрій, але й символ родючості, краси та молодості; **ромашка** – символом кохання, ніжності та вірності; **соняшник** – відданості й вірності; **волошки** у віночку – символ людяності; **ружа, мálьва і півонія** – символи віри, надії, любові; **м'ята** – оберіг дитини та її здоров'я; **матерінка** – символ материнської любові; **лілея** – дівочі чари, чистота, цнота; **безсмертник** – символ здоров'я, загоює віразки і рани; **цвіт вишні та яблуні** – материнська відданість та любов; **каліна** – краса та дівоча врода; **хміль** – гнучкість і розум; **польовий дзвіночок** – вдячність.

Щоб посилити захисну силу вінка, поміж квітів вплітали зілля та лістя: **полін** – «траву над травами», **буркун-зілля** – символ вірності, що може з'єднувати розлучене подружжя; **лістя дуба** – символ сили. Але чи не найсильнішим оберігом уважають **барвінок** – символ життя та безсмертя душі людської, оберіг від злих сил, зілля кохання та дівочої краси, чистого шлюбу. Казали, що варто лише дівчині та юнакові з'їсти листочок барвінку, як між ними спалахне кохання. Кожна пелюстка має певне значення: перша – краса, друга – ніжність, третя – незабутність, четверта – злагода, п'ята – вірність (С. Бойко, О. Кожем'яка).

Завдання 13. Складіть розгорнутий план тексту.

Завдання 14. Перекажіть тексти №3 та №4, доповнивши їх інформацією після перегляду повного обряду на Івана Купала.

Завдання 15. Перегляньте обряд на Івана Купала. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/PIRJM053JXE>.

Завдання 16. Прослухайте пісню «Ой, на Івана, та й на Купала» у виконанні ILLARIA та гурту «Славія». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/Ppr3abreeaE>.

«Ой, на Іва́на, та й на Купа́ла»

Ой на Іва́на, та й на Купа́ла
 Там дівчино́нька квіти збира́ла.
 Квіти збира́ла, в пуче́чки кла́ла,
 До річки несла́, в во́ду пуска́ла.
 «Ой світи́, со́нце, світи́ та й не грій,
 Щоб мій віно́чок та й не згорі́в.
 Щоб мій віно́чок живи́м зоста́вся
 Та й миле́нькому в ру́ки діста́вся».
 Пливи́, віно́чку, по си́ній хви́лі
 До то́ї ха́ти, де жи́є мiлий.
 Попли́в віно́чок та й за водо́ю,
 Сéрце дiвоче забра́в з собо́ю

*Фіналістка вокального шоу «Голос країни»,
 українська етноспівачка ILLARIA*

Завдання 17. Дівчата! Доберіть квіти та зілля для українського віночка та сплетіть його. Перегляньте ще раз значення рослин-символів. Від чого вбереже сплетений віночок і що він розповість про майстриню?

24 серпня – День Незалежності України

Завдання 18. Прослухайте «Гімн України» у виконанні учасників шоу «Голос. Діти» та «Маленькі гіганти». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/y4BDjESlgxg>.

Святослав Вакарчук – український рок-музикант, поет, автор пісень, лідер групи «Океан Ельзи», заслужений артист України (2005 рік), політичний діяч, кандидат фізико-математичних наук.

Завдання 19. Прослухайте «Гімн України» у виконанні «Океану Ельзи» та 40 тисяч глядачів на стадіоні Львова на День Незалежності. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/sD2iUu-9paA>.

Гімн України

Слова: Павло Чубинський.

Музика: Михайло Вербицький.

Офіційна музична редакція ухвалена Верховною Радою України 15 січня 1992 року, текст Гімну (перших 6 рядків) затверджено Законом України «Про Державний Гімн України» 06 березня 2003 року.

Ще не вмерла України ні слава, ні воля,
Ще нам, браття-українці, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануємо ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів

Душу й тіло ми положим за нашу свободу
І покажем, що ми, браття, козацького роду.
Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до Дону,
В ріднім краї панувати не дамо нікому.
Чорне море ще усміхнеться, дід Дніпро зрадіє.
Ще у нашій Україні доленька наспіє.

Приспів

А завзяття, праця щіра ще свого докаже,
Ще ся воля в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відіб'ється, згомонить степами,
України слава стане поміж народами.

Приспів

Завдання 20. Прочитайте слова Гімну Вашої країни для своїх одногрупників. Перекажіть його зміст своїми словами. Розкажіть, що значить ця пісня для громадян Вашої держави.

**Які свята відзначають в Україні восени?
14 жовтня – Свято Покрови Пресвятої Богородиці**

Завдання 21. Прочитайте текст.

Текст №6. Свято Покрови і День захисника Вітчизни

14 жовтня – свято Покрови Пресвятої Богородиці, або, як кажуть у народі, Святої Покрови, яке посідає почесне місце серед пошанованих свят в Україні.

Свято Покрови пов'язане з легендарною подією, яка відбулася в Царгороді (Константинополі). Місто було оточене чужинцями (за різними джерелами – то могли бути як давні руси (скіти) на чолі з князем Аскольдом, так і агаряни (магометани – араби або турки). Божа Мати начебто покрила своїм омофором городян, які молилися на всенічній службі у Влахерській церкві. Це побачив святий Андрій: під церковним склепінням з'явилася Пресвята Богородиця в оточенні янголів, пророків та апостолів, накрила своїм омофором православних християн. Це було провістям перемоги. Так і сталося: невдовзі надійшли воїни-захисники і звільнили населення від нападників.

Християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці запроваджене у Візантії на згадку про чудесне визволення Константинополя від нападників.

Очевідно, цей сюжет і прислужився тому, що для українських козаків свято Покрови було найбільшим і найзначущим. У цей день у козаків відбувалися вибори нового отамана. Козаки вірили, що свята Покрова охороняє їх, а Пресвятую Богородицю вважали своєю заступницею і покровителькою, тому свято назвали Козацькою Покровою. На Запорозжжі в козаків була церква святої Покрови. Коли після руйнування Запорозької Січі в 1775 році козаки йшли за Дунай, то взяли з собою ікону Покрови Пресвятої Богородиці. Цього дня в Україні відзначають ще одне свято – День українського козацтва. А з 2017 року – запроваджене державне свято – День захисника Вітчизни.

Завдання 22. Складіть тезовий план до тексту.

Завдання 23. Перекажіть текст за створеним планом.

Завдання 24. Прослухайте «Молітву до Богородиці» Б. Шиптури на вірші Т. Шевченка у виконанні камерного хору «Галицькі передзвони». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/SRGx5SUJCIU>.

Завдання 25. Прочитайте уривок «Молітва до Богородиці» з поеми Т. Шевченка «Марія».

Все упованіє моє
На Тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє Твоє,
Все упованіє моє
На Тебе, Мати, возлагаю.
Святая сіло всіх святих,
Пренепорочная, Благая!
Молюся, плачу і ридаяю:
Воззри, Пречистая, на їх,
Отіх окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм сілу
Твойого мученика-Сіна,
Щоб хрест-кайдани донесли

До самого, самого краю.
Достойнопетая! благаю!
Царіце неба і землі!
Вонмі їх стону і пошли
Благий кінець, о Всеблагая!
А я, незлбний, воспою,
Як процвітуть убогі села,
Псалмом і тихим, і веселим
Святуоу доленьку Твою.
А нині плач, і скорб, і сльози
Душі убогої – убогий
Остатню лепту подаю.

Бойовий гопак. Козацькі забави на День українського козацтва

Завдання 26. Перегляньте український народний танець «Гопак» у виконанні ансамблю імені Павла Вірського. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/d_RN0CMgyME.

Завдання 27. Послухайте український козачий бойовий марш. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/v35N8gYJPE>.

Завдання 28. Прослухайте українську народну пісню «Ой, на горі та й жінці жнуть». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/ZCq2uFNJieQ>

Завдання 29. Прочитайте текст української народної пісні «Ой, на горі та й жінці жнуть».

Ой на горі та жінці жнуть, | (2)

А попід горою ярмом-долиною

Козакі йдуть,

Гей, долиною, гей, широкою

Козакі йдуть.

Попереду Дорошénко. | (2)

Ведé своє вíйсько, вíйсько запорíзьке

Хорошénько.

Гей, долиною, гей, широкою,

Хорошénько!

Посерéду пан хорунжий, | (2)

Під ним кониченько, під ним вороненький
 Сільно дужий
 Гей, долиною, гей, ширóкою,
 Сільно дужий!
 А позаду Сагайдачний, | (2)
 Що проміняв жінку на тютюн та лю́льку,
 Необáчний!
 Гей, долиною, гей, ширóкою,
 Необáчний!
 «Гей, верніся, Сагайдачний, | (2)
 Візьми свою жінку, віддай тютюн-лю́льку,
 Необáчний!»
 Гей, долиною, гей, ширóкою,
 Необáчний!»
 «З жінкою в поході не возіться, | (2)
 А тютюн та лю́лька козаку́ в дорóзі
 Знадобіться!
 Гей, долиною, гей, ширóкою,
 Знадобіться!
 Гей, хто в лісі, озовіся! | (2)
 Та вікришем вогню, та затягнем лю́льку,
 Не журіся!
 Гей, долиною, гей, ширóкою,
 Не журіся!»

Гетьмани України

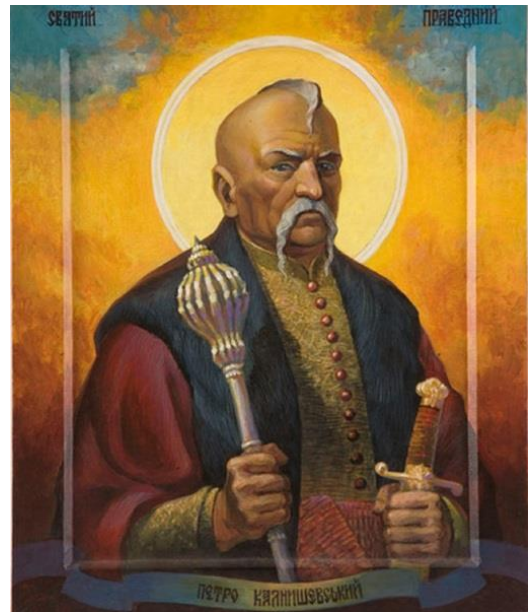
Петро Дорошєнко
(1627 – 1698)

Петро Конашєвич-Сагайдачний
(1582 – 1622)

Іва́н Мазе́па
(1639 –1709)

Петро́ Калнише́вський
(1690 – 1803)

Завдання 30. Підготуйте реферат про одного з гетьманів України.

Завдання 31. Розкажіть про видатних очільників війська та держави (країна студента).

Завдання 32. Прочитайте текст.

Текст №7. Весілля після Покрови

В Україні кажуть: «Покрова накриває траву листям, землю – снігом, воду – льодом, а дівчат – шлюбним вінцем». В українських селах і до сьогодні дотримуються давньої народної традиції справляти весілля після Покрови.

Від Покрови й до початку Пилипівки – поря наймасовіших шлюбів. Дівчата, які бажали взяти шлюб саме цього року, мали побувати на святі Покрови в церкві й помолитися: «Свята Покрівонько, покрий мені голівоньку», «Мати-Покрівонько, покрий Матір сиру Землю і мене молоду», «Свята Мати, Покрівонько, накрій мою голівоньку, хоч ганчіркою, аби не зостатися дівкою», «Свята Мати, Покрівонько, завинь мою голівоньку, чи в шматку чи в онучу – най ся дівкою не мучу!»

Існувала навіть прикмета: якщо на Покрову сніг – буде багато весіль. Сніг у народній свідомості асоціюється з весільним покривалом.

Завдання 33. Перегляньте обряд вінчання у Володимирському соборі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/oZN9vd1pd5o>.

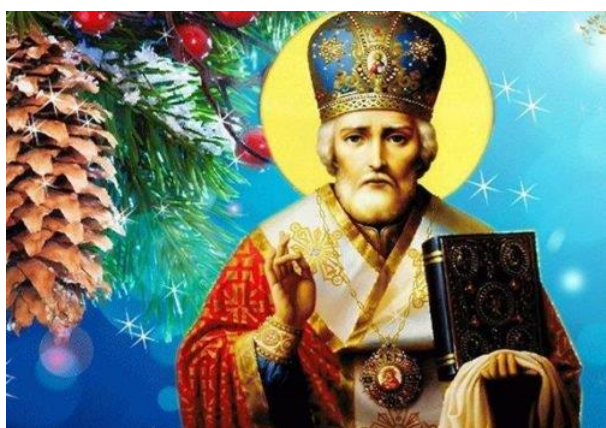
Завдання 34. Розкажіть про весільні традиції у Вашій країні.

Народні прикмети на Покрову

- Якщо з півдня дме низовий вітер, зима буде теплою.
- Якщо вітер дме з півночі, зима буде холодною.

- Якщо вітер дме з заходу, зима́ буде сніжною.
- Коли протягом дня вітер змінює напрямок, то й зима́ буде нестійкою.
- Якщо сніг не вівпав на Покр́ову, то його́ не буде і в листопаді та грудні.
- Яка поѓода на Покр́ову, такою́ буде і зима́.
- Якщо лист з берези та дуба на Покр́ову впадé ч́исто – до легкóго рóку, а неч́исто – до сувóрої зим́и.
- Якщо на ви́шні лі́стя опадé до 14 жóвтня – зима́ буде тéпла, якщо ж ви́шня зелéна – зима́ буде лю́та.
- На Покр́ову вітер – весна́ буде вітряна.
- Відлі́т журавлі́в до Покр́ови – на рáнню з́иму.
- Якщо на Покр́ову сні́г – буде багáто весі́ль.

Які свята́ відзнача́ють в Украї́ні взі́мку?

Святий Микола́й – покрові́тель ді́тей та студéнтів

Завда́ння 35. Прочита́йте текст.

Текст №8. 19 грудня – День Свято́го Микола́я Чудотворця

19 грудня розпочина́ється цикл новорі́чних та Різдвя́них свят в Украї́ні. Святий Микола́й – оди́н із найб́ільш шанóваних святи́х в украї́нській христия́нській тради́ції. Ді́ти ві́рять, що в ніч з 18 на 19 грудня до них у до́мівки прихóдить святи́й і прино́сить ті подару́нки, які бу́ли замóвлені в листáх до нього́ напередóдні. Подару́нки слухня́ні ді́ти знахóдять вранці́ під поду́шками або́ в панчо́хах і шкарпéтках, що вися́ть над ка́мінами, на лі́жках. Якщо дити́на бу́ла неслухня́на, то під поду́шкою їй залиша́ють лозі́нки для покара́ння. Супровóджують Микола́я його́ помі́чники – я́нгол для га́рних ді́тей та чо́ртик для ді́тлахі́в, які прогрі́шилися.

Уго́дник Бо́га опі́кується та́кож студéнтами, мандрівника́ми, водія́ми, торгівця́ми та моря́ками. До сло́ва, оста́нні ча́сто беру́ть о́браз Чудотворця́ з собо́ю на риболо́влю. У наро́ді ще ка́жуть, що святий Микола́й береже́ люде́й і від стихі́йного ли́ха, особлі́во на воді́. Зверта́тися до Микола́я у мо́литва́х мо́жуть і ті, хто перебува́є у скру́ті, а та́кож замі́жні жінки́, які про́сять його́ про спо́кійне сіме́йне життя́.

Завдання 36. Шановні студенти! Напишіть листівку до Святого Миколая з проханням втілити ваші мрії в життя. А на День Святого Миколая, можливо, побачите під подушкою сюрприз і дізнаєтеся, добрими ви були хлопчиками і дівчатками протягом року чи ні...

Народні прикмети на День Святого Миколая:

- Як впаде великий іній – на гарний врожай хліба.
- Як на Миколу піде дощ, то врожай на озимину.
- Морозяний день – на уроду хліба й горідини.
- Із цього дня підходять другі морози – Миколині: «На Студеного Миколу снігу навалить гору».

Завдання 37. Прочітайте вірші про Святого Миколая Марійки Підгірянки

Святий Миколаю

Святий Миколаю,
Прийді до нас з раю,
Принесі нам дарі
Кожному до пари.

Цукерки смачненькі,
Булочки пухкенькі,
Книжечок багато
Читати у свято.

Святий Миколай

Ой втіха, діти, втіха –
приходить нічка тіха,
весела нічка тая:
Святого Миколая.
Повагом і спроквола
іде Святий Микола
і дар несе багатий,
треба всім, діти, знати.
Яблучка й горіхи,
колячи́ків два міхи,

кони медяникові
та овечки цукрові.
Миколая привели
біленькі два ангели.
Знають послі небесні,
котрі діточкі чесні.
Список при собі мають
і когочитають,
тому Миколай на свято
дає дарунки радо.

Новорічні ялинки вдома та на Софійській площі в Києві

Завдання 38. Прочитайте текст.

Текст №9. Новий рік – улюблене свято українців

У ніч з 31 грудня на 1 січня в ко́жну домі́вку приходить чарівне свято Нового року. Напередодні прикрашають новорічну ялі́нку та все помешкання святковими прикрасами. Готують багатий новорічний стіл, за яким уночі збирається вся сім'я. Традиційно до новорічного меню входять салати, запечене м'ясо пті́ці, свині́на, яловичина, пло́ді цитрусових, фру́кти, солодо́щі та вино́.

Під час святкування ввечері проводжають Старий рік, а о дванадцятій годині но́чі, прослу́хавши приві́тання Президе́нта держа́ви, лю́ди зустрічають Новий. Шампа́нське, бенга́льські вогні́, конфеті́, серпанті́н, свічки́, гірля́нди є обов'язковими атрибу́тами зу́стрічі. На ву́лицях, майданах не́бо розривають новорічні салю́ти. І ніч стає немов день. Усі радіють і сподіваються, що Новий рік принесе тільки щастя. Це мить е́днання всіх люде́й світу у наді́ї на краще життя́, мир та добро́бут.

Завдання 39. Прослу́хайте всесві́тньо відомий хіт «**Jingle Bells**» у викона́нні гурту «Шпиля́сті кобза́рі» украї́нською мо́вою. – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/7bx4S2YGS48>.

Завдання 40. Прочитайте слова́ всесві́тньо відомого хіта «**Jingle Bells**» украї́нською мо́вою.

Срі́бно-бі́лий сні́г
Ві́стеле порі́г.
Клі́че у світі́
Серпанті́н дорі́г.
За ві́кнами і́мла,
І в по́шуках те́пла
По ву́лиці засні́женій
Іде́-бредé зима́.

Прі́спів:

Ці́лий день дзень-дзелéнь
Дзвóники дзвеня́ть.
Яли́нкові лі́хтарі́
Казко́во мерехтя́ть. Хей!
Ці́лий день дзень-дзелéнь
Ді́лі-дон-дін-дін.
Зі́рка сяє, і луна́є
Цей Рі́здвяний дзві́н.
Микола́й іде́.

Хор я́нголів веде́.
Ві́тер-снігові́й
У дима́р гуде́.
Ми зі́чимо усі́м
Дорóслим і малі́м
У цю чарі́вну сві́тлу ніч
Знайти́ свій те́плий ді́м.

Прі́спів

Пода́рунків мі́х:
Лáсощі та смі́х.
Ща́стя і добра́
Ві́стачить на всі́х.
Диві́ся, на ві́кні́
Дере́ва крижа́ні –
Це Нові́й рік леті́ть до нас
На бі́лому коні́.

Прі́спів

7 січня – Народження Ісуса Христа.
Різдво

Різдвяна вечєра

Завдання 41. Прочітайте текст.

Текст №10. Різдво

7 січня православні християни відзначають одне з найбільших після Пасхи християнських свят – Різдво, День народження Сіна Божого Ісуса Христа, який народився у Віфлеємі. Його матері – Діва Марія. У перекладі з давньоєврейської мови Христос означає Спаситель. Він був посланий Богом Отцем на Землю заради спокутування гріхів і спасіння людства. Христос народився у хліві, а про його народження сповістила яскрава зоря на небі, яку стали називати Віфлеємською.

Увечері 6 січня на столі в кожному домі повинні бути узвар і кутя. Це Свят-вечір, очікування Різдва. 7 січня після церковної служби на святковий обід подають 12 страв. Це сало, печінка, смажені ковбаси, копченості тощо. Після відпочинку увечері діти йдуть у гості до своїх батьків і несуть святкову вечєру.

У цей день прийнято миритися з усіма, пробачати образи, відчувати радість життя і любов, яку подарував Ісус Христос.

Рецепт багатої куті

Основа куті – пшениця, що символізує перемогу життя над смертю. Решта інгредієнтів для куті також символічні:

- мак – багатство;
- родзинки – радість;
- горіхи – здоров'я;
- вершкове масло – благополуччя;
- мед – солодке життя;
- льодяники – удача;
- шоколад – міцність духу;
- молоко – достаток;
- сухофрукти – зв'язок з родиною, корінням.

Щоб приготувати по-справжньому багату кутю, знадобиться:

- 200 г крупі;
- 300 мл молока;
- 4 столових ложки меду;
- 80 г маку;
- 200 г сухофруктів;

- родзінки, горіхи, льодяники, шоколад та інші інгредієнти додають на свій смак.

Завдання 42. Прослухайте різдвяну пісню «Добрий вечір тобі, пане господарю!» у виконанні гурту «Піккардійська терція». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/SwrNRsce1XQ>.

Завдання 43. Прочитайте текст пісні «Добрий вечір тобі, пане господарю!»

Добрий вечір тобі,
пане господарю!
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
Застеляйте столи
Та все килимами,
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
Та кладіть колачі,
З ярої пшениці,
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
Бо прийдуть до тебе,
Три празники в гості,
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
А що перший празник,
Роздество Христове,
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!

А що другий празник,
Святого Василя,
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
А третій же празник,
Святе Водохреща.
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
А що перший празник,
зашле тобі втіху,
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
А що другий празник,
зашле тобі щастя,
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!
А що третій празник,
зашле ще й здоров'я.
Радуйся! Ой радуйся, земле,
Син Божий народився!

Колядування

Як тільки на небі з'являється перша зоря, дорослі й діти на Різдво йдуть колядувати, тобто піснями вітати всіх з народженням Христа, за що отримують від господарів дарунки або гроші.

Завдання 44. Прослухайте різдвяну колядку «**Нова радість стала**» у виконанні гурту «Водограй». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/cEaMRgwXQmU>.

Завдання 45. Прочитайте Різдвяну колядку «**Нова радість стала**».

Нова радість стала,
Яка не бувала,
Над вертепом зізда ясна,
Світлом засіяла.
Де Христос родився,
З Діви воплотився,
Як чоловік пеленами
Убого оповився.
Пастушки з ягнятком
Перед тим дитятком

На колінця припадають,
Царя Бога вихваляють.
Ой Ти Царю, Царю,
Небесний Владарю,
Даруй літа щасливії
Цього дому господарю.
Даруй господарю,
Даруй господіні,
Даруй літа щасливії
Нашій славіній Україні.

13 січня – Щедрий вечір. Щедрування

13 січня – Щедрий вечір, або свято Маланки. Українці готують багату вечерю; групи людей, переодягнених у журавля, ведмедя, діда, сівача й сіяча, цигана й циганку, співають щедрівки і водять козу. Українська пісня «Щедрик» стала символом Різдва в усьому світі.

Прослухайте пісню «**Щедрик**» М. Леонтовича у виконанні хору імені Верьовки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/caIMVBzLOWg>.

Завдання 46. Прослухайте пісню «**Щедрик**» у виконанні співаків різних народів. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/MFcMatFa4R8>.

Завдання 47. Прочитайте текст пісні «**Щедрик**».

Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка,
Стала собі щебетати,
Господаря викликати:
«Вийди, вийди, господарю,
Подивися на кошару,
Там овечки покотились,

А ягнічки народились,
В тебе товар весь хороший,
Будеш мати мірку грошей,
Хоч не гроші, то полова –
В тебе жінка чорноброва».
Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка.

19 січня – Водóхреща

19 січня завершується цикл Різдвяних свят святом Водóхрещі. За історичними свідченнями, у віці 30 років Ісус Христос прийняв хрещення від Іоанна Хрестителя у водах річки Йордан. У цей час з неба почувся голос Бóга Отця, який назвав Ісуса Христа своїм Сіном, а Святий Дух спустився до нього у вигляді білого голуба. Православні українці вірять у Святу Трійцю: Бóга Отця, Бóга Святого Духа і Сіна Бóжого Ісуса Христа.

В Україні цього дня вранці після церковної служби священик занурює хрест у води річки, а потім люди починають входити до ополонки і теж занурюватися у воду. Вода, набрана на Водóхреща, має лікувальні властивості й не псується.

Завдання 48. Перегляньте обряд занурення у воду на свято Водóхрещі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/qm2zoaZxLqY>.

Завдання 49. Перегляньте фільм «Вечорі на хуторі поблизу Диканьки» за мотивами повісті М. В. Гоголя. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/mS3Ldgpev7w>.

Завдання 50. Напишіть новорічне привітання для своїх одногрупників з України, спираючись на слова українських колядок та щедрівок, вивчіть його напам'ять і привітайте друзів.

Завдання 51. Підготуйте дві презентації про святкування світських та релігійних свят у Вашій країні.

Словник до теми «Святá і традиції України»

Українська

Великий Піст
вінчання
весілля
веснянка
гетьман України
Гімн України
гопак
День захисника Вітчизни

Англійська

the Lent
church wedding
wedding
spring folk song
Hetman of Ukraine
Anthem of Ukraine
hopak
Defender's Day

Де́нь Незале́жності Украї́ни	Independence Day of Ukraine
Де́нь Свято́го Микола́я Чудотво́рця	Saint Nicholas Day
Де́нь украї́нського коза́цтва	Day of Ukrainian Cossacks
Дру́га світова́ війна́	Second World War
коля́дка	carol
колядува́ння	caroling
Нови́й рік	New Year
Па́сха	Easter
Різдво́	Christmas
Різдвя́на ве́чєря	Christmas dinner
Сві́тле Христо́ве Воскресі́ння	Bright Sunday / Easter Sunday
свя́то Іва́на Купа́ла	Ivan Kupala holiday
Свя́то Покро́ва Пресвято́ї Богоро́диці	Feast of the Protection of the Blessed Virgin
щедрі́вка	shchedrivka
щедрува́ння	shchedruvannya

Завдання 3. Розгляньте фото. Назвіть види спорту. Які з них є командними? Які з них є зимовими?

Що зображено на малюнках 1–4? Опишіть зображення.

1

2

3

4

Завдання 4. Проведіть для групи фізичну зарядку. Уживайте команди: *поставте ноги на ширину плечей; кроком руш; на місці стій; шикуйсь; вільно.*

Увага! Наказовий спосіб дієслова.

Бігти, стояти, шикуватися, кинути			
однина		множина	
1 ос. (я)	-----	1 ос. (ми)	біжімо, стіймо, шикуймося, кільно
2 ос. (ти)	біжи, стійО, шикуйОся, кільО,	2 ос. (ви)	біжіть, стійте, шикуйтеся, кільте
1 ос. (він, вона)	хай (нехай) біжить, стоїть, шикуюється, кїне,	3 ос. (вони)	хай (нехай) біжать, стоять, шикуюються, кїнуть

Завдання 5. Розгляньте схему «Види спорту та вік дитини». Дайте відповіді на запитання.

У якому віці оптимально (найкраще) розпочати заняття

- з баскетболу?
- з боксу?
- з важкої атлетики?
- з велоспорту?
- з волейболу?
- з гірських лиж?
- з легкої атлетики?
- з плавання?
- із спортивної гімнастики?
- із східних єдиноборств?
- з тенісу?
- з фігурного катання?
- з футболу?

Завдання 6. Прочитайте текст. Дайте йому назву. Складіть план.

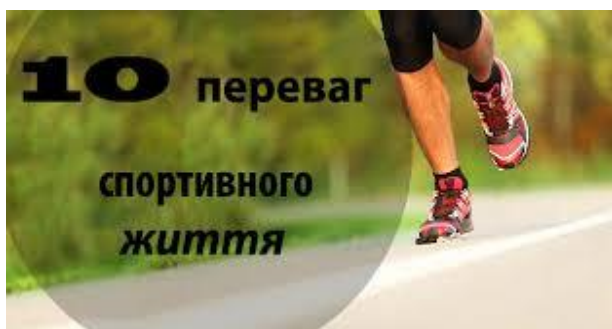
Де́хто мо́же сказа́ти, що займа́тися спо́ртом дити́ні зо́всім не по́трібно, адже діти веду́ть дуже акти́вний спосі́б життя́: бігають, стрибають. Але́ це не так. Спорт дозволить унікнути травм, які дитина мо́же отримати́ під час

неорганізованих ігор.

Так у чому ж полягає користь спорту для дітей? Заняття спортом у дитинстві сприяють тому, що і в майбутньому дитина буде любити рухатися, вести активний спосіб життя. А це означає, що і в дорослому житті буде активною і цілеспрямованою людиною. Також дитина стане більш терплячою і стриманою, навчиться себе контролювати, стане уважною і дисциплінованою, а ще виховає силу волі.

Спорт дуже корисний для здоров'я. Так, різні види спорту впливають на різні системи організму, зміцнюються різні групи м'язів, а також суглоби і кістки. Укріплюється серцево-судинна система. Тренується серце, воно починає працювати краще, постачаючи кров у весь організм. Зростає навантаження на легені, що дозволяє збільшити їхній об'єм, а це означає, що всі органи і тканини будуть забезпечені киснем. Крім того, підвищується імунітет і витривалість організму, зміцнюється здоров'я, отже, дитина буде рідше хворіти. Кращою стає координація, розвиваються швидкість і точність реакцій, спритність, окомір, формується гарна постава. Підвищується працездатність і витривалість, покращується фізичний та психічний стан дитини.

Командні види спорту дозволять навчитися дитині взаємодіяти з іншими людьми. Спорт подарує нових друзів і товаришів, займе час дитини і не дозволить їй байдикувати.

Віпишіть із тексту переваги спортивного життя. Назвіть шкідливі звички, з якими спорт не сумісний.

Завдання 7. Прочитайте в парі діалог. Складіть свій діалог-розповідь про заняття спортом. Як Ви розумієте вислів «Дай роботу тілу – відпочине голова»?

Діалог «Тренажерний зал»

- Ти в прекрасній фізичній формі, але виглядаєш утомленим.
- Я справді сьогодні втомився, бо відвідував тренажерний зал. Саме йду звідти.
- Як часто займаєшся?
- Тричі на тиждень по півторі години. У народі говорять: «Дай роботу тілу – відпочине голова». То я й навантажую себе, щоб зняти стрес. Тягаю залізо, качаю м'язи, прес. Ось бачиш, які руки стали? Та й на животі вже видно кубики!
- Ти так захоплено розповідаєш! Нάче зовсім не важко.

– Я отримую задоволення: і статура покращилася, і настрій веселіший, і навчився планувати свій день.

– А я от не маю часу...

– То ти бажання не маєш. І сили волі.

Українські спортсмени

Сергій Бубка

Рекордсмен світу у стрибках із жердиною (1994). Рекорд не побитий досі.

Протягом своєї кар'єри Сергій Бубка встановив 35 рекордів – 17 на стадіонах і 18 – у критих приміщеннях. Для цього йому знадобилося 10 років виступів на змаганнях – з 1984 по 1994 роки. Його рекорд на відкритому повітрі ніхто не зміг побити досі – 6 м 14 см.

Ще одним унікальним досягненням Бубки є 6 поспіль титулів чемпіона світу, завойовані з 1983 по 1997 роки (3 – у складі збірної незалежної України). Він єдиний спортсмен у світі, який 14 років був єдиним чемпіоном світу у своїй дисципліні.

2005 року Сергій Бубка став президентом Національного олімпійського комітету України. Обіймає цю посаду донині.

Інесса Кравець

Володар світового рекорду в потрійному стрибку (1995). Рекорд не побитий досі.

1995 року на чемпіонаті світу у шведському Гетеборзі в третій спробі Інесса Кравець стрибнула на 15 м 50 см, установивши новий світовий рекорд. Перевершити його не може ніхто вже більше 20 років.

На початку 90-х Кравець була «королевою залу», вигравши два чемпіонати світу в закритих приміщеннях (1991, 1993) та чемпіонат Європи (1992). Пік її досягнень припав на середину 90-х. 1995 року вона стала чемпіонкою світу, а 1996-го – олімпійською чемпіонкою Ігор в Атланті. На цих змаганнях Кравець показала результат 15,33 м.

Яна Клочкова

отириразова олімпійська чемпіонка з плавання, найтитulóваніша спортсменка України в історії Олімпійських ігор.

Кар'єра «Золоті рибки» Яни Клочкової на найбільших міжнародних змаганнях тривала 7 років – з 1997-го по 2004-й. Піком виступів стали дві Олімпіади – 2000 в Сіднеї і 2004-го в Афінах. На цих іграх українка завоювала п'ять медалей, чотири з яких – золоті (у плаванні на 200, 400 та 800 метрів).

Протягом своєї кар'єри спортсменка завоювала 10 золотих медалей чемпіонату світу (в 50-ти та 25-ти метрових басейнах) і 19 разів ставала чемпіонкою Європи.

Володiмiр i Вiтaлiй Кличкo

Браті Кличкі – рекордсмени за кількістю перемог у професійному боксі.

1999 року Віталій Кличко став першим слов'янином, який виграв титул чемпіона світу з боксу в суперважкій ваговій категорії.

Усього Кличко-старший провів на рингу 47 боїв (останній – у віці 41 рік) і пішов непереможеним. В останньому бою він провів 9-й захист титулу чемпіона WBC після повторного завоювання.

За роки професійної кар'єри Віталій Кличко завоював такі титули: інтерконтинентальний чемпіон за версією WBO; чемпіон Європи; інтерконтинентальний чемпіон за версією WBA; чемпіон світу за версією WBO.

У Володимира Кличка першим видатним досягненням є титул Олімпійського чемпіона Атланти-1996.

За роки професійної кар'єри Володимир Кличко здобув такі титули: інтерконтинентальний чемпіон за версією WBC; інтерконтинентальний чемпіон за версією WBA; чемпіон Європи; чемпіон світу за версією WBO.

Андрій Шевченко

2004 року головна зірка українського футболу за роки Незалежності Андрій Шевченко отримав «Золотий м'яч» кращого футболіста Європи.

Нападник Андрій Шевченко став справжнім символом України на футбольному полі, граючи за італійський «Мілан». Для вболівальників він просто Шева.

Андрій Шевченко – п'ятиразовий чемпіон України, володар «Золотого м'яча» 2004 року, найкращий гравець Ліги чемпіонів сезону 1998–1999 рр.; найкращий бомбардир чемпіонату Італії (Серія А) сезону 1999–2000 рр. (24 голи), 2 місце серед бомбардирів сезону 2000–2001 рр., чемпіон Італії – 2004.

Цікаві факти про спорт

1. З усіх видів спорту найбільше вболівальників має футбол.
2. Перші сучасні Олімпійські ігри були проведені в Афінах (Греція) 1896 року. У них брали участь 311 чоловіків, але жінок-учасниць не було.
3. Золоті медалі роблять не з чистого золота, а зі срібла з покриттям золота. Останні золоті медалі з чистого золота були зроблені в 1912 році для Олімпійських ігор.
4. Австрієць Йохан Риндт у 1970 році став чемпіоном світу в гонках Формули-1... по смертю. Лідуючи в загальній таблиці, він розбився під час

Гран-прі Італії, за чотири етапи до кінця сезону. Але зароблених балів вистачило для отримання чемпіонського титулу.

Завдання 8. Прослухайте пісню групи «Тартак» «Україно, забивай!». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/R3LvBIXKjwU>

Слова: Сашко (Олександр) Положинський

Музика: група «Тартак»

Україно, забивай!

Хлопці з України грають у футбол!
Що нам всім потрібно? Нам потрібен гол!
Покажіть-но, хлопці, школу, покажіть-но клас!
Хай суперник ваш ніколи не забуде вас!

Україно, забивай! Україно, забивай! Забивай!
У цій грі перемагай! У цій грі перемагай!
Україно, забивай! Україно, забивай! Забивай!
У цій грі перемагай! У цій грі перемагай!

Ми – єдина сила, ми – єдиний фронт!
З вами вся країна, з вами весь народ!
Як вночі лягаєм спати – молимося за вас!
Час перемагати, хлопці! Забивати час!

Україно, забивай! Україно, забивай! Забивай!
У цій грі перемагай! У цій грі перемагай!
Україно, забивай! Україно, забивай! Забивай!
У цій грі перемагай! У цій грі перемагай!

Перед телевізорами дружно сидимо!
На трибунах стадіону гучно кричимо!

Україно, забивай! Україно, забивай! Забивай!
У цій грі перемагай! У цій грі перемагай!
Україно, забивай! Україно, забивай! Забивай!
В кожній грі перемагай! В кожній грі перемагай!

На потрібен гол! Нам потрібен гол!
Нам потрібен вдаль український футбол!
На потрібен гол! Нам потрібен гол!
Нам потрібен влучний український футбол!
На потрібен гол! Нам потрібен гол!
Нам потрібен гарний український футбол!
На потрібен гол! Нам потрібен гол!
Нам потрібен сильний український футбол!

Кричálки футбóльних фанátів на «Євро-2012»

Завдánня 9. Розучіть кричálки футбóльних фанátів. Назвіть слова-символи, поясніть їхнє значення.

Жóвте по́ле! Сíне не́бо!
Гол забíти дúже трéба!
Степ ширóкий! Червóна калíна!
Нáша слáвна Украíна!

Забивáйте хлóпці гóла,
Та ми бúдем святкувáть!
Де ми ще так, крiм футбóла,
Змóжем гúчно покричáть!

Подарúють козакí
Всiй краíні свято!
Та здiймéться догорí
Сiньо-жóвтий пра́пор!!!

Сьогóдні в мóді нáшi кольорí,
Зелéне по́ле, сiньо-жóвти прапорí,
Ужé позáду час, час невдáч,
Вiдсвятку́ймо рáзом кóжен м'яч.

- Хто найсильнiший?
- Украi-í-на!
- Хто найспритнiший?
- Украi-í-на!
- Хто козацький дух має?
- Украi-í-на!
- Хто нiколи не вiдступає?
- Украi-í-на!
- Хто до остáнного б'ється на полі?
- Украi-í-на!
- Кому не бракує сили i воли?
- Украi-í-на!

Завдánня 10.

Вiн лежáти зóвсiм не хóче.
Якщó кiнути, вiн пiдскóчить.
Трóхи вдáриш, вiдрáзу навскáч,
Ну, звичáйно, це ...

Рáно вранци вздовж дорóги
На травi блищiть росá,
По дорóзi iдуть нóги
Та бiжáть два кóлеса.

Пáлиця у вiгледi кóми
Женé шáйбу пéред сéбе.

Дóвiдка: велосипéd, м'яч, клiчка.

Завдánня 11. Пояснiть, як Ви розумiєте змiст прислiв'їв. Якi прислiв'я є синонiмiчними (близькiми за значенням)? Якiй iз вiсловiв актуáльний сáме для Вас i чомóу?

Здорóв'я маємо – не дбáємо, а втрáтивши – плáчемо.
Бережi о́дяг, пóки новiй, а здорóв'я – пóки молодiй.
Бережi i шануй честь змóлоду, а здорóв'я пiд стáрiсть.
Дóки здорóв'я слúжить, то чоловiк не тóжить.
Вáртiсть здорóв'я знáє лишé той, хто йогó втрáтив.
Здорóвому здається, що нiколи не захворiє.
Здорóвий злидáр щаслiвiший вiд хвóрого багачá.
Було б здорóв'я, а все iнше наживемо́.

Народ скаже, як зав'яже!

Друге дихання відкривається (відкрилося). Відчувається приплив нових сил.

Починай нове життя не з понеділка, а з ранкової зарядки. Говорять про потребу змінити стиль життя, потребу щодня піклуватися про своє здоров'я.

У здоровому тілі здоровий дух. Говорять про єдність фізичного самопочуття людини та її психічного стану.

Словник до теми «Спорт»

Українська

Англійська

баскетбол	basketball
бокс	boxing
булави	juggling clubs / pins
важка атлетика	weightlifting
велоспорт	cycling
види спорту	sports
волейбол	volleyball
змагання	competition
ковзані	skates
кубок	cup
легка атлетика	track and field
ліжі	skis
ліжний спорт	skiing
ліжні палиці	ski sticks
м'яч	ball
медаль	medal
Олімпіада	Olympiad
перчатки	gloves
плавання	swimming
ракетка	racket
рекордсмен	record holder
спортивна гімнастика	artistic gymnastics
спортивний інвентар	sports equipment
спортсмен	sportsman
стрічка	ribbon
східні єдиноборства	martial arts
теніс	tennis
тренер	coach
фігурне катання	figure skating
футбол	football
хокей	hockey
художня гімнастика	rhythmic gymnastics
чемпіон	champion
чемпіонат	championship
шайба	puck
штанга	barbell

БЛОК 6. ПРИРОДА

Тема 6.1. Флора

Тематичний мінімум до теми «Дерева»

Дерева декоративні: акація, береза, бук, верба, горобина, дуб, каштан, клен, ліпа, сосна, тополя, яліна.

Дерева фруктові: абрикос, апельсин, вишня, груша, кокос, лимон, мандарин, олива, персик, слива, яблуна.

Це цікаво знати!

Текст №1. Номінація «Найстаріше дерево України»

1 місце: 2000-річна оліва (Автономна Республіка Крим, селище міського типу Нікіта, Нікітський ботанічний сад).

2 місце: 1700-річна фісташка (Автономна Республіка Крим, селище міського типу Нікіта, Нікітський ботанічний сад).

3 місце: 1300-річний дуб «Чемпіон» (Закарпатська область, Великоберезнянський район, село Стужиця).

Номінація «Меморіальне дерево України»

1 місце: 800-річна ліпа Богдана Хмельницького (Львівська область, Золочівський район, траса село Сасів – село Кóлтів).

2 місце: Три 1000-річних дуби Тараса Шевченка (Черкаська область, Звенигородський район, село Будище).

3 місце: 1000-річний дуб Максима Залізняка (Черкаська область, Чигиринський район, село Буда).

Номінація «Історичне дерево України»

1 місце: 700-річний Запорізький дуб (місто Запоріжжя).

2 місце: 1000-річний Юзефінський дуб (Рівненська область, Рокитнівський район, село Глі́нне).

3 місце: 600-річна золота ліпа (Тернопільська область, Бучацький район, місто Бучач); 200-річний мигдаль на Малаховому кургані (Автономна Республіка Крим, місто Севастополь); 120-річний дуб Франца Йосифа (Львівська область, Стрийський район, село Лисовичі).

Номінація «Естетично цінне дерево України»

1 місце: 900-річний дуб Грюневальда (місто Київ, Голосіївський район, санаторій «Жóвтень»).

2 місце: 1300-річний сунічник Ёни (Автономна Республіка Крим, селище міського типу Ореанда, гора Ай-Нікола).

3 місце: 250-річна Княжа яблуня (Сумська область, Кролевецький район, місто Кролевець); 800-річний Монастирський дуб (Чернігівська область, Кóропський район, село Ріхли, Мезинський національний природний парк).

Верба́

Дуб

Топо́ля

Дерева – національні символи України

Текст №2. Вербá – національний символ України

Вербá (зменшено-пестливі – **вѐрбка, вербіця, вербічка, вербіченька, вѐрбонька**; збірне – **вѐрб'я**) – дерево або кущ з гнучким гіллям, продовгуватими вузькими листками і зібраними в серіжки квітками; з верби здавна виготовляли музичні інструменти (бандури, сопілки та ін.); спрадавна існує повір'я: у темному лісі треба знайти зелену вербу, яка ніколи не чула ні шуму води, ні співу півня; з її дерева можна зробити таку флейту, що як заграєш на ній, то мертва встануть з могил і живими придуть з того світу.

Рослина – весняне дерево, бо одне з перших викидає бруньки і починає зеленіти, тому під вербами з давніх часів водили *круглий танець*, співали веснянок; вербове гілля освячували на Великдень як ритуальний предмет; верба бере силу з води, тому не випадково кажуть: «Де верба, там і вода»; рослина вказувала людині, де копати криницю: «Там криниця, де вербіця» (вона також була дороговказом для подорожнього, де можна попити води самому і напоїти коня чи волів); життєздатна рослина, тому кажуть: «Вербá – як трава лугова: ти її покоси, а вона знову буде рости».

В українській етнокulturі посідає значне місце, – як окраса українського села, як найперший свідок людської діяльності і стосунків; під вербами ділили полотно, спочивали, там також було улюблене місце молодіжних зібрань і побачень.

Дерево стає символом небезпечного кохання. Вважалося, що дерево відганяє від людини злі сили й хвороби, тому били себе, дітей, рідних вербовими гілками у Вербну суботу або неділю, приказуючи: «Вербá б'є, не я б'ю».

Дерево застосовували і як ліки; вважалося, що обкурювання гілочкою верби допомагає від лихоманки; вербу клали у воду, в якій купали дитину, – «на здоров'я»; краса, сила і велич верби уособлює материнську турботу, ласку, мрії про щастя дітей (В. Жайворонки).

Завдання 1. Прочитайте текст. Дайте відповіді на запитання: Що таке верба? Які існують зменшено-пестливі назви верби? Що виготовляють із верби? Що символізує верба в українській етнокulturі?

Народ скаже як зав'яже!

- Вербова лоза піднімає й ледачого пня.
- Гнучка, як верба, поки дівка молода.
- Гойдалочки вербові при сутінках казкові.
- Де лелека гніздо в'є, там верба у пригоді стає.
- Крісла із лози – цікаві вечорі.
- Лаврами вінчали переможців, а Божого сина – вербові гілки прості.
- Міцні кошики з лози несуть лісові дарі.
- Не я б'ю, верба б'є – від ніни за тиждень Великдень.

Текст №2. Дуб – дерево богів

Дуб – (зменшено-пестливі – дубок, дубочок, дубонько, дубчик, дубчичок; збірне – дуб'я; дубовий ліс, гай – дубняк, дубник; зменшене – дубнячок) – багаторічне листяне дерево з міцною деревиною та плодами – жолудями; дуб-вєлет, дуб-вєлетень – старий кількасотлітній дуб.

Як тверде й великого розміру дерево дуб споконвіку поважаний у народі; вірили, що це незвичайне дерево, бо його нібито любили боги і жили на ньому; за повір'ям, дуб був деревом бога Перуна, тому йому приносили жертви; цінували тверду деревину дуба й робили з неї міцні меблі (лави, ослони, столи тощо); з дубових клєпок виготовляли бочки, з дубових колод видобували човні; оскільки з дубових колод видобували раніше й домовини (пізніше їх почали робити з дубових дощок), звідси й вирази дуба дати, дуба врізати, тобто «помєрти» (одубіти).

Дерево порівнювали з людиною («Міцний, як дуб», «Дуб, мов богатір, стоїть, не ворухнється»); дерево взагалі багате на народну символіку; у піснях символізує чоловіка, найчастіше батька: «Ой у полі дубочок зелененький, Отож мій батенько рідненький»; також символізує парубка, козакá, кохання, поважну справу, здоров'я, силу, могутність. У весільних приповідках і побажаннях символізує подружнє життя, міцнє здоров'я й довголіття (В. Жайворонок).

Завдання 2. Прочітайте текст. Дайте відповіді на запитання: Що таке дуб? Які існують зменшено-пестливі назви дуба? Що виготовляють із дуба? Що символізує дуб в українській етнокультурі?

Народ скаже як зав'яже!

- Великий дуб, та дуплістий.
- За одін раз дуба не звалиш.
- Як дуба не нахилиш, так великого сина на добре не навчиш.
- Кожний дубок хвалить свій чубок.

Текст №4. Тополь – символ української дівчини та кохання

Тополь (зменшено-пестливі – тополька, тополенька; зарості тополь – топольник) – дерево родини вербових із високим прямим стовбуром, глянсуватими листками різної форми та квітками у вигляді повислих сережок; об'єкт традиційних порівнянь (дівчина, як тополя; тополіний дівочий стан).

У народних віруваннях дуже поширене перетворення людини в дерево; у Т. Шевченка – закохана нещаслива дівчина. Народ любить білу тополь, пірамідальну тополь, або українську тополь.

Символізує струнку дівчину (тонка, як тополя); у народних піснях рубання тополі, як і рубання калини, символізує кохання дівчини або видавання її заміж.

Тополь часто асоціюється з безталанною дівчиною (В. Жайворонок).

Завдання 3. Прочітайте текст. Дайте відповіді на запитання: Що таке тополя? Які існують зменшено-пестливі назви тополі? Що символізує тополя в українській етнокультурі?

Українські народні музичні інструменти, виготовлені з дерева

1. Кобза

2. Бандура

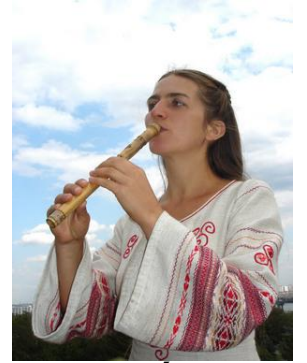
3. Цимбали

4. Трембіта

5. Волінка

6. Сопілка

7. Тулумбас

8. Ліра

9. Скріпка

1. **Кобза**: ніжні деки виготовляють із дерева твердих порід – клéна, грúші, ясéна, бо вони звучать дзвiнко; а вёрхні – з хвóйних, зокрема, ялини, смерéки, сосни. Послúхайте звучання кóбзи. – Електрóнний ресúрс. – Режiм дóступу: <https://youtu.be/pE3Xm3ajQM8>.

2. **Бандура**: для виготовлення iнструмента використовують вербу, яка звучить м'яко, розмірено. Послúхайте звучання бандури. – Електрóнний ресúрс. – Режiм дóступу: https://youtu.be/2_miGRoGfl8.

3. **Цимбали**: вёрхня дека виробляється з ялини або смерéки, нижня – із явора. Послúхайте звучання цимбал. – Електрóнний ресúрс. – Режiм дóступу: <https://youtu.be/ZWr-NDzIL-Q>.

4. **Трембіта**: виготовляється із смерéки, а мундштúк – із явора. Послúхайте звучання трембіти. – Електрóнний ресúрс. – Режiм дóступу: https://youtu.be/Cu_vleOPvwE.

5. **Волінка**: трúбки для неї виготовляють із самшiту. Послúхайте звучання волiнки. – Електрóнний ресúрс. – Режiм дóступу: https://youtu.be/5rSV0fjQi_4.

6. **Сопiлка**: виготовляється з калинової гiлки, бузини, лiщiни, очерету. Послúхайте звучання сопiлки. – Електрóнний ресúрс. – Режiм дóступу: <https://youtu.be/a8LL1wxD0q0>.

7. **Тулумб'ас**. Послухайте звучання тулумб'аса. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/VMuEIZvM0nc>.

8. **Ліра**: корпус інструмента виготовляється з шовковиці, сливи чи граба, верхня дека – із сосни. Послухайте звучання ліри. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/sa5u1aFNTa4>

9. **Скріпка**: виготовляється з клена, ялини, червоного та чорного дерев. Послухайте звучання скрипки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/v5uqmFQ8LYU>.

Завдання 4. Прослухайте українські мелодії у виконанні Національного ансамблю українських народних інструментів. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/weS6JjYte88>.

Завдання 5. Розкажіть про народні музичні інструменти Вашої країни. Які породи дерев використовують для їхнього виготовлення? Підготуйте музичну відео-презентацію «Національні музичні інструменти – голос душі народу» для українських студентів.

Завдання 6. Прослухайте пісню! Пісня, написана поетом Андрієм Малишком та композитором Платоном Майбородою на замовлення студентів-медиків до інститутського випускного вечора, стала неофіційним гімном Києва.

Київський вальс. Знову цвітуть каштани... – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/r63P95_Ktvc.

Ночі солов'їні, ночі весняні,
Доли подніпровські наснілись мені.

Приспів:

Знову цвітуть каштани,
Хвіля дніпровська б'є.
Молодість мила, – ти щастя моє.

Далі неозорії, київські садї,
Друже незабутній, ти прийдеш сюді.

Приспів

Стєжки і доріженьки ген лягли у даль.
В парі ми любілися, сєрденьку жаль.

Приспів

Нам би ще зустрітися в солов'їну ніч,
Тєплі зорі київські сяяли б довіч.

Приспів

Завдання 7. Прослухайте пісню «Ой, смереко» (автор слів і музики Любомир Яким). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/xhu2sViciug>.

На краю села хатина,
Загляда в вікно смерека,
В тій хатині є дівчина,
Та до неї так далеко!

Приспів:

Ой, смереко,
Чарівна моя смереко,
Чарівна моя смереко,
Чом ростєш ти так далеко?

Війди мила до потічка,
Бачити тебе я мушу,
Кароока чарівничко,
Ти запала мені в душу.

Приспів

Каро́бка чарі́вничка,
У поті́чку во́ду бра́ла,
Усмі́хну́лася до ме́не,
Ті́хим го́лосом сказа́ла:
Прі́спі́в

Ні́чка го́ри зно́ву вкрі́ла
Поло́нину всю залі́ла,
Каро́бка чарі́вничко,
Чи́м ти ме́не поло́нила?
Прі́спі́в

Завда́ння 8. Розкажіть, які дере́ва росту́ть в А́фриці, А́зії, Аме́риці, Австра́лії, Євро́пі?

Завда́ння 9. Розкажіть, які дере́ва є націо́нальними сі́мволами Ва́шої краї́ни?

Завда́ння 10. Які Вам відо́мі дере́ва як націо́нальні сі́мволи у сві́ті?

Завда́ння 11. Знайдіть у те́кстах пісе́нь епі́тети. Напри́клад: **солов'ї́ні** но́чі, **мі́ла** мо́лодість.

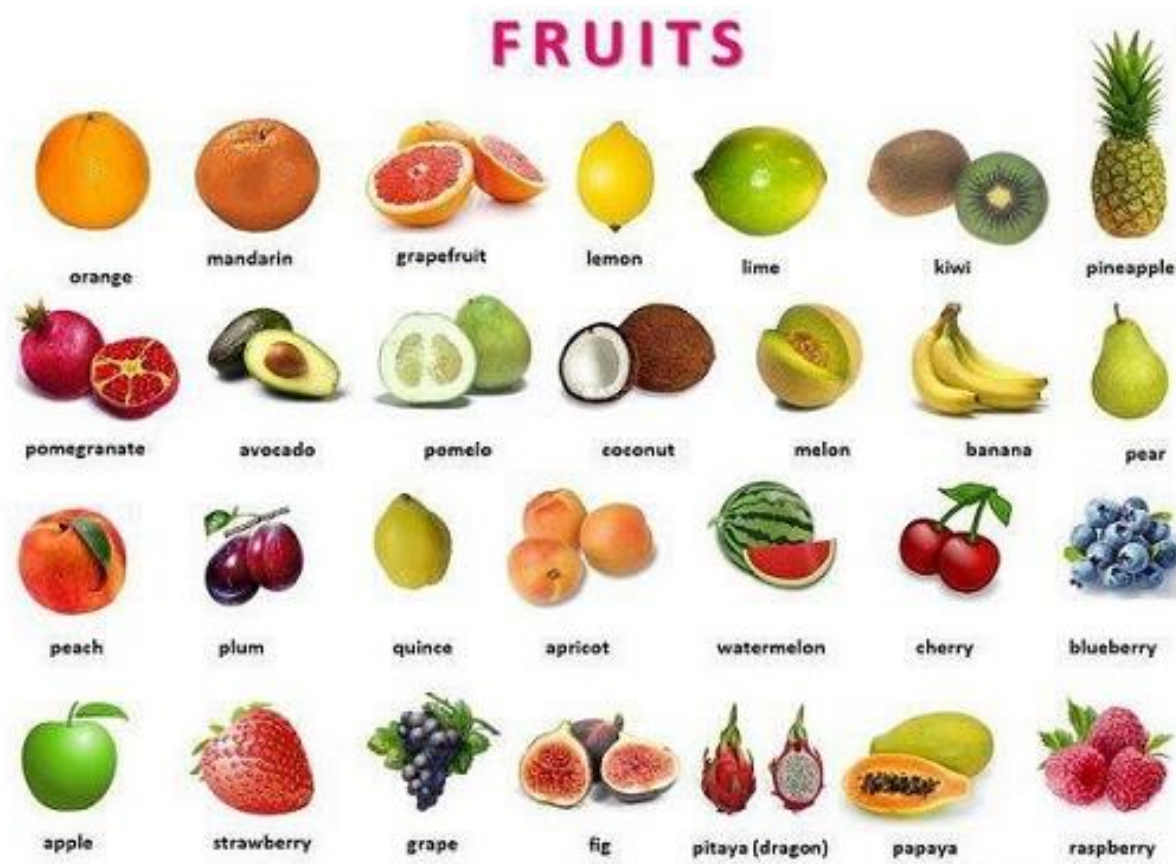
Завда́ння 12. Підготу́йте тві́р-ро́здум на те́му «Як Ви розумі́єте слова́ пі́сні: «Мо́лодість мі́ла, – ти ща́стя моє́».

Завда́ння 13. Перекладіть на́зви рослі́н з англі́йської мо́ви украї́нською. Опиші́ть фо́рму листка́ ко́жної рослі́ни.

Завдання 14. Перекладіть назви плодів з англійської українською. Опишіть кожен плід за кольором, формою та смаковими якостями.

Довідка до смакових якостей плодів дерев: ароматний, водянистий, гіркий, запашний, кислий, прісний, смачний, соковитий, солодкий, солоний, терпкий.

Завдання 15. Порівняння та епітети зі словами верба, дуб, тополя:

- Верба, як сором'язлива дівчина.
- Верба гнучка, похіла, сумна.
- Чоловік міцний, як дуб.
- Дуб міцний, як камінь.
- Дуб великий, як могутній велетень-богати́р.
- Дуб непохитний, незламний, міцний, розлогий, кремезний.
- Тополя висока, струнка.

Завдання 16. Із чим порівнюють та якими епітетами характеризують дерева у Вашій національній мовній культурі?

Тематичний мінімум до теми «Кущі»: агрус, барбарис, бузина, бузок, глід, гортензія, калина, магнолія, малина, ожіна, смородіна червона, смородіна чорна, терен, шипшина.

Кали́на

Тéрен

Бузи́на

Завдання 17. Прослухайте пісню! Українська народна пісня «Цвіте́ те́рен». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/J9wGAha8SfU>.

Цвіте́ те́рен, цвіте́ те́рен,
А цвіт опадає.
Хто в любові не знається,
Той го́ря не знає.
А я, молодá дівчи́на,
Та й го́ря зазнала,
Вечеро́нки не доїла,
Нічки не доспала.
Ой візьму́ я кріселéчко,
Сяду край віко́нця,
Іще́ о́чі не дрімáли,
А вже схóдить со́нце.

Хоч дрімáйте, не дрімáйте –
Не б́удете спáти,
Де́сь пої́хав мій милéнький
І́ншої шука́ти.
Неха́й їде, неха́й їде,
Неха́й не верне́ться,
Неха́й йому́, молодóму,
Щáстя усмі́хне́ться.
А я молодá дівчи́на,
Не б́уду я спáти,
Б́уду його́ вигляда́ти,
Де́нь і ніч чекáти.

Тематичний мінімум до теми «Грибі»: груздь, лисичка, маслюк, мухомор, опеньки, підосічник, поганка бліда, польський гриб, сиріжка, шампіньйон.

КЛАСИФІКАЦІЯ ГРИБІВ

ІСТІВНІ ГРИБИ	
1	Білий гриб (боровик)
2	Білий гриб (березняк)
3	Підосічник
4	Польський гриб
5	Маслюк
6	Каштановий, заячий гриб
7	Підберезник (бабка)
8	Підберезник болотний
9	Сняк, дубовик
10	Козляк
11	Груздь
12	Моховик зелений

ІСТІВНІ ГРИБИ	
1	Рижик
2	Вовнянка
3	Сиріжка істівна
4	Сиріжка зеленувата
5	Сиріжка зелена
6	Чорний груздь
7	Білянка
8	Лисичка справжня
9	Зеленка
10	Рядовка тополева
11	Печериця
12	Рядовка фіолетова

Гриби – це делікатес! Познайомтеся з їстівними грибами України.

Увага! Гриби – це небезпечно для недосвідчених грибників! Вивчіть таблицю отруйних грибів і будьте пильними! Ваше життя може бути під серйозною загрозою!

КЛАСИФІКАЦІЯ ГРИБІВ

УМОВНО-ЇСТИВНІ ГРИБИ

1	Дошовик шипуватий
2	Дошовик-головач
3	Валуй
4	Опеньки справжні
5	Свинуха тонка
6	Дошовик куполоподібний
7	Гниювик (чорнильний гриб)
8	Дошовик грушоподібний
9	Зморшок
10	Ентолома садова
11	Гриб-зонтик
12	Вешенки

ОТРУЙНІ ГРИБИ

1	Біла поганка
2	Павутинник оранжево-червоний
3	Ентолома сіра отруйна
4	Павутинник коричневий
5	Сморж
6	Дошовик
7	Жовчний гриб
8	Мухомор пантерний
9	Мухомор червоний
10	Мухомор пурпурний
11	Печериця несправжня
12	Чортів гриб
13	Опеньки несправжні цеглино-червоні
14	Опеньки несправжні сірчато-жовті

Лікарські рослини

Тематичний мінімум «Лікарські рослини»: барвінок, безсмертник, береза, браткі, валеріана, верба, деревій, звіробій, календула, калина, конюшина, кропива, кульбаба, липа, лопух, любисток, м'ята, малина, материнка, обліпіха, подорожник, полінь, ромашка, хміль, цикорій, чистотіл, шипшина.

Завдання 18. Розгляньте малюнки із зображенням лікарських рослин.

Завдання 19. Проконсультуйтеся зі студентами природничого факультету про назви лікарських рослин та їх властивості.

Завдання 20. Встановіть відповідності між словами з тематичного мінімуму і малюнками.

Завдання 21. Опишіть одну з лікарських рослин.

Завдання 22. Розкажіть про лікарські рослини Вашої країни.

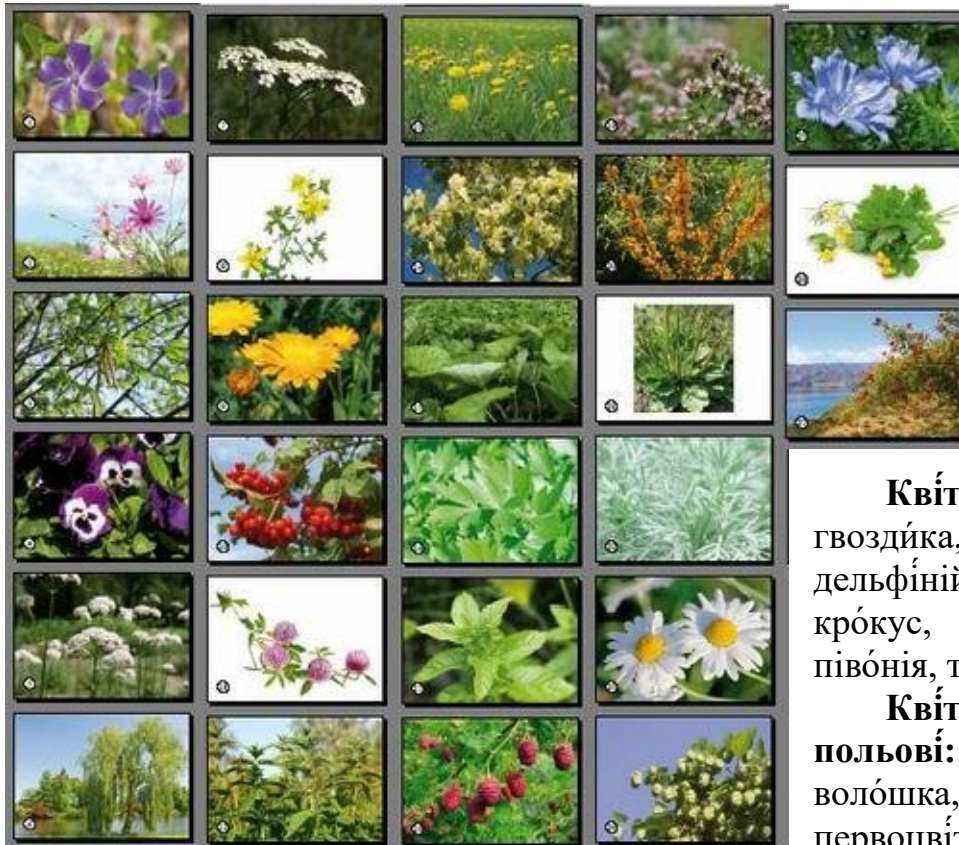

Завдання 23. Прослухайте пісню! Українська народна пісня «Стеліся, барвінку». – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://youtu.be/3rZxtCQDBzc>.

Стеліся, барвінку, низенько,
Присунься, козаче, близенько,
Ой ма́ти, ма́ти, ма́ти, ма́ти,
Час менé, час менé за́між да́ти.
Відда́й менé за тако́го,
Що не маé вуса,
Він на ме́не за...
Він на ме́не заморга́є,
А я засмію́ся.
Ще, ще, ще, ще, ще б́ліжче, |
Присунься ще б́ліжче. | (2)
Стеліся, барвінку, ще ніжче,

Присунься, козаче, ще б́ліжче,
Ой ма́ти, ма́ти, ма́ти, ма́ти,
Час менé, час менé за́між да́ти.
Ой ти, до́ню, чернобро́ва,
Ой ти, до́ню, уродли́ва,
Моя, до́ню, ой...
До́ню, до́ню, жаль
Мені́ за тобо́ю.
Ще, ще, ще, ще, ще б́ліжче, |
Присунься ще б́ліжче. | (2)

Тематичний мінімум «Квіти»

Квіти садові: айстра, гвоздика, гладіолус, дельфіній, ірис (півник), крокус, мálьва, нарцис, півонія, троянда, тюльпан.

Квіти лугові та польові: барвінок, волóшка, кульба́ба, мак, первоцві́т, ромáшка.

Квіти лісові: вéрес, дзвóник, конва́лія, прóлісок, сон-трава́.

Квіти водóйм: латáття, глéчки жовті, водянí лiлiї, лóтос.

Текст №5. Символіка квітів

У багатьох країнах дуже популярною квіткою є **тройнда**. Особливе місце вона посідає в Болгарії, відбиваючи її національну культуру, символізує красу та молодість. Її оспівують, а місцеві художники зображують на своїх полотнах. Фінський герб прикрашений дев'ятьма тройндами, що відображають кількість адміністративних одиниць, наявних у країні.

Неперевіршений **лotos**, що є символом життя і творчого початку, – національна квітка Індії. Його зображують на колонах, картинах і в храмах. Індійські жінки прикрашають себе квітами лотоса. Це пояснюється цілющими властивостями, якими він володіє.

Однією з головних квіток у Японії визнано **хризантему**. Її зображення можна побачити на обкладинці паспорта. Вищим орденом країни висхідного сонця є Орден Хризантеми, що символізує імператорську печатку.

Велична **півонія** – беззаперечний символ Китаю. Вона уособлює благополуччя, щастя та любов. Величезна кількість людей з'їжджається на щорічний фестиваль цих дивовижних творінь природи. Цей день вважається сприятливим для одружень, а півонія є свідком щастя молодого подружжя.

Чарівну **лілію** обожнюють в Іспанії та Італії. Її вважають квіткою Діви Марії, тому до Причастя дівчата надягають вінок, сплєтений з білих лілій. Вона асоціювалася з надією та благополуччям у стародавніх римлян. У Франції цій квітці відводиться особливе місце, вона символ королівської влади (Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://sad.ukrbio.com/ua/articles/5680/>).

Завдання 24. Опишіть кожен із згаданих у тексті квіток за ароматом, формою та кольором.

Завдання 25. Розкажіть про квіти – національні символи Вашої країни.

Завдання 26. Розкрийте сутність їх символічного значення.

Завдання 27. Опишіть ці квіти за ароматом, формою та кольором.

Івасюк Володимир Михайлович – український композитор-виконавець, поет. Герой України (2009 рік, посмертно). Один із фундаторів української естрадної музики. Автор 107 пісень, 53 інструментальних творів, музики до кількох спектаклів. Професійний медик, скрипаль, чудово грав на фортепіано, віолончелі, гітарі, майстерно виконував свої пісні. Неординарний живописець.

Пісні Володимира Івасюка

Завдання 28. Прослухайте пісню! «Баллада про мальви» (автор слів – Богдан Гюра, композитор і виконавець – Володимир Івасюк). – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://youtu.be/tYY6SaJkbFg>.

Балада про мільви

Засну́ли ма́льви ко́ло ха́ти,
 Їх місяць вийшов колиха́ти.
 І тільки ма́ти не засне́,
 Ма́ти не засне́, –
 Жде вона́ мене́.

Пріспів 1:

О, ма́мо рідна, ти мене́ не жди,
 Мені́ в наш дім ніко́ли не прийті́.
 З мойо́го се́рця ма́льва проросла́
 І кро́в'ю зацвіла́.

Не плач, не плач, бо ти вже не одна́,
 Бага́то ма́льв насія́ла війна́.
 Вони́ шепочуть для тебе́ восе́ні:
 «Засні́, засні́, засні́, засні́...»

У матері́в є лю́бі ді́ти,
 А у моє́ї – тільки кві́ти.
 Само́тні кві́ти під вікно́м,
 Кві́ти під вікно́м
 Засну́ли вже давно́.

Пріспів 2:

Як со́нце зійде – вийди на порі́г,
 І лю́ди схи́ляться то́бі до ніг.
 Про́йдіся по́лем – ма́льви буйних лу́к
 Торкну́ться твої́х ру́к.

Життя́ – як пі́сня, що не віддзвеніть.
 Я в ма́льві зно́в для тебе́ бу́ду жити́.
 Якщо́ ж я ла́ску не всти́гла принести́ –
 Прости́, прости́, прости́, прости́.

Завдання 29. Прослухайте пісню! «**Червона рута**» (автор – Володимир Івасюк, виконавець – Герой України, народна артистка України Софія Ротару). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/LQLaIiRzMIA>.

Червона рута

Ти призна́йся мені́,
 Зві́дки в тебе́ ті ча́ри,
 Я без тебе́ всі дні
 У полоні печалі.
 Мо́же, десь у ліса́х
 Ти чар-зі́лля шука́ла,
 Со́нце-ру́ту знайшла́
 І мене́ зчарува́ла?

Пріспів:

Черво́ну ру́ту
 Не шука́й вчора́ми, –
 Ти у мене́ єди́на,
 Тільки́ ти, пові́р.
 Бо тво́я вро́да –
 То є чіста́я во́да,
 То є бі́стра́я во́да
 З сині́х гір.

Ба́чу я тебе́ в снах,
 У дібро́вах зелени́х,
 По забу́тих стежка́х
 Ти приходи́ш до мене́.
 І не тре́ба нести́
 Мені́ кві́тку наді́ї,
 Бо давно́ уже́ ти
 Увійшла́ в мої́ мрії́.

Пріспів

Тематичний мінімум «Рослини Червоної книги України»: адоніс (горицвіт весняний), билинець запашний, боровик королівський, борщівник, глід, горіх високій, дельфіній яскраво-червоний, деревій язичковий, дзвоніки карпатські, жимолость сіня, жовтушник український, журавлина дрібноплідна, зморшок товстонагий, зозулин черевик, зозулинець пурпуровий, капуста кримська, катран Стівена, ковила волосіста, підсніжники, плаун річний, рододендрон східно-карпатський, рябчик руський, сальвінія плаваюча, тюльпани скіфські, цибуля ведмежа (черемша), шафран сітчастий.

Запам'ятайте!

Реферування – це одна з найбільш розповсюджених письмових форм отримання інформації, яка дозволяє в сучасному величезному потоці новин в

короткий термін відібрати потрібну спеціалісту інформацію. У рефераті викладено сутність питань та подано найважливіші висновки.

У випадку реферування робіт: монографії, дисертаційної праці та ін. – використовуються такі фрази в обов'язковому порядку: *автор стверджує, що...; автор наголошує на...; за словами автора...; у своїй роботі «назва роботи» автор окреслює...; автор зауважує...; автор порушує такі питання...; автор говорить про...; автор розглядає...; зі схеми видно, що автор дотримується...; у цій роботі подано такі результати...; згідно з автором книжки...; на думку автора монографії...; однією з головних проблем, завдань є...*

Реферат (лат. *refere* – доношу, повідомляю, переказую) – короткий переказ змісту наукової роботи, книги або вчення, оформлене у вигляді письмової публічної доповіді; доповідь на задану тему, зроблена на основі критичного огляду відповідних джерел інформації (наукових праць, літератури з теми).

Реферати поділяють на **інформативні** та **індикативні**. Факт такого поділу визнано міжнародною конференцією з наукового реферування (Париж, 1949 р.). **Інформаційний реферат**, за її визначенням, містить аргументи й наводить основні дані та висновки оригінальних документів, які цінні для загальної системи знань або корисні для певного кола читачів, а **індикативний** – це стислий реферат, створений задля допомоги читачеві в розв'язанні питання, чи слід йому звертатися до оригінального документа. Інформативний реферат найповніше розкриває зміст документа, передає важливі фактичні та теоретичні відомості. В інформативному рефераті має бути вказано предмет дослідження та мету роботи, уміщено дані про метод і умови дослідження, подано результати та пропозиції автора щодо їх застосування, наведено основні характеристики нових технологічних процесів, технічних виробів, нову інформацію про відомі явища, предмети та ін. Послідовність викладу матеріалу виступає як головна вимога, що висувається до такого реферату. Індикативний реферат містить відомості тільки про найважливіші аспекти змісту первинного документа та його інформаційний зміст. При цьому вирішальним є не послідовність викладення матеріалу, а логіка бібліографічного задуму. Вона полягає у виокремленні найголовнішого та найактуальнішого в документі. У такому рефераті немає докладної фактографічної інформації, його основне цільове призначення – привернути увагу користувача до наукового документа.

Також реферати поділяють на **монографічний, звідний, аспектний, фрагментний**.

Монографічний реферат – реферат, складений на основі аналітико-синтетичного перероблення інформації, що міститься в одному первинному документі.

Звідний реферат містить відомості з низки первинних документів на одну тему, викладені у вигляді зв'язного тексту.

Аспектним є реферат, укладений на основі аналітико-синтетичного перероблення інформації одного чи кількох аспектів первинного документа.

Фрагментний укладається за одним чи кількома структурними

елементами документа, якщо він має великий обсяг різнопрофільної інформації.

Також реферати поділяють за ознакою орієнтованості на споживача (цільовий і загальний), за формалізацією структури (текстовий і бланковий).

Розрізняють ще два види рефератів: **продуктивні** і **репродуктивні**. **Репродуктивний реферат** відтворює зміст первинного тексту. **Продуктивний** містить творче або критичне осмислення реферованих джерел.

Репродуктивні реферати бувають двох видів: **реферат-конспект** і **реферат-резюме**. **Реферат-конспект** містить фактичну інформацію в узагальненому вигляді, ілюстрований матеріал, різні відомості про методи дослідження, результати дослідження та можливості їх застосування. **Реферат-резюме** містить тільки основні положення теми.

У **продуктивних рефератах** виділяють **реферат-дповідь** і **реферат-огляд**. **Реферат-огляд** складають з кількох джерел, у ньому зіставляють різні погляди з окресленого питання. У **рефераті-дповіді**, поряд з аналізом інформації першоджерела, є об'єктивна оцінка проблеми; цей реферат має розгорнутий характер. Обсяг реферату – до 700 символів (10-12 рядків), містить відомості про призначення, сфери застосування і функціональні можливості програмного продукту.

Завдання 30. Підготуйте один із видів рефератів з презентацією про довільно обрану червонокнижну рослину України. Прочитайте реферат в аудиторії.

Наприклад:

Ковилá волосáста – це рослина Червоної книги України.

Таксономíчна належність: родина Тонконоговí (Злаковí).

Природоохоронний статус виду: неоцiнений.

Наукове значення: центрально-свразйський степовий вид.

Ареал виду та його поширення в Україні: Середня і Південна Європа, Мала Азія, Іран, Середня Азія, Південний Сибір. В Україні розповсюджений досить широко по лісостепових і степових районах, звичайний у Криму, іноді трапляється на півдні Полісся і в Прикарпатті.

Чисельність та структура популяції: популяції численні, повночленні, займають площу від кількох до сотень квадратних метрів, насіннєве відновлення на заповідних територіях стабільне.

Причини зміни чисельності: розорювання степових ділянок, забудова, терасування та заліснення степових схилів, надмірний випас худоби.

Умови місцезростання: у степах, на кам'янистих схилах, по чагарниках, рідше на галявинах та узліссях.

Загальна біоморфологічна характеристика: багаторічна трав'яна рослина 30-90 сантиметрів заввишки, утворює щільні дернини. Стебло голе.

Листкі вузьколінійні, вздовж згорнені, всередині опушені, зовні голі. Суцвіття 10-25 сантиметрів завдовжки, багатокоскове. Колоскові луски майже однакові, довгасто загострені, з 3 жилками, нижня квіткова луска з опушеною мозолистою основою. Остіок волосоподібний, шорсткий 13–16 сантиметрів завдовжки. Цвіте в липні – серпні. Плідоносить у серпні – вересні. Розмножується насінням.

Господарське та комерційне значення: Протиерозійне, ґрунтоутвірне, ценозоформуюче (М. Клоков, В. Осичнюк).

Презентація відеоролика «Ковила і вітер у степу (заповідник «Асканія Нова»)». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/AKkj-EKH5ak>.

Текст №6. Криворізький ботанічний сад Національної академії наук України – перлина Кривого Рігу

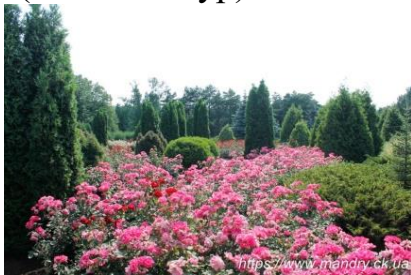
Ботанічний сад Кривого Рігу є об'єктом природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення.

Коллекція деревних і чагарникових рослин (дендрарій) визнана національним надбанням України. Загальна площа під природною рослинністю становить 15 гектарів, на ній зростають 445 видів рослин.

Створено моносади бузку, садового жасмину, магнолій, розарій (понад

200 сортів троянд 11-ти садових груп – чайно-гібридна, мініатюрна, паркова, витка та ін.), сад безперервного квітання. Колекція квітничково-декоративних рослин відкритого ґрунту нараховує близько 200 видів і 690 сортів, серед яких і сорти власної селекції.

Колекція тропічних і субтропічних рослин налічує близько 1 тисячі таксонів, рідкісних і зникаючих – 210 видів, з них занесено до Червоної книги України – 82 (півонії тонколіста й кримська, астрагали одеський, понтійський та ін.), до Європейських і Світових червоних списків – по 19 видів (А. Ю. Мазур).

Завдання 31. Здійсніть відеоекскурсію Криворізьким ботанічним садом навесні. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/UISin1k8O9o>.

Завдання 32. Здійсніть відеоекскурсію Криворізьким ботанічним садом восени. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/DDFSXtvJToQ>.

Завдання 33. Організуйте відеоекскурсію заповідними зонами Вашої країни. Розкажіть про рослини, представлені в їхніх колекціях, своїм однокурсникам.

Словник до теми «Флора»

Українська	Англійська
декоративні дерева	ornamental trees
акація	acacia
береза	birch
бук	beech
верба	willow
горобина	mountain ash
дуб	oak
клён	maple
ліпа	linden
сосна	pine
тополя	poplar
яліна	spruce

фрукто́ві дере́ва

абрикос
 вишня
 груша
 кокос
 лимон
 мандарин
 олива
 персик
 слива
 яблуна

кущ

барбарис
 бузина
 бузок
 глід
 гортензія
 калина
 магнолія
 малина
 ожина
 сморо́дина черво́на
 сморо́дина чо́рна
 терен
 шипши́на

гриб

гру́здь
 лисі́чки
 маслюки
 мухомо́р
 опе́ньки
 підосі́чник
 пога́нка білі́да
 по́льський гри́б
 сирої́жка
 шампі́ньйо́н

кві́ти садо́ві

а́йстра
 гвозди́ка
 гладіо́лус
 дельфі́ній
 і́рис
 кро́кус
 ма́льва
 нарці́с
 піво́нія
 троя́нда
 тюльпа́н

fruit trees

apricot tree
 cherry tree
 pear tree
 coconut tree
 lemon tree
 tangerine tree
 olive tree
 peach tree
 plum tree
 appletree

bush

barberry
 elderberry
 lilac
 hawthorn
 hydrangea
 guelder
 magnolia
 raspberry
 blackberry
 red currant
 black currant
 blackthorn
 dogrose

mushroom

milk mushroom
 chanterelles
 slippery jacks
 fly agaric
 honey agarics
 aspen mushroom
 death cap
 bay bolete
 russula
 champignon

garden flowers

aster
 carnation
 gladiolus
 delphinium
 iris
 crocus
 mallow
 daffodil
 peony
 rose
 tulip

квіти лугові та польові

барвінок
волошка
кульбаба
мак
первоцвіт
ромашка

квіти лісові

véрес
дзвоник
конвалія
прóлісок
сон-трава

квіти водійм

латаття
глéчки жовті
водяні лілії
лóтос

meadow and field flowers

periwinkle
cornflower
dandelion
poppy
primrose
camomile

forest flowers

heather
bell-flower
lily of the valley
snowdrop
rock lily

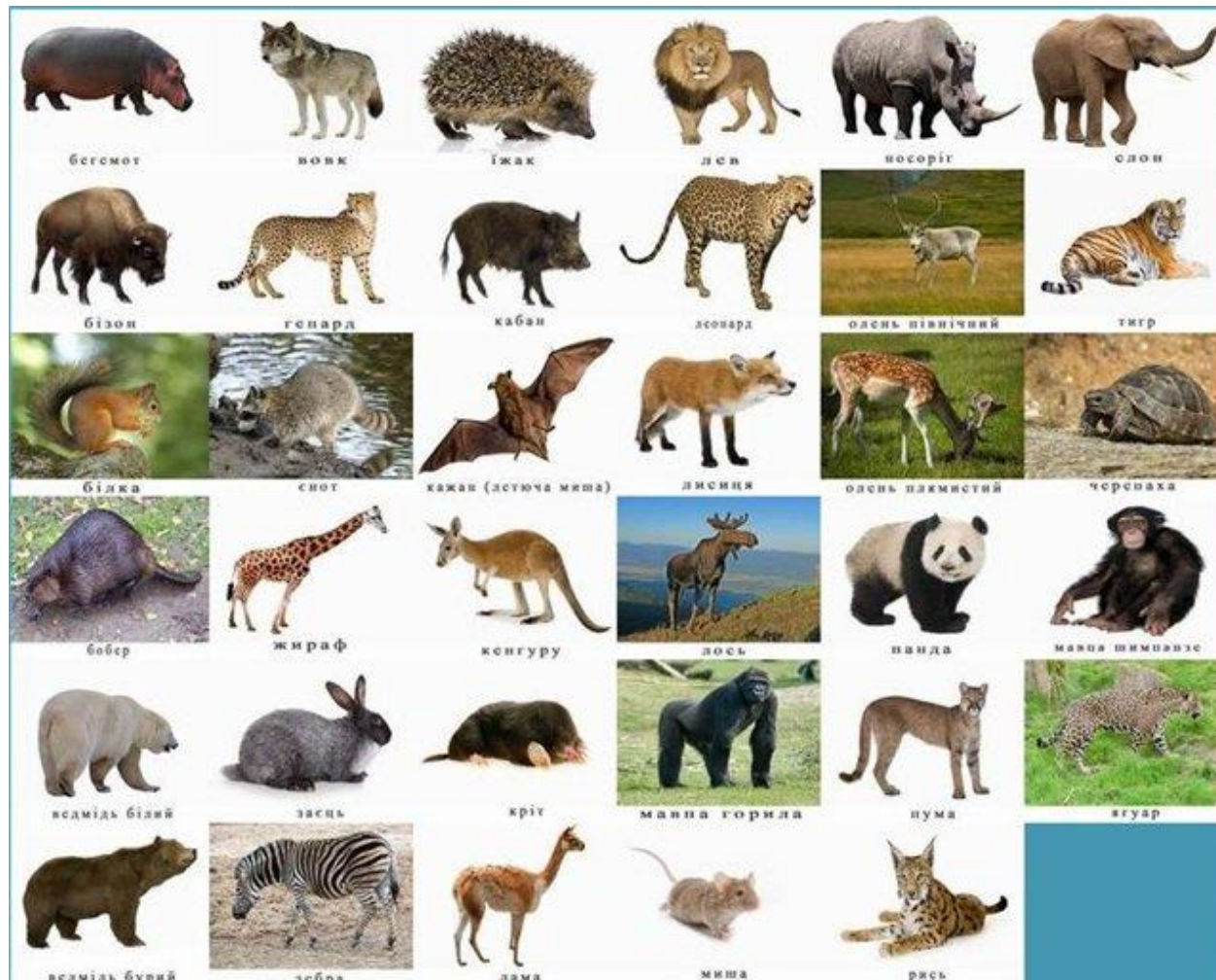
aquatic flowers

lilly pad
can-docks
water lilies
lotus

Тема 6.2. Фауна

Тематичний мінімум «Дікі тварини»

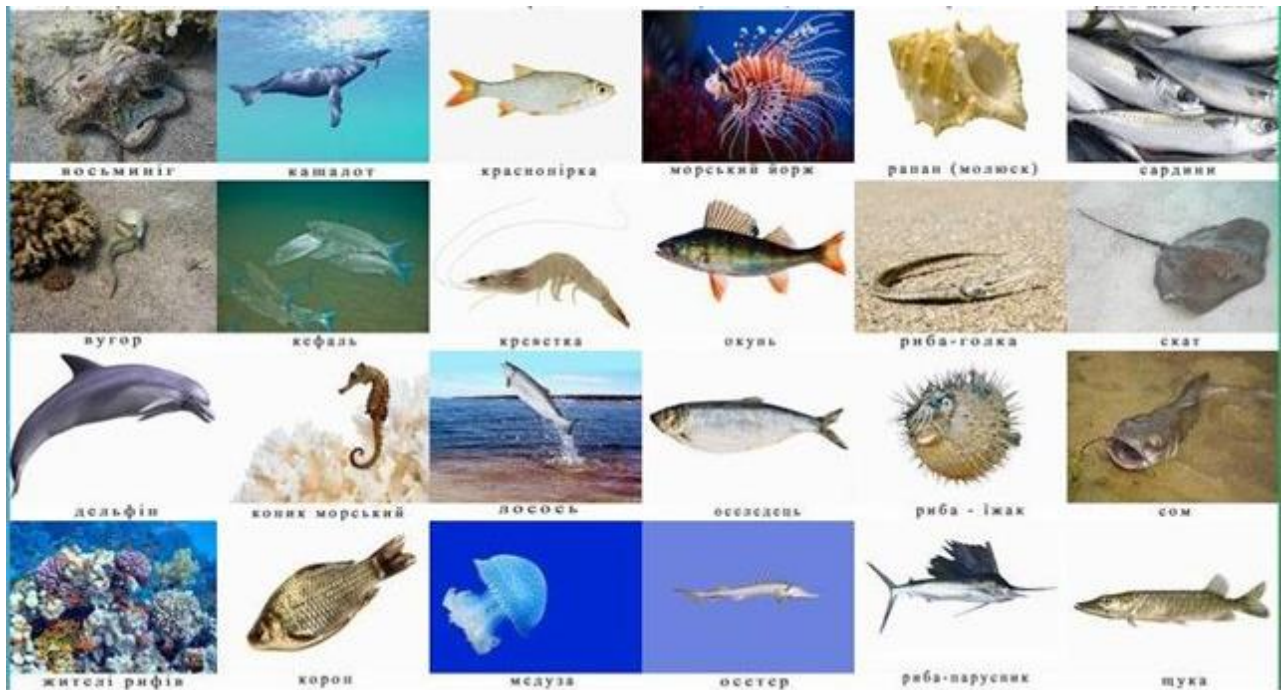
Бегемот, білка, бобер, ведмідь білий, ведмідь бурий, вовк, горіла, жирафа, заєць, зебра, їжак, кабан, кенгуру, кіт, крокодил, лама, лев, леопард, лисиця, лось, носоріг, панда, пума, рись, слон, тигр, шимпанзе.

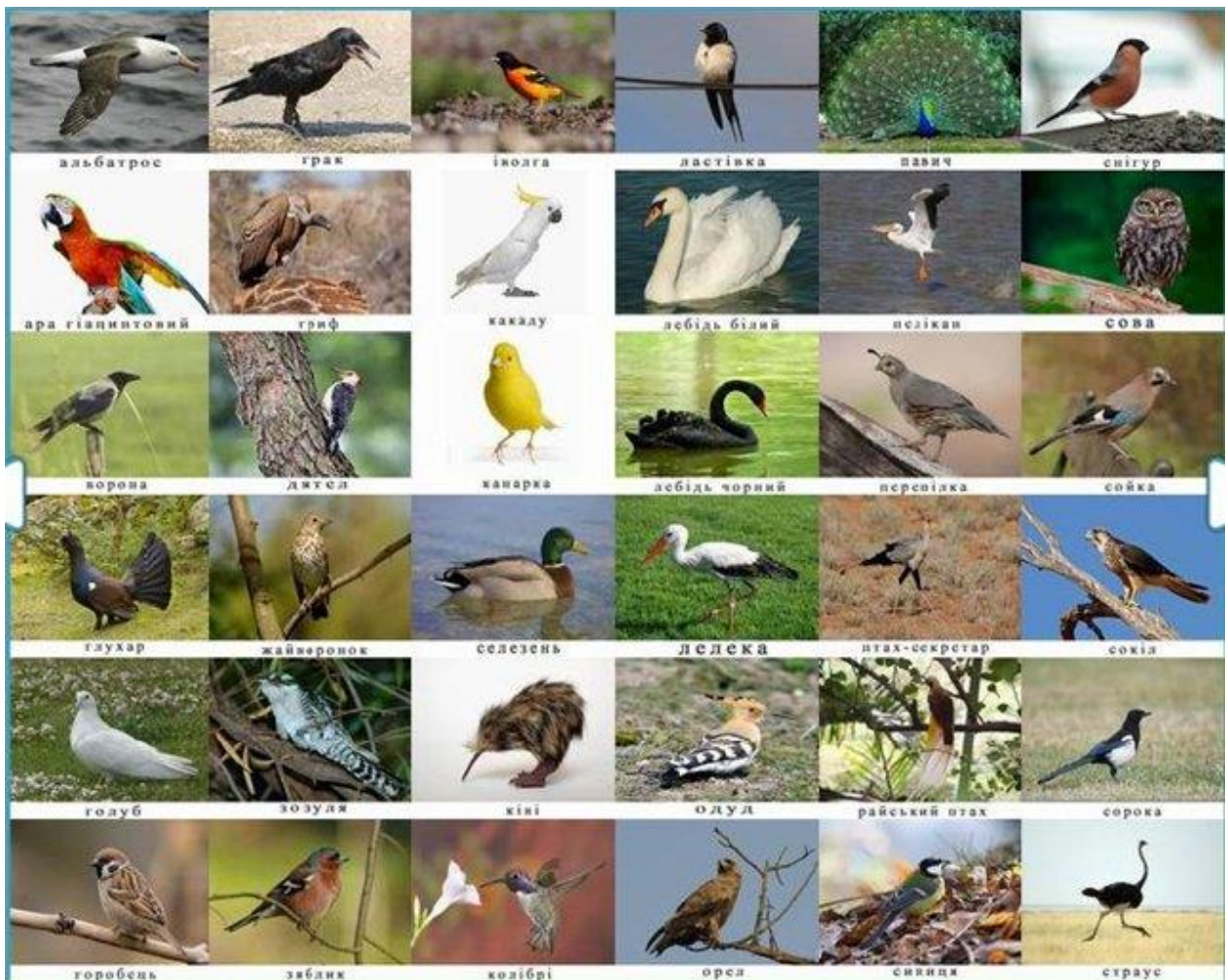
Тематичний мінімум «Мешканці вод»

Акула, акула-молот, беззубка європейська, восьминіг, жителі рифів, йорж, камбала, кашалот, кефаль, косатка, краб, краснопірка, креветка, лосось, медуза, зірка морська, йорж морський, коник морський, окунь, осетер, піранья, рак, риба-парусник, риба-пила, скат, сом, щука.

Тематичний мінімум «Дікі птахи»

Ворона, голуб, горобець, дятел, жайворонок, зозуля, качка, колібрі, ластівка, лебідь чорний, лебідь білий, лелека, одуд, орел, павич, пелікан, перепілка, синиця, сова, сокіл, сорока, страус, фламінго, чайка, чапля сіра, шпак.

Тематичний мінімум «Свійські птахи»

Гусак, гусенята, гуска, індик, індичка, каченята, качка, качур, курка, курчата, півень.

Тематичний мінімум «Комахи»

Бабка, бджола, блоха, богомол, бронзівка, водомірка, джміль, жук-носоріг, жук-олень, капустянка, клоп-черепашка, колорадський жук, комар, коник, метелик-махаон, метелик-павіче око, мураха, муха, оса, попелиця, сарана, сонечко, тарган, терміт, щипавка, цвіркун.

Завдання 1. Назвіть представників фауни Австралії, Азії, Африки, Європи, Південної Америки, Північної Америки, Антарктиди. Підготуйте цікаві матеріали про їхнє життя.

Завдання 2. Назвіть представників фауни Вашої країни. Підготуйте цікаві матеріали про їхнє життя.

Завдання 3. Перегляньте відеоматеріали про представників фауни різних материків та їхні голосі. Повторюйте за диктором слова:

- Тварини Австралії та їхні голосі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/f0JIvvXq_S0;
- Тварини Африки та їхні голосі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/FmfntL29iCM>;
- Тварини Південної Америки та їхні голосі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/wXOkyVrsGko>;
- Тварини Північної Америки та їхні голосі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/053yQjUfHj4>;
- Свійські тварини та їхні голосі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/fAOfSnuqIiA>;

- Птахі 1. – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/IqEbzUpegdM>;
- Птахі 2. – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/wuN7QbicDsA>;
- Комахи 1. – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/fpLTfXkDzoc>;
- Комахи 2. – Електронний ресурс. – Режим доступу:
https://youtu.be/a_tbxoQXcMk;
- Мешканці води. – Електронний ресурс. – Режим доступу:
https://youtu.be/NOyPy_Zsgs8;
- Мешканці савани. – Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://youtu.be/USJ8mR866Rw>.

Символи України

Тематичний мінімум

Вулик, бджола, бджолинний віск, бджолині стільники, мед, пасіка, пасічник, шершень;
жеребець, кінь, кобила, масть, лошá, порода;
бузько, бусел, лелека, черногуз;
пес, собака, цуценя.

I. Тварини

Завдання 4. Прочитайте тексти. Дайте відповіді на запитання:

1. Що символізує кінь в українській культурній традиції?
2. Які породи українських коней Ви знаєте? Опишіть одну з них.
3. Яка найвідоміша порода коней введена у Вашій країні? Опишіть її.
4. Що символізує кінь у культурній традиції Вашої країни?

Текст №1. Кінь як український народний символ

Кінь – 1) (зменшено-пестливі – *кони́к, коничок, кониченько; лоша́к* – молодий кінь; зменшене – *лошачо́к; лоша́* – маля коня; зменшене – *лоша́тко*) велика свійська однокопитна тварина, яку використовують для перевезення людей і вантажів. Як давній вірний супутник людини, кінь символізує відданість, швидкість, витривалість.

Улюбленець козацької доби (персоніфікується у фольклорі як вірний друг козака, побратім), тому й порівнюють його з долею. Білий кінь завжди був емблемою сонця, тому пошановується й досі; не випадково традиційним став звичай прикрашати дах будівлі стилізованими кінськими головами, зверненими в протилежні боки, так званими «кониками»; у народній уяві кінь символізує неусвідомлену силу, ненаситність. У народній традиції одна з найбільш міфологізованих тварин (символ сонця й потойбічного світу, смерті й воскресіння сонячного божества, багатства й могутності); у казках кінь наділений людськими рисами – спотикається, коли чує щось недобре, «летить стрілою», поспішаючи на віручку, як і його вершник, сміливо кидається в бій; коли йдеться про богатиря, то найближчим опікуном його є кінь.

Юрій Змієборець
(м. Львів, Собор Святого Юра)

Кінь – атрибут святого Юрія. Із твариною пов'язані деякі прикмети: коли сніться коні, буде вітер; де качався кінь, заборонялося ставати ногами, бо можуть напасти лишаї; як кінь ногою гребє, а в хаті важкохворий, – це віщує його близьку смерть; **напувати коня** означає кохати, натомість **відмовлятися напоїти коня** означає відмовити в коханні; фразеологізми: **викидати коника (коники)** – робити щось несподіване або легковажне, пустє; дивувати чимось особливим; робити щось безглузде або діяти підступно; **сідати на свого коника (конька), сідлати свого коника** – починати розмову на улюблену тему або починати діяти випробуваними методами (За В. Жайворонком).

Текст №2. Українські породи коней

А. Українська верховá

Українська верховá нараховує сім ліній, дванадцять родин. Екстер'єр коней відзначається гармонійною будовою тіла, голова пропорційна з прямим профілем, довга, високо поставлена шія, глибокі й широкі груди, пряма спина, довгий, добре обмускулений круп, міцні кінцівки.

Виміри жеребців української породи такі: висота у загрівку – 164,3 см, коса довжина тулуба – 164,2, обхват грудей – 191,2, обхват п'ясті – 20,8. Основні масті – ворона, каракова, гніда.

Ця порода відрізняється тим, що вона є якісною, легко тренованою та слухняною, придатна для всіх видів кінного спорту.

Б. Гуцульська порода коней

Кінь невисокий, середня висота в холці в жеребців – 139–145 см, у кобил – 137–142 см. Круп у коней добре розвинений, груди глибокі та широкі, голова виразна з великими очима і маленькими рухливими вухами. У них дуже сильна спина, шія м'язиста і сильна. Копита маленькі і дуже тверді (зазвичай гуцульські коні не вимагають кування).

Масть здебільшого гніда з темним ременем по спині, також може бути булана, ворона, руда, сіра, мишаста. Характерною особливістю породи є смужки по хребту і на ногах.

Гуцульський кінь має дуже спокійний і врівноважений характер. Він універсальний і підходить як для верхової їзди, так і для упряжі. Дуже надійний, навіть коли стикається з недосвідченим вершником.

В. Новоолексáндрівська ваговóзна

Кóні невеликі (у жеребців – висотá в хóлці – 149 см; косá довжинá – 191 см; обхвát п'ястка – 21 см); масівні (мáса жеребців 590 кг, кобiл – 560 кг), мáють гармонiйну будóву тiла, суху конститúцию, енергiйний i рáзом з тим врівновáжений темпéрамент, вiдрiзняються дóсить висóкою працездáтністю, довголiттям i продуктивністю. Максимáльне тяглове зусiлля 669 кг. Вiд кобiл за лактáцию одérжують до 2500–3000 кг молока.

Це цікаво знáти!

- Дiкий кiнь, абó тарпáн, занéсений до Червóної кнiги Украiни.
- На честь дiкого коня тарпáна нáзвано швидкiсний пóтяг ЕКр1 «Тарпáн» виробництва Крiокiвського вагонобудiвнóго заводу, що у мiстi Кременчуку Полтáвської óбластi.

Дiкий кiнь. Тарпáн

Пóтяг «Тарпáн»

Завдáння 5. Перегляньте вiдеофiльм «10 Most Beautiful Horse Breeds In The World» англiйською мóвою та передайте його змiст украiнською. – Електронний ресúрс. – Режим дóступу: <https://youtu.be/t9SSm9x4ViA>.

Завдáння 6. Прослúхайте украiнську народну пiсню «Розпрягайте, хлóпци, кóни...» у виконáннi хóру iменi Г. Верьóвки. – Електронний ресúрс. – Режим дóступу: <https://youtu.be/g9nD5FfUHQE>.

Завдáння 7. Розгляньте найкрасiвiшi та найдорóжчi порóди кóней у свiтi. Назвiть доминáнтнi рiси кóжної з порiд та iндивiдуальнi особливостi їхнiх екстер'ерiв.

Арабський скакун

Ганноверська порода

Першерон

Англійський ваговоз

Шетлэндський поні

Фалабелла

Голштинська порода

Будьонівська порода

Клейдесталь

Завдання 8. Прочитайте текст пісні та проаналізуйте його порядково.

Розпрягайте, хлопці, коні,
Тай лягайте спочивать,
А я піду в сад зелений
В сад криниченьку копать.
Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.
Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.
Копав, копав криниченьку
У вишневому саду.
Чи не вийде дівчинонька
Рано вранці по воду?
Чи не вийде дівчинонька
Рано вранці по воду?
Вийшла, вийшла дівчинонька
В сад вишневий воду брать,
А за нею козаченько
Ведє коня напувать.
Маруся, раз, два, три, калина,

Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.
Просів, просів відеречко –
Вона йому не дала,
Дарів, дарів їй колечко –
Вона його не взяла.
Дарів, дарів їй колечко –
Вона його не взяла.
Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.
Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.
Знаю, знаю, дівчинонько,
Чим я тебе розгнівів:
Що я вчора ізвечора
І з другою говорів
Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.
Вона ростом невеличка,
Ще й літами молодá,

Руса коса до пояса,
В косі лєнта голуба.
Маруся, раз, два, три, калина,

Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.
Маруся, раз, два, три, калина,
Чорнявая дівчина в саду ягоду брала.

Завдання 9. Прослушайте українську народну пісню «Ой чий то кінь стоїть» у фільмі «Огнем і мечем» Єжі Гóфмана. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/8oP3kmq6Tiw>.

Завдання 10. Прочитайте текст пісні та проаналізуйте його порядково.

Ой, чий то кінь стоїть, Що сіва гривонька. Сподобалась мені, Сподобалась мені Тая дівчинонька. Сподобалась мені, Сподобалась мені Тая дівчинонька. Не так та дівчина, Як біле ліченько. Подай же, дівчино,	Подай же, гарная, На коня рученьку. Подай же, дівчино, Подай же, гарная, На коня рученьку. Дівчина підійшла, Рученьку подала. Ой, краще б я була, Ой, краще б я була, Кохання не знала. Ой, краще б я була,	Ой, краще б я була, Кохання не знала. Кохання-кохання З вечора до рання. Як сонечко зійде, Як сонечко зійде, Кохання відійде. Як сонечко зійде, Як сонечко зійде, Кохання відійде.
--	---	---

Увага! Це цікаво!

Перекладіть текст українською мовою.

Англійська королева Єлизавета II English Queen Elizabeth II

From an early age, Queen Elizabeth II has had a keen interest in horses. Into her reign this has developed into one of the main leisure time activities, with a particular emphasis on the breeding of thoroughbreds for horse racing.

Elizabeth owns many thoroughbred horses for use in racing, having inherited several on the death of her father King George VI, in 1952. Her registered racing colours (termed silks), as worn by the jockeys riding her race horses, are the same as those used by her father and great-grandfather, King Edward VII; a purple and scarlet jacket with gold braiding, with black cap. As of 2013, horses owned by the Queen have won over 1,600 races, including every one of the five British Classic Races, some multiple times, with the exception of The Derby. She was named British flat racing Champion Owner in 1954 and 1957, the first reigning monarch ever to do so twice.

She had a 2nd place runner in the Derby, Aureole, in 1953, the year of her coronation. Her horse Dunfermline won two of the classics, the Epsom Oaks and St. Leger Stakes, in Elizabeth's Silver Jubilee year of 1977. While she doesn't gamble and is instead said to derive more interest from the outcome of a successful breeding match, she is said to read the Racing Post over breakfast every morning.

Українські породи собак

Буковинська вівчарка

Карпатський гірський гончак

Українська вівчарка

Український колор-той

Одіс

Український хорт

Завдання 11. Прочитайте тексти-описи українських порід собак.

1. Що символізує собака в українській культурній традиції?
2. Які породи українських собак Ви знаєте? Опишіть одну з них.
3. Яка найвідоміша порода собак виведена у Вашій країні? Опишіть її.
4. Що символізує собака в культурній традиції Вашої країни?

Текст №3. Українська вівчарка

Ця порода відома з часів пізнього середньовіччя. Собака має грубу, довгу, кудлату шерсть світлого кольору. За характером українська вівчарка кмітлива, самодостатня, рухлива, невибаглива. Вона недовірлива до чужих, але віддана господареві. Собак цієї породи розводили в українських степах і Криму. Вони були гарними пастухами. Отару овець до двох тисяч голів могли охороняти всього 4 вівчарки. До двох тисяч українських вівчарок було в маєтку Фальц-Фейнів у славетній Асканії-Новій. Ця порода дуже добре показала себе в Європі, а у Франції її навіть внесли до списку поліцейських собак.

Текст №2. Буковінська вівчарка

Буковінська вівчарка – сильний і відважний охоронний собака з масивною статуєю. У собак цієї породи важка голова з широким чéрепом. Морда звужується до носа. Губи товсті, щільно прилеглі до зубів. Очі середнього розміру, трохи косооки, бурштинового кольору. Вуха високо посажені, мають трикутну форму, висячі, прилеглі до щік. Шія потужна і сильна. Груди широкі з опуклими ребрами. Хвіст довгий, пухнастий. Шкіра товста. Вовняний покрив густий, прямий, довгий. Забарвлення біле або кремове з плямами сірого, чорного або червоно-палевого кольорів.

Текст №3. Одіс

Одіс – Одеський домашній ідеальний собака – результат схрещення таких відомих порід собак, як фокстер'єр, карликовий пудель, мальтійська болонка. Одіс – життєрадісний, темпераментний, енергійний собака. Міцність кістяка та будови мають вагоме значення при невеликих розмірах. По всьому корпусу одіс вкритий густою довгою шерстю 7-10 см з добре розвиненим підшерстком. На голові волосяний покрив утворює чолку, вуса та бороду. Хвіст у спокійному стані опущений вниз, у збудженому стані піднятий над лінією спини.

Декоративний собака-компаньйон, що має гарне здоров'я, міцну нервову систему, доброзичливий і дружелюбний як до людей, так і до інших тварин, невибагливий в утриманні.

Завдання 12. Прочитайте цікаві факти про найвідоміших собак світу. Перекладіть англійський текст українською мовою. Розкажіть про знаменитих собак Вашої країни.

Білка та Стрілка – найвідоміші собаки Землі, космонавти. Орбітальний космічний політ відбувся 19 серпня 1960 року на кораблі «Супутник-5» і тривав 25 годин. Здійснено 17 півних витків навколо Землі. Тварини повернулися на Землю живими.

Собака Пávлова – це сукупний образ тварин, які брали участь в експериментах Нобелівського лауреата Івана Пávлова і допомогли лю́дству оволодіти знаннями про умовні рефлексії. Собакам академіка поставили пам'ятник за неоціненний внесок у розвиток медицини.

Бáлто – це американський пес-герой. Він був лідером собачої упряжки, яка доставляла ліки проти епідемії з Анкориджа в Ном на Алясці в 1925 році. Собаки пересувалися в умовах найсильнішої зметілі, але змогли прибути вчасно. Завдяки їм епідемію дифтерії вдалося подолати за 5 днів. Пам'ятник Бáлто стоїть у нью-йоркському Центральному парку.

Почалася історія **Хатіко** в 1925 році в Японії. Того року господар собаки помер від серцевого нападу. Собака продовжував чекати свого господаря на

вокзалі, як робив це завжди. Віддане очікування тривало 9 років, до самої смерті пса. Ще за життя Хатіко на станції Сібуя на його честь поставили справжній пам'ятник. Сьогодні статуя собаки є місцем зустрічі закоханих, а його образ став символом самовідданої любові та вірності.

*Собака Павлова.
Пам'ятник у
місті Санкт-
Петербурґ (Росія)*

*Пам'ятник Балто
в місті Нью-Йорк
(США)*

*Пам'ятник Хатіко
в місті Токіо
(Японія)*

Queen Elizabeth's corgis are the Pembroke Welsh Corgi dogs owned by Queen Elizabeth II and her parents, Queen Elizabeth The Queen Mother and King George VI. Fond of corgis since she was a small child, Elizabeth II has owned more than 30 corgis since she became Queen of the United Kingdom and the other Commonwealth realms in 1952.

In 2007, Elizabeth II had five corgis: Monty, Emma, Linnet, Willow and Holly; five cocker spaniels: Bisto, Oxo, Flash, Spick and Span; and four dorgis (dachshund-corgi crossbreeds): Cider, Berry, Vulcan and Candy. Monty, Willow and Holly appeared in the 2012 Olympic opening ceremony when James Bond arrived at Buckingham Palace to escort the Queen to the event.

The royal corgis are known all across the world and have been portrayed in many ways such as statues and works of art. For example, the crown coin which commemorated the Golden Jubilee of Elizabeth II shows her with a corgi.

Завдання 13. Перегляньте фільми та перекажіть їх зміст українською:

- «Балто». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://uakino.club/cartoons/features/5005-balto.html>;
- «Хатіко». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://uafilm.tv/872-hatiko-virnyy-drug.html>;
- «The wonderful lives of Queen Elizabeth's corgi army!». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.womansworld.com/posts/queen-elizabeth-dogs-136646>.

Завдання 14. Підготуйте діалоги про домашніх улюбленців за зразком.

- Привіт, Сашко!
- Доброго ранку, Олєже!
- Чому ти так рано вийшов на вулицю у вихідний?
- Хочу прогулятися із Джекком. Бачиш, який він веселий та грайливий! Він мене дуже любить! А я його...
- І де ви з ним зазвичай гуляєте?
- Спочатку ми прогулюємось у скверіку біля нашого будинку, а потім прямуюємо до парку. Коли є час, можемо піти до річки. Джек любить зі мною гуляти містом.
- А я тебе, здається, бачив з ним на шкільному стадіоні...
- Так, часто пізно ввечері, коли на стадіоні нікого немає, я воджу туди Джека тренуватися долати бар'єри! Та й сам підтримую спортивну форму... Але вранці на стадіон ми не ходимо.
- Чому так?
- Там діти займаються фізкультурою!
- Так ти кожного дня двічі мусиш з ним гуляти?
- Так, звісно! І з задоволенням! Ми друзі.
- А в мене також є домашній улюбленець! Кіт... Його звати Лаккі. Він породиистий і дуже великий. Може, мені купити поводок і гуляти щодня з вами?
- Жартуєш ?!! Мій Джек, боюся, не достатньо толерантний до котів. Думаю, будуть проблеми в обох.
- Тоді на прогулянку братиму хом'ячка Стіва. Джек нічого проти хом'яків не має?
- Начебто ні...
- Прекрасно! Тоді до зустрічі завтра ввечері! Щасливо!
- Хмм... До завтра... Хай щастить...

II. Птахі

Завдання 15. Прочитайте тексти. Дайте відповіді на запитання.

1. Що символізує лелєка в українській культурній традиції?

2. Які види лелёк в Україні Ви знаєте? Опишіть один з них.
3. Який птах є національним символом Вашої країни? Опишіть його.
4. Що символізує цей птах у культурній традиції Вашої країни

Лелёка(чорногуз, бусел, бузько)

Чорний лелёка

Білий лелёка

Це цікаво знати!

Чорний лелёка занесений до Червоної книги України.

Завдання 16. Визначте тему, головну думку кожного тексту. Напишіть тезовий план до одного з текстів та перекажіть його.

Текст № 1. Лелёка – національний символ України

Слово-символ лелёка асоціюється у свідомості українців із такими поняттями:

- народження дитини, материнство (дитина, птах, який приносить дітей, малюк, нове життя, зародження нового життя, вузлик із немовлям, маленькі діти, пологи, пологовий будинок, поповнення родини);
- птах (білий, гарний, вірний);
- загальнолюдські моральні цінності (свобода, добро, мир, краса, воля, надія, любов до Батьківщини, мир на землі, вірність, турбота, чистота, відданість, якість, благородність, духовна чистота, відвертість, яскравість, постійність, гарне піклування, захист, охорона, сила, велич, високість, невимушеність);
- почуття (щастя, радість, любов, сум, ніжність, журба, патріотизм);
- небо;
- рід (родина, сімейний затишок, родинне тепло, сім'янин, сімейне гніздо, сімейне щастя, міцна сім'я, дбайлива мати);
- здатність літати (політ, птах у польоті, відліт птахів, птахи, які літають над водою, вільний політ, літає високо в небі, переліт);
- місце гніздування (дах, хата, стріха, українська хата, українська хата з гніздом на стрісі, будинок, солоний дах, стовп);
- домівка (дім; домівка, домівка дідуся, дім бабусі, домашнє тепло, рідний дім, родинний дім, удома);

- півний колір (білий, чорно-білий, щось світле);
- природа (повітря, сонце, природа, вода, озеро, вітер, річка, луг, болото, гілки);
- Батьківщина (Україна, рідний край);
- багатство (добробут, достаток);
- рідна мова й культура (казка, українська мова, рідне слово, український фольклор);
- абстрактні поняття (мрії, вдача, душа, розлука, успіх, вічність, сон) (О. В. Бабакова).

Текст № 2. Цікаві факти про лелék

- Не всі лелéки нешкідливі. Приміром, лелéки марабу́, що живуть в Африці – падальщики і хижакі. Утім, люди там звикли до них і звертають на марабу́ не більше уваги, ніж ми звертаємо на горобців та голубів.
- Білі лелéки, що мешкають на території України, на зиму відлітають в Африку та Індію.
- Лелéки живляться не тільки комахами й жабами – вони ефективно борються з отруйними зміями, наприклад, з гадюками, які лелéкам дуже навіть до смаку.
- Після зимівлі на краю світу білі лелéки повертаються до своїх гнізд і відновлюють їх, наводять у них порядок. Ці птахи надзвичайно прив'язані до своїх осель.
- Діаметр гнізда білого лелéки може становити до півтора метрів, а вага до 200–250 кг.
- Вільний самець лелéки «берé за дружину» першу ж самку, яка прилітає до нього в гніздо.
- Лелéки висиджують яйця по черзі – самка займається цим уночі, а самець – удень.
- Слабких і хворих пташенят лелéки безжально викидають із гнізда.
- Учатися польоту пташенята лелéки починають у двомісячному віці.
- Єдина країна, у якій завжди було заборонене полювання на лелék, – Японія.
- Розмах крил білого лелéки може досягати двох метрів.
- Популяція лелék в Італії була повністю винищена в 17-му столітті.
- Вирушаючи на зимівлю в теплі краї, лелéки долають відстань до десяти тисяч кілометрів.
- Лелéки сплять, стоячи на одній нозі, причому ноги вони змінюють не прокидаючись.
- На лелék іноді нападають орли.
- Чорні лелéки селяться подалі від людей, а білі, навпаки, якнайближче.
- Лелéки спілкуються між собою, січачи і клацаючи дзьобом, оскільки вони не можуть «вимовляти» ніяких звуків, крім тихого піску, через особливості своєї будови.

Текст № 3. Як лелéка щáстя приніс (українська народна кáзка)

В одному селі, з самого краю, неподалік від лісу стояла хатинка. Невеличка, чепурна. І жила там молода сім'я. Чоловік за лісом наглядів, звірятам допомагав, дерева лікував, а жінка біля хатки господарювала: курочок і гусей гляділа, поросятко завела, корівку і пару овець.

Та ніяк вони не могли діток дочекатися. Поки однієї осені, коли листочки лише почали жовтіти, а пташки готувалися відлітати в теплі краї, господар одного ранку не знайшов на подвір'ї молодого лелéки з перебитим крилом. Птаха забрали до хати, поклали його поблизу печі, укрили світкою. Перебите крило не дозволило лелéці полетіти на зиму далеко. І він залишився.

Як тільки зійшов сніг, а річка скинула крижані кайдани, гість, що став людям рідним, вийшов з хати. Лелéка розправив крила і полетів. Спочатку його рухи були нечіткими, але кілька кіл довкола хати, і птах полетів вгору. Люди лише спостерігали з вікна.

– Тепер він полетить від нас, – сумно мовила молода жінка.

– Глянь-но, повертається, – розрадив чоловік.

Але птах не спішив до хати. Він приніс щось на подвір'я і полетів далі. Господарі вибігли подивитися. Бузьок залишив після себе кілька гілочок. А за кілька днів коротких польотів він зробив собі на хаті гніздо. Які раді були чоловік з дружиною, коли лелéка привів собі пару. А згодом у гнізді й пташенята з'явилися.

За цією радістю і повсякденними клопотами минуло трохи часу. Уже лелечата і літати вчаться. Рано-вранці господарі прокидались від клекотання. Птахи летіли до річки чи в поле.

І от одного вечора, коли чоловік повертався з лісу, а дружина повертала корівку з пасовища, на порозі будинку вони побачили свого лелéку. У дзьобі в нього був пакунок. Лелéка обережно поклав його господині до рук. А звідти почулось:

– Агу! Агу!

Маленька дівчинка тягла ручки до мами. Так птах віддячив за порятунок.

Завдання 17. Перегляньте фільм «Лелéки. Українські птахи. Цікаві факти». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/TPikok6ilGM>.

Завдання 18. Послухайте, як співають лелéки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/1bOjDTJuXNk>.

Завдання 19. Перегляньте фільм «Білий птах з чорною ознакою». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/t695E-clbeY>.

Завдання 20. Перегляньте відео «Птахи – символи України». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/39uFlbEq0SY>.

III. Комáхи

Завдання 21. Прочитайте тексти. Дайте відповіді на запитання.

1. Що символізує бджола в українській культурній традиції?
2. Які продукти бджільництва в Україні Ви знаєте? Опишіть один із них.
3. Який продукт бджільництва популярний у Вашій країні?
4. Яка комаха є національним символом Вашої країни? Опишіть її.
5. Що символізує ця комаха в культурній традиції Вашої країни?

Бджола

Пасічник

Пасіка. Вулики

Мед

Бджоліні стільники

Бджоліний віск

**Бджоліне маточне
молочко**

Перга

Медовуха

Текст № 1. Комáхи – українські народні символи. Бджола

Бджола (зменшено-пестливі – *бджілка, бджілочка, бджілонька*; у множині – *бджоленята*; розведення бджіл для одержання меду, воску, прополісу тощо – *бджільництво, бджолярство*) – медоносна комаха, що збирає квітковий нектар і переробляє його на мед; живе й виробляє мед у вулику.

Символ душевної чистоти, святості; здавна комаха вважається «Божою пташкою», або «Божою мушкою», тому знищувати її, за народними повір'ями, великий гріх. Вона освячує свій мед, що є необхідним у святочних обрядах, наприклад, у різдвяній куті, а також у ритуалі похорону чи поминок.

Бджільництво в народі вважалося святим заняттям, пасіка – святим місцем, а пасічник – Божою людиною. Ця комаха виступає символом працьовитості (За В. Жайворонком).

Увага! Це цікаво!

1. Продукти бджільництва в Україні: мед, бджолиний віск, бджолині стільники, прополіс, перга, пилок, забрус, маточне молочко, медовуха, бджолина отрута, бджолиний підмор, гомогенат.

2. Україна входить до трійки найбільших світових експортерів меду. Українські бджолярі за 2017 рік перевершили по експорту меду Індію та Мексику. Залишилося випередити пару лідерів: Китай та Аргентину.

Завдання 22. Прочітайте байку Григорія Сковороди «Бджола та Шершень».

Григорій Савич Сковорода (1722 – 1794) – український просвітитель-гуманіст, філософ, поет, педагог.

Бджола та Шершень

– Скажи мені, Бджоло, чого ти така дурна? Чи знаєш ти, що плоди твоєї праці не стільки тобі самій, як людям корисні, а тобі часто і шкодять, приносячи, замість нагороди, смерть; однак не перестаєш через дурість свою збирати мед. Багато у вас голів, але всі

безмозкі. Відно, що ви без пуття закохані в мед.

– Ти поважний дурень, пане раднику, – відповіла Бджола. – Мед любить їсти й ведмідь, а Шершень теж не проти того. І ми могли б по-злодійському добувати, як часом наша братія й робить, коли б ми лише їсти любили. Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати. До сього ми народжені і будемо такі, доки не помremo. А без сього жити, навіть купаючись у меду, для нас найлютіша мука.

Сіла:

Шершень – се образ людей, котрі живуть крадіжкою чужого і народжені на те тільки, щоб їсти, пити і také інше. А бджола – се символ мудрої людини, яка у природженому ділі трудиться. Багато шершнів без пуття кажуть: нащо сей, до прикладу, студент учився, а нічого не має? Нащо, мовляв, учитися, коли не матимете достатку?.. Кажуть се, незважаючи на слова Сіраха: «Веселість серця – життя для людини», – і не тямлять, що природжене діло є для неї найсолідша втіха. Погляньте на життя блаженної натури і навчіться. Спитайте вашого хорта, коли він веселіший?

– Тоді, – відповість вам, – коли полюю зайця.

– Коли заєць смачніший?

– Тоді, – відповість мисливець, – коли добре за ним полюю.

Погляньте на котя, що сидить перед вами, коли він куражніший? Тоді, коли всю ніч бродить або сидить біля норі, хоча, зловивши, й не їсть миші. Замкні в достатку бджолу, чи не помре з туги, в той час, коли можна їй літати по квітонісних лугах? Що гірше, ніж купатися в достатку і смертельно каратися без природженого діла? Немає гіршої муки, як хворіти думками, а хворіють думки, позбавляючись природженого діла. І немає більшої радості,

аніж жити за покліканням. Солódка тут пра́ця тілесна, терпіння тіла і сама́ смерть його́ тоді, бо душа́, володарка лю́дини, втішається природженим ділом. Або́ так жити, або́ мусиш умерти. Старій Катон чим мудрий і щасливий? Не достáтком, не чіном тим, що йде за нату́рою, як відно з Ціцеронової кни́жечки «Про ста́рість»...

Але ж розкусіти треба, що то значить – жити за нату́рою. Про се сказа́в дрéвній Епіку́р такé: «Подя́ка блаже́нній нату́рі за те, що потрі́бне зробила неважкі́м, а важке́ непотрі́бним».

Завдання 23.

1. Візначте те́му ба́йки.
2. Візначте ідею ба́йки.
3. Візначте основні думкі ба́йки
4. У чо́му поляга́є специфі́ка ба́йки?
5. Охарактеризу́йте компози́цію ба́йки.
6. Яко́ю є мораль ба́йки?

Завдання 24. Прочита́йте про лікува́льні властиво́сті найпопуля́рніших ві́дів ме́ду, що виробля́ються в Укра́їні.

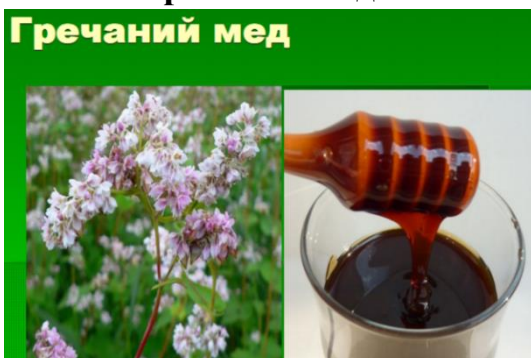
А. Ліповий мед

Ліповий мед ефектíвний для лікува́ння і профіла́ктики:

- дихально́ї систе́ми (ангі́на, бронхі́т, ларингі́т, трахе́їт, а́стма, туберкульо́з);
- шлунко́во-кишково́го тра́кту (пору́шення о́бміну речови́н, гастрі́т, ви́разка, різні запальні процеси, запóр);
- печі́нки і нірок (цисті́т та інші запальні захво́рювання);
- серце́во-судінно́ї систе́ми (серце́ва недоста́тність, пору́шення серце́вого рíтму, гіпертоні́я або гіпотоні́я, нестáча гемоглобі́ну, підви́щений рівень холестері́ну, аритмі́я);
- нерво́вої систе́ми (депресі́я, стрес, безсо́ння);
- робо́ти зорово́го апарату (Електронний ресурс. – Режі́м до́ступу: <https://sviymed.com/ukr/staty/85-harakteristika-meda-iz-lipy>).

Б. Гречаний мед

Гречаний мед ефектíвний:

- при осла́бленому і́муніте́ті, при застуді́, гри́пі, ко́ру, скарлаті́ні, ангі́ні, бронхі́ті, пневмоні́ї, при пору́шеннях робо́ти серце́во-судінно́ї систе́ми (анемі́ї, недокрі́в'ї, гіпертоні́ї і т.п.);
- при різно́го ро́ду кровові́ливах (у мо́зок, се́рце, о́чну сітча́тку);

- при гіпо- або авітамінізмі;
- при порушеннях роботи шлунково-кишкового тракту, печінки і нирок (розладі шлунка, уповільненому обміні речовин, гастриті, виразці, кольках, болях у печінці і т. ін.);
- при ревматизмі, при порушеннях емоційного фону (неспокої, стресі, депресії тощо);
- при ранах (зокрема, гнійних), запаленні та іншого роду порушеннях шкірного покриву, при фізичному виснаженні, у післяопераційний період, при лікуванні наслідків променевої хвороби (Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://sviymed.com/ukr/staty/81-grechishnyi-med>).

В. Мед із різнотрав'я

Мед з різнотрав'я

Мед із різнотрав'я має протизапальний і болезаспокійливий ефект. Його прийнято застосовувати при хворобах печінки і кишківника. Ефективний такий мед як загальнозміцнюючий засіб і, звичайно ж, у боротьбі з простудними захворюваннями.

Завдяки своєму цілющому складу мед із різнотрав'я допомагає регулювати процес роботи серцево-судинної і травної систем, застосовується навіть при лікуванні шкірних захворювань (Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://vsepromedok.ru/med/vidi-medu/330-cinnij-i-riznomanitnij-med-z-riznotrav-ja.html>).

Г. Акацієвий мед

Акацієвий мед

Корисні властивості меду з білої акації:

- для організму загалом: зміцнює імунітет, збільшує запас життєвої енергії, тонізує і бадьорить;
- для серцево-судинної системи: покращує коронарний кровообіг, розширює судини, нормалізує склад крові, підвищує рівень гемоглобіну, допомагає при різних захворюваннях (гіпертонії, анемії, наслідках інфаркту тощо);
- для шлунково-кишкового тракту: покращує травлення, прискорює процес обміну речовин, допомагає при різних захворюваннях (гастриті, виразці шлунка і дванадцятипалої кишки, коліті й т. ін.);
- для печінки і нирок: нормалізує функцію печінки, має сечогінний і протимікробний ефект;
- для репродуктивної системи в чоловіків: підвищує потенцію, покращує рухливість сперматозоїдів і якість насінної рідини, допомагає при різних захворюваннях (еректільній дисфункції, простатиті, безплідді);
- для репродуктивної системи в жінок: нормалізує гормональний баланс і менструальний графік, позбавляє менструального болю, покращує стан при

вагітності, мінімізує ризик вікидня, допомагає при різних захворюваннях (ерозії шийки матки, безпліддя і т. ін.);

- для дихальної системи: допомагає при риніті, бронхіті, ларингіті, астмі, туберкульозі;

- для нервової системи: стимулює мозкову діяльність, позбавляє від стресу, заспокоює, нормалізує сон;

- для зорового апарату: покращує зір, допомагає при різних захворюваннях (кон'юнктивіті, катаракті й т. ін.);

- для шкіри: здійснює антимікробну дію, загоює рани, знімає запалення, допомагає при виразках, екземі, нейродерміті тощо;

- для ротової порожнини: знімає запалення ясен, є профілактикою карієсу, допомагає при стоматиті, пародонтозі (Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://sviymed.com/ukr/staty/72-med-akatsii>).

Д. Сónяшниковий мед

Одне з найпопулярніших його призначень – відновлення після операцій або важких травм. За рахунок високого вмісту глюкози мед швидше за інші сорти допомагає набрати вагу. Крім того, він поліпшує апетит і фізичне самопочуття. Для зміцнення імунітету і підняття тонусу здійснює неоціненний вплив на щоденне самопочуття. Уживання з профілактичною метою дозволить зміцнити імунітет і стане гарантією від застуди та грипу. Продукт піднімає тонуc організму, збільшує запас бадьорості, покращує витривалість.

Продукт піднімає тонуc організму, збільшує запас бадьорості, покращує витривалість.

Сприятливо впливає на роботу шлунка, кишківника і печінки. Сónяшниковий мед пробуджує апетит, прискорює процес обміну речовин, сприяє позбавленню від кишкових кольок і нормалізації роботи печінки. Його застосовують як сечогінний засіб і солодкі ліки від діареї. Для нервової системи здійснює заспокійливу дію, замінюючи собою аптєчні антидепресанти. Допоможе як морально впоратися з проблемами на роботі, так і побороти сильну депресію. Для серцево-судинної системи застосування меду з сónяшнику – справжня панацея проти хвороб серцево-судинної системи. Він допомагає нормалізувати тиск, зміцнює стінки судін і м'язи. Продукт поліпшує склад крові, підвищує рівень гемоглобіну, є засобом профілактики інфаркту та інсульту (Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://sviymed.com/ukr/staty/79-podsolnechnyi-med-i-ego-osobennosti>).

Словник до теми «Дікі тварини»

Українська

Англійська

бегемот	hippopotamus
білка	squirrel
бобёр	beaver
ведмідь білий	white bear
ведмідь бурий	brown bear
вовк	wolf
горіла	gorilla
дікі тварини	wild animals
жиріфа	giraffe
заєць	hare
зэбра	zebra
їжак	hedgehog
кабан	boar
кенгуру	kangaroo
кріт	mole
крокодїл	crocodile
лама	lama
лев	lion
леопард	leopard
лисіця	fox
лось	elk
носоріг	rhinoceros
панда	panda
пума	puma
рись	lynx
слон	elephant
тигр	tiger
шимпанзе	chimpanzee

Словник до теми «Мешканці вод»

Українська

Англійська

акула	shark
акула-молот	hammer-shark
беззубка європейська	swan mussel
восьминіг	octopus
йорж	ruff
ка́мбала	flounder
кашалот	sperm whale
кефаль	mullet
краб	crab
краснопірка	redeye / redfin
креветка	prawn
лосось	salmon
медуза	jellyfish
мешканці вод	the inhabitants of the waters
морська зірка	starfish
морський йорж	scorpionfish
морський коник	horsefish
о́кунь	perch

осетёр	sturgeon
піранья	piranha
рак	crayfish
риба-парусник	sailfish
риба-пила	saw-fish
скат	cramp fish
сом	catfish
щука	pike

Словник до теми «Дікі птахи»

Українська

Англійська

воро́на	crow
го́луб	dove
горобе́ць	sparrow
ді́кі птахи́	wild birds
дя́тел	woodpecker
жа́йворонок	lark
зо́зюля	cuckoo
ка́чка	duck
колі́бри	hummingbird
ла́стівка	swallow
ле́бідь бі́лий	white swan
ле́бідь чо́рний	black swan
леле́ка	stork
о́дуд	hoopoe
оре́л	eagle
паві́ч	peacock
пеліка́н	pelican
перепі́лка	quail
сини́ця	titmouse
сова́	owl
сокі́л	falcon
соро́ка	magpie
стра́ус	ostrich
фла́мінго	flamingo
ча́йка	gull
ча́пля сі́ра	gray heron
шпа́к	starling

Словник до теми «Свійські птахи»

Українська

Англійська

гуса́к	gander
інді́к	tom turkey
ка́чка	duck
ку́рка	hen
піве́нь	cock
сві́йські птахи́	domestic fowl

Словник до теми «Комáхи»

Українська

Англійська

бджо́ла	bee
блоха́	flea
богомóл	mantis
джмі́ль	bumblebee
жук-носорі́г	rhinoceros beetle
жук-о́лень	stag-beetle
ко́лорадський жук	Colorado beetle
кома́р	mosquito
кома́ха	insect
ко́ник	grasshopper
ме́телик-махао́н	swallowtail butterfly
ме́телик-паві́че о́ко	peacock butterfly
мура́ха	ant
му́ха	fly
оса́	wasp
попелі́ця	aphid
сара́на	locust
со́нечко	ladybird
та́рган	cockroach
те́рміт	termite
цві́ркун	grig

Словник до теми «Сі́мволи Украї́ни»

Українська

Англійська

бджо́ла	bee
бджо́лінний віск	beeswax
бджо́ліні сті́льники	honeycombs
ву́лик	hive
кінь	horse
соба́ка	dog

Тема 6.3. Людина і природа

Тематичний мінімум

Сторони світу: північ, південь, захід, схід, північний захід, південний захід, північний схід, південний схід;

природна зона: степ, лісостеп, мішані ліси, гори;

заповідник, природний парк, дика природа;

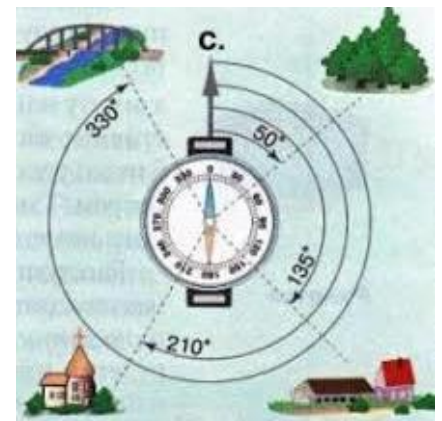
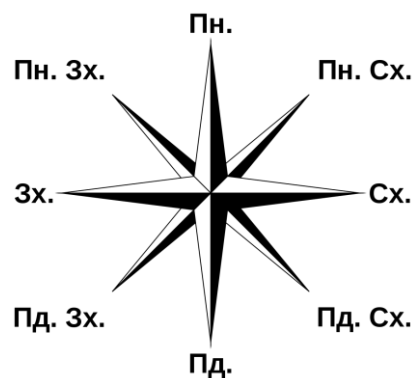
корисні копалини, родовище.

Завдання 1. Визначте, де розташовані об'єкти (малюнок А: дім, млин, завод, дерево; малюнок Б: міст, церква, фермерське господарство, ліс)?

Наприклад: Церква знаходиться / розташована на південному заході.

А

Б

Завдання 2. Розгляньте уважно малюнок, ознайомтеся з будовою компаса. Прочитайте, як треба користуватися компасом задля орієнтування на місцевості.

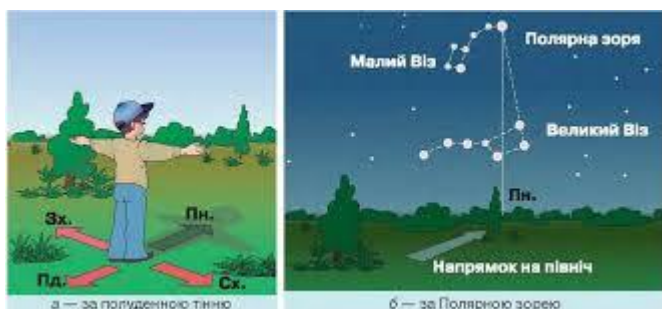

Ознайомся з будовою компаса

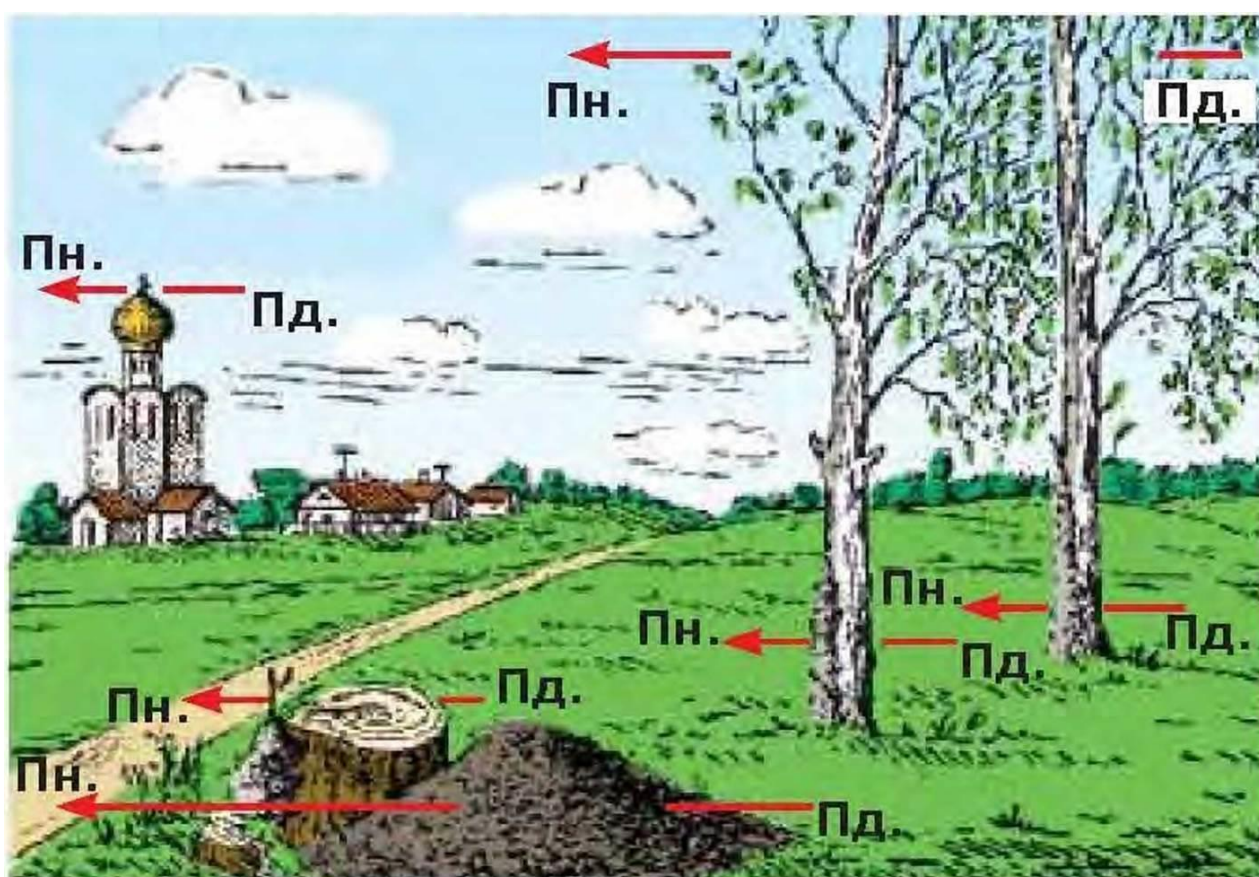

Використовувати компас для цілей орієнтування на місцевості нескладно. Усі паперові карти і плани завжди орієнтовані на північ. Це правило картографії по всьому світу. Таким чином, направивши стрілку компаса на північ і ставши до нього обличчям, ви зможете читати карту, точно розуміючи, де ви знаходитесь. При цьому стрілка буде показувати на цифру 0 на циферблаті. Потім компас потрібно покласти на карту і повернути обертову частину компаса зі стрілкою (лімб) у бік того місця, куди вам необхідно

потрапити. Цей процес називається визначення азимута на́прямку. Запам'ятовуйте цифру, на яку вказує «приціл» компаса. Природно, вона буде в проміжку від 0 до 360. А потім тримайте компас так, щоб його стрілка показувала на потрібний азимут, і рухайтесь вперед по стрілці.

Завдання 3. Розгляньте уважно малюнки, які вчать орієнтуватися: а) за полуденною тінню; б) за Полярною зорею; в) за прикметами на місцевості.

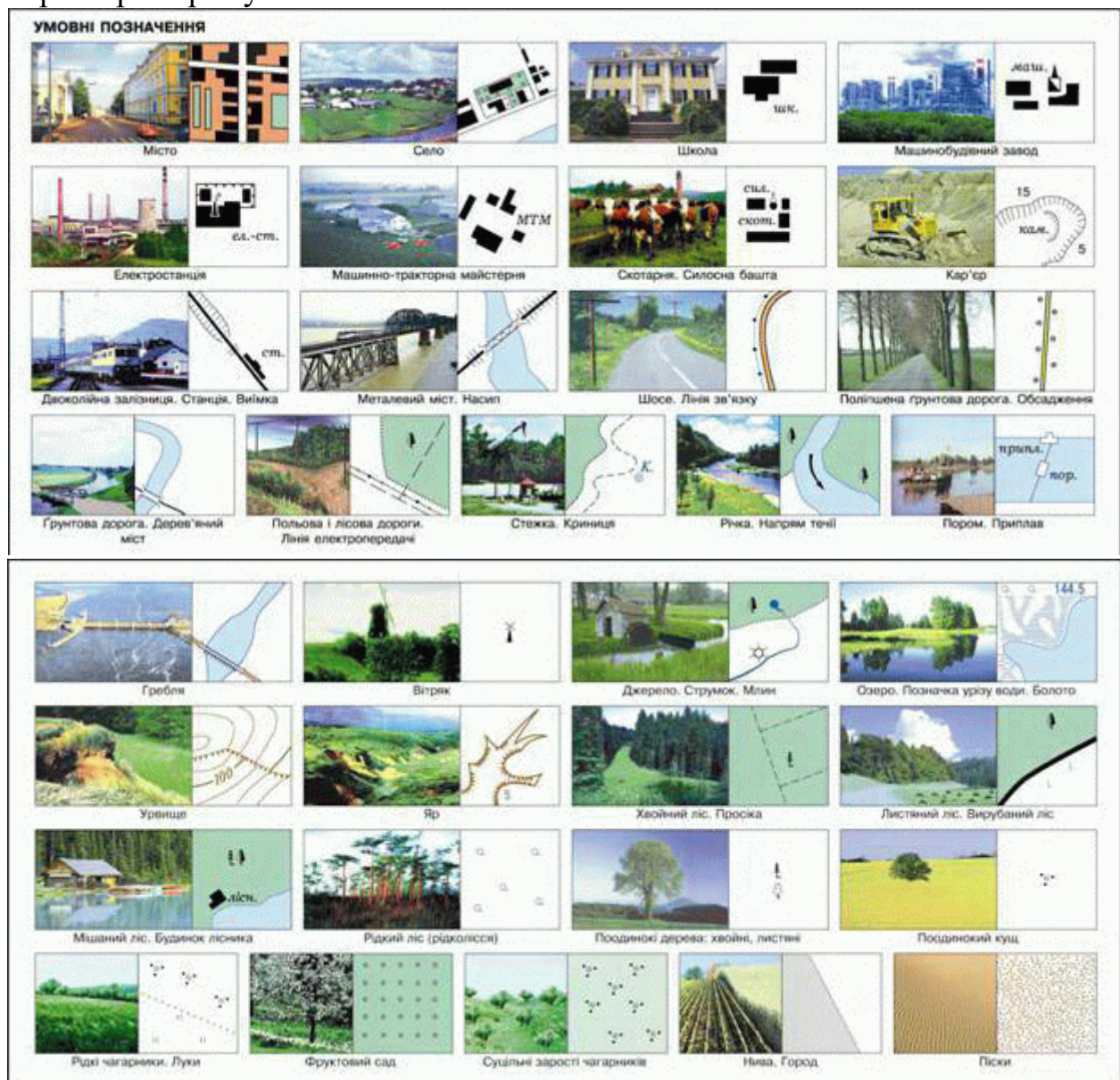
Орієнтування за прикметами на місцевості

- Кора́ дерев товстіша і грубіша з північного боку.
- Мохи та лишайники люблять багато воло́ги, тому вкривають стовбури дерев та ка́мені з північної сторони́, яка повільніше висихає, тому що на неї не потрапляють сонячні промені. Це ж стосується і грибів, які ростуть з північної сторони́ дерев, ку́щів та пеньків.
- Ягоди дозрівають швидше з південної сторони́ ку́ща, яка краще освітлюється й нагрівається сонячними променями, ніж з північної. Саме тому в поодиноких дерев, що ростуть на галявинах, з південної сторони́ гілкі густіші та довші, ніж з північної.

- Мурахи будують мурашники з південної сторони дерев та пеньків. Один схил мурашника пологий, він завжди повернутий на південь, а інший, крутий схил, – на північ.
- На південних схилах горбів сніг розтає швидше, ніж на північних, тому що вони краще нагріваються сонячними променями.

Завдання 4. Ознайомтеся з умовними знаками (позначеннями) для топографічної карти.

На топографічних картах і планах зображують різні об'єкти місцевості: контури населених пунктів, сади, городи, озера, ріки, лінії доріг, лінії електропередачі тощо. Сукупність цих об'єктів називається ситуацією. Ситуацію зображують умовними знаками. Хоч кількість умовних знаків велика (близько 400), вони легко запам'ятовуються, тому що зовні нагадують вид і характер зображуваних об'єктів.

Дайте відповіді на запитання до тексту:

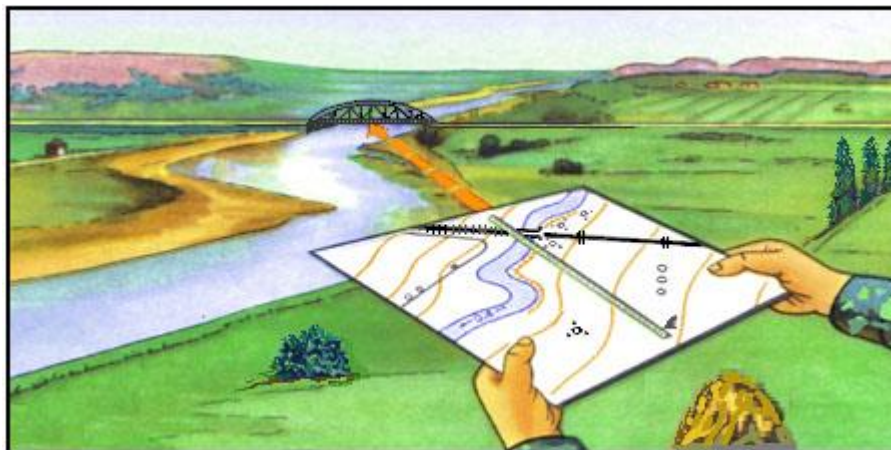
1. Що зображують на топографічних картах?

2. Який термін використовують для називання сукупності різних об'єктів місцевості?

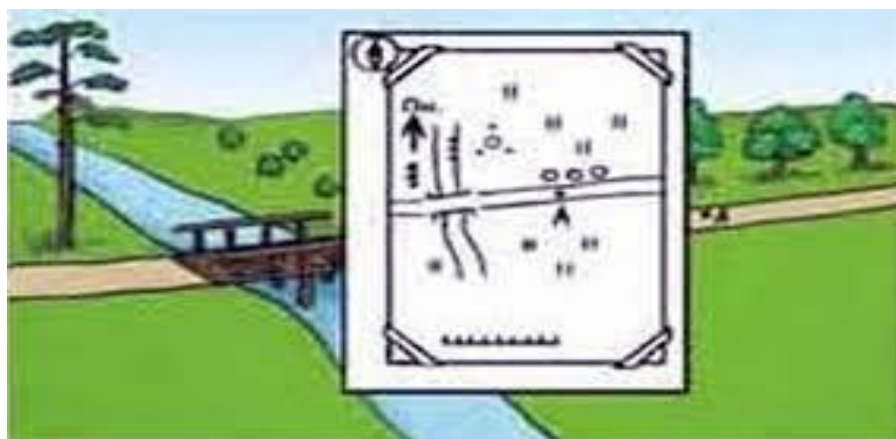
3. Чому умовні знаки для топографічної карти легко запам'ятати?

Завдання 5. Розгляньте уважно малюнки. Опишіть ситуацію А і Б: що зображено? Зверніть зображення об'єктів місцевості з накресленими планами (умовними знаками).

А.

Б.

Завдання 6. Накресліть план місцевості за вибором (наприклад, села, у якому народилися; улюбленого місця відпочинку; місцевості, де Ви з групою проходили практику, тощо). Опишіть цю місцевість (що де знаходиться).

Завдання 7. Робота з картою. Знайдіть на карті та запишіть, де знаходяться заповідники.

Наприклад: а) Заповідник «Михайлівська цілина» знаходиться в лісостеповій зоні на північному сході України неподалік міста Суми / у Сумській області; б) Заповідник Чорноморський розташований у степовій зоні північного узбережжя Чорного моря на території Херсонської та Миколаївської областей.

Завдання 8. Ознайомтеся з інформацією про заповідники України. Сформулюйте запитання до кожного з 5 текстів. На їхній основі побудуйте діалоги (робота в парах).

Асканія-Нова. Найстаріший в Україні біосферний заповідник розташований у Херсонській області на лівому березі нижнього Дніпра серед степових просторів Таврії. Він належить до «100 великих заповідників і парків» світу.

Ковилá

Тут розводять коней Пржевальського, зебродів, зубробізонів та інших гібридів. Тут ви зможете побачити унікальних тварин: теплолюбних бантенгів (представників роду справжніх биків), африканських буйволів, антилоп (індійських, ситатунг, імпал), шотландських поні, куланів, винторогих козлів, сухоносів тощо.

Кони Пржевальського

До заповідника входять зоологічний і дендрологічний парки. Дендрологічний парк – єдиний на степовому півдні України, який не має природної деревної рослинності. Тут штучно відтворені фрагменти лісу, ставків, галявин та острівців.

Дунайський. На Одещині, поблизу міста Вілкове, розташований Дунайський біосферний заповідник. Це так званий Нульовий кілометр. Тут є багато заток із чудовими заплавленими лісами. Також тут можна побачити поля лотосів, рідкісні види тварин і риб.

Унікальність і своєрідність заповідника в тому, що тут розташована Кілійська дельта, наймолодша і найдинамічніша ділянка однієї з найбільших у світі дельт – Дунайської.

Територія заповідника охоплює єдину «живу дельту» Європи, де завдяки замулу, який нанесла ріка, щороку утворюються нові острови. Рукави та протоки утворюють лабіринт, де гніздяться птахи, зокрема й пелікани, які стали «візитівкою» заповідника.

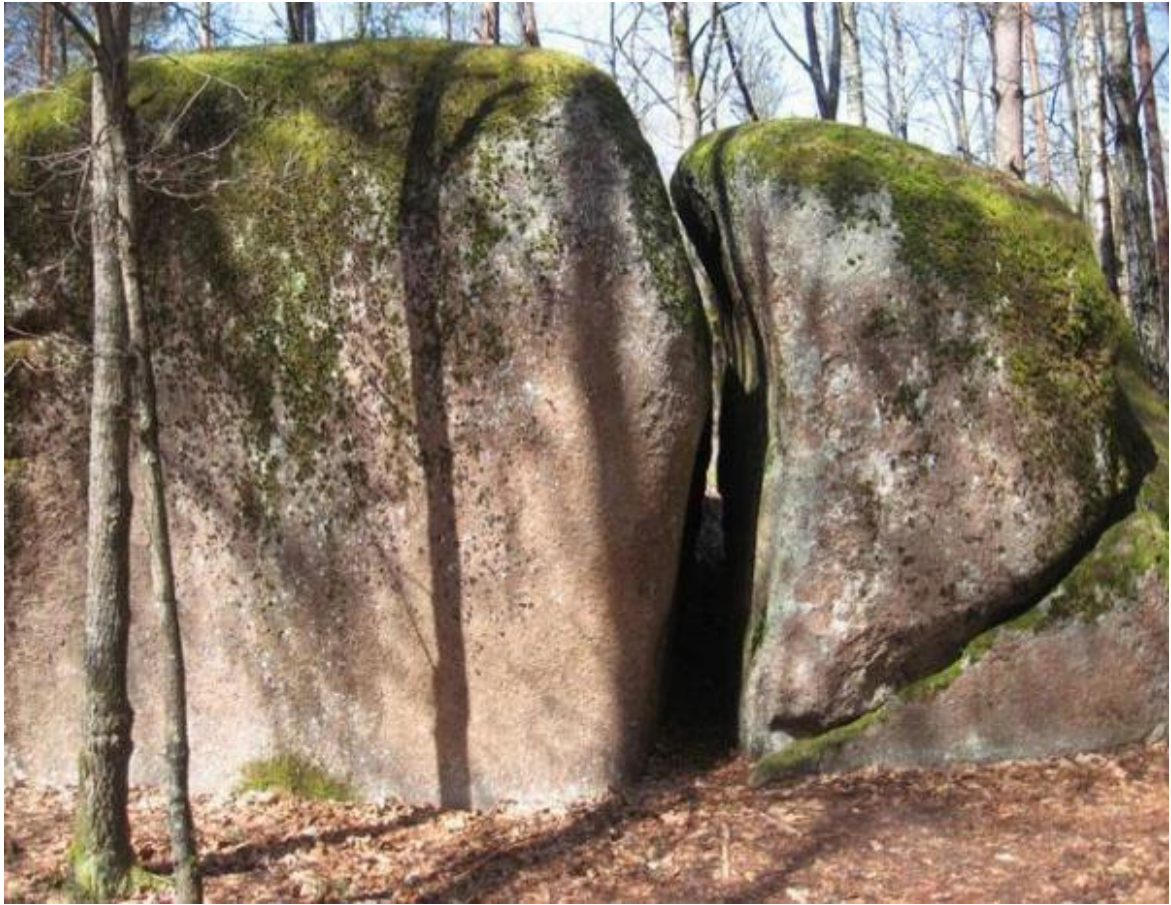

**Державний
заповідник
Дунайські
плавні**

Поліський. На Житомирщині в межиріччі Ўборті та Болотниці розташований острівець дикої природи – Поліський природний заповідник. Тут багато соснових лісів, мальовничих озёр і струмків. У лісовій гушавині бродять рісі та лосі.

Через територію заповідника проходить немаркований кордон із Білоруссю – це режимна закрита територія фактично недоступна для звичайних туристів.

Тут можна відвідати музей просто неба «Древлянське село» і зупинитися з ночівлею в зрубній хаті. Ви побачите поліські печі, в яких палять дровами і готують колоритні страви в горщиках.

Медобори. На сході Тернопільської області в межах Гусятинського і Підволочиського районів на території унікального геологічного утворення – Товтр (залишки давнього бар'єрного рифу, що сформувався понад 25 мільйонів років тому) розташований природний заповідник «Медобори». Свою назву він отримав завдяки медоносним рослинам, які збереглися доніні.

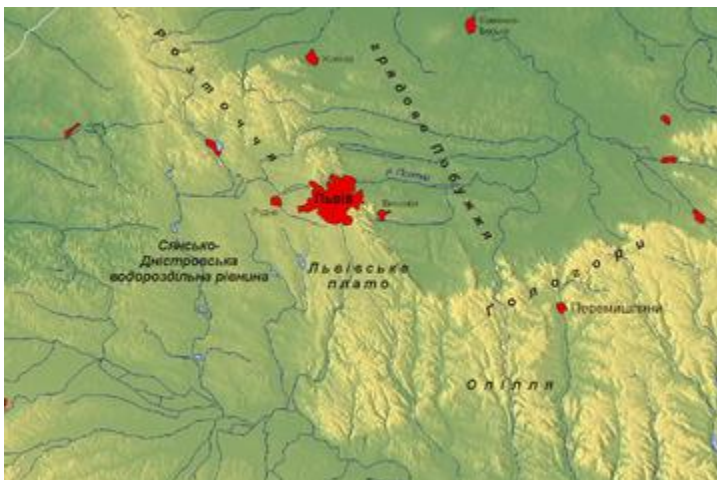

На території заповідника є багато історико-культурних об'єктів: геологічне відшарування Тóвтрової гряди́ у Сліпóму яру́, кáрстові печéри, язичницькі городища біля гір Звенігород, Гóвда, Бохі́т (Богі́т). На околиці села́ Вікна́ розташовані унікальні озéрця у ви́гляді лі́йок, що не замерзають на́віть узі́мку.

Також тут тече річка Збруч, на правому березі якої є джерелó «Гліцерінова вода», а навпроти нього – джерелó «Збручанська Нафтуса». Недарёмно заповідник «Медобори» називають скарбницею лікувальних факторів.

Серед тварин тут можна побачити оленя, косулю, дікого кабана, куніцю, борсука та інших.

Розточчя. На Львівщині в Яворівському районі на головному європейському вододілі, у межах території України і Польщі, розташований унікальний у фізико-географічному відношенні заповідник «Розточчя».

Природний заповідник цікавий тим, що тут беруть початок багато річок та струмків, які впадають у водні артерії України – Дністер, Буг, Чорне море, крім того, у Балтійське море. Також ця територія поєднує три флористичні області: Карпати, Поділля і Полісся, тому ви зможете побачити чималé різноманіття рослин, які відрізняються між собою віком та походженням. Серед рослин тут є біла фіалка, сіра вільха, біла яліця, багно болотне, мирзولیста верба та болотяна журавліна.

Із рідкісних видів тварин, занесених до Червоної книги України, у заповіднику зустрічаються горностай, кутора мала, європейський широкоух, зміїд, орлан-білохвіст, січчик-горобець, мідянка, полоз лісовий, дозорець-імператор. Комуś може пощастити побачити в заповіднику найменшу пташку України – жовтоголового королька.

Завдання 9. Підготуйте презентації про природні заповідники країни, звідки Ви приїхали. Зосередьте увагу на унікальності заповідника, рідкісних відах тваринного і рослинного світу.

Завдання 10. Прочитайте текст.

«Асканія-Нова» – ювілейна монета номіналом дві гривні, випущена Національним банком України. Присвячена 100-річчю утворення першого в Україні степового заповідника «Асканія-Нова», засновником якого був Фрідріх Фальц-Фейн. Монету введено в обіг

20 травня 1998 року. Вона належить до серії «Флора і фауна».

На аверсі монети розміщено зображення малого Державного Герба України на тлі степового пейзажу, що складається з окремих видів місцевої флори і фауни. Над гербом розміщені надписи: «УКРАЇНА» і «1998». Під зображенням пейзажу зазначено номінал: «2 ГРИВНІ» (у два рядки).

На реверсі монети розміщена композиція, що складається із зображення степової кам'яної баби та динамічної групи акліматизованих у заповіднику тварин. Над зображенням по колу напис «АСКАНІЯ-НОВА». У нижній частині композиції розміщено герб роду Фальц-Фейнів та напис по колу «100 РОКІВ».

Автор монети (художник і скульптор) – Володимир Дем'яненко.

Робота з текстом

1. Розкажіть про зображення на аверсі та реверсі монети «Асканія-Нова».

Аверс

Реверс

2. За зразком опису монети «Асканія-Нова» розкажіть про зображення на аверсі та реверсі інших монет.

Використовуючи слова з довідки, побудуйте висловлювання про призначення пам'ятних монет.

Довідка: пам'ятна монета, художня цінність, обмежений тираж, висока якість карбування, майстерно вікарбувана композиція, чудовий ексклюзивний подарунок, окраса колекції.

Завдання 11. Розгляньте марки серії «Заповідники та природні парки України» із зображенням різноманітного рослинного та тваринного світу.

Кримський природний заповідник

Дунайський біосферний заповідник

Карпатський природний заповідник

Шатський національний природний парк

Природний заповідник «Горґани»

Національний природний парк «Святі гори»

Тема природи України, зображення її неперевершеної краси та унікальності, природної суворості і водночас незахищеності й кришталєвої чистоті користується неабиякою популярністю у філателістів. Поштові мініатюри, зокрема маркові блокі із серії «Природні заповідники та парки України», причаровують любителів природи своєю досконалістю, природністю та мальовничістю.

Дайте відповіді на запитання:

1. Що зображено на марках серії «Заповідники та природні парки України»?
2. Які тварини і рослини обрано для зображення на маркових блоках?
3. Чому тема природи України користується популярністю у філателістів?
4. Чому поштові мініатюри можна назвати витворами мистецтва?

Завдання 12. Ознайомтеся з інформацією науково-популярного характеру. Випишіть із текстів: а) назви тварин; б) назви частин тіла тварин.

ЧИ ВАМ ВІДОМО, ЩО...

- Кінь Пржевальського – це єдиний дикий кінь, що живе сьогодні. Його вважають предком домашніх коней, але деякі дослідники припускають, що обидві форми коня походять від спільного виду – тарпана, який нині вже є вимерлим.

- Протягом століть коні були найбільш необхідними домашніми тваринами для людини. Коней зображали на грошових знаках (наприклад, на іракських динарах, лотах Королівства Лесото, монетах давньогрецьких міст та Стародавнього Риму), державних гербах (Грузії, Литви, Казахстану, Туркменістану та ін.).

- Кінцівки коня мають один палець – середній, остання фаланга якого сильно розширена і закінчується копитом. Решта пальців під час розвитку була зредукована. Це пристосування дало коням можливість пересуватися набагато швидше, ніж це роблять їхні трипалі родичі.

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЯ ПРЖЕВАЛЬСЬКОГО

Тіло: міцної будови з важкою головою на товстій шії. Сильні короткі ноги і невеликі вуха. Кінь Пржевальського має масивніше тіло, ніж домашні коні.

Грива: коротка стояча грива чорно-бурого кольору, чубка немає.

Голова: велика, з широкою мордою. Кінець морди білий.

Шерсть: забарвлення піщано-жовте або рудо-жовте, білувате на нижній частині тулуба. Грива і хвіст чорно-бурі, посередині спини чорно-бурій ремень. Такого ж кольору ноги на бабках.

Хвіст: у порівнянні з домашнім конем, коротший; верхня частина ріпиці вкрита коротким волоссям.

Завдання 13. За наведеним вище зразком наведіть характерні особливості коней ахалтекінської (фото 1) та фрізької (фото 2) породи.

Завдання 14. Робота з текстом. Прочитайте текст, дайте йому назву. Визначте головну думку (розгорнуто, 40–50 слів). Складіть план. Сформулюйте 6 запитань до змісту тексту.

I. Земля – третя від Сонця планета Сонячної системи, єдина планета, на якій відоме життя, домівка людства. Земля належить до планет земної групи і є найбільшою з цих планет у Сонячній системі.

Земля є об'єктом дослідження значної кількості наук про Землю. Вивчення Землі як небесного тіла належить до царини астрономії, будову і склад Землі вивчає геологія, стан атмосфери – метеорологія, сукупність проявів життя на планеті – біологія. Географія дає опис особливостей рельєфу поверхні планети – океанів, морів, озер та рік, материків та островів, гір та долин, а також у сферу її зацікавлення потрапляють людські поселення й суспільні утворення: міста й села, держави, економічні райони тощо.

Земля обертається навколо Сонця еліптичною орбітою із середньою швидкістю 29 785 м/с на середній відстані 149,6 млн км із періодом, що приблизно дорівнює 365,24 доби (зоряний рік). Земля має супутник – Місяць, який обертається навколо Землі на середній відстані 384 400 км. Нахил земної осі до площини екліптики становить $66^{\circ}33'22''$. Період обертання планети навколо своєї осі 23 год 56 хв 4,1 с. Обертання навколо своєї осі викликає зміну дня і ночі, а нахил осі до екліптики разом з обертанням навколо Сонця – зміну пір року.

Земля має магнітне й тісно пов'язане з ним електричне поле. Гравітаційне поле Землі зумовлює її близьку до сферичної форму й існування атмосфери.

За сучасними космогонічними уявленнями Земля утворилася приблизно 4,7 млрд років тому з розсіяної в протосонячній системі газопилової речовини. Формування Землі тривало 10–20 млн років. Спочатку Земля була повністю розплавленою, але поступово охолола, і на її поверхні утворилася тонка тверда оболонка – земна кора. Земна кора, мантія і внутрішня частина ядра тверді (зовнішня частина ядра вважається рідкою). Від поверхні Землі до центру зростають тиск, густина й температура. Тиск у центрі планети $3,6 \cdot 10^{11}$ Па, густина приблизно $12,5 \cdot 10^3$ кг/м³, температура в діапазоні від 5000 до 6000°C.

Первинна атмосфера Землі утворилася в результаті дегазації гірських порід та вулканічної активності. З атмосфери сконденсувалася вода, утворивши Світовий океан. Сонце на той час світило на 70 % слабше, ніж тепер, однак, як свідчать геологічні дані, океан не замерз, що, можливо, пов'язано з парниковим ефектом. Приблизно 3,5 млрд років тому сформувалося магнітне поле Землі, яке захистило її атмосферу від сонячного вітру.

Близько 3–3,5 млрд років тому внаслідок еволюції матерії на Землі виникло життя, почався розвиток біосфери – сукупності всіх живих організмів (так звана жива речовина Землі), яка суттєво вплинула на розвиток атмосфери, гідросфери й геосфери.

Новий фактор, що справляє могутній вплив на біосферу та навіть геосферу – діяльність людства, що з'явилося на Землі менш ніж 3 млн років тому (єдності щодо датування цієї події не досягнуто й деякі дослідники нараховують 7 млн років). Високий темп росту населення Землі (чисельність земного населення становила 275 млн у 1000 році, 1,6 млрд у 1900 році й більше 7 млрд осіб у 2012 році) і посилення впливу людського суспільства на природне середовище висунули проблеми раціонального використання всіх природних ресурсів та охорони природи.

II. Корисні копалини – мінеральні утворення земної кори, хімічний склад і фізичні властивості яких дають змогу ефективно використовувати їх у сфері матеріального виробництва. Корисні копалини перебувають у земній корі у вигляді скіпчень різного характеру (жил, пластів, розсипів тощо). Скупчення корисних копалин утворюють родовища, а у випадку великих площ поширення – райони, провінції і басейни.

За умовами утворення розрізняють корисні копалини ендогенні, екзогенні та метаморфогенні. Крім того, за умовами утворення розрізняють корисні копалини органічного і неорганічного походження. За фізичним станом є тверді, рідкі й газоподібні корисні копалини. За умовами залягання – пластові, жильні та ін. За промисловим використанням виділяють такі групи корисних копалин: металічні (рудні), неметалічні (нерудні), горючі (паливні) й гідромінеральні.

Ендогенні корисні копалини – речовини, які утворилися в надрах землі внаслідок кристалізації, затвердіння магми та діяльності магматичних розчинів. Екзогенні корисні копалини – речовини, які утворилися на поверхні землі або у верхній частині земної кори (зокрема, на дні боліт, озер, рік, морів і океанів) під впливом процесів вивітрювання – фізичного, хімічного, біогенного руйнування,

наприклад, при дії потоків води й живих організмів. Метаморфогенні корисні копалини – екзогенні та (або) ендегенні корисні копалини, структура і текстура яких суттєво змінені під дією температури, тиску, глибинних розчинів та інших факторів у надрах землі. Зміни включають перекристалізацію, мінералогічні і хімічні перетворення гірських порід.

До корисних копалин органічного походження належать речовини трьох агрегатних станів: газоподібні (природний газ), рідкі (нафта) і тверді (кам'яне вугілля, сланці, торф). До неорганічних належать тверді копалини трьох видів: нерудна мінеральна сировина, що містить неметалічні породи (азбест, графіт, граніт, гіпс, вапняк, кам'яна сіль, кварц, мрамур, сірка, слюда тощо); агрономічні руди (апатитові, фосфоритові); руди чорних, кольорових, благородних і рідкісних металів.

Корисні копалини складаються з мінералів – природних хімічних сполук або самородних елементів, приблизно однорідних за хімічним складом і фізичними властивостями. У широкому розумінні до мінералів зараховують газоподібні речовини (природний газ), рідини (нафту, ртуть, мінеральну воду) та тверді мінерали. Кількісно переважають тверді мінерали. У природі мінерали поширені у вигляді кристалів або зерен. У земній корі найпоширеніші мінерали класу силікатів та класу оксидів і гідроксидів.

Найбільшим резервом мінеральних багатств є надра Світового океану, насамперед морських і океанічних шельфів. Великі перспективи збільшення ресурсів рудної сировини в недалекому майбутньому пов'язують із залізо-марганцевими конкреціями, що залягають на дні Тихого, Індійського та Атлантичного океанів. Нарівні із залізом і марганцем конкреції містять мідь, нікель, кобальт та інші цінні елементи. Усе більшу увагу привертють мінеральні розсоли і мінералізовані води озёр, морських заток, рифових зон, які є не тільки постачальниками брому, йоду, кам'яної солі, але можуть стати також джерелом літію, рубідію, цезію, бору, стронцію та ін.

Великим резервом найближчого майбутнього є синтез мінеральної сировини. У низці країн у великих промислових масштабах виробляють синтетичні алмази, синтезують рубін, проводять експерименти з отримання синтетичної слюди, кристалів оптичного кварцу.

КОРИСНІ КОПАЛИНИ		
ТВЕРДІ	РІДКІ	ГАЗОПОДІБНІ
МІДНА РУДА	МІНЕРАЛЬНІ ВОДИ	ПРИРОДНИЙ ГАЗ
ВУГІЛЛЯ	НАФТА	
КРЕЙДА		
РУДНІ	НЕРУДНІ	ГОРЮЧІ
ЗАЛІЗНА РУДА	КАМ'ЯНА СІЛЬ	ГАЗ
МАРГАНЦЕВА РУДА	МАРМУР	НАФТА
ЗОЛОТО	ВАПНЯК	КАМ'ЯНЕ ВУГІЛЛЯ
МІДНА РУДА	СІРКА	ТОРФ
	ГІПС	БУРЕ ВУГІЛЛЯ

Завдання 15. Дайте відповіді на запитання: 1. На підставі яких ознак корисні копалини об'єднують у групи? 2. Для чого потрібні названі (зображені) корисні копалини?

1. ПАЛИВНІ (для тепла та енергії)	2. РУДНІ (для металургії)	3. НЕРУДНІ
<ul style="list-style-type: none"> ■ – кам'яне вугілля ▨ – буре вугілля ▲ – нафта △ – природний газ ▤ – торф 	<ul style="list-style-type: none"> ▲ – залізні руди ▣ – марганцеві руди ○ – ртутні руди ▽ – нікелеві руди ◊ – титанові руди ◻ – багатоконпонентні солі ◐ – золото ◑ – уранові руди 	<p>А. Хімічна сировина</p> <ul style="list-style-type: none"> ◻ – кухонна сіль ◻ – калійна сіль ▲ – самородна сірка <p>Б. Будівельна сировина</p> <ul style="list-style-type: none"> ◻ – каолін (біла глина) ◊ – граніт ⊗ – вапняк ⊕ – крейда <p>В. Технічна сировина</p> <ul style="list-style-type: none"> ▲ – графіт ⊕ – мінеральні води

Завдання 16. Вивчіть карту залягання корисних копалин України. Розкажіть по карті про поклади корисних копалин. Наприклад: 1. Родовище марганцевих руд розташоване на півдні України, у Дніпропетровській і Запорізькій областях, огинає з півночі Каховське море. Отримало назву Нікопольський марганцеворудний басейн. 2. Родовище буритину знаходиться на півночі України, зокрема на півночі Рівненської області.

Завдання 17. Прокоментуйте таблицю, як саме люди завдають шкоди природі. Наведіть приклади.

Завдання 18. Прочитайте початок тексту. Завершіть думку: напишіть про екологічну діяльність людини (кілька речень). Розкажіть про відомі Вам заходи з охорони природи, зокрема ті, у яких Ви брали участь.

Усе може природа: може нагодувати хлібом, напоїти зі своїх джерел, здивувати своєю красою. Одного лиш не може вона – захистити себе. Тому обов'язок охорони природи лягає на плечі тих, хто їсть її хліб, п'є її воду, милується нею. Тобто на людину!

Завдання 19. Ознайомтеся з висловами відомих людей про природу. Доведіть прикладами істинність висловлювань. Доповніть цю добірку цитатами, які можуть використовуватися як гасла в природоохоронній справі.

1. У природи-матері немає нічого некорисного (Мішель Екєм де Монтєнь, французький філософ і письменник епохи Відродження).

2. Природа – такий же унікаум, як картина Рафаєля. Зніщити її легко, відновити неможливо (Іван Парфєнійович Бородін, відомий російський ботанік, один із засновників етико-естетичного підходу в заповідній справі й охороні дикої природи).

3. Природу не можна застати неохайною і напіврозд'ягнуною, вона завжди прекрасна. Природа не терпить неточностей і не прощає помиліок (Ральф Вольдо Емерсон, американський есеїст, поет і філософ, уплінув на розвиток ідеї дикої природи, природоохоронної філософії).

4. Природа – єдина книга, що укладає глибокий зміст на усіх своїх сторінках (Йоганн Вольфганг фон Гете, німецький поет, прозаїк, драматург, мислитель і натураліст; у галузі ботаніки – засновник порівняльної морфології рослин).

Завдання 20. Прочитайте українські прислів'я та приказки, пов'язані з порами року і сільськогосподарським календарем. Дайте розгорнуті тлумачення змісту цих прислів'їв та приказок. Прикладами власних спостережень доведіть слухність народних узагальнень.

- Як у травні дощ надворі, то восені хліб у коморі.
- Сій овес в кожусі, жито в брилі.
- Посій в пору, будеш мати зерна гору.
- Посієш вчасно, то і вродить рясно.
- Буде той голодний, хто жнивими холодочку шукає.
- Восені і курчата курмі будуть.
- Восені і горобець багатий.

Народ скаже, як зав'яже!

Гόла природа – місцевість без зелені, рослинності.

Дар (дарі) природи – те, що людина має, одержує безпосередньо від природи.

Куток (куточок) живої природи – у школах, дитячих садках і т. ін. – кімната, приміщення, куточок, де зосереджені рослини й невеликі тварини.

Жива природа – рослинний і тваринний світ.

Нежива природа – неорганічний світ.

Диво (чудо) природи – щось незвичайне, виняткове.

Природа дала (що?); Природа наділила (обдарувала) (чим?); Природа не пошкодувала (чого?) – хтось від народження має своєрідну зовнішність, якісь особливі риси характеру, здібності і т. ін.

Словник до теми «Людина і природа»

Українська

Англійська

гори	mountains
дика природа	the wild
заповідник	sanctuary
захід	the West
корисні копалини	minerals
лісостеп	forest-steppe
мішані ліси	mixed forests
південний захід	south-west
південний схід	south-east
південь	the South
північ	the North
північний захід	northwest
північний схід	northeast
природна зона	natural area
природний парк	natural park
родовище	deposit
степ	steppe
сторони світу	cardinal directions / cardinal points
схід	the East

БЛОК 7. ПИСЬМЕННИКИ

Тема 7.1. Тарас Григорович Шевченко (1814–1861)

Цікаві факти з життя Т. Г. Шевченка

1. Тарас Шевченко протягом життя був «душею компанії», любив сміятися і вмів розвеселити навіть незнайомих людей.

2. Основна освіта Тараса Шевченка тривала лише два роки. Її він здобув у церковно-приходській школі.

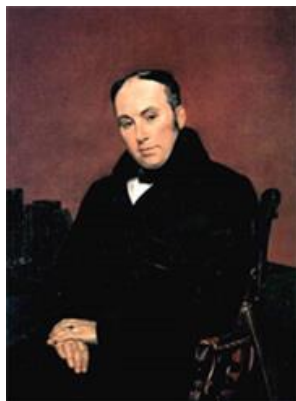
3. Тарас Шевченко завжди з любов'ю згадував той випадок, коли малим пішов шукати «залізні стовпі», що «підпирають» небо, і заблукав у полі. Чумаки, зустрівши хлопця, забрали його з собою і ввечері привезли до Кирилівки.

Завдання 1. Прослухайте вірш Т. Шевченка «Мені тринадцятий минало». – Електронний ресурс. – Режим доступу:

<https://youtu.be/fDMNPW6Yp1c>.

Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було?
Мені так любо, любо стало,
Неначе в бога ...
Уже прокликали до паю,
А я собі у бур'яні
Молюся богу... І не знаю,
Чого маленькому мені
Тойді так приязно молилось,
Чого так весело було?
Господнє небо, і селю,
Ягня, здається, веселилось!
І сонце гріло, не пекло!
Та недовго сонце гріло,
Недовго молилось...
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, дивлюся:
Селю почорніло,
Боже небо голубеє
І те помарніло.
Поглянув я на ягнята!
Не мої ягнята!

Обернувся я на хати –
Нема в мене хати!
Не дав мені бог нічого!..
І хлинули слюзи,
Тяжкі слюзи!.. А дівчина
При самій дорозі
Недалеко коло мене
Плоскінь вибирала,
Та й почула, що я плачу.
Прийшла, привітала,
Утирала мої слюзи
І поцілувала ...
Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Моє... лані, гаї, саді!..
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.
Бридні!.. а й досі, як згадаю,
То серце плаче та болить,
Чому господь не дав дожить
Малого віку у тім раю.
Умер би, орючи на ниві,
Нічого б на світі не знав.
Не був би в світі юродивим,
Людей і бога не прокляв!

*К. Брюллов.
Портрет
В. Жуківського*

4. Тарас Шевченко був викуплений з кріпацтва за 2500 рублів. Задля цього художник Брюллов написав портрет Жуківського і продав його. Здобувши свободу, Тарас Григорович вступив до Академії мистецтв.

5. Першим коханням молодого Шевченка була **Оксана Коваленко**, його ровесниця. Родичі закоханих були впевнені, що молоді одружаться. Але надії були марними – Тарас мусив поїхати до Вільна. Усе своє життя Шевченко згадував ту дівчину, яку колись кохав.

6. Останнім коханням поета була 19-річна дівчина **Лукерія Полусмак**, яка наймитувала в Петербурзі. Простакувату дівчину Тарас зваблював дорогими подарунками, але вона не захотіла залишити столичного життя й переїхати в Україну, щоб жити в селі. 1904 року, після смерті свого чоловіка, Лукерія Яковлева-Полусмак переїхала до Канева і щодня приходила на могилу Шевченка.

7. Тарас Шевченко був відомим модником, любив дорогій одяг і дуже легко витрачав на нього гроші. Улюбленим напоєм Тараса Шевченка був чай, а улюбленою їжею – справжній український борщ, вареники з сиром з грубої гречаної муки та такі ж галушки. Не байдужим також був і до рибних страв.

8. Коли Тараса Шевченка відправили у заслання до Оренбурга, йому заборонили займатися творчістю. Однак цю заборону він ігнорував. Саме в Оренбурзі Тарас Григорович написав більшу частину своїх повістей.

Могіла
Т. Шевченка
в Каневі

9. Останні дні свого життя Тарас Шевченко провів у Петербурзі. Поховали його на Смоленському кладовищі. Проте за день до своєї смерті, у свій день народження, 9 березня, поет попрохав вірного друга Григорія Честахівського, щоб у разі його смерті похорон відбувся в місті Канів. Останнє бажання видатного митця виконали лише через два роки.

Богдан Ступка читає «Заповіт» Т. Г. Шевченка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/67kHoRKgla4>.

Завдання 2. Прослухайте «Заповіт» у виконанні хору імені Верьовки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/2F3OwFXB1uM>.

Як умру, то поховайте
Менé на могíлі
Сéред стéпу ширóкого
На Вкраїні мíлій,
Щоб ланí широкопóлі,
І Дніпрó, і кру́чі
Було́ відно, було́ чу́ти,
Як реве́ реву́чий.
Як понесе́ з України
У сінеє мо́ре
Кров воро́жу... отойді́ я
І ланí і го́ри –

Все покíну, і поліну
До само́го бо́га
Мо́літис... а до то́го
Я не знаю́ бо́га.
Поховайте́ та встава́йте,
Кайдáни порві́те
І вра́жою зло́ю крóв'ю
Во́лю окропі́те.
І мене́ в сім'ї́ вели́кій,
В сім'ї́ во́льній, но́вій,
Не забу́дьте пом'яну́ти
Незлі́м тіхим сло́вом.

Завдання 3. Прочитайте афорізми Тараса Шевченка. Прокоментуйте, як Ви їх розумієте. Вивчіть 5 афоризмів напам'ять. Наведіть приклади літературних крилатих висловів Вашою рідною мовою. Передайте їх зміст українською.

- Борітеся – побóрете, Вам бог помагає! За вас правда, за вас сила І воля святая!
- В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля.
- Учíteсь, чита́йте, І чужóму навча́йтесь, Й свого́ не цура́йтесь.
- Коха́йтеся ж, чорнобрíві, Та не з моска́лями.
- Поховайте́ та встава́йте, Кайдáни порві́те І вра́жою зло́ю крóв'ю Во́лю окропі́те.
- Пога́но дуже, страх пога́но! В оці́й пусти́ні пропада́ть. А ще пога́нше на Укра́їні Диві́тись, пла́кати – і мовча́ть.
- Сві́т, ба́чсся, ширóкий, Та нема́ де прихилі́тись В сві́ті одино́ким.
- Стра́шно впа́сти у кайдáни, Умира́ть в нево́лі, А ще гірше́ – спа́ти,

спати, і спати на волі...

➤ Свою Україну любіть. Любіть її... Во в́рэм'я лю́те. В о́станню тяжку́ мину́ту За не́ї Го́спода мо́літь.

➤ Нема́ на сві́ті Украї́ни, Нема́є дру́гого Дні́пра.

➤ А ти, мо́я Украї́но, Безта́ланна вдо́во...

➤ І возве́личимо на д́иво І ро́зум наш, і наш язýк...

➤ Не одцу́ра́всь то́го сло́ва, Що ма́ти співа́ла, Як мало́го повива́ла.

➤ А на моска́лів не вважа́йте, неха́й вони́ собі́ пішу́ть по-сво́єму, а ми по-сво́єму. У них наро́д і сло́во, і у нас наро́д і сло́во. А чи́є кра́ще, неха́й су́дять лю́ди.

➤ Не вмира́є ду́ша на́ша, Не вмира́є во́ля. Ї́ неси́тий не ви́оре На дні́ мо́ря по́ле.

➤ Ми се́рцем го́лі дого́ла!

➤ На́ш-бо се́ляні́н, дві́гаючи на со́бі почес́ний тяга́р вікови́х націо́нальних обов'язків і бу́вши факти́чно спадко́ємцем періо́дично відми́раючої шля́хти, – є, мо́же, найб́ільшим аристо́кратом се́ред се́лянства Євро́пи.

Завдання 4. Прочітайте текст.

Текст №1. Тарас Григорович Шевченко – поет українського народу

У літературі кожного народу серед її великих творців є поети, імена яких огорнені любов'ю, славою. Таким поетом українського народу є Тарас Шевченко. Боротьбою за визволення народу, за соціальну справедливість і духовне розкріпачення мас Т. Шевченко здійснив найвище призначення поета. В історію людської культури він увійшов не лише як геніальний поет України, а й як найбільший, поряд з О. Пушкіним, А. Міцкевичем, поет слов'янства, як поет-гуманіст. Т. Шевченко виступив як поет-новатор, приніс із собою в українську літературу «нове слово», новий світ поезії, неповторні образи, картини й барви, небачене раніше багатство тем, ідей, мотивів, жанрів.

Ще з дитинства малий Тарас навчався читати і писати, у шкільні роки ним оволоділа пристрасть до малювання. Усе, що ми знаємо про дитину і підлітка Шевченка, малює нам характер незвичайний, натуру чутливу і вразливу, мрійливу і водночас непокірну, вольову, цілеспрямовану, яка прагне чогось вищого. Це справжня художня натура.

Текст №2. Творчість Великого Кобзаря

У 1838 р. Т. Шевченко навчався в Академії мистецтв (Петербург), де його вважали великим художником. У цей час він одержує срібні медалі за картини «Циганка-ворожка», «Катеріна». У 1845 р. Радою Академії мистецтв Шевченкові надано звання некласного художника.

Вірші Шевченко почав писати ще з ранньої юності. Пробудженню

поетичного талáнту сприяло ознайомлення з твóрами українських поётів. Вихід найвiдомiшої його збiрки творiв «Кобзár» став свiдченням того, що в українську лiтературу прийшов поёт великого обдарування. До цієї книги ввійшли такі твори: «Сóн», «Гайдамаки», «Кавкáz», «І мёртвим, і живiм...», «Катерiна», «Наймичка», «Тополя», «Заповiт» тощо. Тарас Шевчénко багато подорожував Україною (Полтавщина, Кiївщина, Волинь, Подiлля), записував народнi пiснi, малював архiтектурнi й iсторичнi пам'ятки, портрети i краєвиди.

Текст №3. Бог у поeзiях митця

Творчiсть Тараса Шевчénка прiйнята любов'ю до Бóга. Він глiбоко вiрив, що є Сiла, якiй трéба поклонятися, Сiла, яка врятує свiт від морального та духовного спустошення, вiродження, збiднення. Цiєю силою є Бог.

У поeзiї Тараса Шевчénка Бог наближається до людiни. Його поема про людiну – це розмова з Бóгом. Поёт страждав, але його живила любов до Бóга, до Батькiвщини, прагнення до волi, до життя, невмируща вiра в добро.

Великий вплив мала творчiсть Шевчénка на лiтературу слов'янських народiв (болгарського, чеського, польського). Він здiйснiв сiнтез української лiтературної мови з народною i збагатив виражальнi можливостi українського художнього слóва.

Мóвне офóрмлення тeкстiв

1. Знайдiть у тeкстi 10 прикмeтників. Утворiть усi фóрми вищого та найвищого ступенiв порiвняння. Наприклад: *глибокий – глiбший, бiльш глибокий, найглiбший, найбiльш глибокий.*

2. У поданих реченнях вставте замість крапок прикмeтник. Наприклад: *Вiрши Шевчénко почав писати ще з ... (ранньої) юности.*

1. У 1838 р. Т. Шевчénко навчався в Академії мистецтв (Петербург), де його вважали ... художником. 2. Поёт страждав, але його живила любов до Бóга, до Батькiвщини, прагнення до волi, до життя, ... вiра в добро. 3. Т. Шевчénко виступив як поёт-новатор, принiс iз собою в українську лiтературу «новé слóво», ... свiт поeзiї, ... образи, картини й бáрви, небачене ранiше багатство тем, iдeй, мотивiв, жанрiв. 4. Ще з дитинства ... Тарас навчався читати i писати, у ... рокi ним оволодiла прiстрасть до малювання. 5. Він глiбоко вiрив, що є Сiла, якiй трéба поклонятися, Сiла, яка врятує свiт від ... та ... спустошення, вiродження, збiднення. Цiєю силою є Бог. 6. Це справжня ... натура. 7. Вихід найвiдомiшої його збiрки творiв «Кобзár» став свiдченням того, що в українську лiтературу прийшов поёт ... обдарування.

3. Від поданих iмeнників утворiть прикмeтники. Наприклад: *мова – мóвний.*

Слóво – ...; творчiсть – ...; лiтература – ...; вiра – ...; поeзiя – ...; прiстрасть – ...; людiна – ...; сiла – ...; свiт – ...; образ – ...; Бог –

4. Послугóвуючись тлумачним словником, з'ясуйте значення таких слiв: спустошення, митець, прiстрасть, свiдчення, обдарування, новатор, вiродження, збiднення, краєвид, гуманiст.

5. Складіть 3–4 речення, уживаючи такі словосполучення: українська література, великий поет, творчість Шевченка, найвідоміша збірка.

6. Поста́вте по́дані нижче прикме́тники в таких відмінках: родовий, давальний, орудний. Наприклад: *невмиру́щий – невмиру́щого, невмиру́щому, невмиру́щим.*

Народний, історичний, архітектурний, соціальний, духовний, слов'янський, шкільний, людський, талановитий, срібний, чутливий, вразливий.

7. Поясніть різницю у відтінках значення синонімів. До кожного з синонімів доберіть відповідні іменники. Наприклад: *га́рний, чудовий, надзвичайний; га́рний краєві́д, чудовий на́стрій, надзвичайний силуе́т.*

Великий, гігантський, колосальний. Знаменитий, відомий, видатний, великий. Звичайний, буденний, ординарний.

Робота над змістом тексту

1. Дайте відповіді на запитання за текстами:

- Ім'я якого поета огорнене любов'ю українського народу?
- Що приніс Т. Шевченко в українську літературу?
- Яка пристрасть оволоділа Тарасом Шевченком у дитячі роки?
- Які риси характеру виявлялися в поета ще з дитячих років?
- Коли почав писати вірші Т. Шевченко?
- Яку назву має найвідоміша збірка поета?
- Які твори увійшли до збірки «Кобзар»?
- Чи вірив Тарас Шевченко в Бога?
- На літературу яких народів мала вплив творчість Т. Шевченка?

2. Кожне речення тексту спочатку прочитайте мовчки, а потім, не дивлячись у текст, повторіть уголос.

3. Розкажіть про Тараса Шевченка-художника. Назвіть картини, які він намалював.

4. Сформулюйте одним реченням сутність творчості Тараса Шевченка.

5. Візьміть участь у діалозі на тему «Роль митців в історії нації».

6. Складіть власний мікротекст на тему «Видатний поет (письменник) мого народу».

Робота над компресією тексту

1. Аналізуючи текст, відповідайте на запитання. Для відповідей послуговуйтеся виразами, поданими справа.

Як називається текст? Текст називається..., має назву...

Чому присвячений текст? Текст присвячений.....

2. Перекажіть ті частини текстів, де мова йде про: 1) призначення поета; 2) Тараса Шевченка як новатора; 3) дитинство Шевченка; 4) навчання в Академії мистецтв; 5) збірку творів «Кобзар».

4. Прочитайте речення. Дотримуйтеся вказаного синтагматичного членування. Тарас Шевченко глибоко вірив / що є Сіла / якій треба поклонятися / Сіла / яка врятує світ від морального та духовного спустошення / віродження / збіднення. У поезії Тараса Шевченка / Бог наближається до

людини. Його поема про людину / це розмова з Богом. Поет страждав / але його живила любов до Бога / до Батьківщини / прагнення до волі / до життя / невмируща віра в добро.

5. Складіть діалог на тему «Мій улюблений поет».

Текст №4. Філософські глибини поезії Тараса Шевченка

Тарас Шевченко – унікальна творча постать не лише тим, що він поет, національний пророк, «перший історик», а й тим, що він став духовним батьком відроджуваного українства. Власне філософська проблематика утворюється передовсім системою таких моральних категорій, як життя та смерть, віра, надія, любов, сумління тощо.

Філософське світосприйняття Шевченка належить до того ряду, що в українській філософії можна охарактеризувати як «філософію трагедії» – прийняття на себе трагедії буття рідного народу, України. Шевченко як поет-філософ у центрі поставив людину. Людина... А навколо неї природа, історія, релігія – усё це має значення лише у співвіднесеності з людиною. Творчість Шевченка – велика поема про людину. Природа наближається до людини, зливається з нею, передаючи їй болі й радість, відтінки і почування.

Текст №5. Світ села і козащини як світ України

Світ України для Т. Шевченка утворюють два головних компоненти – це світ українського села і світ козащини. Якщо світ козащини минув, то світ села – позачасовий, як світ органічно пов'язаної з ним природи з її вічним циклічним життям. Світ села – це передовсім світ сакрального ідеалу, що відтворює модель України як ідеальної цілісності: *Селó! І серце одпочіне. Селó на нашій Україні – Ненáче писанка селó, Зелéним гáем порослó. Цвітúть садí; біліють хáти, А на горí стоять палáти, Ненáче дівó, А кругóм Широколістíї тополí, А там і лiс, і лiс, і пóле, І сiні гóри за Днiпрóм. Сам бог витáє над селóм.* Такé зображення для поета є узагальненим образом ідеального світу людини загалом.

Однак поряд із цим світ села для Тараса Шевченка – це світ конфліктний. Україна сприймається ним як край, спóвнений суперечностей, що зумовлюють неможливість існування людини в сучасному поетові стані. Суттєво, що таким же конфліктним уявляється поетові й минув, якé уособлює світ козацтва. Гетьманщина – важливий період козацтва – постійно зображується як форма ідеального існування. У вірші «Сон» старій дідусь говорить про неї як про «Божий рай». Гострий біль за минув рідного краю переповнює поезію Тараса: *Мій краю прекрасний, розкішний, багатий! Хто тебе не мучив? Якби розказати про якого-небудь одного магната історію-правду, то перелякати самé пéкло можна.*

Нормою ідеального існування є такий принцип: *Обніміте ж, браті мої, Найменшого брата, – Нехай мати усміхнётся, Заплакана мати. Благословить дітей своїх Твердими руками І діточок поцілує Вольними устами.* Отже, Тарас Григорович Шевченко у своїх поезіях сформував свою філософську концепцію та програму створення ідеального суспільства.

Мовне оформлення текстів

1. Поясніть значення виділених прикметників і словосполучень у пропонуваних реченнях: 1. Тарас Шевченко – унікальна творча постать не лише тим, що він поет, національний пророк, «перший історик», а й тим, що він став духовним батьком відроджуваного українства. 2. Творчість Шевченка – велика поема про людину.

2. Від поданих слів утворіть за допомогою суфіксів прикметники; суфікси виділіть. Наприклад: *ідеал – ідеальний*.

Поет, етнограф, геній, суспільство, ідеал, брат, людина, вік, період, столиця, місто, історія, правда, дух, батько, пророк, демократія.

3. Перевірте свою грамотність. Вставте пропущені літери в поданих прикметниках.

Українс...кий, сумлі...ий, коза...ина, жи...євий, ближн...й, мужн...й, пр...добрый, пол...вій, пр...великий, здорове...ий, пр...дорожній, пр...звище.

5. Знайдіть у текстах речення з поданими іменниками. Випишіть ці іменники з прикметниками, що знаходяться поряд. Складіть із ними речення.

Геній, історія, справедливість, ставлення, людина, спільність, світ, край, образ, народ.

Робота над змістом текстів

1. Читайте тексти з олівцем. Підкресліть однією лінією зовсім невідомі для вас слова, а хвилястою ті, які можна зрозуміти з контексту або за відомими вам коренями.

2. Прочитайте виразно тексти. Визначте тему, головну думку кожного тексту. Випишіть ключові слова й словосполучення, що передають тему текстів.

3. Назвіть засоби зв'язку між реченнями. Визначте тип мовлення, стиль текстів.

4. Прочитайте подані речення. Сформулюйте власну позицію щодо висловлених думок.

Шевченко як поет-філософ у центрі поставив людину. Людина... А навколо неї природа, історія, релігія – усе це має значення лише у співвіднесеності з людиною. Творчість Шевченка – велика поема про людину. Природа наближається до людини, зливається з нею, передаючи їй болі й радість, відтінки й почування.

5. Виокремте основні філософські ідеї Тараса Шевченка. Напишіть коротку розповідь про власні філософські погляди. Оголосіть їх перед аудиторією.

6. Зберіть «розсіпаний» текст.

Тарас Шевченко, постать, творчий, унікальний.

Духовний, українство, відроджений, батько.

Філософський, надія, таких, утворюється, віра, цінностей, моральний, як, проблематика, категорій.

Шевченко, людина, у центр, поставив.

Робота над компресією текстів

1. У поданих текстах визначте мікротеми та їх межі.
2. Виділіть у текстах основні компоненти їх логічної структури: назву, вступ, основну частину, висновки.
3. Співвіднесіть частини текстів із пунктами поданих тез:
 - Моральні категорії філософії.
 - Центр філософії Тараса Шевченка.
 - Компоненти світу у філософії Т. Шевченка.
 - Образ ідеалу з погляду Тараса.
 - Філософська концепція ідеального суспільства.
5. Виділіть у текстах смислові частини. Скажіть, про що йдеться в кожній із частин. Складіть простий називний план текстів.

Текст № 6. Україна й українці у творчості Т. Шевченка

Слово «Україна» – одне з найчастіше вживаних у поезії Тараса Шевченка. Почуття любові до рідної землі висловлено з великою силою пристрасті. Шевченко був сином свого народу і прагнув його визволення. Ніколи і ні в чому не підносив поет свій народ над іншими, не шукав у ньому рис, які були б властиві йому і більше нікому. Він був просто Людиною, знав свій обов'язок перед вселюдською сім'єю народів. Ім'я Тараса Шевченка давно вже стало символом духовного здоров'я, художньої сили народу, його краси і мужності, совісті на терені історичної боротьби в ім'я справедливості.

Геній поета належить усьому українському народові. Бог, Любов, Україна – усе це становить суть творчості Митця: *Я так її, Я так люблю Мою Україну убогу...* Він справді вийшов із народу, жив із народом, усіма своїми думами і почуттями був із ним міцно й нерозривно пов'язаний. Україна й українці – це ті образи, які невід'ємні від усієї творчості Т. Шевченка, прямо чи опосередковано вони присутні в усіх його творах.

Мовне оформлення тексту

1. Слухайте текст. Запишіть його. Підкресліть прикметники. Визначте рід, число, відмінок у записаних словах.
2. Випишіть із тексту слова у два стовпчики, де кількість літер і звуків збігаються і навпаки. Наприклад: єдність [й'єдн'іс'т'] – 7 звуків, 7 літер.
3. Знайдіть у тексті слова, ужиті в переносному значенні. З якою метою використовує їх автор?
4. Перевірте свою грамотність. Уставайте пропущені літери (знаки) на місці крапок.
В...лікий, визволе...я, обов...язок, вселюдс...кий, сім...я, ім...я, в...шнєвий, почу...я, справ...дливий.

Робота над змістом тексту

1. Прочитайте текст. Запишіть ключові слова з тексту, обґрунтуйте їх роль у розкритті змісту. Сформулюйте запитання для одногрупників за змістом прочитаного.

2. Визначте тему й основну думку тексту. Доберіть заголовок, відбивши в назві основну думку висловлювання.

3. Дайте відповіді на запитання викладача півними реченнями.

– Чи піднісив Т. Шевченко свій народ над іншими?

– Що становить суть творчості Тараса Шевченка?

– Чи закликав Шевченко людей до навчання?

– Чи був Шевченко на засланні?

– Яким уявляв Шевченко майбутнє свого народу?

4. Прочітайте текст кілька разів, щоб він звучав правильно і чітко. Запишіть читання тексту на аудіоносії.

5. Напишіть твір-мініатюру про поета (письменника), який творчістю слугує своєму народові.

Робота над компресією тексту

1. Поставте питання до кожного абзацу. Запишіть запитання та відповідь на нього, обравши з тексту основну інформацію.

2. Проаналізуйте текст, використовуючи конструкції, що подані нижче. Текст називається... Присвячений (чому?) Написаний на тему (яку?) У тексті мова йде (про що?) Описується (що?) Автор доводить (що?) Розкриває (що?) Робить висновки (про що?)

3. Випишіть із кожного абзацу ключові слова.

5. Складіть цитатний план до теми «Україна й українці у творчості Тараса Шевченка», використовуючи цитати з поетичних творів.

Самостійна робота Причинна (урівок)

Ревé та стóгне
Дніпр ширóкий,
Сердiтий вiтер завивá,
Додóлу вéрби гне висóкі,
Горáми хвiлю пiдiймá.
I блiдий мiсяць на ту пóру
Iз хмáри дé-де виглядáв,

Ненáче чóвен в сiнiм мóрi,
То виринáв, то потопáв.
Ще трéтi пiвнi не спiвáли,
Нiхто нiгдé не гомонiв.
Сичi в гаю перекликáлись,
Та ясен раз у раз скрипiв.

1. Послухайте пісню, неофіційний гімн України, «Ревé та стóгне Дніпр ширóкий...» у виконанні хору імені Верьóвки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/6--ZM_GhXgs.

Коментарі: підіймá – розмóвна, корóтка фóрма від дiєслóва *пiдiймає*; сич – хiжий птах бóрого кóльору родiни совiних; гай – невеликий, переважно листяний лiс.

* * *

Минають днi, минають нóчi,
Минає лiто. Шелестiть
Пожóвкле лiстя, гáснуть óчi,
Засну́ли думи, сéрце спить.

I все засну́ло, i не знаю,
Чи я живу́, чи доживáю,
Чи так по свiту волочу́сь,
Бо вже не плачу́ й не смiюсь...

До́ле, де ти!
 До́ле, де ти?
 Нема́ ніякої;
 Коли́ до́брої жаль, бо́же,
 То дай зло́ї, зло́ї!
 Не дай спа́ти ходя́чому,
 Сёрцем замира́ти
 І гнило́ю коло́дою
 По світу валя́тись.
 А дай жи́ти, сёрцем жи́ти
 І люде́й люби́ти,
 А коли́ ні... то проклина́ть
 І світ запали́ти!

Стра́шно впа́сти у кайдáni,
 Умира́ть в невóлі,
 А ще гі́рше – спа́ти, спа́ти,
 І спа́ти на во́лі –
 І засну́ти наві́к-ві́ки,
 І слі́ду не кінуть
 Ні́якого, одна́ково,
 Чи жив, чи загі́нув!
 До́ле, де ти! До́ле, де ти?
 Нема́ ніякої;
 Коли́ до́брої жаль, бо́же,
 То дай зло́ї! зло́ї!

2. Прослу́хайте вірш Т. Шевче́нка «Мина́ють дні, мина́ють но́чі...» у викона́нні криворожа́нки Мар'я́ни Вербіне́ць. – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: https://youtu.be/N2Unu1vb6_M.

Коментарі́: волочи́тися – тягті́ся пове́рхнею будь-чо́го; бродя́жити без потре́би; коло́да – стóвбур зру́баного де́рева, очи́щений від гі́лля; про неповоротку́, незгра́бну, нечу́йну люди́ну; кайдáni – залі́зні ланцю́гі з кі́льцями на рука́х в'язні́в; у перенóсному значенні́ те, що зв'язує люди́ну, позбавля́є її во́лі.

* * *

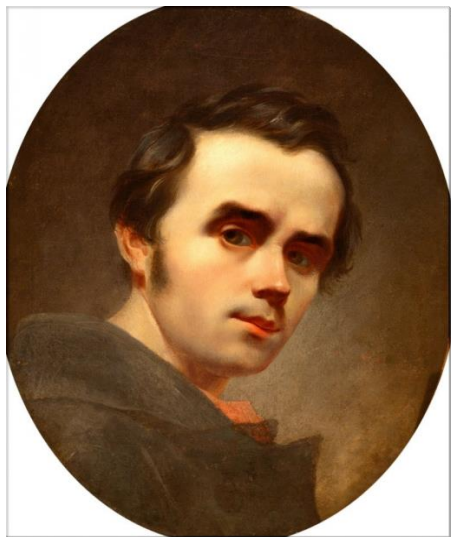
Чи ми ще зійдемо́ся зно́ву?
 Чи вже наві́ки розійшли́сь?
 І сло́во пра́вди і любóві
 В степі́ і де́бри рознеслі́!
 Неха́й і так. Не на́ша ма́ти,
 А довелóся поважа́ти.
 То во́ля Го́спода. Годі́ть!

Смирі́теся, молі́тесь Бо́гу
 І зга́дуйте оди́н друго́го.
 Свою́ Укра́їну люби́ть.
 Люби́ть її... Во вре́мя лю́те,
 В оста́нню тяжку́ю мину́ту
 За не́ї Го́спода молі́ть.

3. Прослу́хайте пі́сню С. Людка́евича на слова́ Т. Шевче́нка «Чи ми ще зійдемо́ся зно́ву? ...» у викона́нні хору льві́вського музучи́лища. – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/K497rRATG6Y>.

Коментарі́: де́бри – ха́щі; Госпо́дь – одна́ з назв Бо́га у христия́н; лю́тий – хи́жий, кровоже́рливий, злий, жорсто́кий, неща́дний.

4. Прослу́хайте вірш Т. Шевче́нка «Мені́ одна́ково, чи бу́ду...» у викона́нні Богда́на Ступки́. – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/-IJ27x-j6NA>.

Тарас Григорович Шевченко.
Автопортрет

* * *

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині –
Однаковісінко мені.
В неволі віріс між чужими,
І неоплаканий своїми,
В неволі, плачучи умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славіній Україні,
На нашій – не своїй землі.

І не пом'яне батько з сином,
Не скаже синові: «Молись.
Його замучили колись».
Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні...

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.

5. Прослухайте пісню на слова Т. Шевченка «**Мені однаково, чи буду...**» у виконанні гурту «Скрябін». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/xQbVTs6xP-A>

Коментарі: однаковісінко – зменшено-пестлива форма від *однаково*; молитися – звертатися до Бога, святих із проханням, подякою, проказувати слова молитви, благати, дуже просити; приспати – викликати сон у кого-небудь, змушувати спати, навівати сон піснею, гіпнозом; окрадений – позбавляти чогось, матеріальних та духовних цінностей, залишати без нічого.

Княжна (урівок)

Зоре моя вечірняя,
Зійди над горою,
Поговорим тихесенько
В неволі з тобою.
Розкажи, як за горою
Сонечко сідає,
Як у Дніпра веселочка
Воду позичає,
Як широка сокоріна
Віти розпустила...
А над самою водою

Вербá похилилась;
Аж по воді розіслала
Зеленіі віти,
А на вітах гойдаються
Нехрещені діти.
Як у полі на могилі
Вовкулак ночує,
А сич в лісі та на стрісі
Недольо віщує.
Як сон-трава при долині
Вночі розцвітає...

6. Прослухайте пісню на слова Т. Шевченка «**Зоре моя вечірняя...**» у виконанні Кубанського козачого хору. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/HAZ6RD1yYyU>.

Коментарі: весёлка – дугоподібна різнобарвна смуга, яка з'являється в атмосфері внаслідок заломлення сонячних променів у краплинах дощу; райдуга; позичати – брати щось у борг у кого-небудь; сокоріна – високе листяне дерево родини вербових із добре розвиненою кроною; чорна тополя; віти – відгалуження дерева або трав'янистої рослини; гілки; нехрещений – той, над яким не було здійснено обряду хрещення, якого не хрестіли, який не належить до християн; вовкулак – вовк, за народними повір'ями, людина, що обертається на вовка.

N. N.

Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє,
Радіють люде, що одпочинуть,
А я дивлюся... і серцем ліну
В темний садочок на Україну.
Ліну я, ліну, думу гадаю,
І ніби серце одпочиває.
Чорніє поле, і гай, і гори,

На синє небо виходить зоря.
Ой зоре! зоре! – і слёзи кануть.
Чи ти зійшла вже і на Україні?
Чи очі карі тебе шукають
На небі синім? Чи забувають?
Коли забули, бодай заснули,
Про мою доленьку щоб і не чули.

7. Прослухайте пісню С. Людкévича на слова Т. Шевчénка «Сонце заходить, гори чорніють...» у виконанні Бориса Гмірі. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://youtu.be/NWwccJL5t7g>.

Коментарі: люде – застаріла форма від *люди*; лінути – плавно, легко летіти; рухатися вперед із великою швидкістю; поширюватися в просторі; дума – те, що з'являється внаслідок міркування, продукт мислення, припущення, передбачення, намір, замисел, задум.

Подражання

Посаджу коло хатини
На wspomин дружині
І яблуньку, і грушеньку,
На wspomин єдиній!
Бог дасть віростуть.
Дружина під деревами тими
Сяде собі в холодочку
З дітками малими.
А я буду груші рвати,
Діткам подавати...
З дружиною єдиною
Тихо розмовляти.
«Тойді, серце, як бралися,
Сі дерева садів я...
Щасливий я!» «І я, друже,
З тобою щаслива!»

*В. Макóвський.
Портрét української дівчини*

8. Прослухайте пісню на слова Т. Шевчénка «Посаджу коло хатини ...» у виконанні солістки Національної оперети України Л. Тельніок. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/UpMOh3o90ho>.

Коментарі: дрéва – застаріла фóрма від *дерéва*; холодóчок – змéнено-пестли́ва фóрма від *холодóк*, заті́нене місце, зати́нок, тiнь, прохоло́да; тойди́ – застаріла фóрма від *тоди́*; ci – застаріла фóрма від ci; се́рце – ласка́ве зверта́ння до коха́ної.

Завда́ння до те́ксту пое́зій

1. Прочита́йте вірші Т. Г. Шевче́нка та коментарі до них.
2. Попрацю́йте над партиту́рою те́кстів (па́узи, інтонаці́йні малю́нки).
3. Сформулю́йте те́му ко́жної пое́зії.
4. Вiвчи́ть напам'я́ть двi пое́зії Т. Г. Шевче́нка, продекламу́йте їх своїм одногру́пникам.
5. Ви́значте, чим пое́зії украї́нського митця́ близькі́ Вам як представни́кові iншо́ї культу́ри.
6. Розкажі́ть про одну́ з найви́значні́ших по́статей пое́тів Ва́шої краї́ни, що ма́ли значе́ння для стано́влення націо́нальної культу́ри. Прочита́йте улю́блений вірш iз його́ поетично́ї спадщи́ни. Спробу́йте пере́класти урiвок украї́нською мо́вою або пере́дати змі́ст про́зою.
7. Розгля́ньте iлюстра́ції до поетични́х твóрів Т. Г. Шевче́нка. Сформулю́йте думку́ про те, чи відповiда́є змі́ст пое́зій представле́ним украї́нським реалі́ям.

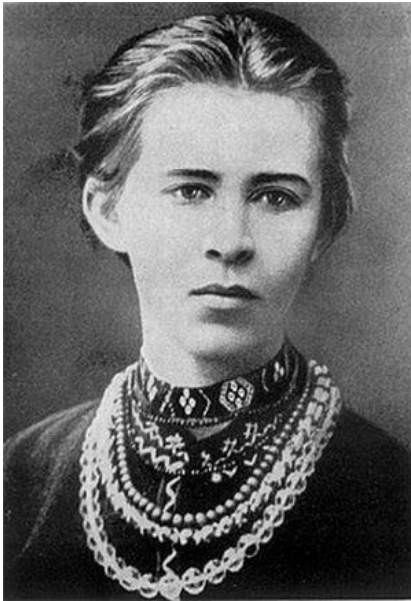
Завда́ння 5. Перегля́ньте фiльм «На́ймичка» за мо́тивами óпери Миха́йла Верикíвського (за поемо́ю Т. Шевче́нка). – Електрoнний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/b57dCzuPATs>.

Завда́ння 6. Перегля́ньте фiльм «Наза́р Стодо́ля» за дра́мою Т. Шевче́нка. – Електрoнний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/WoEGnDZcFIE>.

Завда́ння 7. Перегля́ньте фiльм «Сон. Фiльм-пере́дбáчення». – Електрoнний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/YeLCdQ6GzLg>.

Завда́ння 8. Перегля́ньте фiльм «Тара́с Шевче́нко» про до́лю Т. Шевче́нка. – Електрoнний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/4i53L4z3cGg>.

Тема 7. 2. Лєся Українка (1871 – 1913)

Афоризми Лєсі Українки

- Для гордої і владної душі життя і воля – на горі високій.
- Над всіх старшин найстарша правда.
- То не любов, що присяги боїться.
- Хто не був високо, той зроду не збагне, як страшно впасти.
- Тільки зрада шлюб християнський розлучити може. А справжній – тільки смерть.
- Потрібно цінувати те, що маєш, а не те, про що мрієш.
- Терпіть кайдани – то всесвітський сором, забудь їх, не розбивши, – гірший стид.

Завдання 1. Прочитайте тексти.

Текст №1. Лєся Українка – Жанна д'Арк української поезії

Творчий доробок Лєсі Українки в усьому невичерпний і неосяжний. За сміливість думки і глибину поглядів, за громадянську мужність і суворе подвигництво Лєсю Українку в різний час називали по-різному. То вона була Жанна д'Арк української поезії, то дочка Прометєя, то ніжна блакитноока Лєся. Проте сьогодні настала пора озвучити її істинне ім'я – геніальна дочка України.

Творчість Лєсі Українки пронизана глибокою увагою до нових цінностей, нових філософських проблем: зосередження на внутрішньому світі людини, на індивідуальній психології. Поезія, краса ставали вищою цінністю для поетеси. Уже в першому вірші «Надія», що його написала дев'ятирічна Лєся, озвалася її любов до України, до степів, до синього Дніпра. Саме до рідної землі обізвалася перша струна поетичної ліри юної Лєсі: *До тебе, Україно, бездольна мати, Струна моя перша озветься*. Лєся Українка ще в юні літа, набравшись сил у своїй сім'ї, заявила про себе як поет і перекладач, як прозаїк і літературний критик, драматург, публіцист і фольклорист.

Текст №2. Творча спадщина великої українки

До першої збірки Лєсі Українки «На крилах пісень» (1893 р.) увійшов один із кращих зразків її лірики «Сóntra спem спєго» («Без надії сподіваюся»), де авторка висловила своє кредо: протистояння злу надає сміслу людському існуванню: *Так! Я буду крїзь сльози сміятись, Серед лиха співати пісні, Без надії такі сподіватись, Буду жити! – Геть думи сумні*. У збірці «Думи і мрії» (1899 р.) визначне місце посідає романтична образність. Лєся Українка звертається до образу Прометєя, який стане наскрізним у її поезії. Не можна лишити поза увагою її драматичні шедеври («Лісова пісня», «Кассандра», «В катакомбах», «Бояриня»), у яких поетеса витлумачує біблійні, античні, міфологічні сюжети. Деякі мотиви пов'язані зі стосунками людини і природи. Лєся Українка закликає жити у злагоді з природою.

Через хворобу поетеса мусила постійно їздити на лікування до Одеси і Криму, до Відня й Берліна, до Італії та Єгипту. І всюди була як своя серед жителів країн, де їй доводилося перебувати. Не останню роль у таких подорожах зіграло знання 10-ти іноземних мов. Вона любила життя і часто повторювала італійське: «*Evviva la vita*», що значить «Хай живе життя». Вона милувалася морем Криму, суворістю грузинських гір, захоплювалася красою італійської архітектури і таємнічістю єгипетських пустель. Італія підказала їй сюжети вірша «Дим». Далекій Єгипет своїм теплом надихав на створення таких шедеврів, як «Напис в руїні», «Весна в Єгипті». Проте, де б не була поетеса, серцем лінула до України. Так, у Болгарії вона написала щемливі рядки: *І все-таки до тебе думка ліне, Мій занапащений, нещасний краю! В обпаленому сонцем Єгипті марить завітчаною зеленою землею, Україною: Тіхо та любо... чи се Вкраїна? Так, се Вкраїна... Он і садок, Батьківська хата і луки зелені її, Темні вільхи, ставочок із ряскою. Так, се Вкраїна.*

Життя Лесі Українки – це вічна легенда про мужність і мудрість, ніжність і незламність поетеси. Своім псевдонімом на весь світ заявила, що вона – дочка України.

Мовне оформлення тексту

1. Знайдіть у текстах дієприкметники та дієприкметникові звороти. Доберіть до речень, ускладнених відокремленими означеннями, синтаксичні синоніми – складні речення з підрядними означальними і навпаки. Наприклад: В обпаленому сонцем Єгипті Лєся Українка марить завітчаною зеленою землею, Україною. – У Єгипті, який був обпалений сонцем, Лєся Українка марить завітчаною зеленою землею, Україною. – У Єгипті, який був обпалений сонцем, Лєся Українка марить Україною, що була завітчана зеленню.

2. Знайдіть у текстах дієприслівники та дієприслівникові звороти. Доберіть до речень, ускладнених відокремленими обставинами, синтаксичні синоніми – складні речення з підрядними обставинними і навпаки. Наприклад: Лєся Українка ще в юні літа, набравшись сил у своїй сім'ї, заявила про себе як поет і перекладач, як прозаїк і літературний критик, драматург, публіцист і фольклорист. – Лєся Українка ще в юні літа, коли набралася сил у своїй сім'ї, заявила про себе як поет і перекладач, як прозаїк і літературний критик, драматург, публіцист і фольклорист.

3. Поясніть особливості творення дієприкметників різних типів. Утворіть усі можливі форми дієприкметників від дієслів, що трапляються в запропонованих текстах.

4. Поясніть особливості творення дієприслівників різних типів. Утворіть усі можливі форми дієприслівників від дієслів, що є в запропонованих текстах.

Робота над змістом текстів

1. Підготуйте діалог-розповідь за текстом «Лєся Українка».
2. Складіть монолог-опис на матеріалі текстів художньої літератури.
3. Складіть власний мікротекст «Літературний спадок Лєсі Українки».
4. Передайте зміст одного з творів поетеси стисло.

Самостійна робота

Вже сонечко в море сіда;
 У тихому морі темніє;
 Прозора. Глибока вода,
 Немов оксаміт, зеленіє.
 На хвилях зелених тремтять
 Червоні іскри блискучі
 І ясним огнем миготять,
 Мов блискавки з темної тучі.
 А де корабель наш пробіг,
 Дорога там довга й широка
 Біліє, як мрамур, як сніг,
 І ледве примітно для ока
 Рожевіє пінистий край;
 То іскра заблісне, то згасне...

Лєся Українка в юності

Ось промінь останній!..
 Прощай, Веселе сонечко ясне!

1. Прослухайте вірш «Вже сонечко в море сіда» Лєсі Українки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/61m60_3MTss.

Коментарі: прозорий – який вільно пропускає крізь себе світло, просвічує наскрізь; оксаміт – тканина з густим коротким ворсом із натурального шовку або штучного волокна; корабель – велике морське судно; мрамур – тверда різнокольорова гірська порода, що виникла внаслідок кристалізації вапняку, використовується для архітектурних та будівельних робіт; рожевити – ставати рожевим, набувати рожевого кольору, відтінку; пінистий – вкритий піною, непрозорою легкою пухлякою масою, утвореною на поверхні рідини від сильного коливання, нагрівання, бродіння; промінь – світлова смуга, що виходить із якого-небудь джерела світла чи предмета, що світиться, збирає у фокус або віддзеркалює світло; веселе – нестягнена форма прикметника від *веселе*; червоні – нестягнена форма прикметника від *червоні*.

Колискова. Mi Arpeggio

Місяць ясененький
 Промінь тихесенький
 Кинув до нас.
 Спі ж ти, малесенький,
 Пізній-бо час.
 Любо ти спатимеш,
 Поки не знатимеш,
 Що то печаль;
 Хутко прийматимеш
 Ліхо та жаль.
 Тяжка годинонько!
 Гірка хвилінонько!
 Ліхо не спить...

Лєле, дитінонько!
 Жить – сльози лить.
 Сором хилітися,
 Долі корітися;
 Час твій прийде
 З долею бітися, –
 Сон пропаде...
 Місяць ясененький
 Промінь тихесенький
 Кинув до нас...
 Спи ж ти, малесенький,
 Поки є час.

2. Прослухайте пісню «**Колиско́ва**» на слова Лесі Українки у виконанні хору імені Верьовки. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/TBekJZ5EmW0>.

Коментарі: яснєсенський – зменшено-пестлива форма прикметника від *ясний*; тихєсенський – зменшено-пестлива форма прикметника від *тихий*; малєсенський – зменшено-пестлива форма прикметника від *малий*; печаль – те, що засмучує кого-небудь, завдає комусь горя, журбі; хутко – здійснений із великою швидкістю; швидко, скоро; лихо – обставина, подія, що викликає страждання; горе, біда; жаль – важкий настрій, що викликається якоюсь невдачею, горем; сум, печаль, скорбота; годинонько – зменшено-пестлива форма від іменника *година*; хвилинонько – зменшено-пестлива форма від іменника *хвилина*; гіркий – який має своєрідний їдкий, різкий смак; сповнений горя, біди; тяжкий; леле – уживається для вираження жалю, нарікання, страху або здивування, часто разом із *ой*; дитинонько – зменшено-пестлива форма від іменника *дитина*; сором – почуття сильного збентеження через свою погану поведінку, негідні дії, вчинки.

*Національний академічний театр російської драми
імені Лесі Українки (м. Київ)*

*Пам'ятник Лесі Українки (м. Київ).
Архітектор Г. Кальченко*

*Могіла Лесі Українки на Байковому
кладовищі (м. Київ)*

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Вішеньки

Побліскують черешеньки
 В листі зелененькім,
 Черешеньки ваблять очі
 Діточкам маленьким.
 Дівчаточко й хлоп'яточко
 Під деревом скачуть,
 Простягають рученята
 Та мало не плачуть:
 Раді б вишню з'їсти,
 Та високо лізти,

Ой раді б зірвати,
 Та годі дістати!
 «Ой вішеньки-черешеньки,
 Червоніі, спілі,
 Чого ж бо ви так високо
 Віросли на гіллі!»
 «Ой того ми так високо
 Віросли на гіллі, –
 Якби зросли низесенько,
 Чи то ж би доспіли?»

3. Прослухайте пісню «**Вішеньки**» на слова Лесі Українки у виконанні Джалапіти. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/wTOqtgLZgwQ>.

Коментарі: черешенька – зменшено-пестлива форма від іменника *черешня*; плодове дерево роду вишень родини розових; соковита ягода, схожа на вишню; зелененький – зменшено-пестлива форма від прикметника *зелений*; вабити – манити кудись чимось принадним, викликати бажання до чого-небудь; притягати до себе, викликати потяг; діточкі – зменшено-пестлива форма від іменника *діти*; дівчаточко – зменшено-пестлива форма від іменника *дівча*; хлоп'яточко – зменшено-пестлива форма від іменника *хлоп'я*; скакати – робити стрибок, стрибкі; стрибати; простягати – випрямляючи, витягати в якому-небудь напрямку руку; рученята – зменшено-пестлива форма від іменника *руки*; лізти – пересуватися по поверхні всім тілом; зірвати – надломивши, відокремити від стебла, кореня; дістати – брати, витягувати що-небудь звідкись; спілий – який доспів, дозрілий, достіглий; гілля – боковий відросток від стовбура дерева, гілки, віти; низесенько – зменшено-пестлива форма від прислівника *низько*.

Сцени з вистави драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» Київського театру юного глядача на Липках та Криворізького театру «Академія руху»

FA Сонет

Фантазіє! Ти – сіло чарівна,
 Що збудувала світ в порожньому просторі,
 Вложила почуття в байдужий промінь долі,
 Збудила мертвих з вічного їх сна,
 Мету вказала буйній хвилі в морі, –
 До тебе обертаюсь я, сумна:
 Скажи мені, фантазіє дивна,
 Як допомогти в безмірнім людським горі?
 Як світ новий з старого збудувати?
 Як навчить байдужих почувати?
 Як розбудити розум, що заснув?
 Як час вернуть, що марне проминув?
 Як певну мету вказати розпачливим?
 Фантазіє! Порадь, як жити нещасливим!

Коментарі: почуття – фізичні та психічні відчуття людини; байдужий – який не звертає уваги на кого-, що-небудь, не виявляє зацікавлення; мета – те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; задалегідь намічене бажання; замисел; буйний – який виявляється з великою силою; сильний, навальний; який дуже сильно розрісся; пишний, розкішний; дивний – який викликає подив; незвичайний якими-небудь якостями; чудний, незрозумілий, рідкісний; розпачливий – який виражає розпач; перейнятий сповнений розпачем; порадити – навчити, підказати, як треба діяти, що робити за яких-небудь обставин, до кого звернутися; дати пораду, допомогти радою.

* * *

Стояла я і слухала весну,
 Весна мені багато говорила,
 Співала пісню дзвінку, голосну
 То знов таємно-тихо шепотіла.

Вона мені співала про любов,
 Про молодощі, радіщі, надії,
 Вона мені переспівала знов
 Те, що давно мені співали мрії.

4. Прослухайте пісню «**Стояла я і слухала весну**» на слова Лесі Українки у виконанні Лариси Руденко. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/UХeWPosoAJs>.

Коментарі: молодощі – молодість; радощі – радість.

Хотіла б я піснею ста́ти
У сіюю хви́ліну ясн́у.
Щоб вільно по сві́ті літа́ти,
Щоб ві́тер розно́сив луну́.
Щоб геть аж під я́снії зорі́
По́лінути спі́вом дзві́нкім,

Упа́сти на хви́лі прозо́рі,
Бу́яти над мо́рем хибкі́м.
Луна́ли б тоді мо́ї мрі́ї
І ща́стя мо́є та́ємне,
Я́сніші, ніж зорі́ я́снії,
Гучні́ші, ніж мо́ре гучне́.

Коментарі: літа́ти – ма́ти здатність трима́тися та пересува́тися в пові́трі; дзві́нкій – який го́лосно і чі́тко звучи́ть; упа́сти – досягну́ти яко́їсь пове́рхні, ва́лячись згорі́ вниз під ді́єю вла́сної ваги́; лунати́ – звучати́, поши́рюватися далéко.

То була́ т́иха ніч-чарі́вни́ця,
Покрива́лом спо́кійним, ширóким
Простелі́лась вона́ над селóм,
Прокида́лась край не́ба зірні́ця,
Мов над о́зером, т́ихим, глибо́ким,
Лéбідь сплэ́скував бі́лим крило́м.

І за ко́жним тим сплэ́ском яскра́вим
Сéрце ќидалось, рóзпачем б́илось,
Замира́ло в тяжкі́й боротьбі́.
Я зма́ганням втомі́лась крива́вим,
І мені́ заспівати́ хоті́лось
Лебеді́нуу пі́сню собі́.

5. Прослухайте пісню «**То була́ т́иха ніч-чарі́вни́ця**» на слова Лесі Українки у виконанні Віри Бойчук. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/h1myHr-NfIE>.

Коментарі: покрива́ло – шма́ток ткані́ни, які́м покрива́ють ко́го-, що-не́будь; простелі́тися – розсти́лаючись, укрива́ти яку-не́будь пове́рхню; о́зеро – приро́дна або́ штучна загли́бина, запо́внена водо́ю; лéбідь – вели́кий перелі́тний ди́кий птах з до́вгою, краси́во ви́гнутою ши́єю і бі́лим (рідше чо́рним) пі́р'ям; крило́ – літа́льний о́рган птахі́в, кома́х та де́яких ссавці́в; сплэ́скувати – ру́хаючись, видава́ти плэ́скіт, підніма́ти хви́лю; ќидатися – шві́дко йти́, б́ігти, прямува́ти куди́сь до ко́го-, чо́го- не́будь; зве́ртатися до ко́го-не́будь за пора́дою; рóзпач – стан си́льного душе́вного бо́лю, безна́дійності, безві́хідності, відчай; лебеді́ная пі́сня – оста́ння спра́ва.

CÓNTRA SPERM SPÉRO

Гéтьте, д́уми, ви, хма́ри осі́нні!
Тож тепéра весна́ золотá!
Чи то так у жало́, голо́сінні
Промину́ть молоді́ї літа́?
Ні, я хо́чу крि́зь слё́зи смі́ятись,
Сéред лі́ха співа́ти пі́сні,

Без наді́ї такі́ споді́ватись,
Жі́ти хо́чу! Геть д́уми сумні́!
Я на вбо́гім, сумні́м перелóзі
Б́уду сі́ять барві́сті кві́тки,
Б́уду сі́ять кві́тки на морозі́
Б́уду лі́ть на ні́х слё́зи гі́ркі.

І від сліз тих гарячих розтане
Та корá льодова́я, міцна́,
Мо́же, квіти зійду́ть – і настане
Ще й для ме́не весела́ весна́.
Я на го́ру круту́, крем'яну́ю
Бу́ду ка́мінь важкий підйма́ть
І, несучи вагу́ ту страшну́ю,
Бу́ду пі́сню веселу́ співа́ть.

В до́вгу, те́мную нічку неві́дну
Не стулю́ ні на хви́лку очей,
Все шука́тиму зірку прові́дну,
Я́сну вла́дарку те́мних ночей.
Так! Я бу́ду крізь сльо́зи смія́тись,
Се́ред лі́ха співа́ти пі́сні,
Без наді́ї такі́ сподіва́тись,
Бу́ду жи́ти! Геть ду́ми сумні́!

6. Прослу́хайте пі́сню «Гетьте, ду́ми, ви, хма́ри осі́нні!» на слова́ Лесі Украї́нки у викона́нні тріо бандури́стів «Дивостру́ни». – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/GhrcBGMSSk4>.

Коментарі: гетьте – уживається як наказ відійти від кого-, чого-небудь, покинути, залишити кого-, що-небудь; тепера – застаріла форма *тепер*; голосіння – голосно плакати, кричати, вигукувати що-небудь; вбогий – який живе в нестатках, злиднях; бідний; переліг – заросле травою поле, що свідомо не обробляється кілька років для відновлення родючості ґрунту; земля, що ніколи не оброблялась; цілина; барвістий – забарвлений у різні кольорі; різнокольоровий; квітчастий, яскравий, кольористий; крем'яний – твердий, невіддатливий; страшний – який своїм виглядом, своїми діями, великою силою, потужністю викликає, вселяє почуття страху, переляку; шукати – намагатися знайти, виявити кого-, що-небудь; провідний – який укажує дорогу, напрямок руху кого-, чого-небудь; найважливіший, головний, основний; владарка – та, що має владу; сподіватися – чекати кого-, що-небудь; дождитися; надіятися.

Післятєкстові завдання

1. Прочита́йте вірші Лесі Украї́нки та коментарі до них.
2. Попрацю́йте над партиту́рою те́кстів (па́узи, інтонаці́йні малю́нки). Сформулю́йте те́му ко́жної пое́зії.
3. Вивчіть напам'ять дві пое́зії Лесі Украї́нки, продекламу́йте їх пе́ред свої́ми товари́шами.
4. Визначте, чим пое́зії украї́нської поетеси́ близькі́ Вам як представникóві іншої культу́ри.
5. Розкажі́ть про одну́ з найвизначні́ших по́статей пое́тів-жіно́к Ва́шої краї́ни, що ма́ли значення́ для стано́влення націо́нальної культу́ри. Прочита́йте улю́блений вірш із її поетично́ї спадщини. Спробу́йте пере́класти уривок украї́нською мо́вою або пере́дати зміст про́зою.
6. Розгля́ньте фотофрагме́нт виста́ви дра́ми-феє́рії Лесі Украї́нки «Лісова́ пі́сня». Сформулю́йте думку́ про те, яки́м був вну́трішній сві́т велико́ї поетеси́.
7. Розкажі́ть свої́м одногруппи́кам про письме́нників рідно́ї літерату́ри, чий вну́трішній сві́т вирізня́ється химерні́стю о́бразів, надзвичайні́стю сві́тоспри́йняття.

Завдання 2. Перегля́ньте фі́льм «Лісова́ пі́сня» за дра́мою-феє́рією Лесі Украї́нки. – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/W2ttQkuegb8>.

Тема 7.3. Іван Франко (1856–1916) Цікаві факти з життя Івана Франка

➤ Друкована спадщина І. Я. Франка налічує 50 томів. І це лише третина написаного. Його доробок українською, німецькою, польською, російською, болгарською мовами за приблизними оцінками – кілька тисяч творів. Володів 14 мовами.

➤ У 1915 році було розпочато процес висування Франка на здобуття Нобелівської премії в галузі літератури. Проте до участі в конкурсі він не дожив.

➤ Письмenniцьку діяльність поєднував із науковою. Українські та зарубіжні часописи рясніли численними статтями, оглядами, нарисами з фольклористики, етнології, історії, філософії, літературної критики, соціології,

економіки. У 1893-му році захистив у Відні докторську дисертацію з філософії.

➤ Став першим професійним українським письменником, який заробляв на життя літературною працею.

Афорізми Івана Франка

➤ Лиш праця світ таким, як є, створила. Лиш в праці варто і для праці жити.

➤ Лиш боротись – значить жити!

➤ Хто з злом не бореться, той людей не любить!

➤ Мова росте елементарно, разом з душею народу.

➤ Гумор – невідлучна прикмета кожного правдивого таланту.

➤ Щастя ніколи довго не триває. Щастя все – день, година, одна хвилинка.

➤ Любов не залежить від нашої волі, приходить без нашої заслуги, зникає без нашої вини.

➤ Книжки – морська глибина, Хто в них пірне аж до дна, Той, хоч і труду мав досить, Дівнії перли виносить.

Завдання 1. Прочитайте тексти.

Текст №1. Дитячі роки Івана Франка

Іван Якович Франко народився 27 серпня 1856 року в підгірському селі Нагуєвичі Дрогобицького повіту в родині коваля. Навчався він у сільській школі, спочатку в Нагуєвичах, а потім у Ясениці Сільній, у Губичах; з 1864 по 1867 рік – у Дрогобицькій школі, а далі в гімназії, яку закінчив 1875 року.

Його батько, Яків Іванович, помер, коли І. Франкові було близько одинадцяти років. Саме про смерть батька в 1871 році Франко написав свій перший вірш. Вітчим добре поставився до свого пасинка і дав йому змогу продовжувати навчання. Та невдовзі в молодого гімназиста померла й мати (1872 року), яку він дуже любив і присвятив їй свої згадки у вірші «Пісня і

праця» (1883 рік), у поемі «Гадки на межі» (1881 рік).

І після смерті матері Івана Франка вітчим, одружившись удруге, не змінив свого ставлення до пасинка і допомагав йому продовжувати навчання.

Текст №2. Роки навчання майбутнього письменника

26 липня 1875 року Іван Франко закінчує Дрогобицьку гімназію й одержує атестат зрілості. Уже з дитячих років «Кобзар» Т. Шевченка став його улюбленою книгою. У гімназії Франко глибоко цікавиться літературою (польською, німецькою, французькою, латинськими класиками). Улітку 1874 року І. Франко подорожує вперше самостійно і робить фольклорні записи, а восени 1875 року вступає на філософський факультет Львівського університету. Ще гімназістом він друкуює свої перші літературні твори в студентському університетському журналі «Друг» (Львів). Вступивши до студентського «Академічного гуртка», Франко став активним працівником і автором його органу «Друг»: уміщує поезії, переклади. Згодом він видає журнал «Дзвін», де друкуює свій знаменитий вірш «Каменярі» та оповідання «Моя стріча з Олексюю».

І. Франко організував у Львові «Наукову читальню», у якій виступав і сам із питань теорії наукового соціалізму, політекономії, історії революційної боротьби.

Пише докторську дисертацію «Варлаам і Йоасаф» – старохристиянський духовний роман і його літературна історія». У червні 1893 року у Відні йому присуджено науковий ступінь доктора філософії.

Текст №3. Високий авторитет майстра слова

Свідченням високого авторитету письменника є святкування 25-річного ювілею літературної діяльності І. Франка, влаштоване з ініціативи прогресивної молоді. На відзначення ювілею видано збірник «Привіт д-ру Івану Франку в 25-літній ювілей літературної його діяльності складають українсько-руські письменники» (Львів, 1898 р.) та «Спис творів Івана Франка за перше 25-ліття його літературної діяльності 1874–1898», зроблений М. Павликом. У ювілейний рік І. Франко видає збірку поезій «Мій Измарагд». На цей же час припадає й написання ряду інших великих поетичних творів І. Франка, зокрема поеми «Похорон» (1899 р.). Із 1898 року у Львові починає виходити журнал «Літературно-науковий вісник». І. Франко стає одним із найактивніших співробітників журналу, фактично його робочим редактором і друкуює тут свої літературознавчі статті «Із секретів поетичної творчості», «Леся Українка» та інші. На революцію 1905 року в Росії І. Франко відгукується своєю знаменитою поемою «Мойсей».

Текст №4. Останні роки життя І. Я. Франка

Моральну підтримку знаходить письменник у громадських колах Наддніпрянської України. У 1906 році Харківський університет присудив йому почесний ступінь доктора російської словесності, представники Російської Академії наук підносили питання про обрання письменника членом цієї

академії. М. М. Коцюбінський виступає в Чернігові з рефератом «Іван Франко», у якому називає письменника людиною могутого голосу і дзвінкого поетичного слова, реалістом у кращому розумінні цього слова. За весь час своєї діяльності І. Франко видав сім збірок поезій та низку поем, величезну кількість перекладів зі світової літератури. Чимало його поетичних творів не друкувалися у збірках, а лише в періодичній пресі або ж залишилися в рукописах.

У 1915 році здоров'я письменника різко погіршало. Весною 1916 року хворий письменник переїхав до свого будинку у Львові. Тут він склав заповіт 9 березня 1916 року, у якому всю свою рукописну спадщину і бібліотеку просив передати Науковому Товариству імені Т. Г. Шевченка. 28 травня 1916 року Іван Якович Франко закryw навіки свої світлі стомлені очі. 1964 року перед фасадом Львівського університету імені Івана Франка поставлено йому пам'ятник.

Мовне оформлення текстів

1. Знайдіть у тексті дієприкметники та дієприкметникові звороти. Доберіть до речень, ускладнених відокремленими означеннями, синтаксичні синоніми – складні речення з підрядними означальними і навпаки. Наприклад:

Свідченням високого авторитету письменника є святкування 25-річного ювілею літературної діяльності І. Франка, влаштоване з ініціативи прогресивної молоді. – *Свідченням високого авторитету письменника є святкування 25-річного ювілею літературної діяльності І. Франка, яке було влаштоване з ініціативи прогресивної молоді.*

2. Знайдіть у тексті дієприслівники та дієприслівникові звороти. Доберіть до речень, ускладнених відокремленими обставинами, синтаксичні синоніми – складні речення з підрядними обставинними і навпаки. Наприклад:

І після смерті матері Івана Франка вітчизняним, одружившись удруже, не змінив свого ставлення до пасинка і допомагав йому продовжувати навчання. – *І коли після смерті матері Івана Франка вітчизняним одружився удруже, то не змінив свого ставлення до пасинка і допомагав йому продовжувати навчання.*

3. Поясніть особливості творення дієприкметників різних типів. Утворіть усі можливі форми дієприкметників від дієслів, що трапляються в запропонованому тексті.

4. Поясніть особливості творення дієприслівників різних типів. Утворіть усі можливі форми дієприслівників від дієслів, що є в запропонованому тексті.

Робота над змістом текстів

1. Прочитайте текст, удосконалюючи вміння й навички переглядового читання. Підготуйтеся до діалогу-бесіди.

2. Підготуйтеся до аудіювання тексту.

3. Складіть діалог-опис «І. Франко – борець за свободу українського народу, удосконалюючи навичку діалогічного мовлення.

4. Підготуйте монолог-опис на тему «Видатні українські письменники XIX ст.» та монолог-розповідь «Мої улюблені поезії українських авторів».

5. Укладіть мікротекст «Українські письменники ХІХ ст. та їх роль у розвитку європейської літератури».

*Львівський національний
університет імені Івана Франка*

*Національний академічний
драматичний театр
імені Івана Франка (м. Київ)*

Самостійна робота

* * *

Твої очі, як те море	Мов пилінка, в них тоне.	А надія, мов зірниця,
Супокійне, світляне:	Твої очі, мов криниця	З них пробліскує мені.
Серця могло давнє горе,	Чіста на перловім дні,	

Коментарі: **криниця** – те саме, що джерело; глибоко вікопана яма для добування води; (на) **перловім** (дні) – від перли, перламутрові зёрна кулястої або неправильної форми, що утворюють деякі морські та прісноводні моллюски, використовуються як коштовна прикраса; найкращі зразки чого-небудь, найвидатніші мистецькі твори тощо; **надія** – упевненість у можливості здійснення чого-небудь бажаного, потрібного, приємного; сподівання; **зірниця** – те саме, що зірка; яскраве освітлення горизонту перед сходом і після заходу сонця; короткий світловий спалах без грому на обрії вночі або ввечері – відблиск далекої грозі; блискавиця; **горе** – душевне переживання, печаль, сміток, страждання, біда, лихо, нещастя; **супокійний** – застаріла форма від *спокійний*, який перебуває у стані спокою, рівноваги, не відчуває хвилювання, тривоги; **світляний** – який світиться, виблискує, освітлений; **пилінка** – зменшено-пестливе від *пилина*, одна часточка пилу, порошок, щось мале, незначне, нецінне .

* * *

Ой ти, дівчино, з горіха зёрня,
Чом твоє серденько – колюче терня?
Чом твої устонька – тиха молитва,
А твоє слово остре, як бритва?
Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожегом?
Ох, тії очі темніші ночі,

Хто в них задивиться, й сонця не хоче!
І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?
Ой ти, дівчино, ясна зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!
Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

Коментарі: **горі́х** – плодове дэрево родіни горі́хових, найпоши́ренішим відом яко́го є волоський горі́х; плід цьо́го дэрева з і́стівнім ядро́м і до́сить міцно́ю шкаралу́пою; **зе́рня** – зме́нено-пестли́ве до *зерно́*; дрібні́й плід хлі́бних зла́ків; зерні́на; **те́рня** – те са́ме, що те́рни, за́рості колю́чих рослі́н, а та́кож про тру́днощі, стражда́ння на життє́вому шляху́ люді́ни; **у́стонька** – зме́нено-пестли́ве до *уста́ / вуста́*, гу́би, рот; **моли́тва** – установе́ний те́кст, який промовля́ють, виголо́шують ві́руючі під ча́с зве́рнення до Бо́га, до святи́х; **бри́тва** – го́стрий сталевий ніж або́ спеціа́льне прила́ддя для голі́ння; **ча́р** – застарі́ле від ча́ри, за старові́нними уя́вленнями магі́чні за́соби, за допо́могою які́х мо́жна ні́бито впли́нути на люді́ну і приро́ду; магі́чні ді́ї з використа́нням цих за́собів; те, що захо́плює, вража́є кого-не́будь; **скру́та** – складні́, тяжкі́ обста́вини, тру́днощі; складні́ душе́вні пережива́ння, тяжкий мо́ральний стан люді́ни; **колю́чий** – який мо́же коло́ти і коло́тися; який ма́є колю́чки; який виклика́є почуття́ бо́лю; го́стрий; **бу́ря** – нава́льний ві́тер із доще́м, грозо́ю; глибо́ке хвилюва́ння; дуже́ си́льне, бурхли́ве вия́влення почутті́в.

* * *

Чого́ явля́єшся мені́
У сні́?
Чого́ зверта́єш ти до ме́не
Чудові́ о́чі ти ясні́,
Сумні́,
Немо́в крини́ці дно студе́не?
Чому́ уста́ твої́ німі́?
Який докі́р, яке стражда́ння,
Яке неспов́нене бажа́ння
На ні́х, мов за́рево черво́не,
Займа́ється і зно́ву то́не
У тьмі́?

Чого́ явля́єшся мені́
У сні́?
В житті́ ти мно́ю згордува́ла,
Моє́ ти се́рце наді́рвала́,
Із ньо́го ви́звала одні́
Оті́ рида́ння голосні́ –
Пісні́.
В житті́ мене́ ти й зна́ть не зна́єш,
Іде́ш по ву́лиці – ми́наєш,

Вклоню́ся – наві́ть не зирне́ш
І голово́ю не кивне́ш,
Хоч зна́єш, зна́єш, до́бре зна́єш,
Як я люблю́ тебе́ без тя́ми,
Як му́чусь до́вгими но́чами
І як лі́та вже за лі́тами
Свій бі́ль, свій жа́ль, свої́ пісні́
У се́рці зда́влюю на дні́.

О ні́!
Явля́йся, зі́ронько, мені́
Хоч в сні́!
В житті́ мені́ весь ві́к тужі́ти –
Не жи́ти.
Тай най те се́рце, що в турбо́ті,
Нена́че пе́рла у боло́ті,
Марні́є, в'я́не, засиха́, –
Хоч в сні́ на вид тво́й ожива́є,
Хоч в жа́лощах живі́ше гра́є,
По-лю́дськи ві́льно віддиха́,
І то́го ді́ва золото́го
Ззна́є, ща́стя молодо́го,
Бажано́го, страшно́го то́го
Гріха́!

1. Прослу́хайте вірш І. Франка́ «**Чого́ явля́єшся мені́ у сні́?**». – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/wJP-398Tsas>.

2. Прослу́хайте пі́сню «**Зна́єш**» на слова́ І. Франка́ у викона́нні Віта́лія Козло́вського. – Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: https://youtu.be/IjH62V_oERM.

Коментарі: студений – дуже холодний; докір – висловлене кому-небудь або передане в інший спосіб звинувачення в чому-небудь, незадоволення чимось; страждання – сильний фізичний біль; моральні переживання, нудьга від кохання до кого-небудь, болісне переживання невдачі, нещастя; згордувати – зневажити кого-небудь, погребувати кимось; ридання – голосний плач зі сльозами; зірнути – час від часу дивитися, поглядати на кого-, що-небудь; тужити – дуже сумувати, переживати якесь горе, якусь невдачу, мати глибокий жаль, великий смуток, тугу, плакати примовляючи; болото – грузьке місце з надмірно зволженим ґрунтом, стоячою водою; усé, що характеризується брудом, застосом, відсутністю живої діяльності, ініціативи; марніти – ставати худім, блідім унаслідок хвороби, важкої праці; утрачати свіжість, привабливість, красу; в'янути – утрачати свіжість, усихати; ставати млявим, байдужим; втрачати фізичну силу; засихати – ставати сухім, втрачаючи вологу; починати в'янути, гинути від несприятливих умов, пошкодження, втрачати яскравість, силу; ставати блідім, худім.

3. Перегляньте фільм «Укравдене щастя» за повістю І. Франка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/n5S9XYIz4A8>.

4. Перегляньте фільм «Захар Беркут» за повістю І. Франка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/nPDI00MbMrw>.

* * *

Як почуєш вночі край свого вікна,
Що щось плаче і хліпає ва́жко,
Не тривожся зовсім, не збавляй собі сна.
Не дивіся в той бік, моя пташко!
Се не та сирота, що без мами блука,
Не голодний жебрак, моя зірко;
Се розлука моя, невтишіма тоска,
Се любов моя плаче так гірко.

Коментарі: хліпати – посилено, судорожно вдихати, втягувати повітря, плакати; сирота – дитина, підліток, які втратили батька або матір; бідна, нещасна людина; блукати – ходити, їздити без певної мети і напрямку, навмання, не знаючи шляху; тоска – туга; невтишимий – який не зміншується, не втихає; безконечний, постійний.

Місто Івано-Франківськ. Історичний центр

Тричі мені являлася любов.
Одна несміла, як лілея біла,
З зітхання й мрії уткана, із обнів

Сріблястих, мов метелик, підлетіла.
Купав її в рожевих блисках май,
На пурпуровій хмарі вранці сіла

І бачила довкола рай і рай!
Вона була невінна, як дитина,
Пахуча, як розцвітлий свіжо гай.

Явилась друга – гордая княгиня,
Бліда, мов місяць, тиха і сумна,
Таємна й недоступна, мов святиня.

Мене рукою зімною вона
Відсунула і шепнула таємно:
«Мені не жить, тож най умру одна!»

І мовчки щезла там, де вічно темно.
Явилась третя – жінщина чи звір?
Глядиш на неї – і очам приємно,

Впивається її красою зір.
То разом страх бере, душа холодне
І сила розпливається в простір.

Спершу я думав, що бокує, тоне
Десь в тіні, що на мене й не зирне –
Та враз мов бұхло полум'я червоне.

За саме серце вхопила мене,
Мов сфінкс, у душу кігтями вп'ялась
І смокче кров, і геть спокій жене.

Минали дні, я думав: наситилась,
Ослабне, щезне... Та дарма! Дарма!
Вона мене й на хвилю не пустилась,

Часом на груді моїй задріма,
Та кігтями не покида стискати;
То знов прокинешь, звільна підійма

Півсонні вії, мов боїться втрати,
І око в око зазира мені..
І дивні іскри починають грати

В її очах – такі яркі, страшні,
Жагою повні, що аж серце стіне.
І разом щось таке в них там на дні

Ворухитесь солодке, мелодійне,
Що забуваю рани, біль і страх,
В марі тій бачу рай, добро єдине.

І дармо дух мій, мов у сіті птах,
Тріпочеться! Я чую, ясно чую,
Як стелиться мені в безодню шлях

І як я ним у п'тьму помандрую.

Коментарі: лілея – лілія; цибулінна рослина родини лілійних, із прямим стеблом і великими, форми дзвона, білими або яскраво забарвленими квітами; вирощується як декоративна; зітхання – посилені, глибокі вдих та видих зазвичай під впливом сильних почуттів; метелик – комаха ряду метеликів; блиски – яскраве сяння, світіння; яскравий спалах; невінний – який не має за собою вини; який не зробив нічого злочинного; морально чистий, непорочний; наївний, простодушний, нехитрий; пахучий – який видає сильний запах, аромат; запашний; гордий – сповнений особистої гідності, самоповаги; княгиня – дружина князя; святиня – місце, предмет релігійного поклоніння; щонебудь особливо дороге, глибоко шановане; зімний – який має низьку або відносно низьку температуру; холодний; відсунути – соваючи, переміщати щонебудь в інше місце; віддаляти; шепнути – говорити, вимовляти щось дуже

ті́хо; щезну́ти – ставати невидимим, непомітним; непомі́тно залиша́ти якесь місце, іти́ звідкись; стра́х – стан хвилюва́ння, неспо́кою, триво́ги, ви́кликаний чекáнням чо́гось неприє́много, неба́жаного; кі́гті – го́стре за́гну́те ро́гове утво́рення на кінцях па́льців багатьо́х птахі́в та тварі́н; смо́ктати – по́вільно пи́ти, втя́гуючи і пропусkáючи ріди́ну крі́зь зу́би; ви́ї – волоси́нки, що вкрива́ють кра́ї пові́к; і́скра – найдрі́бніша сві́тла части́нка ті́ла, що сві́титься; ви́яв яко́гось почуття́; ма́ра – істо́та або́ предме́т, що уявля́ється ко́мусь; прі́вид; примара́; трі́почеться – ча́сто, дрі́бно колива́ється, дрижі́ть.

*Могі́ла Іва́на Франка
на Лича́ківському кладови́щі (м. Львів)*

Пі́сне, мо́я ти підстре́лена пта́шко,
Му́сиш замо́вкнуть і ти.
Го́ді ридати́ і пла́кати тя́жко,
Ча́с нам зо сцє́ни зйі́ти.
Го́ді вглибля́ться у ра́ну затру́тую,
Го́ді блага́ть о любо́в.
З ко́жною стро́фою, з ко́жною ну́тою
Ка́пає з се́рденька кров.
З ко́жною стро́фою, з ко́жною ну́тою
Сла́бшає відго́мін твій...
Пі́сне, напо́єна го́рем-отру́тою,
Ча́с то́бі вже на спо́кій.

Коментарі́: підстре́лений – порáнений, ура́жений по́стрілом; ра́на – пошко́дження тка́нин ті́ла або́ вну́трішніх о́рганів людо́ни, тварі́ни чим-не́будь; си́льне пережива́ння, душе́вний біль, стра́ждання; відго́мін – відби́ття зву́ку; луна́; отру́та – речовина́, зда́тна ви́кликати отру́єння живо́го органі́зму.

Завда́ння до те́ксту поє́зій

1. Прочита́йте вірші І. Я. Франка́ та коментарі́ до них.
2. Попрацю́йте над па́узами, інтонаці́йними малю́нками.
3. Сформулю́йте те́му ко́жної поє́зії.
4. Вивчі́ть напам'я́ть дві поє́зії І. Франка́, продекламу́йте їх свої́м друзя́м.
5. Вивчі́ть і заспіва́йте пі́сню на слова́ І. Я. Франка́ «Ой ти, дівчи́но, з горі́ха зе́рня» композі́тора А. Кос-Анато́льського.
6. Прослу́хайте пі́сню на слова́ І. Я. Франка́ «Чому́ являє́шся мені́ у сні?»
7. Ви́значте, чим поє́зії украї́нського митця́ близькі́ Вам як представни́кові іншо́ї культу́ри.
8. Розкажі́ть про одну́ з найви́значніших по́статей поє́тів Ва́шої краї́ни, що ма́ли значе́ння для ро́звитку націо́нальної культу́ри. Прочита́йте улю́блений вірш із його́ поетично́ї спадщи́ни. Спробу́йте пере́класти уривок украї́нською мо́вою або́ пере́дати змі́ст про́зою.

Ува́га! Зверні́ться за допо́могою до Дода́тка 8

Тема 7.4. Олександр Петрович Довженко (1871 – 1956)

Цікаві факти з життя Олександра Довженка

- Улітку 1921 року О. Довженко почав дипломатичну кар'єру і вирушив працювати до Варшави, а на початку 1922 року – до Берліна, секретарем консульського відділу Торгового представництва УРСР.
- Творчу кар'єру починав як художник, причому – як художник-карикурист.
- У 1926 році переїздить до Одеси і влаштовується режисером на кінофабрику. Перший фільм Довженка «Сумка дипкур'єра» знятий у 1927 році. Там він зіграв роль кочегара.
- У 1930 році поїхав представляти фільм «Земля» в Європі і, виявляється, мріяв прорватися до Голлівуду. Картину вважають загальновізною вершиною світового німого кіно. У СРСР «Землю» заборонили, тоді як у Європі вона мала грандіозний успіх. Після прем'єри в Берліні в німецькій пресі про Довженка вийшло 48 статей. У Венеції італійські кінематографісти назвали його «Гомером кіно». Радянський Союз реабілітував стрічку лише в 1958 році. Це сталося після того, як на міжнародній виставці у Брюсселі вона увійшла до числа 12 найкращих фільмів за всю світову історію кіно. ЮНЕСКО сформувала список із п'яти фільмів – світових шедеврів кінематографу. До нього потрапив художній фільм Олександра Довженка «Земля».
- О. Довженку заборонили приїжджати на батьківщину, в Україну. До кінця життя це залишилося його болем. Похований у Москві. На похорон приїхала й делегація з України. На згадку про рідну землю друзі привезли сніп жита та яблука. А в могилу Довженка вкинули грудочку української землі.

Могіла О. Довжénка в Москві
на Новодівичому кладовищі

Афорізми О. Довжénка

- Двоє дівляться вниз. Один бачить калюжу, другий – зорі. Що кому.
- Забудеш товариша, зоставиш у біді – дарémно ти на світ рождався.
- Людська душа – це чаша для горя. Коли чаша повна, скільки не лий, уже більше не вміститься.
- Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців.
- Життя такé корóтке. Поспішайте творіти добро.
- Погубила нас нещаслива наша географія і невдала наша історія.
- Такé ось каліцтво: голова з вищою освітою, серце з нижчою, а шлунок тёмний і потребує мно́го хárчу і напоїв.
- О трибуно! Скільки дурнів сходило з тебе перемóжцями.
- Лише сільним дано право на безсмертя.
- Війну називають мистецтвом. Вона такé ж мистецтво, як шизофренія або чума.
- Дитинство дивується. Молодість обурюється. Тільки літа дають нам мирну рівновагу і байдужість.
- Я помітив, що характерною рисою тупих людей, що займають іноді відповідальні посади, є уміння швидко приймати радикальні рішення з усякого питання.

Завдання 1. Прочитайте тексти.

Текст №1. Олександр Довжénко – фундатор українського кінематографа

Олександр Петрович Довжénко увійшов в історію української та світової думки як самобутній поет екрана і слова. Поєднавши в собі талánt режисера і письменника, своєю творчістю збагатив і зблизив два види мистецтва – словесного і візуального.

За своє життя поставив 14 ігрових і документальних фільмів («Земля», «Іван», «Звенигора»), написав 15 літературних сценаріїв і кіноповістей («Тарас Бульба», «Україна в огні»), дві п'єси, автобіографічну повість «Зачарована Десна», понад 20 оповідань і новел, низку публіцистичних статей і праць, присвячених питанням мистецтва.

О. Довжénко прагнув, щоб український кінематограф став світовим. Про нього Чарлі Чаплін сказав: «Слов'янство поки що дало світові кінематографії одного митця – мислителя і поета». Однак говорити про Довжénка лише як про режисера

замало, бо він – сценаріст, живописець, графік, учений і філософ. Він і доніні є зразком сучасної цивілізованої людини, цілковитою її гармонією.

Постать Олександра Довженка цікава ще й тим, що він був людиною, творчість якої йшла з глибин української душі. Саме тому він зумів показати українську душу світові. Довженко писав сам про себе у своєму «Щоденнику» – справжній невичерпній криниці духовності, думок про природу та культуру.

Джерело таланту О. Довженка – це зелений лісостеп, береги зачарованої Десни, чарівна природа, пісні – сумні й лагідні, люди – щедри та працьовиті. Сонцем рідної землі напобені найкращі Довженкові твори.

«Щоденник». Фрагменти

* * *

Якщо обирати між красою і правдою, я обираю красу. У ній більш глибокої істини, ніж в одній лишé голій правді. Істинне тільки те, що прекрасне.

І коли ми не постігнемо краси, ми ніколи не зрозуміємо правди ні в минулому, ні в сучаснім, ні в майбутньому. Краса нас усього навчає. Ся проста істина лишілася, протé, не визнаною, особливо ворогами високих мислей і почуттів. Краса – верхівний учитель. Дóказ цьому мистецтво – малярі, скульптори, архітектори, поети. Що б нам лишілося од Риму, од Ренесансу, коли б їх не було?

У всьому людському я хочу шукати красу, себто істину.

* * *

Доле моя! Світе мій великий!

Благословляю Вас, що не впіймали ви мене. Що не дали мені в руки ні мечá, ні клейнода, ні печаті, ні заборонного статуту. Що звільнили мене від тягаря управління чи його відимості, що не дали в мої руки скрижалів законів людських, не примусили забороняти, гнати, не терпіти, розлучати.

Що ношу я царство свободи у своєму серці. Що можу думати неухільно тільки про велике і піднімати природу до самого себе, абí вона відображала мою душу. Що можу радуватися малому, і порадуватися відверто, і жаліти вільно, знаючи, що тільки через повноту й свободу жалості людина залишається людиною, а не каменем з вікарбуваними на ньому письменами законів людських.

Що можу простити стільки, скільки не дано простити жóдному цареві.

Я прощаю многих, многих.

* * *

Я почав молитися Бóгу. Бог у людині. Він є або немає. Алé повна його відсутність – се великий крок назад і вниз. У майбутньому люди прийдуть до Ньóго. До Божественного в собі. До прекрасного. До безсмертного. І тоді не бóде гнітючої сiрої нудьги, безрадiсного бóдня.

Кіностудія імені Олександра Довженка (м. Київ)

Мовне оформлення тексту

1. Визначте синтаксичні засоби зв'язку в уривку:

Якщо обирати між красою і правдою, я обираю красу. У ній більш глибокої істини, ніж в одній лишé голій правді. Істинне тільки те, що прекрасне.

І коли ми не постігнемо краси, ми ніколи не зрозуміємо правди ні в минулому, ні в сучаснім, ні в майбутньому. Краса нас усього навчає. Ся проста істина лишілася, протé, не визнаною, особливо ворогами висóких мислей і почуттів. Краса – верховний учитель. Доказ цьому мистецтво – малярі, скульптори, архітектори, поети. Що б нам лишілося од Риму, од Ренесансу, коли б їх не було?

У всьому людському я хочу шукати красу, себто істину.

2. Послугóвуючись довідковою літературою, розтлумáчте значення незрозумілих для Вас слів із «Щодéнника» О. Довженка.

Послугóвуючись словником синонімів української мови, укладіть синонімічні ряди слів, визначивши їх домінанти. Спробуйте пояснити, яким чином зміниться розуміння тéксту при заміні довженківських слів на синонімічні:

Доле моя! Світе мій великий!

Благословляю Вас, що не впіймали ви мене. Що не дали мені в руки ні мечá, ні клейнода, ні печаті, ні заборóнного статуту. Що звільнили мене від тягаря управління чи його відимості, що не дали в мої руки скрижалів законів людських, не примусили забороняти, гнати, не терпіти, розлучати.

Що ношу я царство свободи у своєму серці. Що можу думати неухільно тільки про велике і піднімати природу до самого себе, абí вона відображала мою душу. Що можу радуватися малóму, і порадуватися відверто, і жаліти вільно, знаючи, що тільки чéрез повноту й свободу жалості людина залишається людиною, а не каменем з вікарбуваними на ньóму письменами законів людських.

Що можу простити стільки, скільки не данó простити жóдному цареві.

Я прощаю мнóгих, мнóгих.

3. У запропонованому уривку, послугóвуючись тлумáчними словниками, знайдіть слова з перенóсними значеннями. Визначте їх типи (метáфора, метонімія, синéкдоха):

Я почав молітися Бо́гу. Бог у лю́дині. Він є або не́має. Але по́вна його́ відсу́тність – се вели́кий крок наза́д і вниз. У майбу́тньому лю́ди при́йдуть до Ньо́го. До Боже́ственного в собі. До прекра́сного. До безсме́ртного. І тоді не бу́де гнітючо́ї сіро́ї нудьги́, безра́дісного бу́дня.

4. Із тво́рів письме́нників, які пи́шуть рідно́ю для Вас мо́вою, наведе́ть при́клади метафо́ричності їх ідіостілю. Спробу́йте пере́класти ці уривки украї́нською мо́вою, зберега́ючи бага́тство змісту першоджерела́.

5. Перегля́ньте фі́льми О. Довже́нка, напри́клад фі́льм «Земля́», який візна́но, за візна́ченням Ча́рлі Ча́пліна, «найкра́щим фі́льмом усі́х часі́в і наро́дів» (Електро́нний ресу́рс. – Режі́м до́ступу: <https://youtu.be/0nhl2-53uwg>). Проаналізу́йте мо́ву кінокарті́ни. Запиші́ть незрозумі́лі слова́ та з'ясу́йте їх зна́чення за допо́могою довідко́вої літерату́ри.

6. Зробі́ть синхро́нний пере́клад одно́го з уривкі́в рідно́ю для Вас мо́вою або одні́єю з відомі́х для Вас європе́йських мов.

7. Познайомте́ свої́х одноку́рників зі зна́ковою кінематографі́чною по́статтю своєї́ краї́ни. Здійсні́ть синхро́нний пере́клад дея́ких уривкі́в улю́бленої у Ва́шій краї́ні кінокарті́ни митця́.

Робота над компресією те́ксту

1. Складі́ть анота́цію до те́ксту «Олекса́ндр Довже́нко» (на осно́ві уривкі́в кінопо́вісті «Зачарова́на Десна́»).

2. Побуду́йте діало́г-розпитува́ння за змісто́м те́кстів «Олекса́ндр Довже́нко» та «Зачарова́на Десна́».

3. Складі́ть моноло́г на те́му «Приро́да Укра́їни в по́вісті О. Довже́нка «Зачарова́на Десна́» (з опоро́ю на текст).

4. Підготу́йте повідо́млення на те́му: «Відомі́ мисте́цькі по́статі Укра́їни».

5. Підготу́йте діало́г-розпитува́ння у свої́х одногру́пників про видатні́х майстрів сло́ва їхньої́ Батьківщи́ни.

6. Розкажі́ть у фо́рмі моноло́гу про улю́бленого письме́нника Ва́шої краї́ни.

Робота над змісто́м те́ксту

1. Прочита́йте вира́зно уривок із кінопо́вісті О. Довже́нка «Зачарова́на Десна́». Послуго́вуючись тлумачні́ми словника́ми, зробі́ть пере́клад те́ксту рідно́ю мо́вою. Опиші́ть рі́чку – сі́мвол Ва́шої Батьківщи́ни. Поясні́ть, що вона́ значить у Ва́шому житті́.

Усі́ прожи́ли свій ві́к нещаслі́во, ко́жен по-сво́єму – і пра́дід, і дід, і ба́тько з ма́тір'ю. Усі́ були́ наро́джені для лю́бові, і ма́ли всі́ тала́нт до не́ї. Таж, пе́вно, не знайшли́ одне́ одно́го чи не догля́нули, і гні́в і нена́висть, які́ були́ огі́дні їм ці́ле життя́, підкі́нула їм воро́жка-чарівни́ця, і все життя́ облудні́ примари́ невпінно́ турбува́ли їх і бенте́жили ма́рно. І все життя́ їх було́ скорбо́тним, як життя́ старода́вніх. Вони́ не зна́ли, як змі́нити його́, і, віддаю́чі перева́гу то́му, чо́го не суди́ла їм доба́, не пора́дувались.

Ті́льки було́ це так да́вно, що ма́йже все вже розта́нуло в дале́кім ма́реві ча́су, як сон, і потону́ло. Одна́ лише́ Десна́ зоста́лася нетлі́нною у сто́мленій уя́ві. Свята́ чіста́ рі́ка мої́х дитя́чих незабу́тніх лі́т і мрій.

Вид на річку Десна (малá батьківщина О. Довженка)

Скульптурне відтворення кіноповісті «Зачарована Десна»

Нема́ тепер уже таких річок, як ти була́ колись, Десно, нема́. Нема́ ні таємниць на річках, ні спокою. Ясно скрізь.

Нема́ ні Бога, ані чорта, і жаль менé чогось берé, що вже нема́ в річках русалок і водяних мірошників нема́. Затé багато дачників тепер купається в трусах на зло робóчим лю́дям в гарячий літній час і, очевидно, на досаду, бо чогó ж мені й досі так сорóмно відпочивати там, де працюють лю́ди?

Тоді́ Десна́ була́ глибокою і бiстрою рікою. У ній тоді́ ще не купа́всь ніхто́, і на пісках її майже ніхто́ ще не валя́вся голий. Ще ніколи́ було́ усім. Були́ ми всі тоді́ трудящі чи малі. Дівчата не купа́лись навіть у свято, сорóмлячись скидати сорочкі. Чоловікам із давніх-давен не лічи́ло купа́тись за звичаєм. Жінкі ж боя́лися водою змити здоро́в'я. Купа́лись тільки ми, малі. Була́ тоді́ ще дівкою Десна́, а я – здивованим малéньким хлопчиком із шiроко розкритими зелéними очима́.

Благословéнна будь, моя́ незáймана дівце́ Десно, що, зга́дуючи тебе́ вже мно́го літ, я за́вжди́ добрішав, почувáв себе́ невичéрпно багáтим і щéдрим. Так багáто дала́ ти мені́ подару́нків на все житт́я.

Дале́ка красó моя́! Щасли́вий я, що народи́вся на тво́єму бeрезі, що пив у незабу́тні роки́ твою́ м'яку́, весéлу, сiву во́ду, ходи́в бо́сий по твої́х казко́вих ви́сипах, слухáв риба́льських розмо́в на твої́х човна́х і каза́ння старі́х про давни́ну, що лічи́в у то́бі зорі́ на переки́нутому не́бі, що і досі́, дивля́чись ча́сом уні́з, не втра́тив ща́стя ба́чити оті́ зорі́ навіть у будéнних калю́жах на життє́вих шля́хах.

Завдання 2. Прослухайте аудіокнігу «Зачарована Десна» О. Довженка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/_ClwdSpD3L8.

Завдання 3. Перегляньте фільм «Зачарована Десна» за кіноповіддю О. Довженка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/2Zi71IvGuPw>.

Завдання 4. Перегляньте фільм «Україна в огні» за кіноповіддю О. Довженка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://youtu.be/pl_Wu7nHGEU.

Увага! Це важливо знати! Компресія тексту

Питальний план і тези

Найвні різні типи вікладу прочітаного тексту, зокрема **план і тези**.

План – це перелік основних питань, які розглядаються в первинному джерелі інформації – тексті, статті, книзі. План може бути **простим і складним**. Пункти плану можуть мати форму питальних або називних речень. Студенти під час планування наукового дослідження, виступу з доповіддю або написання реферату спочатку складають план. План – це порядок дій чи вікладу чого-небудь, його складають задля впорядкування прочітаного або дослідженого матеріалу, для послідовного його вікладу в письмовій та усній формі. Спочатку розподіляють текст на частини, знаходять найбільш вагоме речення. Зазвичай це може бути перше речення смислової частини, оскільки в ньому міститься головна думка надфразної єдності. Потім записують усі найбільш важливі думки у вигляді пунктів плану. Можна скласти такі різновиди планів: **питальний, називний, цитатний**.

Питальний план передбачає постановку питання до інформативного центру абзацу (у більшості випадків таким центром може бути перше речення) та його запис.

Називний план – це перетворення речення тексту в називне.

Цитатний план – це запис текстового речення без змін.

Тезовий план – це переформулювання речення або формулювання головної думки всього абзацу.

Тези (тезовий план) – коротке формулювання основних положень тексту, у яких розкривається його тема, основні позиції (підтеми) та основна думка. Тези зазвичай пишуть у формі розгорнутих розповідних речень. Тези являють собою різновид компресії тексту, посідаючи місце між планом та конспектом. Використовують під час підготовки лекцій, доповідей, написання творів, укладання конспектів.

Анотація

Анотація – це найбільш загальна й коротка характеристика книги або статті. У будь-якій анотації зміст першоджерела не викладають, а лише презентують (називають тему, мету, перераховують проблеми). В анотації може бути відображено композицію джерела: вступ, основну частину, висновки (із

характерістикою їх композиційних та змістових особливостей). Обсяг анотації залежить від обсягу представленого в ній джерела. Зазвичай анотація містить 30–50 слів (або 3-5 речень), у деяких випадках анотація може бути представлена складним реченням.

Віди анотацій

За змістом та метою – довідкові та рекомендаційні.

Довідкові (інформативні) анотації – це коротка об'єктивна інформація про тематику книги або статті. У ній не розкривають зміст, як у рефераті, а тільки перераховують питання, висвітлені в джерелі. Окрім того, у такій анотації можуть бути сформульовані мети роботи, методи подачі інформації, структура роботи, зазначено наявність ілюстративного матеріалу, сформульовано головний висновок, зроблений автором.

Рекомендаційні анотації зазвичай містять не тільки інформацію про джерело, а й подають рекомендації щодо його використання тією чи тією категорією читачів. При цьому враховують рівень їх підготовки, вікові характеристики тощо. Інакше кажучи, рекомендаційна анотація акцентує увагу, якому колу читачів може бути адресовано інформацію в анотованому джерелі.

За кількістю джерел – монографічні та групові.

Монографічна анотація подає характеристику лише одного друківаного джерела – однієї книги або статті.

Групові анотації – це анотація, що містить характеристику двох і більше друківаних джерел, що зазвичай близькі за тематикою та проблематикою. У груповій анотації подають інформацію про спільність тематики представлених джерел, а також розкривають специфіку кожної книги або статті із групи представлених. Групові анотації передбачає вказівку, на кого розраховано інформацію.

Алгоритм написання анотації

1. Прочитайте назву статті. Поміркуйте щодо її тематики.
2. Знайдіть прізвище автора, яке може бути надруковане на початку або в кінці статті. Запишіть прізвище автора, ініціали. Якщо авторів декілька, то запишіть усіх авторів.
3. Визначте місце та рік видання статті, книги.
4. Прочитайте статтю, розподіляючи її на смислові частини, підтеми.
5. Дайте назву кожній частині, тобто складіть план статті.
6. Подумайте про смислове співвідношення частин, про характер викладу кожної частини і про мовні засоби оформлення тексту анотації.
7. Напишіть анотацію, визначте та сформулюйте, хто може послугуватися матеріалами статті.
8. Відредагуйте текст анотації.

Запам'ятайте! Монолог. Діалог

Зв'язне мовлення виконує низку важливих функцій, головною з яких є комунікативна, що реалізується у двох основних формах – **діалозі** та **монологі**. Кожна з цих форм має специфічні особливості, які зумовлюють зміст і характер методики їх формування. Лінгвістика протиставляє діалогічне та монологічне мовлення, виходячи з їх різної комунікативної спрямованості, лінгвістичної та психологічної природи.

Діалог – форма мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями (С. Єрмоленко). Діалогом називають також слухання та промовляння здебільшого невеликих, неповних, еліптичних речень простої будови, якими обмінюються співрозмовники. Він відбувається в певній ситуації та супроводжується активною й виразною інтонацією, мімікою, жестами. Співрозмовникам знайомий спільний предмет розмови, тому думки та судження стислі, неповні, іноді фрагментарні.

До лінгвістичних характеристик діалогу належать: розмовна лексика, фразеологія; уривчастість, недомовленість, скороченість; наявність простих та складних безсполучникових речень; імпровізаційний, реактивний характер висловлювань. Типовим для діалогічного мовлення є активне застосування шаблонів, кліше, мовленнєвих стереотипів, сталих формул спілкування (Л. Якубінський). Як і будь-якому тексту, діалогу властива зв'язність, протє, як підкреслював О. Леонтьєв, у діалозі вона встановлюється кількома співрозмовниками.

Монолог – мовлення однієї людини, орієнтоване на сприймання його іншими людьми, яке не передбачає миттєвого, безпосереднього відгуку слухачів. Орієнтація на слухача вимагає зрозумілості та змістовності мовлення, адже інформація, яку бажає висловити мовець, невідома іншим.

До лінгвістичних характеристик монологу належать: застосування переважно літературної лексики; розгорнутість висловлювання; наявність ускладнених синтаксичних конструкцій; прагнення до чіткого граматичного оформлення зв'язності на основі розгортання системи елементів зв'язку; певна завершеність. Мовець здебільшого використовує позамовні та інтонаційні засоби виразності, протє, на відміну від діалогу, вони відіграють другорядну роль, оскільки монолог менш емоційний. Монолог не підтримується ситуацією або запитаннями, як діалог, він адресований не одній людині, а багатьом. До монологу людину спонукають насамперед внутрішні мотиви (стан, настрій, бажання, наміри), вона сама обирає, про що і за допомогою яких засобів говоритиме. Монолог як основний засіб логічно та послідовно організованого повідомлення є усвідомленішим та довільнішим від діалогу. Монологічне мовлення потребує тривалішої внутрішньої підготовки, попереднього обдумування, зосередження на головному, передбачає вміння вибірково користуватися доречними для конкретного випадку мовними засобами. Монологічне мовлення вбирає в себе всі досягнення дитини в оволодінні рідною мовою, його звуковою формою, лексичним складом, граматичною будовою. Отже, монологічне мовлення – це більш складний, довірливий,

організований вид мовлення, що потребує спеціального навчання (О. Леонт'єв, Л. Щєрба). Науковці, підкреслюючи первинність діалогу, доводять, що монолог народжується в надрах діалогу (О. Ушакóва). Психологічна природа зв'язного мовлення, його механізми та процес становлення аналізувалися багатьма вченими (С. Рубінштєйн, Д. Елькóнін, М. Жінкін, О. Леонт'єв), які в розкритті основ породження мовленнєвого висловлювання на перший план висували мотивацію, розглядаючи її як імпульс для всього мовотворення. Предмет та мета висловлювання визначають його логічну послідовність та синтаксичне оформлення. Значне місце в монологі посідає добір слів, потрібних для побудови зв'язного висловлювання. Добір слів регулюється певною системою правил, тобто він має підпорядковуватися загальним закономірностям побудови тексту.

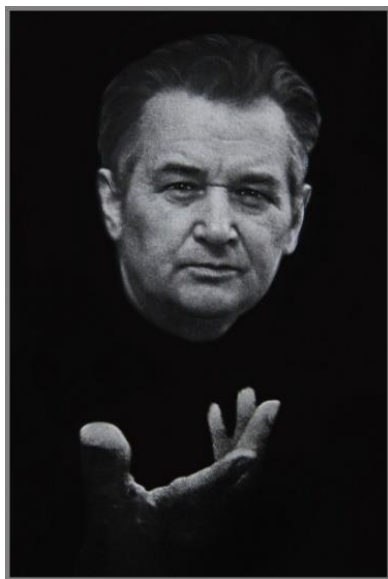
Тема 7.5. Олесь Гончар (1918 – 1995)

Засновані премії імені Олесья Гончара:

- Міжнародна недержавна україно-німецька літературна премія імені Олесья Гончара за найкращий твір молодого автора;
- Державна літературна премія імені Олесья Гончара;
- Літературна премія імені Олесья Гончара – премія Всеукраїнського щомісячника «Бористен».

Завдання 1. Прочитайте тексти.

Текст №1. Співієць козацького краю

Олесь Гончар – видатний український письменник, літературний критик, громадський діяч – народився на Дніпропетровщині. Нині його називають «однією з опор українського національного відродження». Гончаревим вступним словом починалися всі найзнаменніші національно-відроджувальні акції, що відбулися в останні роки в Україні. А в художніх творах письменника бринять усі найкращі барви й тони рідної землі.

Історія України, її культурні надбання, духовність її народу – головні теми його романів та оповідань. Письменник спирався на народний досвід, вироблені віками моральні цінності, був глибоко переконаний, що справжня духовність народу може постати лише на національному ґрунті. Так, ранні свої оповідання й повісті, написані у 30-х роках («Черешні цвітуть», «Іван Мостовий» та ін.), Гончар присвятив людям, яких добре знав.

У 1941 р. письменник у складі студентського батальйону пішов добровольцем на фронт, про що написав у романі «Людина і зброя», за який був нагороджений Державною премією імені Тараса Шевченка.

Одразу після війни, будучи жителем Дніпропетровська, розпочав роботу над романом-трилогією «Прапорносці». Водночас публікує ще кілька новел і повість «Земля гуде».

У 1959–1971 рр. Олесь Гончар – голова правління Співки письменників України, у 1959–1986 рр. – секретар правління Співки письменників Радянського Союзу.

Він написав низку новел «Південь», «Дорога за хмарами», романів «Таврія», «Перекіп», «Циклон», де зробив акцент на сокровених питаннях життя і смерті людини, на проблемах її незнищенності. Свіжий погляд на світ Гончар продемонстрував у нових творах, що з'явилися в 60–70-х роках: «Троща», «Собор», «Берег любові», «Твоя зоря».

Можна з упевненістю сказати, що творчість Олесья Гончара – загальнолюдська, бо за такі цінності він уболіває в кожному своєму творі. Який період історії українського народу не розглядав би автор, – скрізь простежуються найвищі цінності життя – свобода і людяність.

З початком перебудови і набуттям Україною незалежності активно включився в громадське життя, був ініціатором створення Товариства Української мови та Народного Руху України. Почесний доктор «Альбертського університету» (Канада), визнаний Кембриджським університетом світовим інтелектуалом. У 2005 р. йому присвоєно звання Герой України (посмертно).

Завдання до тексту

1. Прочитайте уважно уривок із прози Олесья Гончара. Послугуйтечись тлумачним словником, перекладіть текст рідною мовою. Яке місто Вашої батьківщини можна назвати містом ніжності та рожевих світанків юності? Чому? Опишіть його українською мовою.

Із козацького хутора-зимівника це місто постало й віросло до гіганта, що здатен небо захмарювати своїми димами. Не вміщається вже на своїх кряжах. І далі нарощує свою силу, невідомо, де їй буде межа. Будувало помпезні палаци жорстокій розпусній царіці, виламувало бруки для барикадних боїв, і одна з вулиць носить тепер найменування Барикадної... Місто-барикадник, місто-трудар вбирало в себе силу довколишнього краю, і гнів його, і легенди, й поезію. Чи зберігає усє це в душі своїй зараз? Яку пам'ять про себе передасть, запрограмує нащадкам, понесе їм на буріх вітрилах своїх димів?

Строкате, товкуче, чорне, із суворою думою звершує свій циклопічний труд. Суво́ра епічність є в його диханні, можуть добі – у чорних його раменах. Усьому світові дає свій метал, дзвінка сталь його вібрує в космосі. Трудячись днями й ночами, само перетворюватиме себе, шукатиме іншу, нову якусь досконалість. Якою ж буде вона? Стрункі, із сталі й скла хмаросяги відіб'ються в блакиті Дніпра? Чи обриси якихось інших дивовижних констру́кцій? Який дух знайде у них свій вияв? Кажуть, чим вродливіша жінка, тим жадібніше прагне вона ще більшої вроди. Буде чистота, впорядкованість, буде бездимність, будуть росяні троянди в цехах. Білосніжно квітуватимуть вишні на подвір'ях заводів... Естетика прийде? У чому ж вона? Які житла, які споруди мають піднятися на цих берегах, щоб кожен із людей міг сказати нарешті: «Мені легко. Мені прекрасно. Я щасливий жити на цій планеті».

Душа міста, чим вона снить? Коли відкривається? Чи не в отакє надвечір'я, коли мерехтять, попеліє далеч, чи світлого літнього ранку, коли ти після тривалої розлуки під'їздиш до цього міста і враз виникає перед тобою за Дніпром, на потойбічних висотах, щось майже фантастичне, не суворе, кіптяве, чорне й гуркітливе, а якесь місто-міраж, місто ніжності постане у тихих вранішніх серпанках? Повітрянолегке, воно тоді – як висячі античні сади, воно тоді ніби тільки народжується в сріблястому світлі ранку, відкриваючи сонцю ажурність телевізійних веж, вигини мостів, каскади будинків, шпілі заводських труб. Місто ранків твоїх юнацьких, воно виростає перед тобою, мов єдина споруда, зіткана з найніжніших матеріалів майбутнього, немов гігантський корабель, воздвігнутий не малими земними створіннями, а руками велетнів фантастичних... Величаво-байдуже до всього земного, ранково висвітлюючись на скелястих своїх кряжах, воно мовби дослухається до якогось іншого життя і бачить з усього найважливіше: сонце... червоне, росяне сонце, що підіймається перед ним із плавнів, із туманів Скарбного.

Пам'ятник Олесью Гончару (м. Київ)

2. Визначте синтаксичні засоби зв'язку в уривку:

Строкате, товкуче, чорне, із суворою думою зверхує свій циклопічний труд. Суворі епічність є в його диханні, можуть добі – у чорних його раменах. Усьому світові дає свій метал, дзвінка сталь його вібрує в космосі.

Трудячись днями й ночами, само перетворюватиме себе, шукатиме іншу, нову якусь досконалість. Якою ж буде вона? Стрункі, із сталі й скла хмаросяги відіб'ються в блакиті Дніпра? Чи обриси якихось інших дивовижних конструкцій? Який дух знайде у них свій вияв? Кажуть, чим вродливіша жінка, тим жадібніше прагне вона ще більшої вроди. Буде чистота, впорядкованість, буде бездимність, будуть росяні троянди в цехах. Білосніжно квітватимуть вишні на подвір'ях заводів... Естетика прийде? У чому ж вона? Які житла, які споруди мають піднятися на цих берегах, щоб кожен із людей міг сказати нарешті: «Мені легко. Мені прекрасно. Я щасливий жити на цій планеті».

3. Послугуючись словником синонімів української мови, укладіть синонімічні ряди слів, визначивши їх доміанти. Спробуйте пояснити, яким чином зміниться розуміння тексту при заміні слів Олесь Гончара на синонімічні:

Із козацького хутора-зимівника це місто постало й віросло до гіганта, що здатен небо захмарювати своїми димами. Не вміщається вже на своїх кряжах. І далі нарощує свою силу, невідомо, де їй буде межа. Будувало помпезні палаци жорстокій розпусній царіці, виламувало бруки для барикадних боїв, і одна з вулиць носить тепер найменування Барикадної... Місто-барикадник, місто-

трудо́р вбира́ло в се́бе си́лу до́вко́лишнього кра́ю, і гні́в його́, і ле́гєнди, й по́езію. Чи збері́гає усє́ це в душі́ свої́й за́раз? Яку́ пам'я́ть про се́бе переда́сть, запрограму́є наща́дкам, понесе́ їм на бу́рих вітри́лах свої́х димі́в?

Дніпро́вський націо́нальний університе́т і́мені Олє́ся Гонча́ра

4. У запропо́нованому уривку, послуго́вуючись тлумачни́ми словни́ками, ви́пишіть слова́ з переносни́ми значення́ми. Ві́значте їх ти́пи (ме́тафора, метоні́мія, сине́кдоха):

Душа́ мі́ста, чим вона́ снить? Ко́ли відкрива́ється? Чи не в отакé надвечі́р'я, ко́ли мерехті́ть, попелі́є да́леч, чи сві́тлого лі́тнього ра́нку, ко́ли ти пі́сля трива́лої розлу́ки під'їзди́ш до цьо́го мі́ста і враз виника́є пе́ред тобо́ю за Дніпро́м, на пото́йбі́чних висо́тах, щось ма́йже фантасти́чне, не суво́ре, кі́птяве, чо́рне й гуркі́тливе, а яке́сь мі́сто-міра́ж, мі́сто ні́жності поста́не у тихих врані́шніх серпа́нках? Пові́тряноле́гке, воно́ тоді́ – як вися́чі анти́чні сади́, воно́ тоді́ ні́би тільки наро́джується в срі́блясто́му сві́тлі ра́нку, відкрива́ючи со́нцю ажурні́сть телеві́зійних веж, ви́гини мості́в, каска́ди буди́нків, шпі́лі заводськи́х тру́б. Мі́сто ра́нків тво́їх юна́цьких, воно́ вироста́є пе́ред тобо́ю, мов єди́на споруда́, зі́ткана з найні́жніших мате́ріалів майбу́тнього, немóв гіга́нтський корабе́ль, возди́гнутий не мали́ми земні́ми створи́ннями, а рука́ми ве́летнів фантасти́чних... Велича́во-байдуже́ до всьогó земно́го, ранко́во висві́тлюючись на скеля́стих свої́х кряжа́х, воно́ мо́вби дослуха́ється до яко́гось і́ншого життя́ і ба́чить з усьогó найважли́віше: со́нце... черво́не, ро́сяне со́нце, що підійма́ється пе́ред ним із пла́внів, із тумані́в Ска́рбно́го.

5. Із творів письменників, які пишуть рідною для Вас мовою, наведіть приклади метафоричності їх ідіостілю. Спробуйте перекласти ці уривки українською мовою, зберігаючи багатство змісту першоджерела.

6. Зробіть синхронний переклад одного з уривків рідною для Вас мовою або однією з відомих для Вас європейських мов.

7. Складіть анотацію до тексту «Олесь Гончар».

8. Побудуйте діалог-розпитування за змістом текстів «Олесь Гончар».

9. Складіть монолог на тему «Урбаністичний пейзаж очима майстра художнього слова» (з опорою на текст).

10. Підготуйте повідомлення на тему: «Відомі мистецькі постаті Дніпропетровщини».

11. Підготуйте діалог-розпитування у своїх одногрупників про улюблене місто їхньої Батьківщини.

12. Розкажіть у формі монологу про Ваше рідне місто.

Самостійна робота

1. Послугуючись тлумачними та орфоепічними словниками, прочитайте одну із статей Олесья Гончара про Т. Шевченка, І. Франка, Лесю Українку, О. Довженка. Самостійно розставте наголоси. Укладіть план, тези та анотацію до статей (за власним вибором). Підготуйте публічний виступ в аудиторії. Прорекламуйте уривок із творчості обраного майстра українського слова, дотримуючись партитури тексту.

2. На основі текстів Олесья Гончара підготуйте статтю про творчість видатних письменників Вашої національної літератури.

3. Передайте стисло зміст одного із творів обраного Вами митця українською мовою.

Текст №1. Вічне слово

З-поміж безлічі книг, з якими має справу історія світової літератури, поодинокі виділяються ті, що ввібрали в себе науку віків і мають для народу значення заповітне.

До таких належать «Кобзар», книга, яку народ український поставив на першому місці серед успадкованих з минулого національних духовних скарбів.

Дивовижна доля цієї книги. Поезії, що входять до неї, склались на тернистих дорогах поетового життя, писались то в мандрах, то в казематах, мережились при світлі білих ночей Півночі і в пісках пустель закаспійських, під самотнім сонцем вигнання. Хоч більшість поезій написана поза межами рідного краю, наскрізно струменить у них світлий образ Дніпра і мріє синя далеч українських степів. На випадкових аркушиках паперу та в захальвних книжечках поетова рука прихашцем, покрадьки записувала рядки, що стануть дорогими для цілого народу, донесуть до нього крізь усі перепони віщі і вічні слова.

Книга формувалася поступово, рік за роком, формувало її саме поетове життя, і все найістотніше з цього життя, з великого життя українського кріпака Тараса Шевченка – від його юності й до останнього подиху – ввібрав у себе цей

класичних розмірів томик, збірник поезій, що його в хвилину творчого осяяння було найменовано «Кобзарем». Відтоді, впродовж багатьох десятиріч книга ця буде настільною книгою кожного українця.

У «Кобзарі» поет висловив насамперед самого себе, свою особистість, від першого й до останнього рядка книга виповнена індивідуальним поетовим почуттям. Тут його, Шевченків, темперамент, його щира й беззахисна у своїй відкритості душа. Тут думки – ним вистраждані, кривди – ним пережиті, тут картини саме його, Тарасового, дитинства. І мова його, і тільки йому властивий тембр голосу. Тут не позичені знання, а його власний, у розвитку відтворений розум мислителя, могутній інтелект, що спрагло дошукується істини, простежує життя у всеоб'ємності – в конкретній долі сестри-кріпачки і в історичній долі цілих народів. Усе своє, особисто шевченківське, індивідуально забарвлене. Одначе, мистецтво тому й мистецтво, що воно здатне творити чудо: особистий, внутрішній світ Тараса Шевченка, переллятий в литво мистецьких синтезів, постав у ліриці й поемах «Кобзаря» в таких художньо-образних виявах, у такій правдивості й глибині індивідуальних переживань, що в них і сам народ упізнав свою душу, прочитав свою історію, прозирнув у своє майбутнє.

Найгостріші соціальні драми і найтонші нюанси інтимного, гнівний біль безправства, неволі, хвилини розпачу, що їх теж знав поет, смутки-жалі знівеченого життя, голос потоптаної і пробудженої людської гідності, сила непокори, що не раз переходить у скрик прокляття, у грізні вибури прометеївського титанізму – все клекоче, все скипілося в художню цільність книги-сповіді, від початку й до кінця перейнятої вогнем, може, найсильнішого поетового почуття:

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого бога,
За неї душу погублю!

Саме з цієї любові виросла правдива, високого нагріву поезія «Кобзаря», саме це, ніякими стужами не остуджене синівське почуття й живило той дух протесту, бунтарства, антикріпаччини, яким насажена Шевченкова книга. З її тираноборської суворості, у спалахах грозових її розрядів в усій величі постав образ поета-борця, поета-революціонера.

Подвиг Шевченка, всю вибухову силу його поезії можемо збагнути лише уявивши, серед якої мертвотної тиші вона пролунала, проти якого «чудища стозевого» підняла свій меч. То була епоха, що вішала декабристів, вбивала на дуелях найкращих своїх поетів, гнала в кайданах у рудні Сибіру найшляхетніших своїх синів, послідовно розтерзуючи їх. То була задуха, від якої люди німіли, атмосфера, де панував страх, ненависть, підозри, доноси, загальна заціпенілість, де офіційна лжа ставала звичкою і не вважалась безчестям, а слово правдиве, слово вільне обливалося кров'ю.

Оспівати свободу в умовах кріпосницької держави, серед олив'яних буднів жандармської дійсності – це значило висловити (а для багатьох навіть і відкрито) провідну, найважливішу істину життя, виповісти людям у формі

поезії те, що для них було за тих умов найсуттєвішим.

Нездоланність людського духу виявляється і в тому, що безстрашних співців свободи народжують найпохмуріші часи. Що темніша ніч, то яскравіші в ній маяки. Поряд з волелюбними творами Пушкіна, Лермонтова, Міцкевича, в живому перегуку з ними поезія Шевченкова з'явилась на гребені віку як бунтівний голос найбільш покривджених соціальних низів, голос тих, що вже почували потребу «громадою обух сталить», з його поезій гнобителям дочувся видзвін неминучої соціальної розплати.

Буйна волелюбність – чи не найприкметніша риса «Кобзаря». Верхи Шевченкової поезії – це спів свободі, уславлення свободи, цієї першої й неодмінної передумови людського поступу, добробуту й щастя. Слово «свобода» поет супроводить найдорожчими епітетами, домінуючий настрій багатьох його поезій – це смуток за втраченою свободою і порив до неї, до «волі святої».

Текст №2. Подвиг Каменяра

Україна ... вшановує сьогодні свого великого сина, свого славетного Каменяра.

Для цього ми у Львові.

Окрім усього, Львів дорогий нам ще й тим, що це місто Франкове, місто його титанічної праці, Каменярева фортеця, звідки він словом гарматної сили бив по імперіях зла і реакції, по брехні й тупості, звідки він подавав руку дружби й вірності передовим людям усіх народів.

Світанок Франкового життя починався біля маленького вогню закуреної батькової кузні, а його високий життєвий захід догоряв у променях європейської слави...

Після Шевченка не було в нас такої постаті. Отже, не буде перебільшенням сказати, що Шевченко й Франко – це справді ті два могутніх крила, які винесли українське слово, українську культуру на простори світові.

Франко ніколи не був письменником тільки Галичини. Коли шістдесят років тому, у вересні 1906 року, вчена рада Харківського університету надала Франкові почесне звання доктора російської словесності, то це було визнання його літературних і наукових заслуг не лише гуртком прогресивної харківської інтелігенції, це його, сина Галичини, увінчувала шаную і любов'ю вся Україна, мовби засвідчивши цим актом загальнонаціональне значення Франкової геніальної творчості, його багатоплідної подвижницької праці, його боротьби.

Те, що Франко був такий близький до ідей наукового соціалізму, що він з таким запалом юності пропагував ці ідеї серед українських трудящих, багато про що нам говорить; він був справді передовою людиною свого часу і, як мало хто, чув рух історії, а співчуття до трудової людини, вміння побачити її справжню роль у житті дали Франкові змогу стати першим співцем українського робітництва, одним з найполум'яніших співців європейського пролетаріату, поетом, якому було під силу викарбувати вічні строфи «Вічного революціонера».

Як і у творчості Шевченка та Лесі Українки, у Франка нас приваблює океанно-широкий діапазон його творчих інтересів, захоплень; не можна не схилитись в довічній пошані перед непокійливим розумом генія, перед тими роботящими руками, які так невсипущо, так самозречно, до самого скону трудилися задля України, задля свого народу. Мабуть, немає в світі такого народу, до культури якого б не сягали Франкове зацікавлення, його безконечно допитлива думка. Невситима душа письменника з отим її *semper tiro!* прагнула черпати з усіх культур, з духовних набутоків народів Заходу і Сходу, черпала, щоб передати потім це все своєму народові, розширюючи його погляд на світ, на людство, робилося це для того, щоб і в такий спосіб збагачувати рідну культуру, розвивати і вдосконалювати знання, уявлення, мистецькі смаки свого народу. Нам дорога ця Франкова височінь, войовничий інтернаціоналізм його творчості так само, як і його непримиренність до хуторянства, провінційності, непримиренність до тих, чий куций ідеал завершувався картиною убогої відрубної самоізоляції.

Так, Франко вмів широко мислити, заобрійно бачити, в душі у нього не вигасала потреба братерства й солідарності між народами, але відступництво від свого народу було йому огидне, до тих, хто забував, чиїм він хлібом вигодуваний, якою мовою випосний, Франко не знав пощади. І це нам у ньому теж близьке й дороге.

Спадщина Франкова невичерпна.

Україна чекає від Академії 50-томного видання творів Івана Франка, найповнішого видання його невмирущих поезій, художньої прози, перекладів, літературно-критичних, філософських, наукових праць. Уже час, щоб Франко постав перед народами в усій своїй величї.

Жива школа багатющого, неоціненного Франкового досвіду зберігає силу взірця й для нас, сучасних українських письменників, для всієї нашої багатонаціональної літератури. Бойовитість творчості, глибина соціально-психологічних досліджень, відданість кожним своїм словом справі народу, справі прогресу людства – це саме те з Франкового життя, що хвилює нас, що може сприйматися нами як його заповіти. Літературі нашій і сьогодні потрібні Франкова одержимість, його трудолюбство, громадянська активність, широта мислення, увага до всього юного, талановито ростучого, зневага до схеми й канону, нам і сьогодні треба його мужності, несхитності й гарту.

Франко стоїть серед тих великих порадників, мислителів-гуманістів, до яких людство завжди буде звертатись. Те, що і в нашу цивілізовану епоху раз у раз чуємо то тут, то там, то в такій, то в іншій формі вибухи мракобісся, масового сказу, коли знов – іноді зовсім несподівано – виходить на арену руйнач і вандал, і вже трощить витвір античного генія, і рука недолітків з потьмареною психікою шпурляє у вогонь книги Шекспіра, Гете, Толстого, – це все пересторога, все це говорить про те, які складні шляхи людського поступу і яких вірних, безстрашних захисників потребують сьогодні людська цивілізація, людське майбутнє, світлі людські ідеали.

Текст №3. Наша Леся

Кожним словом, кожним променем думки, кожним болем своїм живе в душі нашого народу людина, що ім'я їй – Леся Українка. З не такої вже й далекої минувшини, проте, вже мовби крізь серпанок легендарності проступає до нас образ поетеси, образ ніжний і чистий. Майже ніколи – веселий, частіше в задумі чи смутку. Долинув звідти в крихких уламках навіть живий голос її, випадково збережений у пробному записі фонографа.

100 років тому народилася вона в сім'ї Косачів, щоб стати для світу Лесею Українкою. Своєю винятковістю і своєю звичайністю – усім вона дорога для нас. Хочеться підкреслити, що була вона просто людиною і, ведучи оту «тридцятилітню війну» з нападами хвороби, не мала якогось додаткового захисту проти болю, коли їй боліло, то боліло, як і кожному, і можна зрозуміти, як жадалося їй звичайного людського щастя, якщо, прикуту хворобою до ліжка, так радувала її навіть яблунева пелюстка, занесена весняним вітром у вікно.

А звідки ж все-таки отой дух непоборний, що в найтяжчих випробах долі не дав розчавити себе? Звідки ота сила прометеївська, що піднесла цю слабосилу дівчину над своїм часом, над своєю похмурою епохою?

Звертаючись до образу Лесі Українки, до цього феномена людської стійкості, можемо бачити, якою силою може ставати в людині високість її помислів, значність життєвого ідеалу, безмір любові до свого народу.

У поезіях Лесі нерідко бринить крицевість, однак було б спрощенням уявляти собі й поетесу, кутую з суцільної криці, такою, що не знала вагань, сумнівів, хвилин душевного сум'яття чи найтяжчого відчаю, – саме поезія Лесі Українки говорить, скільки глибоких драм розтерзувало її тонку і вразливу душу, відомо, яким нещадним було до неї життя, «де щастя й горе так божевільно сплелись...» При всій витонченості й ранливості натури, зусиллям волі, мислі й доброти піднялася вона над своїм болем, зуміла почути інших і, перейнявшись гірким становищем свого народу, дійшла такої внутрішньої узгоди з ним, що навіть інтимний біль поетеси ставав явищем суспільним. Кожен смуток її, і жаль, і сарказм, сама інтонація міцного Лесиного рядка набувала народного звучання.

Як особисту трагедію переживала поетеса уярмлення свого народу, безправність його культури. Душа її, лагідна з природи, закипала гнівом на кожен вияв утисків, колоніальної сваволі, вона майже фізично задихалася в атмосфері царського деспотизму, в середовищі, отруєнім бацилами рабства. Прометей – улюблений герой Лесі Українки. Протягом усього творчого життя оспівує вона людину-борця, звитяжця, людину нездоланну, яка в ім'я високої мети здатна жертвувати собою. Для Лесі й сам поет уявляється насамперед в образі безстрашного, кровно зв'язаного з народом подвижника, людини обов'язку, лицаря свободи й справедливості.

Самій поетесі притаманні були якраз такі якості. Кажуть, скромна була, сором'язлива, не дуже й примітна серед людського загалу, але яку непоступливість виявляла, коли йшлося про долю, честь і престиж народу, його культури, про святе й заповітне!

«Від часу Шевченкового «Поховайте та вставайте, кайдани порвіте»

Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст сеї слабосилої, хворої дівчини». Ця Франкова характеристика місця Лесі Українки в нашій історії буде вичерпною, якщо до неї додати, що між Кобзарем і Лесею могутнім мостом єднання звівся титанічний труд самого Франка, дух вічного революціонера.

Усі, кому дорога була наша література, із захватом стежили, як сходить поетична зоря Лесі Українки. Поява юної поетеси для декого була майже загадковою: не проходила вишколу ні в яких гімназіях і – раптом така висока освіченість, ерудованість; постійні змагання з підступною недугою – і водночас оцей внутрішньо-незламний, на якихось тяжких вогнях гартований дух; почуття цнотливо-дівоче, відкрите, довірливе, і разом з тим емоційна розкутість, спопеляюча сила пристрасті, що робила юну поетку мовби сестрою безкомпромісних античних героїнь. А понад усе, ніби неперекір фізично кволішому тілу, ніби виклик судьбі, таке дуже здоров'я духовне, що кипить у її поезіях, сила мужності, що дозволила тому ж Франкові одразу виділити молоду поетесу над натовпом літературних плаксіїв, назвавши цю хвору дівчину «трохи чи не самотнім чоловіком на всю новочасну соборну Україну».

Леся була щедро обдарована від природи. Крім виняткових здібностей поетичних та всіма званого в ній таланту до вивчення мов, почувала вона вільно себе і в стихії музики (навіть один час вагалася, чи не присвятити цілком їй себе), і це ж вона, Леся, ще будучи зовсім юною, написала перший у нас підручник з історії стародавніх народів, а крім того, роками з любов'ю збирала українські народні пісні, – виявивши смак і сумлінність етнографа... Та, мабуть, найяскравіше обдарованість Лесі розкривається в силі й буянні її фантазії, нестримному леті уяви, яка давала змогу поетесі озирати найдавніші кряжі світової історії, входити в душі людей, що жили навіть тисячі років тому, проймаючись їхніми пристрастями, ніби своїми власними. Фантазія, ця сестра поезії, вже з дитячих літ заваблювала Лесю в таємничий світ народних легенд і казок, в зачакловані хащі волинських лісів та в нічну тишу повитих місячним маревом озер, де багата уява вигледжувала русалок та перелесників, мавок та потерчат, весь отой химерний Олімп народної міфології, що його потім з такою красою відтворить поетеса у своїй «Лісовій пісні».

Текст №4. Довженків світ

Коли думаєш про Довженка, про коріння його дивовижної творчості, щоразу чомусь уявляється така-от картина. Ще він хлопчик, уперше їде з батьками до міста. Виїхали вночі, і вже ось їм світає в дорозі; зелені луки Придесення купаються в росах, швидко розвидняється, і раптом, дух захопивши хлоп'яті, постає перед ним по небосхилу чудо якоесь, ранковий міраж, сяюча казка, що, однак, не розвіюється, височіє в реальності: то відкривсь на горі старовинний Чернігів, білі грона його соборів на екрані світанкового неба. Можна уявити, яку емоційну бурю в душі вразливого сосницького хлопчика мала викликати ця перша його зустріч з чудом мистецтва, рукотворним чудом сиводавніх зодчих, з архітектурними чернігівськими ансамблями, що справді виростили на узвишші, як білі співучі

видива, і вранішнє небо приймало їх у свої обійми, і від погляду на них у захваті никло все трепетно зачудоване Задесення.

Як ці тисячолітні архітектурні ансамблі, так само не могли не сколихнути душу юного Довженка мудрі народні перекази, звичаї та легенди людей, яким мужньо жилось і тяжко чумакувалось, не могли не вразити майбутнього митця криваві бійки дядьків за межу, і материнські плачі, і зоряні ночі на конопасах біля озер, де, можливо, зацвітає папороть, і високі купальські вогні, що їх кожного літа запалює його поетична Сосниця. Усе довколишнє живило й стимулювало художній розвиток всебічно обдарованого хлопця, а надто ж, мабуть, щедро зачерпував жадібний дух його з моря пісень народних, бо ж той пісенний розлийсвіт оточував його від колиски.

Духом звитяги, мужності, прадавньої слави овіяний край, де народився Довженко. Згадуються тут слова Карла Маркса, який, відзначаючи прогресивну, збудливу роль Запорозької Січі, «християнської козацької республіки», зауважив, що звідти, з Січі, дух козацтва розливався по всій Україні, крутою хвилею докочувався цей дух до сіл та містечок Чернігівщини, нерабського краю, що з давніх-давен звик до дзвону щитів та шабель вояцьких. Будь-де станьте, вслухайтесь і почувете: сивий епос до вас озивається звідусіль. Віки промовляють повсюди могутнім голосом мистецтва, і воно тут зримає, відчутне, то в камені творчим живе, то в красі вишивань, то в нетлінності мелодій, – розмаїте художнє мистецтво є тут часткою буття, як саме повітря, як тополя край шляху, як оті сині ескадри хмар, що, повні громів, блискавиць та рясних високих дощів, ціле літо потужно ходять над Довженковим краєм.

Довженко і рід його, починаючи від далеких пращурів, — типові сіверяни. Цілком припускаємо, що предки його могли бути дружинниками князя Новгород-Сіверського, в шоломах, зі щитами ходили в степові полиневі походи, бо хіба ж не їхній – довженківський! – дух вловлюємо в самій поезиці «Слова о полку Ігоревім».

Десь там його коріння, десь звідти бере початки його родовід. Одного разу неподалік Сосниці довелося бачити на сіножаті косарів. Не косарі – витязі йшли: один в один, крок за кроком, ішли неквапною ходою людей, що знають свою силу, надовго беруть розгін, майже урочисто, з трудовою гідністю звершують свій начебто буденний труд. Очей не можна було відвести від тої «ходи витязів»: ставні, високі, красиві, рухалися в єдиному ритмі, все тією ж «ходою витязів», – мимоволі виникали асоціації з дружинниками Ігоревих часів. І мимоволі подумалось: «так ось звідки він! Ось звідки і вдача його, і лицарськість, і мужня гордовита постава...» Котрийсь із цих косарів міг бути батьком Довженковим, статечним отим хліборобом, яким ми знаєм його з фотографії: так, хлібороб, селянин, людина тяжкої фізичної праці, і водночас відчувається, що перед нами натура глибоко творча, мислитель, трудар, сповнений величавої гідності, – в очах світиться проникливість і нещадний розум, обличчя позначене тонкими рисами духовності.

Виявляється, не безпредметна фантазія – оті мудрі Довженкові діди, що глянули на людство з екрана, оте могуття духу народного, людська величавість, що нею так був вражений світ з виходом на екран Довженкових кінопоєм. І хоч

сила Довженкової фантазії всім відома, але, виявляється, героїв своїх, характери їхні він найменше вигадував, вони йшли до нього у фільми з життя, як прийшов із Ромен віднайдений ним Шкурат, пічник і артист, натура справді епічна. У мовби звичайних явищах Довженко спостеріг незвичайність, у мовби «буденних» людях відкрив їхню глибинну внутрішню поезію, поглядом гуманіста побачив значність кожного людського життя. Так з'являється «Земля» з її соціальним драматизмом та лагідною усмішкою старої людини, яка, прощаючись зі світом, замилувалась красою яблука, так з'являється невбивний робітник-арсеналець, і Боженко, що під трагічні звуки «Заповіту» пливе в степу над хлібами, – так з'являється поетичний образ свого народу, що його Довженко-митець побачив синівським натхненним зором, побачив і з такою художньою випуклістю, з таким богатирським розмахом виніс на світовий екран.

Довженко в усьому поет, і це його виділяє з-поміж багатьох як митця. Він поет у думанні, у барвах, у зображенні характеру людини, у погляді на природу, на комаху, на квітку...

Тема 7.6. Ліна Костенко – живий класик української літератури

Цікаві факти з життя

➤ Ліна Костенко народилася в невеличкому місті Ржищів (Київщина) у родині вчителів. За першою освітою вона педагог. Другу вищу здобувала в Московському літературному інституті.

➤ У дитинстві мріяла бути льотчицею. Якось вирішила стрибнути з парашутом. Взяла стару мамину парасольку, обідрала чорну тканину (адже парашут повинен бути білим, яким бачила його в небі), натягнула на каркас простирало. Забралася на горіще і, відкинувши драбину, стрибнула ... Звичайно, сильно забилася. Але не плакала.

➤ У 15 років вона вже читала Дідро, Гельвеція, Платона, Арістотеля. Закінчила школу з медаллю.

➤ У радянські часи брала активну участь у дисидентському русі, за що була надовго виключена з літературного процесу (з 1963 до 1977 в Україні твори Костенко не друкувалися). У відповідь на таку жорстоку цензуру поетеса навіть оголосила голодування.

➤ Після Чорнобильської катастрофи Ліна Костенко – єдина з українських письменників – майже 20 років регулярно їздила в Чорнобильську зону та висвітлювала цю трагедію у своїх віршах.

➤ Улюблений музичний твір Ліни Костенко – «Реквієм» Верді, особливо «Dies Irae» («День Гніву»).

Нагороди:

➤ Почесний професор Національного університету «Києво-Могилянська академія».

➤ Почесний доктор Львівського національного університету.

➤ Почесний доктор Чернівецького національного університету (2002).

➤ Лауреат Державної премії ім. Тараса Шевченка (1987, за роман «Маруся Чурай») і збірку «Неповторність».

➤ Лауреат Міжнародної літературно-мистецької премії ім. О. Теліги (2000).

➤ Почесна відзнака Президента України (1992).

➤ Орден князя Ярослава Мудрого V ступеня (березень 2000).

➤ Відмовилася від звання Героя України, відповівши: «Політичної біжутерії не ношу!»

➤ Відзнака «Золотий письменник України» (2012).

➤ У листопаді 2013 року Українська греко-католицька церква нагородила Ліну Костенко відзнакою імені блаженного священномученика Омеляна Ковча.

➤ У 2015 році малá планета Сонячної системи № 290127 отримала назву Ліна Костенко.

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання

1. Де народилася Ліна Костенко?
2. Яку освіту здобула поетеса?
3. Яку навчальну відзнаку отримала?
4. Які філософи вплинули на формування її світогляду?
5. Ким мріяла стати Ліна Костенко в дитинстві?
6. Коли і чому поетеса оголосила голодування?
7. Чому вона відмовилася від урядової відзнаки? Яка це була нагорода?
8. Якими нагородами відзначено творчість Ліни Костенко?
9. Які твори автора Вам відомі?
10. Розкажіть про життєвий і творчий шлях найвідомішої поетеси національної літератури Вашої країни.

Перелік видань Ліни Костенко

- «Проміння землі» (1957)
- «Вітрила» (1958)
- «Мандрівки серця» (1961)
- «Зоряний інтеграл» (1963, набір «розсіпано»)
- «Княжа гора» (1972, збірка не вийшла через заборону з боку радянської цензури)
- «Над берегами вічної ріки» (1977)
- «Маруся Чурай» (1979, перевидання 1982, 1990)
- «Неповторність» (1980)
- «Сад нетанучих скульптур» (1987)
- «Бузиновий цар» (1987)
- «Вибране» (1987)
- «Інкустації» (1994, видання італійською мовою, відзначене премією Петрарки)
- «Берестечко» (1999, перевидання 2007, 2010)
- «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала», лекція в Києво-Могилянській академії (1999)
- «Гіацинтове сонце» (2010, вибране)
- «Записки українського самашедшого» (2010)
- «Річка Геракліта» (2011, вибране, а також нові вірші)
- «Мадонна перехресть» (нові, а також раніше не друківані поезії різних років)

Завдання 2. Прочитайте короткий зміст Розділу I поеми «Маруся Чурай».

Якби знайшлась неопаліма книга

Такого-то року й такого-то дня Маруся Чурай на лаві підсудних і пів-Полтави свідків під дверима.

Маруся стоїть перед судом тому, що її звинувачують у навмисному отруєнні свого коханого Гриця Бобрєнка. Один за одним свідки розповідають, що бачили, як Гриць і Маруся зустрічалися, як дівчина кинулася через кохання

в річку і її врятував Іван Їскра. Мати Гриця привела аж сімнадцять свідків, які стверджують, що Маруся – відьма. Горбань вважає, що Чураївна, дізнавшись про одруження свого нареченого з іншою, Галею Вишняківною, спеціально напоїла його отрутою. Сама ж Маруся стоїть і мовчить. А Бобрєнчисі так хочеться бачити її приниження, каяття.

Вистава «Маруся Чураї» у Луганському обласному академічному українському музично-драматичному театрі

Мати розповідає, що не заважала зустрічам молодих.

Яким Шибалист розповів громаді, як ріс Грицько, якого Чураї і годували, й на розум наставляли, бо матері його все ніколи було: «воювала – за курку, за телицю, за межу». Діти зростали разом, покохали одне одного. Маруся – щиро, самовіддано, а от у Гриця в душі двоїлося: «Від того кїдавсь берега до того. Любив достаток і любив пісні».

До суду прибув посланець із Січі з листом про необхідність допомоги Богдану Хмельницькому. Він послухав справу і сказав, що треба подивитися ще з боку зради: «Зрадити в житті державу – злочин, а людину – можна?!»

Найбільше страждає Іван Їскра, козак, що любить Марусю. Але він патріот, тому говорить: «Ця дівчина не просто так Маруся. Це – голос наш. Це – пісня. Це – душа... Коли в похід виходила батава, – її піснями плакала Полтава... Людєй такого рідкісного дару хоч тріхи, люди, треба берегти!»

Але судді ухвалили вирок – страту на шибениці.

Завдання 3. Дайте відповіді на запитання

1. Назвіть основних героїв Розділу I поеми «Маруся Чураї» Ліни Костєнко.

2. Як Ви розумієте наведені нижче рядки, що стали афоризмами?

- Від того кїдавсь берега до того. Любив достаток і любив пісні...
- Зрадити в житті державу – злочин, а людину – можна?!

- Це – го́лос наш. Це – пі́сня. Це – ду́ша...
- Люде́й тако́го рідкісного да́ру хоч тро́хи, лю́ди, тре́ба берегти́!

Виста́ва «Мару́ся Чура́й» у Рівненському академічному українському музично-драматичному театрі

Ува́га! Історична до́відка

Богда́н Хмельни́цький – український військовий, політичний та державний діяч. Гетьман Війська Запорозького, очільник Гетьманату (1648–1657). Керівник Хмельниччини – повстання проти зловживань коронної шляхти в Україні, що переросло в загальну, очолену козацтвом, визвольну війну проти Речі Посполитої. Перший з козацьких ватажків, якому офіційно надано титул гетьмана. Намагався розбудувати незалежну українську державу, укладаючи протязом свого правління союзи з Кримським ханатом та Московським царством. Представник роду Хмельницьких.

Образ Богдана Хмельницького в кінематографі втілює видатний український актор Богдан Ступка у фільмі польського режисера Єжи Гофмана «Вогнем і мечем».

Завдання 4. Прослухайте козацький марш із фільму в епізоді бою під Жовтими Водами. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/rlhpi-WllkQ>.

Завдання 5. Прочитайте вірші Ліни Костенко

І день, і ніч, і мить, і вічність,
і тиша, і дев'ятий вал –
твоїх очей магічна ніжність
і губ розплавлений метал.

В ніч високосного притулку –
колі йде обертом земля –
ти до плеча мене притулиш
безсмертним рухом скрипаля.

Тлумачний словник:

Безсмертний – 1. Який вічно живе, ніколи не вмирає. 2. Який назавжди лишається в пам'яті людей, завжди зберігає своє значення; незабутній.

Високосний – високосний рік, кожний четвертий рік, який містить 366, а не 365 днів за рахунок 29 (а не 28) днів у лютому.

Вічність – 1. Плин часу, що не має початку й кінця. 2. Про дуже довгий час, вікі.

Магічний – 1. Стосується до магії. 2. *перен.* Надзвичайно сильний, непереборний; чарівний, чудодійний.

Ніжність – 1. Абстр. ім. до *ніжний* 2. Ніжне, тепле почуття, ласкавість, сердечність у ставленні до кого-небудь. 3. Вчинки, слова, які виражають ніжні, теплі почуття до кого-, чого-небудь.

Скрипаль – музикант, який грає на скрипці.

Притулок – 1. Місце, де можна перебути якийсь час, відпочити і т. ін. Місце, де можна сховатися або сховати когось від кого-, чого-небудь; захисток, укриття. Місце, де хто-небудь може постійно жити, де йому забезпечено догляд і т. ін.; житло, оселя. Місце розради, втіхи для кого-небудь. 2. Право на проживання, що надається якою-небудь державою іноземним громадянам, які зазнають переслідувань у себе на батьківщині. 3. заст. Заклад для утримання і виховання сиріт та безпритульних дітей.

Розплавлений – Дієпр. пас. мин. ч. до *розплавити*. Нагріваючи (метал, скло і т. ін.) до високої температури, перетворювати їх у рідину, доводити до рідкого стану.

Рух – 1. філос. Спосіб існування матерії, який полягає в безперервній зміні всього існуючого і виявляється в безпосередній єдності перервності і неперервності простору і часу. 2. Процес розвитку, в результаті якого відбувається зміна якості предмета, явища і т. ін., перехід від одного якісного стану до іншого, вищого. 3. Зміна положення кого-, чого-небудь унаслідок обертання, коливання, переміщення і т. ін.

«Життя іде і все без коректур...»

Життя іде і все без коректур.
І час летить, не стішує галопу.

Давно нема маркізи Помпадур,
і ми живем уже після потопу.

Не знаю я, що буде після нас,
в які природу убереться шати.
Єдиний, хто не втомлюється, – час.
А ми живі, нам треба поспішати.
Зробити щось, лишити по собі,
а ми, нічого, – пройдемо, як тіні,
щоб тільки неба очі голубі
цю землю завжди бачили в цвітінні.
Щоб ці ліси не вімерли, як тур,

щоб ці слова не вічахли, як руди.
Життя іде і все без коректур,
і як напишеш, так уже і буде.
Але не бійся прикрого рядка.
Прозрінь не бійся, бо вони як ліки.
Не бійся правди, хоч яка гірка,
не бійся смутків, хоч вони як ріки.
Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш – то уже навіки.

Тлумачний словник:

Галоп – швидкий біг коня навіскі.

Коректура – виправлення помилок у відбитках друкарського набору.

Ошукати – 1. Вводити кого-небудь в оману діями або словами; обманювати, обдурювати. 2. Діяти нечесно, вдаючись до обману, шахрайства; обдурювати.

Потоп – за біблійною легендою – повінь, яку через гріхи людей наслав Бог, щоб затопити землю. Велика повінь, великий розлив води.

Прикрий – 1. Який викликає негативні емоції; неприємний. Який викликає або спричиняє досаду. Важкий своїм негативним характером; поганий. Важкий своєю складністю, можливими наслідками. Який викликає образ. 2. заст. Дуже сильний. Нестерпний (про почуття, відчуття). Різкий. Пільний. 3. заст. Крутий.

Смуток – 1. Невеселий, важкий настрій, викликаний горем, невдачею і т. ін.; сум, журба. 2. Сумний, зажурений вираз (очей, обличчя і т. ін.).

Схибити – 1. неперех. Неправильно, не так, як треба, зробити що-небудь, допустити помилку у своїх діях, вчинках, думках, оцінці кого-, чого-небудь і т. ін. 2. перех. і без додатка. Утрачаючись, слабнучи, підводити кого-небудь (про пам'ять, зір, слух і т. ін.). 3. неперех. Загубити правильний напрямок руху, дорогу і т. ін.; збитися. Збитися з правильного життєвого шляху, почати весті хибний спосіб життя.

Тур – вімерлий дикий бик. У народній поезії – символ, втілення велетенської сили й хоробрості.

Шати – 1. Багате, розкішне святкове вбрання. Одяг взагалі чи одяг певного призначення. 2. Те, що прикрашає, огортає собою когось, щось (про лістя, сніг і т. ін.).

«Красіва осінь вишиває кліни...»

Красіва осінь вишиває кліни
Червоним, жовтим, срібним, золотім.
А лістя просить: – Віший нас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетім.
А лістя просить: – Дай нам тої втіхи!
Саді прекрасні, роси – як вино.
Ворони п'ють надкльовані горіхи.
А що їм, чорним? Чорним все одно.

Тлумачний словник:

Втіха – 1. Почуття радості, задоволення, вікликане ким-, чим-небудь. 2. Той (те), хто (що) викликає в когось таке почуття. 3. Забава, розвага. Радість, насолода. 4. Те, що заспокоює кого-небудь, полэгшує горе, сум, неспокій, хвилювання і т. ін.

Роса – краплі води, що осідають на поверхні ґрунту, рослин та інших предметів, коли з ними стикається охолоджений приземний шар повітря. Мокра від таких крапель трава. Краплі будь-якої рідини, що осідають на чому-небудь, покривають щось.

Надклювати – ключити, відривати шматочки чого-небудь в одному або кількох місцях.

Пісні на слова Ліни Костенко

1. Пісня Джамали «**Неандертальці**». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/jVt4rYI35H8>.

Мабуть, ще людство дуже молодé.
Бо скільки б ми не загинали пальці, –
XX вік! – а й досі де-не-де
трапляються іще неандертальці.

Подивишся: і що воно таке?
Не допоможе й двоопукла лінза.
Здається ж, люди, все у них людське,
але душа ще з дерева не злізла.

Ольга Богомолец, заслужений лікар України, доктор медичних наук, політик, громадський діяч, співачка, автор пісень на слова Ліни Костенко. Авторка понад 70 наукових праць і 14 патентів на винаходи у сфері лікування шкірних захворювань. Капітан запасу медичної служби. Кандидат у Президенти України на виборах 2014 року; з 1 вересня 2014-го – позаштатний радник Президента України з гуманітарних питань. Народний депутат України. Голова комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я.

2. Пісня Ольги Богомолец «**Осіній день, осіній день, осіній...**». – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://youtu.be/0dung7I6xPY>.

Осіній день, осіній день, осіній!
О синій день, о синій день, о синій!
Осінна осені, о сум! Осінна.
Невже ця осінь, осінь, о! – та сама.
Останні айстри горілиць зайшлися болем.
Ген кілим, вітканий із птиць, летить над полем.
Багдадський злодій літо вкрав, багдадський злодій.
І плаче коник серед трав – нема мелодій.

3. Пісня Ольги Богомолец «**Дворі стоять у хуртовині айстр...**». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/y0PnE0iSOa4>.

Дворі стоять у хуртовині айстр.
 Яка рожева й сіня хуртовина!
 Але чому я думаю про Вас?
 Я Вас давно забути вже повинна.
 Це так природно – відстані і час.
 Я вже забула. Не моя провина, –
 то музика нагадує про Вас,
 то раптом ця осіння хуртовина.
 Це так природно – музика і час,
 і Ваша скрізь присутність неловима.
 Дворі стоять у хуртовині айстр.
 Яка сумна й красива хуртовина!

4. Пісня Ольги Богомолець «**Коли навіть я стану сівою...**». –
 Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://mp3co.co/song/93409034>.

Коли буду я навіть сівою,
 і життя моє піде мрякою,
 я для тебе буду красивою,
 а для когось, може, й ніякою.
 А для когось лихою, впертою,
 ще для когось відьмою, коброю.
 А між іншим, якщо відверто,
 то була я дурною і доброю.
 Безборонною, несинхронною,
 ні з теоріями, ні з практиками.
 І боліла в мені іронія
 всіма ліктиками й галактиками.

І не знало міщанське кодро,
 коли я захлиналась ліхом,
 що душа між люди виходила
 забинтована білим сміхом.
 І в житті, як на полі мінному,
 я просіла в цьому сторіччі
 хоч би той магазинний мінімум:
 Люди, будьте взаємно ввічливі!
 І якби на те моя воля,
 написала б я скрізь курсивами:
 Так багато на світі гора,
 люди, будьте взаємно красивими!

5. Пісня «**Вечірнє сонце**» білоруського рок-гурту «Брутто». –
 Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://youtu.be/DKNWS2eKD4U>.
 Вечірнє сонце, дякую за день!
 Вечірнє сонце, дякую за втому.
 За тих лісів просвітлений Едем
 і за волішку в житті золотому.
 За твій світанок, і за твій зеніт,
 і за мої обпечені зеніти.
 За те, що завтра хоче зеленіть,
 за те, що вчора встигло одзвеніти.

За небо в небі, за дитячий сміх.
 За те, що можу, і за те, що мушу.
 Вечірнє сонце, дякую за всіх,
 котрі нічим не осквернили душу.
 За те, що завтра жде своїх натхнень.
 Що десь у світі кров ще не проліто.
 Вечірнє сонце, дякую за день,
 за цю потребу слова, як молитви.

Пісня Ларіси Лещук «**Моя любове**». – Електронний ресурс. – Режим
 доступу: <https://youtu.be/K5PmRg05PY4>.

Моя любове! Я перед тобою.
 Бері мене в свої блаженні сни.
 Лиш не зроби слухняною рабою,

не ошукай і крил не обітні!
 Не допусти, щоб світ зійшовся
 кліном,

і не присні, для чого я живу.
 Даруй мені над шляхом тополіним
 важкого сонця дівню булаву.
 Не дай мені заплутатись в дрібниціях,
 не розмінйай на спотички доріг,
 бо кісті перевернуться в гробниціях
 гірких і гордин прадідів моїх.
 І в них було кохання, як у мене,

7. Українські телеведучі читають вірші Ліни Костенко. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://lovelylyfe.in.ua/tvorchist/literatura/do-dnya-narodzhennya-liny-kostenko.html>.

Лілія Рєбрик читає вірш «Вечірнє сонце».

Надія Матвєєва читає вірш «Розкажуй тобі думку таємну...».

Розкажуй тобі думку таємну,
 дивний здогад мене обпик:
 я залишуся в серці твоєму
 на сьогодні, на завтра, навик.
 І минатиме час, нанизавши
 сотні вражень, імен і країн, –

і від любові тьмарився їм світ.
 І їх жінки хапали за стремена,
 та що поробиш, – тільки до воріт.
 А там, а там... Жорстокий клекіт бою
 і дзвін мечів до третьої весні...
 Моя любове! Я перед тобою.
 Бері мене в свої блаженні сни.

Ігор Кондратюк читає вірш «Вже почалося, мабуть, майбутнє...».

Вже почалося, мабуть, майбутнє.
 Оце, либонь, вже почалося...
 Не забувайте незабутнє,
 воно вже інесем взялось!
 І не знецінюйте коштівне,
 не загубіться у юрбі.
 Не промінійте неповторне
 на сто ерзаців у собі!

на сьогодні, на завтра, назавжди! –
 ти залишишся в серці моїм.
 А чому? То чудна теорема,
 на яку ти мене пририк.
 То все разом, а ти – окремо.
 І сьогодні, і завтра, й навик.

Минають фрondi і жиронди,
 минає славне і гучне.
 Шукайте посьмішку Джоконди,
 вона ніколи не мине.
 Любіть травинку, і тваринку,
 і сонце завтрашнього дня,
 вечірню в попелі жаринку,
 шляхетну інохідь коня.

Роза Аль-Намрі читає вірш «Очіма ти сказав мені: люблю...».

Очіма ти сказав мені: люблю.
 Душа складала свій тяжкий екзамен.
 Мов тихий дзвін гірського кристалю,
 неказане лишилось неказаним.
 Життя ішло, минуло той перон.
 гукала тиша рупором вокзальним.

Багато слів написано пером.
 Несказане лишилось неказаним.
 Світали ночі, вечорили дні.
 Не раз хитнула доля терезами.
 Слова як сонце сходили в мені.
 Несказане лишилось неказаним.

Тетяна Висоцька читає вірш «Страшні слова, коли вони мовчать...».

Страшні слова, коли вони мовчать,
 коли вони зненацька причаїлись,
 коли не знаєш, з чого їх почать,
 бо всі слова були уже чиїмись.
 Хтось ними плакав, мучився, болів,
 із них почав і ними ж і завершив.

Людей мільярди і мільярди слів,
 а ти їх маєш вимовити вперше!
 Все повторялось: і краса, й потворність.
 Усе було: асфальти й спориші.
 Поєзія – це завжди неповторність,
 якийсь безсмертний дотик до душі.

Павло́ Кости́цин читає вірш «**Не знаю, чи пробачу Вас, чи ні...**».

Не знаю, чи побачу Вас, чи ні.	Я не покличу щастя не моє.
А може, власне, і не в тому справа.	Луна́ луні туді не долітає.
А головне, що десь вдалечині	Я думаю про Вас. Я знаю, що Ви є.
Є хтось такий, як невтоленна спрага.	Моя душа́ й від цього вже світає.

Ві́та Євту́шина читає вірш «**Не треба думати мізерно...**».

Не треба думати мізерно...	Митцю не треба нагород,
Безсмертя є ще де-не-де...	Його́ судьба́ нагородила,
Хтось перевіяний, як зерно,	Коли́ в лю́дини є наро́д,
У ґру́нт по́езії впаде́.	Тоді́ вона́ уже́ лю́дина.

Іра́клій Макаца́рія читає вірш «**Напитись го́лосу тво́го...**».

Напитись го́лосу тво́го,	Слова́ натягують, як лу́ки,
Того́ зако́ханого стру́му,	Щоб вча́сно збі́ти на льоту́
Тієї́ ра́дості і су́му,	Нерозшиф́рованої му́ки
Чаклу́нства дивно́го того́.	Невідворóтну німоту́.
Завме́рти, слуха́ти, не ди́хати,	Трима́тись вільно́ й незале́жно,
Знена́цька думку́ перерва́ть.	Перемовча́ти: хто ко́го.
Тієї́ па́узи безви́хідь	І так безза́хисно й безме́жно
Краси́вим жа́ртом рятува́ть.	Чека́ти го́лосу тво́го.

Завдання 6. Прослухайте пісні на вірші Ліни Костенко у виконанні українських співаків та бårdів.

Завдання 7. Прослухайте вірші поетеси у виконанні популярних українських телеведучих.

Завдання 8. Прочитайте вірші автора самостійно, послугóвуючись тлумачним словником української мови.

Завдання 9. Вивчіть одну́ з по́езій напам'ять.

Завдання 10. Прочитайте улюблений вірш рідною мовою. Передайте його́ те́му українською.

Завдання 11. Знайдіть у те́ксті одно́го з віршів епітети, мета́фори та порівня́ння. Напри́клад, по́езія «Вечі́рне со́нце, дякую́ за день!»

– Епітети:

вечі́рне со́нце, просві́тлений Еде́м, золо́те жи́то, обпе́чені зе́ніти.

– Мета́фори:

за́втра жде́ свої́х натхне́нь.

– Порівня́ння:

Вечі́рне со́нце, дякую́ за день, за цю́ потре́бу сло́ва, **як моли́тви.**

Завдання 10. Прочитайте афорізми Ліни Костенко. Прокоментуйте, як Ви їх розумієте. Вивчіть 5 афоризмів напам'ять. Наведіть приклади літературних крилатих висловів Вашою мовою. Передайте їх зміст українською.

Афорізми та вислови Ліни Костенко

Про чоловіків та жінок

- Важко любити розумну жінку. Завжди боїшся впасти у її очі.
- Жінка втрачає на інтелекті, лише коли вона кохана. Так що бажано підтримувати в ній цей стан.
- Пристрасть – це натхнення тіла, а кохання – це натхнення душі. Любов як функції геніталій залишмо приматам. Мені потрібен космос її очей.
- Мудрість чоловіка – промовчати, коли говорять стихії.
- Шкода, що в жінках так швидко вмирає Ассоль.
- Жінка – як музика, її можна любити навіть не дуже розуміючи.
- Любов – це насамперед відповідальність, а потім уже насолода, радість.

Життєва мудрість

- Людям не те що позакладало вуха – людям позакладало душі.
- Огідна річ – наша терплячість. Наша звичка відмовляти собі у всьому. Так все може відмовитися від нас.
- Жах не в тому, що щось зміниться, – жах у тому, що все може залишитися так само.
- Чужа душа – то, кажуть, темний ліс. А я кажу: не кожна, ой не кожна! Чужа душа – то тихе море сліз. Плювати в неї – гріх тяжкий, не можна.
- У кожного своя пустеля і свої міражі.
- Проблеми ж – як божевільня. Буйних ще можна вилікувати, а тихопомішані – то вже навек.
- І що цікаво – серце у колібрі майже втричі більше, ніж шлунок. От якби так у людей.
- Я всіх люблю, аби не заважали.

Про політику в Україні

- Кожному поколінню сняться свої кошмари.
- Те, що відбувається тепер в світі, – це кошмар, що приснівся людству. Потім його назвуть Історією і приплюсують до попередніх кошмарів.
- У нас на кожну проблему можна лягти і заснути. Прокінутися через сто років – а вона все та ж. Йдемо по колу, як сумірні конячки в Топчак історії, б'ючи в тій самій ступі те ж масло. Ми думаємо, що це у нас шляхетна толерантність, а це у нас волове терпіння.
- Взагалі мені здається, все наше життя – це очікування гіршого і надія на краще.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бакум З. П. Українська мова для студентів-іноземців (рівень С1) : навчальний посібник / Бакум З. П., Городецька В. А., Суховенко Н. І. – Кривий Ріг, 2013. – Ч. I. – 94 с.
2. Бакум З. П. Українська мова для студентів-іноземців (рівень С1) : навчальний посібник / Бакум З. П., Городецька В. А., Суховенко Н. І. – Кривий Ріг, 2013. – Ч. II. – 98 с.
3. Бакум З. П. Українська мова для студентів-іноземців (рівень С1) : навчальний посібник / Бакум З. П., Городецька В. А., Суховенко Н. І. – Кривий Ріг, 2014. – Ч. III. – 58 с.
4. Вінницька В. М. Українська мова. Практичний курс граматики для студентів-іноземців : підручник / В. М. Вінницька, Н. П. Плющ. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 272 с.
5. Голод Н. С. Українська мова як іноземна : навчально-методичне видання / Н. С. Голод, М. В. Панчишин, З. Я. Родчин. – Івано-Франківськ : ІФНМУ, 2014. – Ч. 1. – 202 с. : іл.
6. Єдина типова навчальна програма з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації / уклад: Л. І. Дзюбенко, В. В. Дубічинський, С. А. Чезганов та ін. ; [за ред. О. Н. Тростинської, Н. І. Ушакової]. – Київ : НТУУ «КПІ», 2009. – Ч. 3. – 52 с.
7. Зайченко Н. Ф. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення / Н. Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. – Київ : Знання України, 2004. – 324 с.
8. Кобзей Н. В. Українська мова як іноземна : навчально-методичне видання / Н. В. Кобзей, У. В. Соловій. – Івано-Франківськ : ІФНМУ, 2014. – Ч. 1. – 138 с.
9. Куйловська Н. Л. Українська мова як іноземна : навчально-методичне видання / Н. Л. Куйловська, У. В. Соловій. – Івано-Франківськ : ІФНМУ, 2015. – Ч. 1. – 148 с. : іл.
10. Палінська О. Крок-1 (рівень А1–А2). Українська мова як іноземна : книга для викладача. – 2-ге вид., випр. і доп. / Олеся Палінська, Оксана Туркевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 84 с. : кольор. іл.
11. Палінська О. Крок-1 (рівень А1–А2). Українська мова як іноземна : книга для студента. – 2-ге вид., випр. і доп. / Олеся Палінська, Оксана Туркевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 104 с. : кольор. іл.
12. Чистякова А. Б. Українська мова для іноземців : підручник для іноземних студентів вищих навчальних закладів / А. Б. Чистякова, Л. І. Селівестрова, Т. М. Лагута. – Харків : Індустрія, 2008. – 384 с.

Додаткова

1. Антонів Л. В. Програма з української мови для студентів-іноземців вищих навчальних закладів / Л. В. Антонів, Б. М. Сокіл, Н. І. Станкевич. – Львів : Видавництво ЛНУ, 2004. – 27 с.
2. Білоус М. П. Український мовленнєвий етикет / М. П. Білоус // Мова і духовність нації. – Київ : НМК ВО, 1992. – С. 164–199.
3. Городецька В. А. Анотація як різновид компресії наукового тексту / В. А. Городецька // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць. – Вип. 9 / ред. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін. – Кривий Ріг, 2013. – С. 672–683.
4. Городецька В. А. Реферування як один із методів компресійної обробки інформації / В. А. Городецька // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць. – Вип. 9. Ч. 2 / ред. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін. – Кривий Ріг, 2013. – С. 348–361.
5. Городецька В. А. Система роботи над творчістю Т. Г. Шевченка студентами-іноземцями / В. А. Городецька, З. П. Бакум // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць. – Вип. 10 / ред. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін. – Кривий Ріг, 2014. – С. 273–286.

6. Городецька В. А. Тези як різновид компресії навчального тексту / В. А. Городецька // Сталий розвиток промисловості та суспільства : Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції. – Кривий Ріг : КНУ, 2014. – Т. 2. – С. 194–195.
7. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д-ра пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
8. Мазурик Д. Використання ілюстративних дескрипторів Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (РРЕ) в курсі УМІ / Данута Мазурик // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 2. – С. 66–71.
9. Мазурик Д. Державний іспит з української мови як іноземної: вимоги та результати / Данута Мазурик // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – Вип. 11. – С. 65–70.
10. Мазурик Д. Державний стандарт з української мови: від теорії до практики / Данута Мазурик // Мова як іноземна: проблеми сертифікації за європейськими стандартами : матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 23–24 квітня 2009 р.) – Львів, 2010. – С. 34–37.
11. Мазурик Д. Державний стандарт з української мови для іноземців як засіб уніфікації навчальних вимог і результатів / Данута Мазурик // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 46. – Ч. I. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – С. 224–228.
12. Мазурик Д. Критерії визначення рівня володіння українською мовою як іноземною // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – Вип. 4. – С. 27–34.
13. Мацюк З. О. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / З. О. Мацюк, Н. І. Станкевич. – Київ : Каравела, 2006. – 352 с.
14. Навчальні матеріали до елементарного курсу української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення / укладачі : Т. О. Дегтярьова, І. М. Шевченко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2016. – 118 с.
15. Навчальні матеріали з наукового стилю мовлення для студентів-іноземців підготовчого відділення (технічний профіль) / уклад. : І. М. Шевченко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2016. – 107 с.
16. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / Укл. Н. Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. – Київ : ІСДО, 1995. – 200 с.
17. Навчальні плани та програми : (довузівська підготовка іноземних громадян) : Ч. 1. Українська мова. Основи економіки. Біологія. Основи економічної та соціальної географії світу / Уклад. : Л. Г. Новицька, О. Ф. Гудзенко, М. І. Дудка та ін. – Київ : ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2003. – Ч. 1. – 56 с.
18. Навчальні плани та програми : (довузівська підготовка іноземних громадян) : Ч. 2. Фізика. Хімія. Математика. Основи інформатики та обчислювальної техніки. Креслення. Історія України. Російська мова. Українська і зарубіжна література. Основи психології. Образотворче мистецтво / Уклад. : Б. М. Андрущенко, Ю. М. Іваненко, Ю. О. Колтаков та ін. – Київ : ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2005. – С. 73–132.
19. Петрашук О. Тест і контекст (Тестовий контроль у навчанні іноземних мов з позицій різних наукових підходів) / О. Петрашук // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №3. – С. 176–180.
20. Ушакова Н. І. Концепція мовної підготовки іноземців у ВНЗ України / Н. І. Ушакова, В. В. Дубічинський, О. М. Тростинська // Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. праць. – Харків, 2011. – Вип. 19. – С. 136–146.
21. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. – 3-тє вид., виправ. і доповн. / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2013. – 696 с.

Словники

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Російсько-український тлумачний словник паремій / Ж. В. Колоїз, З. П. Бакум, Л. А. Білоконенко, Т. І. Вавринюк, Н. М. Малюга, Н. М. Шарманова ; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2016. – 454 с.
3. Український орфографічний словник : близько 174 тис. слів / уклали: В. В. Чумак, І. В. Шевченко, Л. Л. Шевченко, Г. М. Ярун ; за ред. В. Г. Скляренка. – вид. 8-е, переробл. і доповн. – Київ : Довіра, 2008. – 997 с. – (Словники України).

Електронні ресурси

1. Стандарт з української мови як іноземної (рівні : А1, А2, В1 В2 С1). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 24.06.2014, № 750) [Електронний ресурс] / Укл. : Н. С. Ніколаєва, Н. О. Бондарєва, А. А. Дем'янюк, М. В. Шевченко, В. В. Овдіюк, М. Ю. Якубовська. – 23 с. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/1410876247/>.

Рід і числo іменників

В українській мові майже всі іменники за родами поділяються на чотири групи: чоловічого, жіночого, середнього та спільного роду.

До чоловічого роду належать:

1) більшість іменників із кінцевим приголосним основи (*студент, степ, палець, гараж*);

2) частина іменників на **-а (-я)**, що вказують на віднесення осіб до чоловічої статі (*Микола, Ілля, собака, суддя*);

3) деякі іменники на **-о** (*батько, Павло, Іванко, Дніпро*).

До жіночого роду належать:

1) більшість іменників на **-а (-я)** (*сестра, Софія, земля, душа*);

2) частина іменників на приголосний (*ніч, радість, тінь, кров*);

До середнього роду належать:

1) майже всі іменники на **-о, -е** (*срібло, небо, море, поле*);

2) частина іменників на **-а (-я)** (*насіння, життя, теля, курча*).

До спільного роду належить частина іменників на **-а (-я)**, що, називаючи істоту (особу чоловічої чи жіночої статі), вказують на певну її ознаку (*сирота, каліка, невдаха, нероба*).

Числo виражається у формах однини і множини. Однина – позначення одного предмета – протиставляється множині, що позначає кілька або багато предметів (*день – дні, стіна – стіни, комаха – комахи*).

Запам'ятайте!

людина – люди

дитина – діти

мати – матері

дівчина – дівчата

хлоп'я – хлоп'ята

друг – друзі

ім'я – імена

Категорія відмінка в українській мові

1. Називний відмінок іменників:

- предмет порівняння в конструкціях зі сполучником *ніж* (*Селім навчається краще, ніж його молодший брат; Раніше ми мешкали в кращому гуртожитку, ніж цей*).

2. Родовий відмінок іменників:

а) без прийменника:

- власник предмета (*Диплом сестри; залікова книжка студента*);
- об'єкт при запереченні (*Він не слухав цієї лекції*);
- позначення вимірюваного об'єкта (*Візьміть 100 мл розчину; Додайте 2 грами мідного купоросу*);

- точна дата події, дії (*Андрій народився першого січня тисяча дев'ятсот вісімдесят першого року*);

- указівка на тиждень, місяць, рік та ін. (*Це було 2017-ого року; Наступного тижня я їду на практику в Карпати*);

- кількість, міра в поєднанні з кількісними числівниками та словами *скільки, багато, мало, чимало, трохи, декілька* (*Він буде жити в Україні кілька років; На природничому факультеті навчається чимало іноземців*);

б) з прийменником:

у (в) – назва особи, яка має предмет або не має предмета (*У мене є словник; У нього немає зошита*);

у (в) – розташування, пов'язане з особою (*Моя подруга була в сусідів*);

без – відсутність чогось (*Учень прийшов без щоденника*);

крім (окрім) – вилучення чогось чи когось (*Усі ходять щодня на заняття, крім Амандурді та Таганмірата*);

біля (навпроти, позаду, попереду), даліко від (недаліко від, близько від, ліворуч від, праворуч від) – місце розташування предмета, перебування особи (*Університет знаходиться недаліко від центру; Айна живе даліко від батьків*);

до, від, з (із, зі) – місце, до (від / з) якого рухається об'єкт (*Ми їдемо до Харкова; Я приїхав від друзів; Вони прилетіли з Туркменістану; Мілош із Чехії; Наша група повернулася зі Львова*);

після, під час, протязом, від, з, до, за – час дії (*Після занять ми йдемо в деканат; Пишу тобі під час уроку; Протязом року ми вивчаємо мову; Заняття з (від) дев'ятої до дванадцятої години; Це було за Ярослава Мудрого*);

для – призначення предмета (*Ці підручники для викладачів*);

з – матеріал, з якого зроблено предмет (*Цей інструмент зроблений з металу*);

з – ознака предмета за відношенням до галузі знань (*Це підручник з української мови*);

від, з – причина (*Вони стрибали від щастя; Посміялися з невеликого розуму*);

від – об'єкт порівняння (*Він старший і досвідченіший від інших*);

до – міра дії (*Вона сміялася до сліз*).

Давальний відмінок іменників:

- логічний суб'єкт у конструкціях зі значенням ставлення до особи або предмета розмови (*Студентові подобається філософія*);
- логічний суб'єкт у конструкціях зі значенням фізичного або емоційного стану (*Учням зрозуміло*);
- об'єкт наміру, побажання (*Я бажую другові успіху*);
- об'єкт, на якій спрямована дія (адресат) (*Викладач видав завдання студентам*);
- ознака предмета (*Це пам'ятник Тарасові Шевченку*).

Знахідний відмінок іменників:

- а) без прийменника:
 - об'єкт інформації (мовлення) (*Вони зустріли декана*);
- б) з прийменником:
 - в (у)* – об'єкт дії (особа чи предмет, на якій спрямована дія) (*Він кинув папір у смітник*);
 - на* – ознака суб'єкта (*Син схожий на батька, а дочка на маму*);
 - під, за* – напрямок руху (дії) (*Покладіть книги на (в, під) стіл; Сідайте за парту*);
 - за, на* – час дії (*Я прочитав цю статтю за годину; Я взяв цю книжку на один день*);
 - за* – період часу, після якого відбувається дія (*Ми приїдемо за тиждень*).

Орудний відмінок іменників:

- а) без прийменника:
 - суб'єкт дії (*Цей роман написаний відомим українським письменником*);
 - мова спілкування (*Він добре розмовляє українською мовою*);
- б) з прийменником:
 - за, над, під, перед, між, поруч з* – місце (*За корпусом росте чудовий сад; Календар висить над столом; Гараж розташований під землею; Перед університетом знаходиться бібліотека; Андрій сидить між Миколою і Оксаною; Поруч зі мною сидить студентка з Ірану*).

Місцевий відмінок іменників:

- у (в), на, по, при* – місце (*Павло живе у Львові; Стільці стоять у класі; Зошити лежать на столі; Не ходіть по газону!; При університеті є гуманітарний ліцей; Дерево росте при дорозі*);
- в (у), о, по* – час (*Іспити закінчуються в червні; Заняття починаються о восьмій годині; Ми зустрінемося по обіді*);
- на* – інструмент, знаряддя дії (*Вона грає на гітарі*);
- на* – засіб пересування (*Ми подорожуємо на автомобілі*).

Додаток 3

Відмінювання іменників

За характером оснóв і відмінкóвих закінчень змінювані іменники української мóви поділяють на 4 відміни. До відмін не належать незмінювані іменники: *метрó, депó, таксі́, бюрó*; множинні іменники: *окуляри, грóші, штани́, мэблi*.

До першо́ї відміни належать іменники жіночого, чоловічого та спільного рóду з закінченням **-а (-я)** в називнóму відмінку однині (*робóта, земля́, Микóла, суддя́*).

До друго́ї відміни належать:

- іменники чоловічого рóду, що в називнóму відмінку однині закінчуються на приголосний оснóви (*дуб, син, кiнь, синéць*), а також із закінченням **-о** (*бáтько, Петрó, Данько́, Дни́рo*);

- іменники середнього рóду, що в називнóму відмінку однині мають закінчення **-о, -е** (*вiкно́, молоко́, по́ле, прiзвище*), а також **-я**, крім тих, у яких при відмінюванні з'являються сýфікси **-ен-, -ат (-ят)** (*ли́стя, знаряддя́, обличчя́, знання́*).

Іменники I та II відмін поділяються на групи: твердó, м'якó та мiшану:

- до твердо́ї групи належать іменники з кiнцевим твердiм приголосним оснóви (крiм шиплячого) (*троя́нда, Мари́на, Ві́ктор, свíтло*);

- до м'яко́ї групи належать іменники жіночого та чоловічого рóду з кiнцевим м'якiм приголосним оснóви (*пра́ця, Илля́, тали́я, надíя*) та іменники середнього рóду із закінченням **-е** (*мо́ре, по́ле, се́рце, озе́рце*), бо в них під час відмінювання кiнцевий приголосний оснóви стає м'якiм;

- до мiшано́ї групи належать іменники з кiнцевим твердiм шиплячим приголосним оснóви (*бори́ц, мере́жа, межá, лiвши́*).

До іменників III відміни належать іменники жіночого рóду з кiнцевим приголосним оснóви: *любо́в, ри́ч, ро́зкiш, сiль*, а також слóво *мати́*, у якому при відмінюванні з'являється сýфікс **-ер-**.

До іменників IV відміни належать іменники середнього рóду:

- із закінченнями **-а, -я**, що приймають перед бiльшiстю відмінкóвих закінчень сýфікси **-ат-, -ят-**: *гуся́ (гуся́ти), дiвча́ (дiвча́ти), лошá (лоша́ти), теля́ (теля́ти)*;

- із закінченням **-я** (із сýфіксом **-ен-** при відмінюванні): *им'я́ (íменi), плéм'я́ (плéменi), тiм'я́ (тíменi), сiм'я́ (сíменi)*.

**Зразки відмінювання іменників
відповідно до норм сучасної української літературної мови**

Таблиця №1. Відмінювання іменників I відміни

№ п/п	Відмінки	Однина			Множина		
		Тверда група	М'яка група	Мішана група	Тверда група	М'яка група	Мішана група
		стіна	земля	круча	стіна	земля	круча
1.	Називний	-а	-я	-а	-и	-і	-і
2.	Родовий	-и	-і	-і	-∅	-∅	-∅
3.	Давальний	-і	-і	-і	-ам	-ям	-ам
4.	Знахідний	-у	-ю	-у	-и	-і	-і
5.	Орудний	-ою	-єю	-єю	-ами	-ями	-ами
6.	Місцевий	-і	-і	-і	-ах	-ях	-ах
7.	Клічний	-о	-е	-е	-и	-і	-і

Таблиця №2. Відмінювання іменників II відміни чоловічого роду

№ п/п	Відмінки	Однина			Множина		
		Тверда група	М'яка група	Мішана група	Тверда група	М'яка група	Мішана група
		стіл	день	кущ	стіл	день	кущ
1.	Називний	-∅	-∅	-∅	-и	-і	-і
2.	Родовий	-а/у	-я	-а	-ів	-ів	-ів
3.	Давальний	-у/-ові	-ю	-у/-еві	-ам	-ям	-ам
4.	Знахідний	-∅	-∅	-∅	-и	-і	-і
5.	Орудний	-ом	-ем	-ем	-ами	-ями	-ами
6.	Місцевий	-і/-ові	-і	-і/-еві	-ах	-ях	-ах
7.	Клічний	-е/-у	-ю	- е/-у	-и	-і	-і

Таблиця №3. Відмінювання іменників II відміни середнього роду

№ п/п	Відмінки	Однина			Множина		
		Тверда група	М'яка група	Мішана група	Тверда група	М'яка група	Мішана група
		селó	пóле	дніще	селó	пóле	дніще
1.	Називний	-о	-е	-е	-а	-я	-а
2.	Родовий	-а	-я	-а	-∅	-∅/-ів	-∅
3.	Давальний	-у	-ю	-у	-ам	-ям	-ам
4.	Знахідний	-о	-е	-е	-а	-я	-а
5.	Орудний	-ом	-ем	-ем	-ами	-ями	-ами
6.	Місцевий	-і	-і	-і	-ах	-ях	-ах
7.	Клічний	-о	-е	-е	-а	-я	-а

Таблиця №4. Відмінювання іменників III відміни

№ п/п	Відмінки	Однина́		Множина́	
		ніч	ма́ти	ніч	ма́ти
1.	Називний	-∅	-и	-і	-ері
2.	Родовий	-і	-ері	-ей	-ерів
3.	Давальний	-і	-ері	-ам	-ерям
4.	Знахідний	-∅	-ір	-і	-ерів
5.	Орудний	-ю	-ір'ю	-ами	-ерями
6.	Місцевий	-і	-ері	-ах	-ерях
7.	Клічний	-е	-и	-і	-ері

Таблиця №5. Відмінювання іменників IV відміни

№ п/п	Відмінки	Однина́		Множина́	
		дівча́	ім'я́	дівча́	ім'я́
1.	Називний	-а	-я	-ата	-ена
2.	Родовий	-ати	-ені	-ат	-ен
3.	Давальний	-аті	-ені	-атам	-енам
4.	Знахідний	-а	-я	-ат	-ена
5.	Орудний	-ам	-ям	-атами	-енами
6.	Місцевий	-аті	-ені	-атах	-енах
7.	Клічний	-а	-я	-ата	-ена

Ступені порівняння прикметників

Якісні прикметники можуть характеризувати якість предмета в порівняльних зв'язках щодо інтенсивності вияву ознаки. Для вираження ступеня вияву ознаки вживаються дві форми прикметника: **вищого і найвищого ступенів порівняння**.

Вищий ступінь показує, що в одному предметі ознака проявляється більшою (або меншою) мірою, ніж в іншому: *сьогодні погода холодніша, ніж учора*. Найвищий ступінь засвідчує, що в якомусь предметі ознака виявляється найбільшою (або найменшою) мірою порівняно з іншими предметами: *Дніпрó – найдовша річка України*.

Кожен із ступенів має дві форми: **просту й складену**.

Проста форма вищого ступеня порівняння утворюється від основи прикметника за допомогою суфіксів **-іш-, -ш-**: *милий – миліший, ніжний – ніжніший*. У деяких прикметників за таких змін можуть випадати суфікси **-к-, -ок-, -ек-**: *глибокий – глибокий, далекій – дальший*. При додаванні суфікса **-ш-** у складі прикметників можуть виникати звукові сполуки (результат чергування), які на письмі позначаються літерами **жч і щ**. У вищому ступені порівняння прикметників **г, ж, з** перед суфіксом **-ш-** змінюються на **-жч-**, а **с + -ш-** – на **-щ-**: *високий – вищий, вузький – вузьчий, дорогій – дорожчий, дужий – дужчий, низький – ніжчий, але: легкий – легший*.

Проста форма найвищого ступеня порівняння утворюється за допомогою додавання до прикметника вищого ступеня префікса **най-**: *дорожчий – найдорожчий, країчий – найкрайчий*. Значення найвищого ступеня можна посилити префіксами **як-, що-**: *якнайзручніший, щонайвродливіший*.

Складена форма вищого ступеня порівняння утворюється за допомогою приєднання слів **більш, менш** до звичайної форми якісного прикметника: *більш вдалиий, більш глибокий, менш вередливий*.

Складена форма найвищого ступеня порівняння утворюється за допомогою додавання слів **найбільш, найменш** до звичайної форми якісного прикметника: *найбільш зручний, найбільш стійкий, найменш приємний*.

Якісні прикметники, що не утворюють ступенів порівняння

Від частини якісних прикметників сучасної української літературної мови форми ступенів порівняння не утворюються зовсім. Їх не мають:

1) назви абсолютних ознак (ознак, які не підлягають кількісному вимірові; характеризують категорію істот): *босий, голий, жонатий, заміжня, мертвий, німий, сліпий*;

2) назви мастей тварин: *буланій, вороній, гнідій, попелястий, чалий*;

3) назви кольорів: *бордовий, жовтогарячий, пурпурний (пурпуровий), салатовий, фіолетовий*;

4) прикметники, утворені за допомогою суфіксів **-уват- (-юват-), -ав- (-яв-), -ущ- (-ющ-), -енн-, -езн-, -елезн-**: *тонкуватий, жовтавий, синявий, багатющий, здоровенний, широчезний*), префіксів **пре-, над-, пра-, за-, ультра-** (*пречудовий, наддивідкісний, престарій, заширокий, ультракороткий*);

5) прикметники, що виражають суб'єктивну оцінку якості за допомогою суфіксів **-єньк-**, **-єсеньк-**, **-їсіньк-**, **-юсіньк-**: *чисте́сенький*, *дрібно́енький*, *нові́сінський*, *тоні́юсінський*;

6) складні прикметники: *гіркува́то-солони́й*, *світло-сі́рий*, *чо́рно-бі́лий*;

7) складні прикметники, утворені сполученням прикметника з іменником, а також прикметником із частиною **-поді́бний**, **-ві́дний**: *білобо́кий*, *зеленоо́кий*, *високочо́лий*, *повнолі́тній*, *людиноподі́бний*, *змієві́дний*;

8) прикметники, утворені від дієслова з префіксом **не-**: *невиліко́вний*, *неподі́льний*, *непохі́тний*;

9) прикметники на **-а́нн-**, **-е́нн-**, які означають надмірний вияв ознаки: *невізна́нний*, *недоторка́нний*, *незбагне́нний*, *незрівня́нний*, *незчисле́нний*, *нескінче́нний*.

Типи відмінювання числівників

1. Числівники *одін, одна, одне, одні* відмінюються, як займєнники *той, та, те, ті*:

Н. в. одін, одне, одна, одні

Р. в. одного, однієї (одної), одних

Д. в. одному, одній, одним

З. в. як Н. в. або Р. в., одну, як Н. в. або Р. в.

О. в. одним, однією (одною), одними

М. в. на одному (на однім), на одній, на одних

2. Числівники *два, три, чотири* в непряміх відмінках мають однакові закінчення (крім знахідного й орудного відмінків):

Н. в. два, дві, три, чотири

Р. в. двох, трьох, чотирьох

Д. в. двом, трьом, чотирьом

З. в. як Н. в. або Р. в.

О. в. двомá, трьомá, чотирма́

М. в. (на) двох, (на) трьох, (на) чотирьох

3. Числівники від *п'яти* до *тридцяти*, а також від *п'ятдесяти* до *вісімдесяти* становлять одін тип відмінювання; у складніх числівниках змінюється тільки друга частина:

Н. в. п'ять, сім, одинадцять

Р. в. п'яти (п'ятьох), семи (сімох), одинадцяти (одинадцятьох)

Д. в. п'яти (п'ятьом), семи (сімом), одинадцяти (одинадцятьом)

З. в. як Н. в. або Р. в.

О. в. п'ятьма́ (п'ятьомá), сьомá (сімомá), одинадцятьма́ (одинадцятьомá)

М. в. (на) п'яти (п'ятьох), (на) семи (сімох), (на) одинадцяти (одинадцятьох)

Н. в. вісімдесят

Р. в. вісімдесяти (вісімдесятьох)

Д. в. вісімдесяти (вісімдесятьом)

З. в. як Н. в. або Р. в.

О. в. вісімдесятьма́ (вісімдесятьомá)

М. в. (на) вісімдесяти (вісімдесятьох)

4. Числівники *сорок, дев'яносто, сто* в непряміх відмінках мають флєксію (закінчення) *-а*:

Н. в. сорок, дев'яносто, сто

Р. в. сорока́, дев'яноста, ста

Д. в. сорока́, дев'яноста, ста

З. в. як Н. в. або Р. в.

О. в. сорока́, дев'яноста, ста

М. в. (на) сорока́, (на) дев'яноста, (на) ста

5. Складні назви сотень *двісті, триста ... дев'ятсот* змінюються в обох частинах:

Н. в. двісті

Р. в. двохсот

Д. в. двомстам

З. в. як Н. в. або Р. в.

О. в. двомастами

М. в. (на) двохстах

6. Числівники *тисяча, мільйон, мільярд, нуль* відмінюються, як іменники в однині.

7. Дробові числівники відмінюються в обох частинах: чисельникове слово змінюється як кількісний числівник, а знаменникове – як порядковий номер: *одна друга, однієї (одної) другої, одній другій, одну другу, однією (одною) другою, (на) одній другій*.

8. З усіх збірних числівників повну систему відмінкових форм має слово *обоє*, що змінюється як числівник *два*: *обоє, обох, обом, обох і обоє, обомá, (на) обох*.

9. За цим же типом відмінюються неозначено-кількісні числівники *кілька, декілька, багато, небагато*, якщо вони поєднуються з іменниками, які означають конкретні предмети, що підлягають лічбі: *багато днів, багатьох днів, багатьом дням, багато днів, багатьма днями, (по) багатьох днях*.

10. У складених кількісних числівників відмінюється кожне слово: *сто п'ятдесят вісім, ста п'ятдесяті восьми (вісьмох), ста п'ятдесяті восьми (вісьмом)* і т. ін.

11. Порядкові числівники відмінюються за відмінками, родами і числами. У складених порядкових числівниках відмінюється тільки останнє слово.

Н. в. третій, трете, третя, треті

Р. в. третього, третьої, третіх

Д. в. третьому, третій, третім

З. в. як Н. в. або Р. в.

О. в. третім, третьою, третіми

М. в. (на) третьому, третій, третіх

Синтаксичний зв'язок числівників з іменниками

1. При числівниках *два, три, чотири*, обидва іменники вживаються у формі називного відмінка множини: *два підручники, три студенти, чотири столи, обидва клени*.

2. При сполученні з цими числівниками іменників із суфіксом *-ин*, який зникає у формах множини, останні набувають форми родового однини: *два громадянина, три селянина, чотири киянина*.

3. У непрямих відмінках числівники *два, три, чотири, обидва* узгоджуються з іменниками: *двох підручників, трьом хлопцям, обом череви́ками*.

4. Усі інші кількісні (*п'ять* і більше), а також збірні (*двоє, троє, четверо* тощо) числівники керують іменниками в родовому відмінку множини: *п'ять книжок, шістьсот сторінок, двоє парубків*. У непрямих відмінках числівники узгоджуються з іменником: *у п'яти зошитах, двадцятьом журналістам*.

5. Числівники *тисяча, мільйон, мільярд* вимагають від іменників родового відмінка множини у всіх формах: *мільйон жителів, мільйона жителів, тисяча кілометрів, тисячі кілометрів*.

6. Дробові числівники у всіх відмінках вимагають від іменника родового відмінка однини: *одна друга площі, однієї другої площі, десять сотих гектара, десяти сотим гектара, вісім цілих три п'ятих кілометра, восьми цілих трьох п'ятих кілометра*.

7. У мішаних дробах, що включають у себе елемент з *половиною, з чвертю*, характер керування визначається числівником, який виражає цілу частину: *одін з половиною літр, два з половиною метри, п'ять з половиною кілометрів*.

8. Числівник *півтора, півтори* в називному, знахідному та родовому відмінках вимагає іменника в родовому відмінку однини. У давальному, орудному і місцевому відмінках він сполучається з іменником відповідно в давальному, орудному і місцевому відмінках множини. Форма *півтора* сполучається з іменниками чоловічого і середнього роду, форма *півтори* – з іменниками жіночого роду: *півтора тижня, півтора вікна, півтори зміни*.

9. Невідмінюваний числівник *півтора́ста* у сполученні з іменником у називному, знахідному і родовому відмінку вимагає родового множини, а в давальному, орудному і місцевому відмінках відповідно давального, орудного і місцевого відмінків множини: *перед півтора́ста студентами виступив ректор*.

10. У назвах дати іменник при числівнику ставиться в родовому відмінку: *вісімнадцятого січня, перед двадцять четвертим лютого*. У сполученнях на зразок *Восьме березня, Перше вересня* відмінюється тільки перша частина: *до Восьмого березня, присвячено Першому вересня*.

Творення й уживання дієприслівників

• Дієприслівник – це незмінювана дієслівна форма, яка, вказуючи на додаткову дію, пояснює в реченні основне дієслово (присудок). Наприклад: *Браті, пригиніючись, входять до хати* (М. Стельмах).

Таблиця творення дієприслівників

№ п/п	Дієслово	Основа теперішнього часу	Форма минулого часу чоловічого роду	Дієприслівник
1.	вести	ведуть		ведучі
2.	підстрібувати	підстрібують		підстрібуючи
3.	бачити	бачать		бачачи
4.	ходити	ходять		ходячи
5.	взүти		взүв	взүвши
6.	подолати		подолав	подолавши

• Дієприслівник завжди пов'язується з тим самим іменником, що й основне дієслово, але, виражаючи додаткову дію (або додаткову динамічну ознаку предмета), виступає в реченні обставиною часу, причини, мети або способу дії. Наприклад: *Хлопець, увійшовши, привітався* (коли?); *Захворівши, Марінка пропустила заняття* (чому?); *Сілкуючись не обмовитися, дівчинка закушує губу* (з якою метою?); *Підстрібуючи, на вибоїнах, машина мчить далі* (як?).

• Дієприслівник із залежними від нього словами називається дієприслівниковим зворотом. Наприклад: *Опáрившись на молоці, і на воду дмухає* (Народна творчість).

• Прості речення, ускладнені відокремленими обставинами, вираженими дієприслівниковими зворотами, можуть мати синтаксичні синоніми – складні речення з підрядними обставинними способом дії, часу, причини, мети. Засобом зв'язку між частинами складнопідрядних речень із підрядними способом дії (питання як? яким способом?) є сполучники *як, мов, немów, наче, ніби, що, щоб*. Наприклад: *Підстрібуючи на вибоїнах, машина мчить далі* (як?). – *Машина мчить далі, наче підстрібує на вибоїнах*. Засобом зв'язку між частинами складнопідрядних речень із підрядними часу (питання коли? відколи? як довго? з якого часу? до якого часу) є сполучники *коли, як, як тільки, ледве* та інші. Наприклад: *Хлопець, увійшовши, привітався* (коли?). – *Коли хлопець увійшов, то привітався*. Засобом зв'язку між частинами складнопідрядних речень із підрядними причини (питання з якої причини? чому? через що?) є сполучники *бо, тому що, через те що, завдякі тому що, у зв'язку з тим що, оскільки*. Наприклад: *Захворівши, Марінка пропустила заняття* (чому?). – *Марінка пропустила заняття, тому що захворіла*. Засобом зв'язку між частинами складнопідрядних речень із підрядними мети (питання з якою метою? навіщо?) є сполучники *абі, для того щоб, затім щоб, з тим щоб*. Наприклад: *Сілкуючись не обмовитися, дівчинка закушує губу* (з якою метою?). – *Дівчинка закушує губу, для того щоб не обмовитися*.

Навчальне видання

ГОРОДЕЦЬКА Вероніка Анатоліївна
МАЛЮГА Наталія Миколаївна

Українська мова як іноземна

Навчальний посібник для студентів-іноземців

Технічний редактор Валентина Борита

Фото з мережі Інтернет

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 45,27. Обл.-вид. арк. 17,60.
Тираж 50 пр.

Видавець Р. А. Козлов
вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027
097-192-20-77

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК 4514 від 01.04.2013 р.

Друкарня С. Г. Щербенка «Літерія»
вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027
097-192-20-77

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК 4561 від 13.06.2013 р.